

SVENSKA FÖRFATTARE

UTGIVNA AV

SVENSKA VITTERHETSSAMFUNDET

XXV

SAMLADE SKRIFTER

AV

HAQUIN SPEGEL

STOCKHOLM

SAMLADE SKRIFTER

AV

HAQUIN SPEGEL

UTGIVNA AV

BERNT OLSSON OCH BARBRO NILSSON

FÖRSTA DELEN

GUDS WERK OCH HWILA

VOLYM 1

TEXT

SVENSKA VITTERHETSSAMFUNDET

STOCKHOLM

1998

*Utgiven med bidrag av
Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond*

Abstract

Samlade skrifter av Haquin Spegel, del I–II, *Guds Werk och Hwila*. Utgivna av Bernt Olsson och Barbro Nilsson. (Haquin Spegel, Collected Works I–II, *God's Work and Rest*. Edited by Bernt Olsson and Barbro Nilsson.) Skrifter utgivna av Svenska Vitterhetssamfundet. Svenska Författare XXV, 439 p. Stockholm. ISBN 91-7230-072-8.

Haquin Spegel (1645–1714) was one of the foremost leaders of the Swedish church in his time. His clerical career was swift. At the beginning of the 1670's he was chaplain to Queen Hedvig Eleonora, and later he was with King Charles XI in the Scanian war 1675–79. For some years he was clerical leader of the island of Gotland, before he became bishop of Skara in 1685 and of Linköping in 1691. He died archbishop of Uppsala.

Spegel wrote in many genres. His sermons are, from an artistic point of view, the best of the century in Sweden. Spegel also wrote poetry in different genres: Bible paraphrases, panegyrics and series of emblematics. The Swedish hymn-book of 1986 still contains hymns by him. But he also wrote entirely profane poetry, which has never been printed, mainly satirical poems.

His most ambitious work, *Guds Werk och Hwila* (*God's Work and Rest*) is about Creation and belongs to Hexameron literature. His main models were *La Premiere Sepmaine* (1578) by the Frenchman Guillaume de Salluste du Bartas and an imitation of this work by the Dane Anders Arrebo, called *Hexaëmeron* (1661). With the present two volumes, containing *Guds Werk och Hwila*, Svenska Vitterhetssamfundet starts an edition of Haquin Spegel's collected works. The first volume contains the text, preceded by a preface with an introduction to the poem. The second volume contains variant readings, a commentary, word lists and name lists.

© 1998 Svenska Vitterhetssamfundet

ISBN 91-7230-072-8

Svenska Vitterhetssamfundet, c/o Nobelbiblioteket, Box 2118, S-103 13 Stockholm

Bloms i Lund Tryckeri AB

Lund 1998

Förord

Med editionen av *Guds Werk och Hwila* inleds utgivningen av Haquin Spegels *Samlade skrifter*. Av de båda föreliggande volymerna innehåller första bandet texten jämte en inledning, där dikten presenteras, och andra bandet varianterna och kommentaren. I kommentaren ingår också en redovisning av hur Spegels text förhåller sig till de förebilder han använde.

För arbetet med kommentarerna har det varit nödvändigt att rådfråga specialister på många områden. Ett särskilt tack vill vi rikta till professor Stig Rudberg, som hjälpt oss med grekiska texter, till adjunkt Birger Blomkvist och fil. dr Arne Jönsson, som översatt och identifierat latinska texter, och till professor Gösta Holm, som vi rådfrågat om problem med ord i de nordiska språken.

Vi tackar också fil. lic. Birgit Neumann för god hjälp med korrekturläsningen.

Grevinnan Catharina Piper, Engsö slott, har vänligen ställt Engsöhandskriften till vårt förfogande. Chefen för Stiftsbiblioteket i Linköping, Allan Ranius, har underlättat vårt arbete på många sätt, bland annat genom att bevilja oss ett långlån av huvudhandskriften W 65. Vi tackar varmt för dessa tjänster.

Förberedelser för utgivningen kunde genomföras tack vare ett forskarstipendium som undertecknad Bernt Olsson år 1970 erhöll ur Claes och Greta Lagerfelts stiftelse. Ett senkommet men varmt tack!

Helsingborg och Ystad i november 1996

Bernt Olsson Barbro Nilsson

Inledning

Guds Werk och Hwila är Haquin Spegels största litterära satsning och ett av det svenska 1600-talets mest ambitiösa diktverk. Inte bara genom omfånget visar Spegel vilken betydelse han tillmätte sin dikt. Han dedicerade den till drottningen, Ulrika Eleonora, och han försåg den med ett långt företal, som sätter in den i dess litteraturhistoriska sammanhang. Detta företal förmedlar en hel poetik, för vilken en rad liknande inledningar till utländska diktverk har brandskattats. Spegel fogade också till sin dikt en mängd citat från antika auktorer och från Bibeln, och han försåg den med tre poetiska dedikationer, en till »Sveriges Frutimmer», en till »Alle Milde och Benägne Läsare» och en till »Alle Omilde Baakdantare». Vidare utrustade han sitt verk med mängder av referenser i marginalerna och med två register, som skulle hjälpa läsarna med alla ovanliga ord och mytologiska namn som verket vimlar av.

Samtidigt har Spegel hållit sin egen person i bakgrunden. *Guds Werk och Hwila* gavs ut anonymt. Detta gjorde att man gissade på en annan författare. I de båda tidiga avskrifterna av början av dikten, Engsöavskriften och Göteborgsavskriften, anges Lucidor som upphovsman. Att Spegel är ensam författare till dikten står dock efter senare arkivfynd klart. Det är också lätt att förklara, att han inte ville framträda med namn, då han gav ut dikten: det är kännetecknande för honom att han talade blygsamt om sin egen person.

Spegel förberedde sig väl för sitt arbete. Vi vet visserligen inte när han började skriva. Men utom tryckmanuskriptet har alltså två avskrifter av en tidigare version av dikten bevarats.¹ De kan visserligen inte dateras, men jag har i min undersökning av handskrifterna anfört argument för att det sist gjorda i den text vi har i dem bör ha tillkommit på Gotland 1681. En jämförelse mellan denna text och tryckmanuskriptet ger vid handen att det måste ha funnits en ännu tidigare version. Denna torde i sin tur ha tillkommit redan på 1670-talet. För en så tidig datering talar orden i prosa-

¹ För manuskripten och dateringarna se utredningen i Bernt Olsson, *Spegels Guds Werk och Hwila*, diss. Lund, Sthlm 1963, s. 15ff.

VIII

företalet om att dikten skrivits i »en så orolig och bullersam Tjd». Det kan knappast syfta på annat än krigstiden. Innan Spegel fullbordade sitt verk förberedde han sig också genom att vid prästmötet i Visby den 22 oktober 1684 disputera över teser om skapelsen.

Även om det kan anföras skäl för hypotesen, att Spegel arbetade på *Guds Werk och Hwila* under många år, kan vi inte nå fram till några säkra dateringar. Man bör nog inte tänka sig, att Spegel arbetade kontinuerligt. Snarare bör man föreställa sig att verket fått ligga längre eller kortare tid, även sedan det blivit färdigt, för att sedan bli föremål för revideringar och kompletteringar. Hur den första versionen såg ut kan vi bara gissa. En bearbetning av den bör ha legat till grund för de båda tidiga avskrifterna. Hur Spegel sedan arbetade vidare har vi möjlighet att studera. Hela tryckmanuskriptet har nämligen blivit bevarat; det finns nu i Linköpings Stiftsbibliotek under signum W 65. Att ett tryckmanuskript till ett verk från 1600-talet har bevarats är något helt unikt. Spegels manuskript består av en fullständig renskrift. I denna har det gjorts ett stort antal ändringar. Manuskriptet innehåller också betydande tillägg. Renskriften har utförts av en av Spegels skrivare, som enligt vad Spegel själv omtalar i ett brev kom från Gotland. Ändringar i denna renskrift har gjorts med Spegels egen hand. Spegel svarar också själv för ett större antal, ibland betydande, tillägg. Vissa tillägg, gjorda på lösa lappar, har gjorts med en tredje hand, som jag i min beskrivning av stilarna i Spegels manuskript kallar stil F.

Här följer en beskrivning av handskriftens innehåll med uppgifter om de olika handstilarna.

Dedikation till Ulrika Eleonora s. 5 Til Poesiens rättsinnige Elskare	Spegel Gotlänningen, ändr. och tillägg av Spegel
21 Mercurius Til [...] Sweriges Frutimmer	Spegel
23 Til Alle Milde och Benägne Läsare	Gotlänningen
25 Til Alle Omilde Baakdantare	Gotlänningen, tillägg Spegel
27 Företaal till Herren Gudh	F
31 Första Dagsens Arbeta	Gotlänningen
52–53 löst blad	Spegel
löst blad	F
67 Andra Dagsens Skapelse	Gotlänningen

107 Tredie Dagsens Skapelse	Gotlänningen
118–119 löst blad	Spegel
144–145 löst blad	Spegel
162–163 löst blad	F
185 Fierde Dagsens Skapelse	Gotlänningen
235 Femte Dagsens Arbete	Gotlänningen
270–271 löst blad med fyra rader	Spegel
277 Then Siette Dagens Skapelse	F början, sedan Gotlänningen
343 Siunde Dagens Skapelse	Gotlänningen
Register	
II Register	Spegel, sedan F
Ännu ett register öfwer främmande namn	Spegel
Förklaring öfwer några gamla Ord	Spegel

Gotlänningens renskrift kan på olika grunder dateras till senare hälften av år 1684 eller början av år 1685. Spegels egen sista översyn, då även de tillägg som skrivits av stil F införts, bör ha gjorts våren 1685. Den 29 maj detta år var det bestämt att boken skulle tryckas. Då skrev Spegel under ett kontrakt gällande pappers- och tryckkostnader.²

Spegels arbete på *Guds Werk och Hwila* var emellertid inte avslutat i och med utgåvan 1685. År 1705 utgavs verket på nytt. I den nya upplagan har Spegel infört mängder av rättelser, åtskilliga av dem föranledda av den kritik mot hans sätt att skriva som Petrus Lagerlöf år 1692 levererat i »Påminnelser och Anmärkningar» till Spegels *Thet Öpna Paradis*.³ Men Spegel har också i den nya upplagan lagt in en mängd tillägg, somliga av dem långa. Han har alltså fortsatt att omfatta sin dikt med stort intresse.

De båda tidiga avskriftena, Engsöavskriften (här kallad Ä) och Göteborgsavskriften (G), har av handstilarna att döma sannolikt kommit till vid slutet av 1600-talet, vilket stämmer väl med den på andra grunder gjorda dateringen av Engsöavskriften till 1681. Denna, som är mycket prydligt skriven, är bunden i brunt skinnband som försetts med namnet C. F: Piper. En tidig ägare var alltså greve Carl Fredrik Piper (1700–1770), som enligt en gammal uppgift fått den från Johan Paulin Olivecrantz.

² Se Olsson, *ibid.*, s. 17.

³ Lagerlöfs »Påminnelser och Anmärkningar» har studerats av Fredrik Sandwall i »Petter Lagerlöfs 'Påminnelser och anmärkningar'», *Språk och stil* 1913, s. 1 ff.

Denne var samtidigt med Spegel på Gotland under år 1681. Allt tyder på att den sämre Göteborgsavskriften är en avskrift av Engsöhandskriften. Engsöhandskriften är emellertid inte något original utan en avskrift av en tidigare förlorad förlaga. Ett fel i Ä ger en fingervisning om hur denna kan ha sett ut. Fyra rader är i Engsöavskriften placerade på alldeles fel ställe. Sannolikt har de i originalet funnits på en lös lapp, och avskrivaren har varit osäker på var de skulle sättas in.

När förlagan till dessa båda avskrifter kan ha legat färdig är osäkert. Hypotesen att tillägg kan ha gjorts i en ursprunglig text gör dateringen av texten osäker. En detalj tyder på att denna dock kommit till först sedan Spegel kommit till Gotland. I Ä och G står nämligen i III:471 »Wiisby gata», där trycket har »Berg-Stjg billigt». Spegel har troligen inte skrivit detta, innan han i augusti 1680 fick erfarenhet av Visbys branta gator.

Samtidigt kan man, om man studerar det för Ä och G gemensamma och jämför detta med texten i L, dra vissa slutsatser om språket i den första versionen. Ä och G har oftast *wett*, där L och 1685 har *weet*, t.ex. i IV:360 *Weet* Ä G *wett*, likaså *hetta* för *heeta*, t.ex. i IV:1167 *Heta* Ä G *hetta*, *wetta* för *weeta*, t.ex. IV:569 *weta* Ä G *wetta*. Vidare har Ä och G ofta adjektivändelsen -e, där L och 1685 har -a, t.ex. i IV:932 *theßa* Ä G *desse* och IV:1044 *andra* Ä G *andre*. Även substantiv kan sluta på -e i Ä och G, t.ex. i IV:764 *sega hwjtans* Ä G *sege hwjstens*. På samma sätt slutar verb i presens ofta på -er, där L och 1685 har -ar, så i IV:908 *skiftar* Ä G *skiffter* och IV:974 *förtwjnar* Ä G *förtwijner*. Språket i den första versionen ligger alltså närmare danskan eller sydsvenskan, som var det språk Spegel växte upp med. Vanligen har Ä och G också *tusend*, där 1685 har *tusan(d)*. Ä och G har också vanligen *op*, medan L och 1685 har *up(p)*. Vidare är *icke* vanligt i Ä och G, medan det bytts ut mot *intet* i L och 1685. Men Ä och G har å andra sidan vanligen *skipp*, där 1685 har *skepp* (och 1705 återigen *skipp*).

Hur långt den första versionen av *Guds Werk och Hwila* har sträckt sig kan vi inte läsa ut av de tidiga avskrifterna. De slutar samtidigt, mitt i ett stycke. Det leder till slutsatsen, att förlagan slutat där. Men originalet kan mycket väl ha omfattat mer. Mer än skildringen av de sex skapelsedagarna kan det dock inte ha omfattat, eftersom titeln fortfarande är *Hexaameron*.

Förebilderna

Guds Werk och Hwila är ingen originaldikt i modern mening. Dikten hör till en gammal tradition, hexaameronlitteraturen, alltså den litteratur som beskriver hur Gud på sex dagar skapade världen. Spegel själv hänvisar i sitt prosaföretal till många verk i denna tradition. Men han har också haft förebilder som han åtminstone bitvis har imiterat mycket nära. Främst bland de verk Spegel nämner ställer han fransmannen Guillaume de Saluste du Bartas' *La Premiere Sepmaine*, som kom ut 1578 och som Spegel ägde i en upplaga från 1591 men som han troligen känt också i någon tidigare upplaga. Du Bartas' dikt blev en oerhörd succé och kom under några decennier ut i minst 80 upplagor. Spegel har dock inte gått till den franska dikten, när han började skriva. En delvis fri imitation av Du Bartas förelåg sedan 1661 på danska i Anders Arrebos *Hexaëmeron*. Den utredning som jag gjort, visar att Spegel ända fram till skildringen av tredje dagens skapelse har haft Arrebos text som enda förebild.⁴ De ställen i partierna om de första dagarnas skapelse som går tillbaka på Du Bartas har med största sannolikhet lagts till efter det att första versionen var färdig. Från och med tredje dagens skapelse blir förhållandet ett annat och mer komplicerat. Nu kan Spegel ibland stödja sig på Arrebo, ibland på Du Bartas, och från och med fjärde dagen är trådarna helt sammantvinnade. För de senare delarna av dikten har Spegel också använt en annan imitation av Du Bartas, nämligen Zacharias Heinz' holländska *De Weke van den Edelen Gheestrijken Willem van Saluste Heere van Bartas*, 1616.

Som exempel på hur Spegel arbetat, då han använt både Arrebo och Du Bartas, kan anföras en passus i beskrivningen av solen i fjärde dagens skildring:

Så träd tå Phoebe fram at iag tig wäl må kenna/
 Och rätt afrjta tig med min ödmiuke Penna/
 Tag nu thet Tekket bort som Juno för tig hänger
 Lät see tin Skapnad nu/ och dölg tig ikke länger/
 Lät ingen mulen Flek tins Anlets Klarhet skygga/
 Drjf Dimba/ Tökn/ Stoft ifrån tig longt til ryggia/
 Ty om iag får tig see/ see tig med milda Miner,
 Så skal tu see tin Prjs så wjda som tu skjner!

⁴ Undersökningen av förhållandet till förebilderna i Olsson, *ibid.*, s. 29ff.

XII

Tu hela **Werldsens Post** som aldrig trötts wandra/
Tu **Warmans gyllne Glöd** som tender Eld i andra/
Tu **Himmels Lychta** som för alla Diuren lyser!

Spegel vänder sig först till solguden Phoebus: »Så träd tå Phœbe fram at iag tig wäl må kenna». Namnet Phoebus finns hos Du Bartas, som dock först åkallar månen, Phoebe: »Phœbé, mere des mois, Phœbus, pere des ans». Spegel ber Phoebus ta bort täcket som kan dölja solen. Men där bygger han på en rad hos Arrebo: »Bryd ud, riif Kaaben op, lad see din præctig Ære». I fortsättningen följer han närmast Du Bartas. Men när han talar om solens ära, är det Arrebo som inspirerat: »Saa viidt du ofverskin, vil jeg din Lof udbære». Efter detta tar Spegel ny sats och ger då solen en rad titlar. Till dem har Arrebo ingen motsvarighet, utan det är Du Bartas som Spegel utnyttjat: »Postillon, qui jamais ne vois fin à ta course,/ Fontaine de chaleur, de clarté vive source,/ Vie de l'univers, clair flambeau de ce Tout».

Det händer, som nämnt, att Spegel följer förebilderna så nära, att man kan tala om översättning. Men han slår sällan följe med dem ett längre stycke. Oftast förändrar han texten, både tankar och uttryck. Avståndet mellan språken gör givetvis distansen större till Du Bartas än till Arrebo.

Hexameronlitteraturen handlar definitionsmässigt bara om skapelsens sex dagar. Arrebos *Hexaëmeron* slutar också med skildringen av sjätte dagens skapelse. Men Du Bartas lade till en skildring av Guds vila på sjunde dagen och Heinz följde honom. För sjunde dagen har Du Bartas varit Spegels enda förebild. Spegel följer honom betydligt närmare där än i skildringen av de föregående dagarnas skapelse.

En encyklopedisk dikt

Guds Werk och Hwila handlar om hur Gud skapade världen, men det är bara till en del en berättelse om hur världen kom till. I långt högre grad – och det gäller särskilt skildringarna av tredje till sjätte dagarnas skapelse – är det en encyklopedisk beskrivning av samtidens värld. Spegel kan till och med – i tredje dagens skapelse – ta med mänskliga artefakter som slott och städer. Karaktären av encyklopedisk dikt har redan Du Bartas' *La*

XIII

premiere Sepmaine. Under senare hälften av 1500-talet, när Du Bartas skrev sin dikt, var den lärda dikten på modet i Frankrike. Under 1600-talet ändrades detta, och ett av målen för kritiken av Du Bartas gällde just hans dikts encyklopediska karaktär. Charles Sorel är representativ, när han skriver att *La Premiere Sepmaine* »n'est quasi que l'histoire naturelle de Pline, mise en vers avec quelques autres remarques sur le mesme sujet prises dans des livres fort communs.»⁵ Den encyklopediska tendensen har i viss mån förstärkts hos Arrebo och blir ännu starkare hos Spegel. Spegels dikt kännetecknas av ett oerhört intresse för allt skapat, en lust att beskriva och en glädje åt att berätta. Även de obetydligaste ting kan nämnas: också de är ju skapade av Gud och vittnar om hans förmåga! I 1705 års upplaga av dikten har Spegel fogat in den bekanta passusen om loppans faccettöga, sådant det kunde beskådas i mikroskopet. Nya vetenskapliga rön illustrerar satsen *maximus in minimis*. Naturligt vore att ett skapelseepos skulle skildra hur världen kommit till och att det som imitation av Bibelns skapelseberättelse skulle följa Guds skapelseverk, dag för dag. På sätt och vis gör Spegels dikt detta. Den är indelad i sex »dagar», och för varje dag berättas om den dagens skapelsegärning. Så är det redan i kyrkofädernas hexaemera. Basileios' och Ambrosius' hexaemera är ju också egentligen bibelkommentarer. Men redan i dessa rycks nuet in i berättelsen: utläggningarna blir encyklopediska. För en kristen måste det innebära en svårighet: den sentida världen är ju inte helt likadan som den Gud skapade i begynnelsen. Genom syndafallet har hela skapelsen lagts under träldom. Men om denna tanke verkade åt ett håll, fanns det en annan som verkade åt motsatt håll. Enligt kristen tro skapades allt i begynnelsen, och den värld som sentida människor levde i var trots syndafallet och dess följder densamma som den Gud en gång skapade, och den skulle också till sist återställas i sitt ursprungliga skick. Denna idé om den oföränderliga världen skulle utmanas av den nya vetenskapen, när Tycho Brahe upptäckte en ny stjärna, som man inte vetat om tidigare.

Guds Werk och Hwila skildrar alltså den samtida världen samtidigt som den berättar skapelsehistorien. Det går knappast att skilja det ena från det andra. Vinsten blir att diktaren kan ställa läsaren inför den konkreta verkligheten i nuet och göra allting till aktuella fakta. Förlusten blir att dikten

⁵ Citerat efter James Dauphiné: *Guillaume de Saluste Du Bartas. Poète Scientifique*, Paris 1983, s. 14.

saknar sträng dramatik och enhetlig episk linje. Detta har Spegel lika litet som hans närmaste föregångare sett. Den som såg det var hans samtida Milton, som gjorde hela frälsningstanken, »the ways of God to men», till grundidé för *Paradise Lost* och lät denna idé styra det kronologiska berättandet.

Dock har Spegel vid några tillfällen blivit medveten om att det inte är den ursprungliga världen han berättar om. Ett par gånger i skildringen av tredje dagens skapelse kommer Spegel in på hur ofruktbar och full av ogräs jorden kan vara och vilken möda som krävs av människan. Han framhåller då att sådan var jorden inte, »tå Gud henne först i Werldene beredde/ Och henne späd och ung för Adams Ögon teedde».

Guds Werk och Hwila beskriver alltså huvudsakligen världen sådan den är. Dikten kan med skäl kallas encyklopedisk, då den handlar om allt det man på Spegels tid visste om världen. I skildringen av andra och fjärde dagens skapelse berättar Spegel om alla himlakropparna och i skildringen av tredje dagen om vattnet, jorden och alla örter. För att få med hela jordklotet gör Spegel en fiktiv jordenruntresa – man anar här den anda som drev renässansens upptäcktsresande. Femte dagen handlar om fiskar och fåglar och sjätte dagen om de fyrfota djuren och människan, både hennes anatomi och hennes psykologi. Det encyklopediska yttrar sig också i att Spegel är angelägen om att nämna den nya vetenskapens rön: både Tycho Brahe och Vesalius, både Descartes och Olof Rudbeck figurerar här. Spegel fortsatte i arbetet på den nya upplagan på den inslagna linjen. Där tog han in uppgifter från den samtida engelska naturvetenskapens främsta, bland andra John Ray och Robert Hooke, som skulle få så stor betydelse för 1700-talets fysikoteologi och för Linné. Att Spegel avvisar vissa delar av den nya vetenskapen är en annan sak.

Det encyklopediska betonas ytterligare genom de många marginalhänvisningarna. Men det intryck av stor lärdom de ger är delvis missvisande: Spegel har långt ifrån alltid hämtat uppgifter från de verk han pekar på. Man kan heller inte alltid lita på honom. Flera gånger förefaller han ha misstolkat sina källor. Att han har helt oriktig uppfattning om vissa asiatiska floder kan man förstå. Värre är att han placerar staden Vadstena vid Väneren.

Man får inte förledas att tro att Spegel företräder vad vi menar med en vetenskaplig hållning. Vid sidan av verkliga djur förekommer fabeldjur

som gripen och fågel Fenix. Spegel berättar mycket och gärna även om helt otroliga ting. Men man bör lägga märke till att han ofta gör det med reservation. Ett exempel må anföras. Stycket om den mytiska paradisfågeln lyder:

Mamucas kallas then som wj oß än inbilla
 I sielfwa Paradis sin Boning hafwa stilla.
 Han är rätt fotalöös och aldrig Stenar sliter
 Men faar i Luftene/ på sina Wingar liter/
 Skyyr Jordens Träck och Trååk och helst i Högden lefwer/
 »Säll then thet samma gör och ej i Mörkret Trefwar».

I marginalen ger han emellertid den sakliga kommentaren: »Samme fogel fins mest på ön Barida och Ternada, och hafwer ej så besynnerliga Egen-skaper som gemeenliga säyes». Han berättar på samma sätt utförligt om fågel Fenix men anmärker att nyare auktoriteter »hållat för en Fabel». Man frågar sig varför Spegel då tar med dessa mytiska djur och berättar om så många otroliga ting. En förklaring är att Spegels lärdom är i huvudsak boklig – det är mera sällan han gör intryck av att förmedla vad han själv *sett* av djuren. Men viktigare är ett par andra förklaringar. Spegel är medveten om underhållningsvärdet i det otroliga och utnyttjar det gärna. Sedan kan han i ett slags sidoreplik ge tillkänna sitt tvivel. Det händer ofta och just då det gäller otroliga ting att han garderar sig med att säga, att han återberättar vad andra sagt eller att läsaren kan ta det han säger med en nypa salt. Det finns också ett annat skäl. Även om Spegels dikt är encyklopedisk har den dock ett bestämt syfte: den vill genom det den skildrar lära människan de sanningar Gud har lagt ner i skapelsen och hur hon skall leva. För den som ser det så är fabeldjuren eller det som berättats om verkliga djur av lika stort värde som det vetenskapen lär.

Detta hindrar inte att Spegels attityd är i grunden skeptisk. Jordarten Lemnia, den berömda och även av läkare på Spegels tid högt ansedda »terra sigillata», kallar Spegel ett »stort bedrägerij». Och om »then gråå Melindæ Jord» säger han, att man sållar den »mjölgrant» för »hon skall thes meer i Folks Inbillning gälla». Denna skepsis har sin grund i Spegels människosyn: människan har en lovvärd strävan efter att söka kunskap. Men all mänsklig kunskap är ofullkomlig.

Världsbild och människosyn

Världen har värde endast genom att den vittnar om Gud. Spegel vänder sig med kraft mot alla försök att lansera bilden av en värld som drivs av inneboende krafter och inte omedelbart ger tillkänna hur Gud råder. Hans fasthållande vid en traditionell världsbild, t.ex. då han håller sig till det ptolemaiska systemet och förkastar det kopernikanska, har sin grund inte bara i att den nya världsbilden inte var förenlig med Bibeln utan också och kanske viktigare i att den tenderade att leda till en mekanisk världsuppfattning. Man kan tydligt se att Spegel undviker att tala om »Naturen» som en drivkraft i skapelsen. Arrebo talar flera gånger om vad naturen förmår. Om elefantens klokhet säger han att »Half Menniske-fornuft Natuuren ham beskærer» (VI: 187) och om renens skicklighet att finna föda att »Natuuren ham det lærer» (VI: 496). Spegel undviker i allmänhet sådana uttryck. Det förefaller hänga samman med en medvetenhet om tendensen i samtidens filosofi och fysik att betrakta »naturen» som en självständigt verkande kraft i skapelsen. Bo Lindberg har visat att Spegel riktade kritik mot den syn på naturen som låg bakom Samuel Pufendorfs naturrättstanke.⁶

Människosynen i *Guds Werk och Hwila* är inte entydig. Människan är det högsta i skapelsen och allt annat har skapats för människans skull. Att människan skapades sist förklaras med att allt annat skulle finnas på plats då människan visade sig, så att hon kunde komma som till ett dukat bord. Spegel går längre än så i positiv människosyn. I inspirerade rader i sjätte dagen prisar han med anknytning till Pico della Mirandas berömda *Oratione de dignitate hominis* människans underbara förmåga. Hon kan i konsten skapa imitationer så goda, att de ger fullkomlig illusion av verklighet och av att konstnärerna » hafwa syntz med Gud om Machten strjda». I människans utrustning ingår också hennes vilja och förmåga att utforska sin värld. Den sträcker sig ända därhän, att hon kan föreställa sig glädjen i himlen. Allt detta finns hos Du Bartas, där det nyplatoniska elementet är påfallande, och även hos Arrebo. Men Spegel för in element som grumlar bilden. När människorna skapar, kan de som titanerna trotsa Gud, och människans kunskap når inte fram till det gudomliga, som bara Guds Ande och tron kan uppenbara.

⁶ Bo Lindberg, »Haquin Spegel och Samuel Pufendorf», *Lychnos* 1977/78, Uppsala 1979, särskilt s. 185.

När Spegel talar om människans villkor betonar han liksom Du Bartas i platonisk anda hur utsatt och svag människan är. Människan är som »then ther ängzlig hwjlar/ Uppå thet grymma Haaf» eller som spindeln i det lättförstörda nätet. Spegel liknar också på platonskt sätt kroppen vid ett fångelse. Men detta hindrar inte, att själen vill försöka allt: »Omskiönt vår Siäl hon är i Kroppen innesluten/ Som Fången i it Toorn/ är hon dock oförtruten/ Til at försökia alt». Så står det i 1685 års upplaga. I 1705 års har Spegel ändrat ordvalet i en otvetydigt positiv riktning: »Tänck eij at siälen är i kroppen innesluten/ Som fången i ett torn/ men frij och oförtruten/ Til at försökia alt.» Så fortgår hos Spegel en konflikt mellan en positiv människosyn med rötter i renässansplatonismen och en negativ och skeptisk syn. Spegel värderar alltid högt människans vilja att skaffa sig kunskap och tror också att hon kan nå långt i sin kunskapssträvan. Men det människan tänker är bara spekulationer och håller inte måttet inför Gud. Detta gör honom negativ till den mer anspråksfulla naturvetenskapen, samtidigt som han tar till sig och förmedlar vetenskapens rön.

Komposition och berättarteknik

Den komposition som låg närmast till hands för hexaameronlitteraturen var en uppdelning i sex skapelsedagar samt den sjunde dagen, vilodagen. Denna princip har Du Bartas följt, och den har övertagits av Arrebo och Spegel. En sådan uppdelning leder till att världens uppkomst ur urhavet, över vilket Anden ruvade, genom ljusets skapelse skildras på »första dagen», himlens skapelse på andra, landets, vattnets och alla växters på tredje dagen, himlakropparnas på fjärde dagen, fiskarnas och fåglarnas på femte, de fyrfota och krälände djurens och människans på sjätte. Men ett strikt tillämpande av denna princip skulle leda till att föga vore att säga om första och andra dagarnas skapelse, medan det som skulle avhandlas på tredje, femte och sjätte dagen kunde omfatta hur mycket som helst. Om sjunde dagen säger Bibeln bara att Gud vilade och att han helgade denna dag. Du Bartas och hans efterföljare såg klart hur stora disproportionerna skulle bli. Under första dagens skapelse behandlar Du Bartas därför inte bara ljus och mörker, dag och natt, utan även goda och onda änglar och världens undergång. Under andra dagens skapelse skildrar han hela sin

XVIII

tids syn på himlasfärerna och det som rörde sig i dessa. Därmed kommer han in på himlakropparna, vilket ställer till ett problem, eftersom dessa inte skapades förrän på fjärde dagen och skulle avhandlas där. Planeterna kommer också att behandlas både i andra och fjärde dagens skildringar. Sjunde dagen får fyllighet genom att Guds vila förklaras som hans uppehållande försyn, och författaren får tillfälle att utreda vad den innebär, bland annat med hjälp av konkreta exempel. Söndagens helgd utlägges också. Du Bartas lyckas på så sätt skapa balans mellan de olika »dagarna». Spegel följer honom, men eftersom han med sin glädje i konkreta detaljer bygger ut tredje dagen så mycket, blir den mer än dubbelt så lång (2368 verser) som den första dagen (990 verser).

Guds skapelseverk och vila omfattade sju dagar. Men diktaren är också en skapare, och hans uppgift är att följa skapelseverket dag för dag. Spegel börjar sitt arbete på varje ny skapelsedags morgon och slutar det, trött och i behov av sömn, på dess afton. Då morgonen kommer, säger Spegel i början av andra dagen, gläder sig djuren och framför allt väktaren men även diktaren själv (vars glädje dock grumlas av att han vid föregående dags slut lovat att föra dikten vidare). I den klassiska retoriken såg man som en möjlighet att göra en framställning konkret att den talande själv deltog i det han berättade om. Flera gånger skapar Spegel större dramatik genom att framställa det som om han själv vore med. I en rekapitulation i början av tredje dagen av de båda föregående dagarna säger Spegel:

Then Förste Dag war grym tå Gud sit Werk begynte/
Tå Soolen intet war/ tå Liuset intet skjnte!
Ty låg iag rät så swept som Barn i Moder Ljfwe
I Mörker/ och iag kan thet Tilstånd ej beschrifwa/

Det är effektivt. Men han har dock beskrivit vad som hände denna dag, och då var han inte det hjälplösa barnet.

Andra kompositionsprinciper har kombinerats med den nämnda, hos Du Bartas och sedan hos efterföljarna. Dikten berättar visserligen om de olika etapperna i skapelseverket, men den har bara ställvis episk karaktär. Bara vid få tillfällen berättas om hur Gud gick till väga vid skapelsen. Den längsta berättelsen utgör den fiktiva jordenruntresa, som lagts in i tredje dagen för att skildra alla vatten, kuster och öar i världen. Den handlar inte alls om skapelsen utan om världen sådan den är, och den enda agerande

personen är diktjaget självt. Seglatsen skildras mycket realistiskt, och avslutningen målar illusoriskt upp bilden av en långfarares hemkomst: masten lutar, bogsprötet är sönder och likaså storseglet, kompassen är »förryckt», skeppskosten slut och diktaren/ sjömannen söker sig till ett värds- hus och »en Pintje Wijn». Andra berättelser är knutna till några av de före- teelser som skildras. Den längsta är den antika berättelsen om Androdus (Androkles) och lejonet i sjätte dagen. Sjunde dagen innehåller några be- rättelser som illustrerar Guds omvårdnad om människan. Betydligt vanli- gare än berättelse är dock deskription. Föremål efter föremål, djur efter djur ställs för ögonen och beskrivs. Läsaren får ibland snarast intryck av ett planschverk, som hålles fram och kommenteras. Därtill bidrar satser som »jag ser». Satsen kan byggas ut och läsaren tilltalas och ryckas in på scenen. Men det händer också, att djurens egenskaper får komma fram genom att diktjaget konfronteras med dem i typiska situationer. När Spe- gel talar om renen, framställer han det som om han fångat en ren men inte längre vill hålla kvar den utan »släpper then åt skogen».

Överallt framträder diktens jag. Allt ses genom hans ögon, och ibland får läsaren också ta del av hans reaktioner. Inte sällan tilltalar han läsaren och uppmanar honom att delta, att tänka över det som sägs och att leva på rätt sätt. Dikten står nära predikan i det avseendet, att den vill få läsaren att reagera. Fördelen med detta är att läsaren känner sig vara med och att dikten blir levande. Hänvändelserna till läsaren görs på olika sätt, med de möjligheter retoriken bjöd. Ibland använder författaren utrop, som kan uttrycka indignation, ibland retoriska frågor, som kan vara ironiska, och ibland utgör hänvändelserna direkta uppmaningar.⁷ Långt mer än före- bilderna har *Guds Werk och Hwila* blivit en moralisk lärodikt. Hos Du Bartas är moraliserandet i stort sett koncentrerat till den sjunde dagen. Spegel spränger in moraliska tillämpningar på många ställen, särskilt i femte och sjätte dagarnas skildringar av djuren. Ofta utkristalliseras den moraliska tanken i två- eller fyrradiga sentenser, som lätt fastnar i läsarens minne:

Man profwar med een Steen om Guld är got och wigtigt/
Man profwar och med Guld om Hiertat är uprichtigt.

⁷ Förhållandet hos Du Bartas har påvisats i Witold Konstany Pietrzaks uppsats »Procédés narratifs dans le Sixième Jour de La Première Sepmaine de du Bartas» i James Dauphiné (ed.): *Du Bartas poète encyclopédique du XVIe siècle*, Lyon 1988, s. 258.

Spegel har också gjort en samling av dessa epigram, vilket visar att han kunde tänka sig dem som självständiga enheter. Den stora mängden av sådana sentenser ger *Guds Werk och Hwila* en struktur som skiljer sig ganska mycket från förebildernas.⁸

Moraliserandet kan kännas besvärande, säkert mer för en modern läsare än för en samtida. Men ofta tar humorn udden av moraliserandet. Spegel undviker ofta det läraraktiga genom att göra humoristiska anmärkningar om människans svagheter.

Långt ifrån att vara det hjälplösa barnet, så som det framställs i återblicken på första dagen, har diktjaget vanligen stor auktoritet. Visserligen kan han – även det ett retoriskt grepp – rysa inför tanken på att han skall möta de farliga djuren i sjätte dagen. Och visserligen talar han ofta om hur han häpnar över skapelsens under och storhet. Ett av de mest sublimes uttrycken för detta ger han i fjärde dagen då han talar om universums väldighet:

Jag undrar noog på then oräkneliga **Sanden**
 Som fins på Hafzens Diup och på then wåta Stranden/
 Ej mindre på then Hoop af Örter/ Gräas och Krydder
 Sampt annat Wext som är på Sommar-Marken strödder/
 Then Winge-lätta **Sniö** som alla Berg betekker
 Uti mig äfwenwål Förundran noog upwekker/
 Dock bljr iag aldramest af Under rörd och skakat
 När iag beskådar rät thet blå-bestiernte Taket/
 Ther snart een *Million Carbuncler* äre satte
 Utj een Ordning then wj Menniskior ej fatte.

Men oftast är han den säkre guiden, som vet allt och kan förklara vad han ser. Och för honom blir världen oftast trygg och liten. Det är karakteristiskt att Spegel i fjärde dagen framställer solen och månen som husbonde och husmor som sätter folket i arbete och manar dem till sängs, då det blir kväll.

Även om dikten har till syfte att berätta om och beskriva den skapade världen, glöms Skaparen aldrig bort. Berättelse, beskrivning och hänvändelser till läsaren avlöses av hymner och lovsånger till Gud. Hymnerna följer det mönster som renässanshymnerna hos t.ex. Ronsard har. Först

⁸ För sentenserna se Olsson 1963, s. 371 ff.

kommer en uppräknig av föremålets namn och epitet, därpå en karaktärisering och, om det gäller Gud, sist en bön. Ett tydligt exempel på detta slags hymn har vi i det anrop till solen, som ingår i fjärde dagen och som börjar:

Tu hela Werldsens Post som aldrig tröttnas wandra/
 Tu Warmans gyllne Glöd som tender Eld i andra/
 Tu Himmels Lychta som för alla Diuren lyser!
 Tu Skönhetz Spegel tu som alla Färgor wisar!
 [...]

De flesta »dagarna» avslutas med lovsånger till Skaparen.

Men Gud finns också med på annat sätt. Han är ju den ansvarige för skapelsen. När Spegel kommer till de farliga djuren, riktar han – liksom Du Bartas – en fråga till Gud varför dessa har skapats – under frågan ligger att grymma djur inte kan förenas med Bibelns ord att allt var gott och diktens grundföreställning att allt har ett finalt syfte: människans nytta.

Mytologien och den klassiska litteraturen

Du Bartas, kalvinisten som verkade under religionsstridernas tid, var en av de första som satte ifråga om kristen dikt kunde använda antik mytologi. Hans ifrågasättande kan sägas ytterst gälla hela renässansens idé om modern dikt i antikens efterföljd. Du Bartas menade dock, att man endast steg för steg kunde frigöra sig från den klassiska mytologien, eftersom denna hade blivit ett med poesien. I sin skapelsedikt vänder han sig ostentativt inte till muserna utan till Gud, den sanne Neptunus, när han i invocationen ber om inspiration. Spegel anropar inte heller muserna eller Apollo utan Den helige Ande:

Dy wele wj til Tig oss Helige Skapare wenda!
 Bediandes at tu wilt tin krafftige Anda nedsenda
 [...]
 Ah! Gif Warma och Lius uti mit bortstelnade Sinne!
 Lät mina Tankar lätt framflyta ur Hierta och Minne!

Och även på andra håll i dikten avvisar han muserna och riktar sig till Gud. Men oftast betjänar han sig reservationslöst av de mytologiska

gestalterna. Han ser på dem som på förtrogna vänner. Flera gånger för han samtal med musan, som om hon vore hans syster. Karakteristiskt är att han för ned gudomligheterna på ett mänskligt plan. Venus gör han till en modern kokott med »Silfwer-Pudrat håår och swarta Ögon-Brynor». Han återberättar också åtskilliga klassiska myter, samtidigt som han fogar till en brasklapp om att det han berättar är lögn. Att han ändå använder myterna förklarar han i prosaföretalet med att det i dem kan »förmodas någon Perla wara insluten». Liksom renässansens teoretiker och diktare menade Spegel att myterna kunde ha ett dolt budskap.

Även om Du Bartas och Arrebo utgör de nära förebilderna för *Guds Werk och Hwila*, framträder ofta vid sidan därav en tydlig och levande relation till den klassiska litteraturen. Det gäller bland de poetiska verken särskilt Ovidius' *Metamorfoser*, men också Vergilius' *Eneid*, *Bucolica* och bland annat för motivet Lantlivets lov *Georgica*. Intressant är att satirikern Juvenalis också hör till de antika författare som haft betydelse för dikten, något som hänger samman med att moraliserandet blivit mer framträdande än i förebilderna. Sitt förhållande till och sin vördnad för de klassiska auktorerna demonstrerar Spegel med att låta dikten och dess delar föregås av citat från olika författare. För Spegel är det antiken som har skänkt oss poesien, och all modern dikt är poesi i kraft av sin närhet till den antika. Därför är det naturligt att använda mytologi. Samtidigt har Spegel, både i Företaal till Herran Gud och i de hymniska partierna av de olika dagarna imiterat den gammaltestamentliga poesien, i första hand Psaltaren. Någon motsättning mellan det kristna och det antika finns inte. I Företaal til Herran Gud, som mest bygger på Psaltaren 104, figurerar både Orfeus och Febus.

Språket

I sitt prosaföretal presenterar Spegel den språksyn som väglett honom. Han säger under punkt fyra att han understundom infört »the Orden/hwilka ey äre alment i hela Fädernes Landet/ utan her och der i een eller annan Landzort brukeliga».

Han försvarar alltså bruket av dialektord, och till sitt stöd åberopar han en rad diktare, bland dem Dante och Petrarca, Du Bellay, Spenser och

Opitz. Vidare anför han att han »hwarken sielf updichtat nya Ord/ ey heller länt många gamla utaf thet foorna Göta-Språket/ med mindre the samma kunna synes något merkelige». När han talar om ord »utaf thet foorna Göta-Språket», kan man i detta inläsa en svensk purism. Spegel fortsätter också med en varning för en osed liknande den i det gamla Rom, där man så dyrkade grekiskan att man glömde sitt eget språk. Spegel fruktat, säger han, at »wij jämwäl förtiäna samma förwitelse/ ty oanseet vårt Tungomåhl gifwer så behageligt Liud/ så tianliga Ordalag/ så konsteligt samhänge/ så tydelig mening/ så merkeligit efftertryck som något annat/ ljkwäl blifwer thet ey allenast med fremmade Ord mycket wrängt och förblandat/ utan och så aldeles sijdwördat/ at somlige Swenske Män stapla alramäst/ tå the skola tala thet Swenska Språket.»

Spegels uttalanden om språket vittnar om att han delade renässanspoetikens ideal att språket skulle vara rikt och pregnant och att medlen till skapandet av ett sådant språk var användning av folkets ord, de gamla orden och nyskapade ord. I Sverige hade detta ideal förfäktats av Stiernhielm, som klätt det i en götisk dräkt. Själva ordet »sijdwördat» vittnar om anknytningen till Stiernhielm, som i *Swæa- och Götha-Måles FATEBVR* i »Sijwyrdning» ser en orsak till svenskans förfall.

Spegel har också i praktiken följt detta program. Men han har betydligt färre nybildningar än Stiernhielm. De är, liksom hos denne, framför allt sammansättningar. Spegel har dock sällan treledade sammansättningar av Stiernhielms slag. Undantag är *Guld-Glöd-röda*, *Mos-grå-rutne* och *sööt-mildt-lokkandes*. Sammansatta färgord som *guul-blå-gröna* och *blå-brunswarta* har annan karaktär – de visar närmast Spegels vilja att uttrycka färgnyanser. Flera av Spegels avledningar kan vara nybildningar. Vilka är svårt att avgöra. Intressant är verbet *grindar* 'utestänger' av substantivet *grind*.

Mer karakteristiskt är dock bruket av arkaismer. En del förefaller Spegel ha hämtat från Stiernhielm: *bugna* 'båga, bukta sig', *folske* 'dårskap', *Åtburd* 'åtbörd, gest', *i Hwimsku* 'i dårskap, förvirring', och verben *girnas* 'åtrå, eftertrakta' och *sturla* 'larma, fnysa'. Vissa arkaismer förefaller han ha tagit från den gamla bibelöversättningen, t.ex. *drossa* 'hög', *flåkot* 'enfaldig', *gröddes* 'befruktades', *raga* 'ragla' och *dråpliga* 'härliga, väldiga'. Ofta återkommande ord är *frid* 'skön' (isl. *friðr*), som redan Stiernhielm upptagit, och *margfall(el)ig* 'mångfaldigt, på många sätt'.

För många ord har Spegel gått direkt till den isländska och fornsvenska litteraturen. Man kan nämna *brosa* 'småle', *ginna* 'locka, förleda', *furdaste* och *Gjar* i frasen *the furdaste i Bergens Gjar köra*, 'driva de djävaste in i bergshålor', *girkar* 'greker' och kenningen *baru-hästen* 'böljehästen' (isl. baru-hest). I skildringen av sjätte och även i viss mån sjunde dagen hittar man många ord som hämtats från isländskan: *agätur* 'utmärkt', *dapurt* 'dystert', *harla-fager* 'mycket vacker', *kynduger och krappur* 'fräck och kvick', *ofrynlegur* 'bister', *raumurt* 'grymt', *ojafnd* 'orätrådighet', *skaldaspilr* 'skalde-fördunklare', *Wjg-skipte* 'strid' och flera andra. I de tidigare delarna av dikten är sådana arkaismer relativt få. Om man undersöker handskrifterna, finner man att många av dem har förts in på ett sent stadium. Förhållandet kan förklaras. I handskriftsvolymen Ihre 215 i UUB har bevarats två samlingar av ordexcerpter gjorda av Spegel. Den första listan upptar ord från Bibeln, de gamla lagarna, *Konungastyrelsen*, isländska arbeten, Wulfila, Stiernhielms »Vt-tydning opå någre gamble och säl-synt brukade Ord» samt Loccenius' lexikon över det gamla lagspråket. Ord ur denna lista hittar vi redan i de första versionerna av *Guds Werk och Hwila*. Den andra listan består av ord ur Rehnhielms utgåva av *Torsten Vikiingssons saga* från 1680. Där hittar man de flesta av de isländska ord som Spegel har använt i de båda sista sångerna av *Guds Werk och Hwila* och därtill några av dem som förts in i efterhand i de första delarna. Det förefaller således som om bekantskapen med saga-utgåvan har inspirerat Spegel att använda fler och för samtidens språk mer främmande isländska ord än vad han tänkt sig från början.

I många fall är det svårt att dra gränsen mellan arkaismer och dialektord. Spegel kände orden *fritta* 'fråga' och *to* 'bergsskrevla' från *Hervararsagan*, men orden förekommer i dialekter, *fritta* också i danskan. För en del ord, t.ex. *ärja* 'plöja', *glunt* 'pojke' och *glipar* 'ålhåvar' har Spegel hänvisat till smäländska och gotländska. Andra ord som torde ha hämtats från dialekter är substantivet *korran*, 'pölen', som han torde ha fått från skånska, och verben *skångrar* 'skakar, dånar', *sprata* 'sprätta' och *wena* 'gråta'.

Härutöver kan nämnas några andra för Spegels språk karakteristiska drag. Han skriver vanligen *nappast* för *knappast*, *utu* för *ut(h)ur*, ofta *frå* för *från*, *obest.* art. neutrum stavar han i enlighet med Bibeln *it*. Det är inte förvånande, att Spegel som vuxit upp i Blekinge och gått i skola i Lund

använder danismer som *vrimla* 'vimla', *förtryta* 'ångra', och *hyggia om sig* 'göra det bekvämt för sig'; detta senare fanns i svenska men var vanligare i danska. Ingen av de nämnda danismerna har levt kvar i rikssvenska. Där- emot förefaller det vara Spegel som från danskan infört ordet *dana* (da. danne), ett ord som levt kvar i språket.

Spegel använder också ofta det ålderdomliga *try* för *tre* och han skriver ofta *dy* – inte sällan i betydelsen 'därför' – och inte så ofta det på hans tid vanligare *ty*. I andra upplagan av 1705 är *dy* oftast ändrat till *ty*.

Även om Spegel i sitt Företal inte åberopar den franska renässanspoetiken är det tydligt att han delar dennas åsikt att språkets rikedom är ett bevis på dess storhet. Du Bellay anbefallde diktaren att söka sig till yrkesmännen och använda deras fackuttryck. Spegel har gjort så. Särskilt tydligt är det när han i tredje dagen behandlar bergsbruket, där han har lagt in hela rader av gruvmännens till stor del från tyskan hämtade termer:

Men heller wil iag dock een gammal Bergz-Karl höra
 Som kan Berättelse om sljka Saker göra
 Af sin Förfarenhet[...]
 Ty si een sådan weet hwar Schackt och Senkning rekna/
 Weet hwad the Ungerska och Tyska Ord betekna/
 Som Stybel/ Skärsteen/ Kjs/ Sljk/ Kobolt/ Wismuth/ Achter/
 Qwaartz/Spaat/Malm/Stuf och Slam/Slagg/Sylt thet man förachtar;
 Hur KopparRöken skal samt och Jern-Oset pröfwat
 Hwar til Mispickel och Galmejan kan behöfwat/
 Hur man skal Boka Wask och huru Teesten lagat/
 Samt huru Lembningar uhr Planan måste tagat/
 Weet han på Fingrarna

Detta citat och den språkvilja Spegel gav uttryck för kan leda till förmodan att Spegel har en mycket stor vokabulär. Så är dock inte fallet; Spegels vokabulär kan inte alls jämföras med Stiernhielms eller dennes lärjungars. I tre stickprov ur *Guds Werk och Hwila* har Spegel 797 resp. 769 och 740 olika ord per 2000 löpord, medan Stiernhielm i *Hercules* har 908 och Columbus i *Den Swenske Konungs-Son* 916, i gravdikterna 868 och i bröllopsdikterna 852. Det kan också påpekas, att medan Stiernhielms och hans lärjungars stil med sin dominans av substantiv och adjektiv kan kallas nominalstil, är Spegels, liksom de flestas i hans samtid, en verbalstil.

I första upplagan av *Guds Werk och Hwila* visar Spegel en tydlig önskan att komma läsaren nära. Särskilt i senare delen av verket vänder han sig förtroligt till läsaren och kan någon gång (VI:1320) tilltala denne med det förtroliga »käre», ett tilltal som annars var vanligt i predikan. Också på andra sätt söker Spegel skapa ett förtroligt förhållande till läsaren. Ett är att tala om människans svagheter så att läsaren känner igen sig själv. Så gör Spegel i den långa berättelsen om Androdus (Androkles) och lejonet, där han, när han nämner att Androdus återvände till Rom, skjuter in parentesen »så tråå wj helst djt ther wj längst ä waande». Spegels vilja att komma läsaren nära framgår också av språkdräkten. Trots fornorden och den myckna lärdomen ligger språket nära talspråket. Mycket ofta har Spegel talspråksformen *ä* i st. f. *äro*, t.ex. i »fast the ä ju så kekka». I 1705 års upplaga är detta ändrat till »fast än the äro kekka». Inte sällan har *ä* där ersatts med *fins*, *käns* eller *syns*, vilket ibland gör ett stelt eller sökt intryck, som när »Dock alrahögste Gud ä tina Domar rätte» ändrats till »Doch alrahögste Gudh fins tina dommar rätte». Likaså har *haa ofta* ersatts med *tidt hafwa* och *haa Chrystalle-Glantz* med *hafwa silfwer-glants*. En annan ändring mot större korrekthet – men medförande ett ålderdomligare intryck – är att det i nominativ får heta *annar* och *någor* och inte *annan* och *någon* som i första upplagan. *Op* är i 1705 års utgåva ersatt med *up* och *heller* med *hellre*. I 1685 års utgåva har Spegel ofta *bå*. I 1705 års upplaga har det ändrats till *båd'* eller ersatts på annat sätt. Även den ofta förekommande formen *plä* har försvunnit. *Myckit* har ersatts med *mycket*, *blant* med *bland* och *it* med *ett*. Det ålderdomliga och väl inte längre uttalade *b* eller *p* vid nasal i ord som *lembna* och *nampn* har eliminerats i 1705 års upplaga. Genomgående har den för Spegel karakteristiska interjektionen *ab* bytts ut mot den vanliga *ach*. Ibland har fraser som ger »låga» associationer ersatts med andra, t.ex. när »djt wår Sool knapt Näse-Snibben wender» bytts ut mot »wår Sohl sigh ganska litet wender». Genomgående gör texten i 1705 års upplaga ett mer korrekt och utslätat intryck.

Metrik

Arrebo började sin *Hexaëmeron* med hexameter men gick snart över till alexandriner. Hexametern hade av en del renässanspoeter betraktats som

det förnämsta versmåttet, och bland andra vissa av Plejad-författarna hade sökt skapa en fransk hexameter. Varken de franska försöken eller de på andra moderna språk blev mycket mer än experiment, och vid 1600-talets början hade man allmänt gått över till alexandrin i mer anspråksfulla, längre diktverk. I Sverige blev förhållandet ett annat genom Stiernhielms bruk av hexameter i *Hercules*, vilket fick många efterföljare. Men i början av 1670-talet kom en reaktion. Lucidor kritiserade Stiernhielms hexameter och skrev själv inte sådan. Under 1670-talet förefaller också de flesta poeterna ha övergett hexametern.

När Spegel trots detta väljer hexameter för sitt Företaal til Herran Gud är han inspirerad av Arrebo. Liksom denne rimmar han hexametern, men han följer inte Arrebos stavelseräkning utan bygger sin vers på accenten. För den egentliga dikten har Spegel valt alexandriner. Sannolikt menade Spegel, att hexametern passade bättre för de största ämnena: den största uppgiften av alla var ju att sjunga Guds lov! Alexandrinen, däremot, tålde bättre att »slita» på och kunde passa alla ämnen. Märkligt nog har Spegel både i hexametern och alexandrinen använt bara kvinnliga rim, vilket kan ge ett enformigt intryck. Den livliga och varierande skildringen motverkar dock i de flesta fall detta.

För de tre dedikationsdikterna har Spegel valt olika versmått. Dikten till Sweriges Frutimmer är skriven på sexradig trokeisk vers med fyra takter i raderna 1 och 2 samt 4 och 5, vilka har kvinnliga rim, och tre takter plus en betonad stavelse i raderna 3 och 6, vilka har manliga rim. Versen flyter lätt och är musikalisk med skickligt bruk av ljudvärdena. Dikten till Alle Milde och Benägne Läsare har också sexradiga strofer och fördelningen av kvinnliga och manliga rim är densamma. Men där använder Spegel jamber: raderna 1, 2, 4 och 5 har tre takter och en obetonad stavelse, 3 och 6 tre takter. Dessa verser gör snarast ett något stötigt intryck och kan knappast kallas musikaliska. Dikten till Alle Omilde Baak-dantare är stikisk och versmåttet är alexandriner med idel kvinnliga rim.

Spegel nonchalerar inte sällan kravet på rena rim. Han kan rimma *sylta* med *fylte*, *behöfwär* med *förtöfwär*, *warit* med *uppenbarat*, *dierfwär* med *betarfwär*, *yngska* med *grönska*, och för att få rim på *stoore* skriver han *giore*.

Reception och eftermäle

I *Röda rummet* låter Strindberg Arvid Falk uppsöka förläggare Smith. Denne, som har näsa för att folk vill ha uppbyggliga böcker, kommer då med ett förslag:

Herrn känner vår litteratur bättre än jag gör! Nå. Godt! Jag har fått en idé! Jag har hört att det finnes stora, sköna andliga författare långt bort i tiden, under Gustaf Eriksson eller hans doter Christin; nå, ja, lika godt. Jag erinrar en, som har ett stort, mycket stort namn, som skrifvit ett stort versstycke om Guds skapade verk, tror jag! Håkan heter han i förnamn!
 – Haqvin Spegel, menar herr Smith! Guds verk och hvila!
 – Ja så!, Nå! Jag har tänkt gifva ut den! Vårt folk trångtar efter religion i våra dagar; jag har märkt det; och man måste gifva dem något.

Smiths förslag är hos Strindberg del i en ironisk karakteristik av den guds-nådelige och på samma gång okunnige förläggaren. Men när Strindberg väljer just Spegel och hans *Guds Werk och Hwila*, vittnar det å ena sidan om att det inte var otänkbart att under senare hälften av 1800-talet ge ut den gamla skapensedikten på nytt men å andra sidan att detta kunde göras bara för en viss läsekrets; för en mer kräsen litterär smak var verket föråldrat.

Guds Werk och Hwila hade i själva verket getts ut inte så långt förut, år 1857. Denna utgåva riktade sig med all tydlighet till läsare som ville ha uppbygglig litteratur. Det visar dock, att verket inte var helt bortglömt.

Spegels dikt om skapelsen kom i motsats till mycken annan litteratur från 1600-talet inte att helt glömmas bort. Fram till mitten av 1700-talet lästes dikten mycket. Utöver utgåvan av 1705, som Spegel själv ombesörjde, kom det 1725 i Leipzig en ny utgåva, som dock så gott som helt var ett omtryck av 1705 års edition. Tjugo år senare trycktes verket på nytt, då Carl Fredric Broocman i Norrköping gav ut en omfattande samling av Spegels arbeten i *Haqvini Spegels [...] Åtskilliga Poëtiska Skriffter*. Sedan är det emellertid tyst ända fram till mitten av 1800-talet. Denna tystnad torde kunna sättas i samband med förändringarna i den litterära smaken: Spegel syndade mot det mesta som klassicismen föreskrev. Från denna tid kan man anta att dikten levde huvudsakligen på grund av sitt religiösa innehåll; läsekretsen hade inskränkts.

Under de första årtiondena efter 1685 förefaller *Guds Werk och Hwila* ha haft högt anseende bland kritiker och poeter. Hos flera poeter kan man

hitta imitationer. Men när vi kommer några årtionden in på 1700-talet börjar bilden ändras.⁹ Olof Celsius kritiserar i *Thet Swenske Nitet* 1738 Spegel för att han satt lärdom på vers. Celsius' kritik blev inte oomstridd. Johan Ihre liknade samma år i en dikt Spegel vid Vergilius: »Du är, Spegel, i rykte jämbördig med den store Maro, och över ditt snille häpnar hela Sverige vare sig du med väldig stämman besjunger Guds väldiga verk eller förtäljer om den förste faderns sorgliga straff, även dig hetsar den tärande avunden – men det är blott anklagelser för att du är olik din censor». (Orden om den förste fadern syftar på dikterna om paradiset.) Tydligt är att det ännu fanns de som satte Spegel högt som konstnär. Så sent som 1761 kunde också Olof Bergklint i ett tal berömma Spegel som epiker: »Våre Epici äro ganska få, och synas bäst i Guds verk och hvila samt Svenska Friheten. Dikt- och härmekonsten (fictio & imitatio) äro ännu icke bragte til sin höjd: vår store Ärkebiskop Spegel har gått deruti ganska långt». Men han tillägger: »och var skada at hans tid icke ännu var läcker nog i verskonsten».

En annan bild möter under gustaviansk tid, då klassicismen slagit igenom. A. F. Ristell skriver i en dikt från 1778:

En Spegel lyste fram med högt och eldigt Snille;
 Men följde altför lät hvart rimmet leda ville;
 När han då sansat sig och skulle vända om,
 Han långt ifrån sit mål förstörd tillbaka kom.¹⁰

Ristell ser Spegel som en slav under rimmet. I sak liknande men mer differentierad är synen hos Isak Reinhold Blom, som klandrar Spegel för att han inte dolt lånen från Arrebo – nu hade originalitetstanken slagit igenom – för att han genom bruk av dialektord och föråldrade ord gett dikten dunkel mening, vidare för att han blandat hednisk och kristen mytologi och skildrat »Skapelsens mästerstycke» med »temligen burleska färger». Kritik mot att Spegel blandat högt och lågt hade framförts redan av Carl Gustaf Tessin på 1760-talet: »Huru mycket owärdigt af så högt ämne är icke där inspädt?»

⁹ För översikten av synen på *Guds Werk och Hwila* under 1700-talet har använts Sigbrit Swahn, *Ryktets förvandlingar. Stiernhielm, Lucidor och Runius bedömda av 1700-talet – en studie i den litterära kritikens utveckling i Sverige*, diss. Lund 1974, som ger många viktiga uppgifter angående Spegel.

¹⁰ Swahn, *ibid.*, s. 87.

Romantiken kom att föra med sig en omvärdering. Men den kom inte hela *Guds Verk och Hwila* till del. Nu framhävs Spegels prosaföretal och hans inledande hexameterhymn som sublimala, medan den lärda dikten i övrigt inte ses som poesi. Klart blir detta utsagt av Atterbom i avsnittet om Spegel i *Svenska siare och skaldar*:

Helt annorlunda skulle vårt omdöme utfalla, i fall hans digra och öfvermåttan långsläpiga arbeten om »Guds Verk och Hwila», om »det Tillslutna Paradiset», om »det Återvunna Paradiset», mäktat bibehålla samma anda, som lifvar det Företal och den Hymn till Gud, med hvilka det förstnämnda öppnas. Både företalet och hymnen äro nämligen sannt poetiska: det förra, genom sitt brinnande nit för poesien och sitt värdiga, med all poesiens egen värma tolkade begrepp om hennes väsende; den senare, genom sin verkliga och höga skönhet.¹¹

Atterboms värdering förfaller ha blivit bestämmande för framtiden. I de flesta antologier som omfattat svensk 1600-talspoesi har hymnen varit med. Men av själva dikten har man bara accepterat något brottstycke, oftast det om vinet. När det från slutet av 1800-talet blev viktigt att författarna anslöt sig till den »riktiga» naturvetenskapliga synen, fick Spegel också utstå kritik för sitt avvisande av det kopernikanska systemet. *Guds Verk och Hwila* har dock rönt positiv uppmärksamhet i litteraturhistorien. Schück värderade dikten för dess »realism». Han kallar Spegel »den bäste av Stiernhielms efterföljare, den hos vilken man mest återfinner Herkuleskaldens breda framställningskonst, naturliga realism och sunda humor». Både Schück och andra såg Spegel som en naiv berättare, »en snäll och glad gammal prästfar», som Schück kallar honom.¹² Också Castrén uppskattar Spegels goda berättarförmåga och humor, men han är mer kritisk och talar om stillöshet.¹³ En annan uppfattning och därmed också en annan värdering lanserade jag i min monografi över dikten. Det som man tidigare betraktat som naivt berättande ses där som resultatet av en medveten retorisk hållning. Att berättelserna många gånger kombineras med uttryck för skepsis noteras, och utsagor som man tidigare tagit på orden visas här vara den litterära traditionens topoi.

¹¹ Per Daniel Amadeus Atterbom, *Samlade skrifter*, III, 1862, s. 145.

¹² Henrik Schück, *Illustrerad svensk litteraturhistoria*, 3. uppl. II, s. 355f.

¹³ Gunnar Castrén, »Stormaktstidens litteratur» i *Svenska litteraturens historia*; ny, omarb. uppl., 1929, del I, s. 309f.

Redan tidigt finner man hos diktarna spår av *Guds Werk och Hwila*. En författare som ofta anknöt till Spegel är Jacob Frese, vilket Sven Christer Swahn visat med många goda belägg i sin avhandling om denne.¹⁴

Om en nutida diktares läsning av skapelsedikten vittnar Olof Lagercrantz i dikten »Efter läsningen av Haqvin Spegels Guds Werck och Hwila»:

Det var en hjärtans dag bland världens alla dagar
 då östergöken gol i sommarns gröna hagar
 och Flora band en krans kring alla flickors äne
 av kattfot och viol och käringtand ett spänne.
 Hur ljuvligt solen sken på fattiga och sjuka
 och gräset bredde ut sitt sidenbolster mjuka.
 Där lade jag mig ner och hörde bina surra
 och duvan på sin kvist för hjärtevännen kurra.
 Jag somnade till sist vid rop ur gröna hagar.
 Det var en hjärtans dag bland världens alla dagar.

Denna utgåva

Utom manuskripten har vi således två auktoriserade tryck av texten. Det kan diskuteras, om till grund för den vetenskapliga editionen skall läggas första upplagan av 1685 eller 1705 års upplaga, som är en »Ausgabe letzter Hand». Vi har valt det förra alternativet, främst av receptionshistoriska skäl. 1685 års upplaga kom ut tjugo år tidigare än 1705 års upplaga och kan rimligen tänkas ha fått litterär betydelse redan från början. 1705 års upplaga hör, trots bearbetningen, väsentligen till en äldre tid och kan knappast ha spelat samma roll. Därmed har ingenting sagts om hur populär denna upplaga blev. För dess popularitet talar ju det faktum, att den trycktes om på nytt efter tjugo år. Ett annat skäl för vårt val är att Spegels språk i originalupplagan alltigenom förefaller visa hans egen stilvilja, vars kännetecken är en nära anslutning till talspråket. Bearbetningen i 1705 års upplaga dikterades av den mer klassicistiska språksyn som Spegel inhämtat från Lagerlöf och som medförde en del konstlade språkformer.

¹⁴ Sven Christer Swahn, *Jacob Frese*, diss. Lund 1971, passim.

I de gamla trycken är svenska och tyska ord i fraktur, ord på latin, franska, engelska etc. vanligen i antikva. I denna utgåva återges på vedertaget sätt frakturstilen med antikva, medan antikva återges med kursiv. Originaltrycket har rikt bruk av fetstil och på titelblad olika stilgrader. Vi har så långt det varit möjligt följt originaltrycket härvidlag. I marginaltexterna har ord på svenska vanligen fetstil, ord på latin normalt antikva. Vi har följt denna princip (och alltså inte ersatt antikva med kursiv).

I de båda registren skiftar bruket av stil mycket. Vi har inte följt originalet härvidlag utan använt fetstil bara för lemman.

Bruket av spatia i marginaltexterna är inkonsekvent. Vi har inte normaliserat härvidlag.

Frakturstilens kommatecken »/» används i överensstämmelse med originalet.

Texten i originalet innehåller många fel. Endast uppenbara tryckfel har rättats, alltså inte metrisk fel eller avvikande ordformer. Kommentaren ger upplysning om vad som rättats.

Originalupplagan av 1685 utgör alltså bastexten för denna edition. I variantapparaten meddelas dels avvikelserna i de tidiga avskrifterna Ä och G, dels också den information om vad som skett med texten som vi kan finna i W 65, här kallad L. Variantapparaten innehåller vidare de avvikelser gentemot 1685 års tryck som trycket 1705 företer. För att underlätta för läsaren att lokalisera i de båda använda upplagorna har vi markerat sidorna i dessa. Siffra inom { } anger platsen i 1685 års upplaga, siffra inom [] platsen i 1705 års. Den senare börjar dock sin paginering först med skildringen av första dagens skapelse – inledningsdikterna är inte paginerade. I bägge upplagorna ligger också registren utanför pagineringen.

Vi har valt att använda stavningen *Guds* med *s* i titeln, trots att det på titelbladet i 1685 års upplaga står *Gudz* med *z*. I Linköpingsmanuskriptet används nämligen *s*, och så står det också i titeln på smutstitelsidan i 1685 års upplaga.

Bernt Olsson

GUDS
Werk och Swila/

Det är

Wela Werldenes undersamma

Skapelse/

Wti Sex Dagar af then Alltmäktige Guds
fullbordad:

Sampt

Then Siunde Dagens nödtwendiga Helgelse/

Utsanne altwise G U D instiftad:

Efter många lärde Mäns Anledning

Uf Christeligit och Wälmcent Opsät

Wti Swenska Wijn beskrefwen

them til Diänst som gerna betrakta

thet

Himmelsta.

Trykt i Stockholm af Niclaus Bankijf Kongl. Booktryckare
Åhr 1685.

GUDZ

Werk och Hwila/

Thet är

Hela Werldenes undersamma

Skapelse/

Uti Sex Dagar af then Altmäktige GUD
fullbordad:

Sampt

Then Siunde Dagens nödwendiga Helgelse/

Af samme alwjse GUD instiktad:

Efter många lärde Mäns Anledning

Af Christeligit ock Wälmeent Vpsåt

Uti Swenska Rijm beskrefwen

them til Tjänst som gerna betrakta

thet

Himmelska.

////////////////////////////////////

Trykt i Stockholm af Niclaus Wankijf Kongl. Booktrykkare
Åhr 1685.

Then Stoormäktigste / Högborne

Förstinna ock Fru

Fru ULRICA

ELEONORA,

Swerikes/ Göthes ock Wendes Drotning/ StoorFörstinna
 til Finland/ Hertiginna uti Skåne/ Estland/ Lifland/
 Carelen/ Bremen/ Verden/ Stettin/ Pommern/ Cassu-
 ben ock Wenden/ Förstinna til Rügen/ Fru öfwer Jnger-
 manland ock Wißmar/ så ock PfaltzGrefwinna wid Rhein
 i Beyern/ til Gülich/ Clewe ock Bergen Hertiginna;
 Sampt Arf-Princeßina til Dannmark ock Norge/ the
 Wenders ock Göthers/ Hertiginna til Sleßwjck/ Hol-
 stein/ Stormarn ock Ditmarsen/ Grefwinna til
 Oldenburg ock Delmenhorst/

Önskas

Een wälsignad Ålder på Jorden

ock

Een ewig Herlighet i Himmelen.

**Stoormäktigste/ Allernådigste
Drottning.**

NÄr man med Andakt eftertänker then Alswäldige **Gudz** Goodheet/ som uti Werldenes **Skapelse** låter beskåda **sit osynliga Wäsende/** ock med oräkneliga **Wälgerningar** lockar Menniskiorna til **sin Kunskap ock Kärleek/** må man billigt twjfla/ antingen man mest skal förundra sig öfwer the **snöda Hiertan/** som
5 aldrig wilja uplöfta sig ifrå thet **Jordiska/** J hwilket theras wrånga Årrå hafwer them nedtryckt/ ock så diupt insenkt/ at the ljtet skönja ock mindre elska thet som **Himmelskt** är/ sällan minnas at ther är een Gud/ men aldrig prisa honom såsom een Gud; Eller öfwer the **ädla Siälar/** hwilka mit uti **Jordenes** tiokka Mörker/ ock iblant så många **blinde** Menniskiors Wilfarelser sökia ock finna
10 een **Himmelsk Vplysning/** kennandes een sötare Smaak uti thet **goda Gudz Ord** än uti Werldenes yppigste **Kräselighet.**

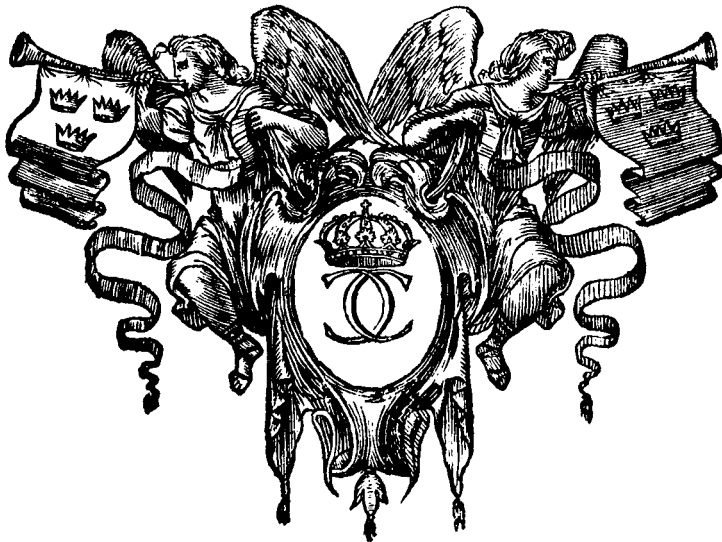
Besynnerliga är thet förundran wärdt/ när uti **Konungzliga Huus/** ock i **thenna Werldenes** präktigste Herlighet/ hwilken elliest ofta förblindar Menniskiorna/ finnas the som åstunda **Gudz Rjke/** ock med Troon beskåda then
15 **tillkommande Werldenes** Krafter. Hwilket efter **Eders Majestet/** genom thens Helige Andas styrelse/ så Ögonskeenliga som alfwarliga gör/ kan hela **Christenheten** ey annat än med almän Hugnad berömma sig af een så **högtbegåfwad Helgon/** samt alle **Swerikes** Jnbyggjare uti diupaste ödmiukt glädias öfwer een så **fulkommelig Drottning/** erkennandes med oafåtelig Tacksäyelse
20 inför **Gud/** ock med trognaste Lyck-önskan sins emellan/ at theras **Allernådigste Konung** uti **Eders Majestets** under-wärde **Dylder** finner för sit Hierta een stadig ock liufig **Fönöyelse/** at hela **Rjket** med **Eders Maj:tz Wjshet** pryder sin urgamla Heder ock **Tapperhet/** at alle nödljdande uti **Eders Maj:tz Nåd** ock Mildheet hemta sin wissa **Tröst** ock **Tilljt/** ja at alle Gudz Tienare utaf
25 **Eders Maj:tz Andakt** taga een Helig ock merkelig **eftersyyn;** Så at man nu ey mera håller **Esters Fägring** ock **Abigaels Förstånd / Archidices Ädelheet** ock **Amal Sventas Stadighet** undersam/ emedan alt sådant uti **Eders Maj:t** både teckeligen ock hugneligen rönas kan/ kunnandes alle förnimma thet **Eders Maj:t** icke så högt skattar thet at wara född til åtskillige **Jordiska KonungaRjken /** som at
30 hafwa **Gudz Rjke** uti sig sielf/ ej heller håller thet för så stoor Lyksalighet at föda Barn til Kronor ock **Scepter/** som at **upföda** them til **Himmelens Arfwedeel.**

Hwilket alt hafwer intaalt mig then meenlösa Dristigheten til at in för **Eders Maj:t** med alsomstörsta Wördning frambära thetta lilla Wärdet/ hwilket til

Gudz herliga Gerningar betrachtelse kan förmodeligen gifwa **någon**/ ehuruwäl 35
eenfaldig/ Anledning: Ty oanseet then samma förnämligen bör sökias utur then
Heliga Skrift/ så kan man ljkwäl något ther om lära utaf the **ringaste Kreatur**/
och omskönt **Troon** kommer af **Hörande**/ så styrkas hon ljkwäl mykket genom
Synen; Förthenskul ock oss Christne böör/ jämte thet wj **höre Gud** uti hans
Ord/ granneliga see honom uti hans **Gerningar**/ ty then som rätteliga elskar 40
Gud af all sin **Siäl** wil ej tröttas wid at åskåda hans dyra **Gåfwor** med sin **Ögon**.

ALt therföre hafwer iag then underdånigste Förhopning/ at Eders Maj:t som
tekkes läsa så många nyttiga **Böcker**/ ock kan til sin Nytta läsa så åtskilliga
Språk/ låter sig ock nådigst behaga thetta som i **Swenska Språket** författat är/
helst emedan **Eders Maj:t** kan tryggeligast förwißad wara thet *Debora* ock 45
Judith hade aldrig så stoor ynnest uti sit Land/ som **Eis M:t** hafwer wördesam
fägnad ock Kärleek uti thetta/ hwarest ingen är som ikke til it wälförtiänt
Beröm betygar **Eders Maj:t** wara **Sweriges Krona**/ **Götharnas Glädie** ock alt
Folketz Ära: Förthenskul när iag med it tro-plicktigt Hierta gör thenna
Önskan/ **Wälsignad** ware **Eders Maj:t** för **Gudj Ewinnerliga!** tå weet iag at 50
alle **Undersätare** ther til lägga thetta samhälliga Slut

AMEN! AMEN!

Til
POESIENS rättsinnige Elskare.

The gamble hafwa sagt Poësien wara then
 första Waggan/ i hwilken Wijsheet hafwer hwijlat/
 och är så däglig/ men så oförmerkt upwuxen som Per-
 lan uthi Perle Moor; Hedningarna hafwa meent *Poësien*
 5 wara Gudarnas eget Tungomåål/ thet Menniskiorna ej
 kunna lära/ med mindre them gijfs een synnerlig be-
 qwämligheet ifrån Himmelen; Dy hafwer *Ennius* kallat
Poeterne helige/ säjandes them/ genom Gudarnas be-
 synnerliga Nåd/ sendas hijt på Jordene/ hwilket man
 10 eenkannerliga om *Orpheo*, *Lino* och *Musæo* troot och
 sagt hafwer. J ljka måtto betygar *Ovidius* thet wara een
 Guddomelig Ande som upwækker sådant Ljf och Lius
 i Förståndet/ at man i korte *Verser* kan sammanfatta så
 åtskillige ting; Dy äre och alla the gamlas Lager/ alla
 15 *Sibyllina oracula*, samt the äldste Seede-Lärör på thet
 sättet beskrefne/ och förthenskul så myckit meer utaf
 gemeene Man trodde och wördade; Ja ingen wil eller
 kan wägra *Poësien* sit rätta beröm/ utan then som är så
 Wrång och Afwog/ at han ej kan lida thet ther är **Som-**
 20 **mar** uti Året/ och **Ungdom** uti Menniskians Lef-
 werne. Men ingen wardt fordom Dagar hållen för *Poët*,
 med mindre han war utöfwad i all *Philosophi* och
 Werldzlig Wijsheet kunnandes thensamma på ett Kon-
 stigt sätt och med beqwäma Ord liufligen utföra/ och
 25 then som til thet Nampnet retteliga swarade/ han
 wardt hållen i största Wårde och Anseende; Dy hafwer
Agamemnon, tå han reeste uthi Trojanska Kriget/ alra-
 helst lämbnat sin Dotter *Clytemnestra* een *Poët* til
 Tuchtomestare/ och *Ægistheus* kunde ej öfwertala
 30 henne til någon Odygd förrän han listeliga hade
 samme *Poet* ihjälslagit.

De laude Poëse-
 os & Poetarum
 gloria vide
 Scholiasten
 Homeri,
 Quintilian:
 lib: I. Cap. 10.
 Strabon lib. I.
 J. Cæsar:
 Scaligeri, Bar-
 læi & Heynsii
 Orationes,
 Puteanum in
 ferculo
 Musarum.
 Ciceron: Orati-
 on: pro
 Archia,
 Montfortij
 dedicat:
 Virgilianæ
 Ænæid: ad
 Philipp: Reg:
 Hispan: &c.
 vid. Epicuri pla-
 cita in Gassendo
 Tom.V. p. 115.

Thet är förthenskul intet Under at alla *Nationer* som hafwa elskat Dygd hafwa jämwäl elskat *Poesien*. Huru högt Götarna hafwa skattat sine Skalder/ huru hierteliga the kunde frögdas och upmanas utaf een Drot- 35 qwädi/ och huru sämliga the belönte then som uti dylika Snildar-Werk war een lysta Madur och Konster/ thet betyga noogsamt våra Sagur och gamla Tacitus. Schrifter. När *Romarne* hörde *Virgilii Verser* upläsas/ tå stodo the alle up så många som wore tilstädes/ och (2) ärade then fattige *Poeten* nästan så högt som sielfwe then mächtige Keysaren. Thet är noogsamt kunnigt/ & Fabius in huru högt *Hiero* Konungen i *Syracusic* hafwer elskat dialogo. *Simonidem*, *Alexander Homer: Il: Augustus Virgilium*, *Numerianus Apollinarem* och *Nemesianum*, emedan 45 the med sine SkaldeSchrifte kunde mykcket beweka Hiertat och behageligen förtällja alla saker.

J synnerheet är *Poesien* ganska tänlig til Guds Lof och Prjs/ ty Andacht synes uthi then samma så fager/ som Aron uti sina Silkes Kläder/ eller som Förbund- 50 zens Ark öfwerdragen med klaart Guld. Förthenskull hafwa ej allenast Fäderna i then första Kyrkian/ *Cyprianus*, *Ambrosius*, *Prosper*, *Prudentius*, *Juvenicus*, *Sedulius*, *Aratus*, *Bernhardus* &c: therigenom utsatt sine Christelige och Anderijke Tankar/ så theras uplyyste 55 Siälär hafwa både från *Helicon* och *Zion* utspridt många klara Strimor; utan then Helge Ande hafwer och sielff esom oftast/ så på *Mosis swåra Tunga*/ som på *Davidis liufliga Harpa*/ lärt oss huru wj med Rjm och Psalmer skolom lofwa Gudh; Ja then trösteliga 60 *Hiobs* Book/ och Andeliga *Salomons* Brudewijsa äre skrefne med *Poetiskt* Ordalag/ som både *Junius*, *Tremellius* och många andre uttolckare betyga. Jblant Hedningarna finner man äfwen wäl både the äldste och beste *Scribenter* uti Rjm hafwa författat sina Werk/ ty 65 på thet sättet hafwer *Orpheus*, *Homerus* och *Hesiodus* skrefwet om Gudarna; *Thales*, *Empedocles* och *Parme-*

nides om Naturen; *Tyrtæus* om Krjg; *Bacchylides*,
Solon och *Pindarus* om Wijshet; *Pythagoras*, *Phocylli-*
 70 *des*, *Theocritus*, *Simonides*, *Anacreon* om Dygder.
 Man må förthenskul intet undra at iagh i ljka måtto
 hafwer fattat Lust til *Poesien*, och winlagt mig om at
 blifwa kunnog uti then *Konsten*/ som ingen hafwer
 hatat utan the/ hwilkas **Argheet** hafwer warit så stoor
 75 som the **Oförfarenhet**; Men at iagh intet länger
 hafwer hjnt uti samma *Kunskap*/ måste iag på thet
 fljigtste uhrsächta/ och redeligen bekenna thet **iagh**
förbittida är kommen från Mestaren/ bediandes
 therföre om gunstig förlåtelse så framt jag i följande
 80 stycken felat hafwer.

Vid. Dousam,
 Jos: Scaligerum,
 Scriver: & alios
 complures qui
 Cornelii Agrip-
 pæ παραληρέ
 ματα
 refutarunt.

I. AT iag til een öfning hafwer utwalt ett så högt
 och heligt *Werk*: Men som unge *Siömän* tyckia sig al-
 tijd hafwa förmycken *Ballast* och förlitet *Segel*/ så in-
 85 *billa* sig och unge *Poeter* at the hafwa noog *Förfaren-*
het til at skrifwa om the swåraste ting. Thet är fuller
 een *Gääf* och gammal uhrsächt/ at good **Willia** ansees
 meer än alt thet **Werk** som skeer/ men the *Laggranne*
 äre thermed ej tilfridz/ at **Willian** ropar när **Machten**
 90 *hwiskar*; Dock weeta the som kenna migh/ at fast iagh
 hafwer **många feel** / så är iag dock någorlunda fri för
oloflig Ärgirighet/ och at iag ej af förmätenhet begä-
 rer köra *Phæbi Wagn*/ fast iag af *Förwetenhet* wil
 lära spela på hans **Luta**. Jagh bekenner wäl/ at iag på
 95 ett och annat sätt hafwer öfwat mit *Nämme* uti *Rjm-*
konsten/ men iagh hafwer (wetandes intet genom
 hwad händelse) förlorat alla sådana *Öfweschriffter*/
 {3} ty iagh hafwer sielf ingen Lust hafft til at läsa them
 igenom/ fast mindre förmodat thet andre skulle
 100 hafwa/ Ja iagh hölt them i så neesligit wärde/ at iagh
 blyges wid thet iagh schreef nu thetta ärgiriga **Ordet**/
 at iag hafwer **förlorat them**/ helst emedan the woro
 ey allenast **Barnslige** utan och **Werldzlige**.

In magnis volu-
 isse sat est.

Likwäl fruchtar iagh mig förlora meer ther igenom/
 at thetta Werket är wordet lämbnat och **behållet**/ ty 105
 efter thet handlar om Andeliga ting/ så fodras ther til
 een Anderjk Wjshet: Wäl weet iag/ at then som skal
 schrifwa Werldzlige Bedrifter/ måste hafwa så ym-
 noga Tankar/ så uplyst omdöme/ så sedesamma Ord/
 så tydelig Ordning som then ther schrifwer Gudelige 110
 saker; Ja at theras *Poesie* böör hafwa enahanda Kläde-
 bonad/ omskönt dhen senares skal wara af bettere och
 dyrbarare Tyyg/ hwilket seer tå deswårre ut/ så
 framt thet blifwer utaf en Klåpare illa skurit. Then
 therföre som schrifwer om Andelige ting måste noga 115
 föllia Gudz Andes Ord och Andelige Lärares
 Meningar/ i thet stelle the *Poeter* som schrifwa om
 Werldzliga saker til Werdzlig Roos eller Lust/ hafwa
 frihet til at ändra alla Omständigheter efter sit behag;
 Och then som hafwer allenast groof målning til at 120
 göra/ må så gerna bruka een Qwast som een *Pencil*.

II. AT thetta Werket är så slätt och eenfalligt utar-
 betat; ty iag wil intet bedraga antingen mig eller
 andre/ settiandes een good Stempel på ringa Warur/
 och een prächtig *Portal* på een fattig Kåta/ utan gerna 125
 bekenna thet thenna min Schrift är äfwen som Fi-
 konaträdet/ hwilket hafwer **Frucht**/ men als inga
Blomster: Her finnes wäl många och Gudelige På-
 minnelser/ men her fattas then Fägring och Prydna
 som skulle göra them behagelige; Her äre fuller 130
 Påfoglens åtskillige spräcklotte Fiädrar/ men *Juno*
 hafwer intet satt *Argi* Ögon uti them; Her nämpnes
 wäl Gudz margfalliga underwårk/ men the äre ej med
 tilbörliig skarpsinnighet förklarade; Dock hoppas iag
 at een **späd begynnelse** skal niuta ett **mildt omdöme**/ 135
 helst efter sielfwa *Naturen* wärdigas kröna the
 omogna *Granat* Äplon/ lämbnandes ljkwäl någon

rutten Kerna uti them/ på thet at man ej skal tänkia
them wara wuxne i *Paradis*.

- 140 III. AT iag hafwer uti Rijm welat författa the
största Heemligheter om GUDH/ hans Wäsende/
Gerningar och Egenskaper/ glömandes then förwitel-
sen hwilken *Petrarcha* hafwer gifwit een lärd *Poët* i
Italien, säjandes at han obetänckt hade förtungat the
145 späda *Musas* eller *Pierides* med the Tolf Lagsens Taf-
lor: Men thet är reda sagt/ at the gamle Wjshetenes
Mestare hafwa merendels uti *poetisk* Dicht förestält
Menniskiorna the alwarsamste och nyttigste Lär-
domar/ wäl wetandes at the kräslige willia thet Dyg-
{4} den skal giutas uti them genom Sockerrör/ och tyckia
thet then kosteligste *Balsam* luchtat intet wäl noog/ så
framt the icke bäran uti *emailerat* Guld. Man bör
intet neka/ utan beklaga at *Satan*, som gerna förwand-
lar uti Synd alt thet Gud hafwer ämbnat til sin Tienst/
155 hafwer jämwäl missbrukat *Poesien* til lättferdig Lusta/
osedig Skempt och mycken dårachtig fåfengligheet/
förthenskul bör man taga then Gyllene Tungan utu
then Roofachtige *Acans* Tiäl/ hwarest hon intet annat
gör än ropar til Gudh om Straff och Hembd.
- 160 IV. AT iag hafwer understundom infört the
Orden/ hwilka ey äre alment i hela Fädernes Landet/
utan her och der i een eller annan Landzort brukeliga;
Men man finner at ej allenast *Opitz*, *Rist* och *Fle-*
mingh hafwa ofta betiänt sigh af sådant Ordasätt/
165 som uti theras eenskilte Födzo-bygd gängse war/
utan *Dantes* och *Petrarcha*, *Bellay* och *Bartas*, *Cow-*
ley och *Chaucer*, *Spencer* och *Draiton*, *Heyns* och
Cats, *Huygens* och *Vondelen* hafwa uti sine ädlaste
Schrifter behållit några af the Orden som theras ge-
170 menaste Landzmän plägade bruka; Elliest hafwer iag
noogsamt i acht tagit thenna *Horatij* Lärdom
- Juvenal. Sat. II.
Putere videntur
Ungventa atque
rosæ, latos nisi
sustinet orbes
Grande Ebur.

Horatius de arte
Poët:

*In verbis etiam tenuis, cautusque serendis,
Dixeris egregie, si notum callida verbum
Reddiderit junctura novum --*

Vid: Juvenal
Satyr. 6.

Och förthenskul hwarken sielf updichtat nya Ord/ 175
ey heller länt många gamla utaf thet foorna Göta-
Språket/ med mindre the samma kunna synes något
merkelige/ wäl wetandes hwad *Favorinus* foordom
förbrådde Ynglingen/ hwilken med sådana flijt wille
lära thet äldsta *Latinernas* Tungomåhl/ som skulle 180
han hållit samtaal med *Evandri* Moder/ säyandes then
som så talar at ingen förstår thet/ wara meer förtrete-
lig än then ther aldeles tiger stilla. Jagh fruchtar at
hoos oss inritar samma Oseed, som fordom hade
öfwerhanden uti *Rom*, hwarest Folket winlade sig så 185
mycket om thet *Grekiska* Språket/ at thet nästan
glömde sit eget; Förthenskul och *Horatius* säger sig
hafwa fåt af *Romulo* thenna påminnelsen/ at *Romarne*
giorde så dårachtigt/ som then ther bär Watn bort i
Hafwet eller förer Weed bort i Skogen/ förwitandes 190
them at the med främmade och länte Ord wille be-
späda sitt Språk/ hwilket war rjkt och öfwerflödigt uti
sig sielf. Jag fruchtar/ säger Jag/ at wij jämwäl förtiäna
samma förwitelse/ ty oanseet vårt Tungomåhl gifwer
så behageligt Liud/ så tianliga Ordalag/ så konsteligt 195
sanhänge/ så tydelig mening/ så merkeligit effter-
tryck som något annat/ ljkwäl blifwer thet ey allenast
med fremmade Ord mycket wrängt och förblandat/
utan och så aldeles sijdwördat/ at somlige Swenske
Män stapla alramäst/ tå the skola tala thet Swenska 200
Språket. Annorlunda göra the Lärde uti andra Land-
skap/ ty the hedra meera sitt eget **Moorsmåhl** än alla
Apollinis Systrars/ så at *Petrarcha*, *Zanazarius*, *Politi-*
anus, *Boccacius*, *Bartas*, *Sidney*, *Heynsius* tyckte sig tå
tiäna sit Fädernesland rätteliga/ när the schrefwe i thet {5}
Språk som alle theras Landzmän förstodo.

- V. AT iag så ofta hafwer nämpt the Hedniske Afgudar och beschrefwet theas Egenskaper/ ther the ljkwäl efter *Apostelens* Omdöme wore intet i thenna
 210 Werldene; Men sljkt är skeet til then Endan/ at iag måtte för the Eenfaldige förklara the Nampnen som *Poeterne* hafwa samme Afgudar gifwit/ och låta förstå hwad the thermed hafwa meent/ förmodandes at ingen med Skiäl kan theröfwer förargas/ at iag låter
 215 them som äre uplyste/ see andras Wilfarelse som wore blinde/ eller wiser huru the hafwa famlat efter then Kunskapen på Jordene/ som allenast måste sendas ifrån Himmelen; Omskönt therföre Skalet är oreent och skroflot/ öpnar man thet ljkwäl förty ther förmodas någon Perla wara insluten.

Vid:Plutarchi librum, quomodo

Poetæ sine detrimento juvenum legi debeant.

Vid: Heynsij præfation: ad Encomium Bacchi.

- VI. AT thet ena slags *Verser* uti thenne Schrifftten icke flyter så lätt och liufliga som thet andra: Men ingen af the störste *Poeter* hafwer uti alt warit ljka lyckelig/ utan then Ene hafwer haft besynnerliga
 225 Gåfwor uti *Carmines Lyrico*, then Andre uti *Elegiaco*, then Tridie uti *Heroico*. Hade *Virgilius* schrefwet *Elegos*, tå hade han nappast wunnit thet Beröm som *Ovidius* och *Propertius* therigenom fått hafwa: *Catullus* war een Mestare til at schrifwa *Jambica* och *Hendecasyllaba*,
 230 men til *Hexametra* och *Lyrica* hade han hwarken Hog eller Nämme: *Horatius* öfwegick alle in *Lyricis*, men in *Heroicis* hade han mindre Nöje och Lycka. Om tå någor fodrar Skiäl utaf mig hwarföre iag hafwer brukat sådant slags *Verser* heller än andra/
 235 tå hoppas iag honom wara nögd med thetta som *Quintilianus* gifwer wid Handen/ *sic placuit Poetae*, ty annat Swar tycker iag intet wara nödwändig. Noog hafwer iag läsit hwilke *Verser* och *Materier* bäst öfwereens komma/ såsom och huru een Andelig *Epopæa* bör schrifwas samt thes *Episodi* tilfogas; Men iag hafwer aldrig åstundat thet Nampnet at hållas för

Vid: Horat: lib: 4. Ode 3.

Poët, wäl besinnandes thet wara swårt och mödosamt
at winläggia sig om then Konsten/ i hwilken Medel-
måttighet warder ej räknat för någon Dygd/ utan som
een säjer/ *ridiculi sunt versus, nisi fuerint admirabiles;* 245
Förthenskul warder och til een zirlig och fulkomlig
vers mycket annat fodrat än kunna dichta och rijma/

Mons: Rapin
Dans les reflexi-
ons judicieuses.

— — *Neque enim concludere versum*

Dixeris este satis; neque si quis scribat uti nos

Sermoni propiora, putes hunc esse Poetam. 250

Horatius.
Satyr: 4. Sermon:I.

VII. AT iag hafwer tagit Anledning utaf **Andras**
Arbete til at fulborda **mit**: Men *Virgilius* blygdes intet
wid at lära utaf *Theocrito*, när han schref sine *Buco-*
lica, af *Hesiodo*, när han schref *Georgica*, af *Parthenio*,
Pisandro, *Ennio*, *Liv: Andronico*, *Lucretio* och *Ho-* 255
mero, när han schref *Æneida*; Ey heller äre *Statius*
Papinius, *Silius Jtalicus*, *Claudianus*, *Mantuanus* och
thenne senare Tjdz Skalder förkastade/ förty the
hafwa lärdt och länt mycket utaf *Virgilio*: Dock haf- {6}
wer Jag offta gåt ifrån them som Jag hade mig föresat 260
at effterfölja/ ty hwad Konst är thet at giöra een stoor
Wääf utaf andras Garn? Förthenskul betygar *Hora-*
tius thet the *Latinske Poëter* wunno therigenom stoor
Heder at the öfwergefwo the *Grækiske*/ fast the ej
kunne öfwerwinna them/ säyandes: 265

Nec minimum meruere decus vestigia Græca

Ausi deserere — — —

Men twert emoot finge the it snypligit Wedernampn
som torde intet gå med mindre the sågo andras Fjät
och Footspor för sig/ och kallades therföre *imitato-* 270
rum servum pecus. &c.

Sannerliga iag finner intet så liuflig Smaak i thet
Grækiska Wjnet at iag hafwer Lust til at dricka
 sielfwe Dräggen/ ey heller så sött Liud i then *Toscan-*
 275 *ske* Gjgan/ at iag girnas dansa effter hwar Streng. Jag
 tilstår billigt/ at iag hafwer nyttiat och effterfölgt
 mångas Anledning/ them iag sedan nämpna och
 uprepa skal/ dock hafwer iag ej låtet leda mig som een
 blind/ then ther ej kan göra Åtskilnad emellan swart
 280 och hwjt: Jagh bekenner mig och hafwa haft mycken
 Rättelse af the *Reglor*, hwilka *Homerus* och *Virgilius*,
Macrobius och *Horatius*, *Scaliger* och *Vossius*, *Castel-*
vetro och *Riccobon* &c. hafwa föreschrefwet/ men iag
 hafwer ej kunnat lämpa them alla til thetta Werket/ ia
 285 alla theras *Reglor* synes ej wara skiälige eller ljkmä-
 tige/ besynnerliga thenna som *Tassus* och *Castelvetro*
 gifwit hafwa/ at man uti Poesien bör intet sökia eller
 förhandla annat än thet som kan frögda och förlusta
 Läsaren/ ty på thet Sätt skulle *Empedocles*, *Nicander*,
 290 *Lucretius*, *Hesiodus*, *Virgilius*, *Claudianus*, *Mantua-*
nus, ja sielfwer *Homerus* jagas bort ifrå *Calliopes*
 Dör/ emedan the i sine Schriffter/ brede wid thet som
lustigt och **liufligit** är/ hafwa infört många **alfwar-**
samma Lärdomar och **nyttiga** Wetenskaper. Men
 295 alle rättsinnige hafwa städse bifallet thenna *Horatij*
 Mening

Clem. Alex: in
 Stromat:

Τῆς Ἑλληνι-
 κῆς Φιλοσο-
 φίας, κα-
 θάπερ τὸν
 Καρῶων ου
 πᾶν ἔδωδι-
 μον.

*Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
 Lectorem delectando pariterque monendo.*

VIII. AT thetta Werket är så widlöftigt blefwet;
 300 Men om Jagh skulle eller kunde schrefwet så mycken
Förklaring som Gudz Underwerk fodra/ och så
 mycken **Tacksäyelse** som hans Wälgerningar för-
 tiäna/ tå hade thenna Book blefwet then störste som
 någorsin schrefwen är; Förthenskul är skiäligare at
 305 andre **tilökia hwad iag hafwer förgätet/** än at the

lasta thet iag hafwer begynt; Ty hwarken kunna för
månge/ ej heller månge göra för **mycket** utaf thet/
 som Gud hade både welat och förskylt at **wij alle**
 skulle gjort i alla Ewighet/ nemlig prisa hans Al-
 macht/ beröma hans Wjshet/ lofsiunga hans Barm- 310
 hertighet. Hwilket när man betrachtar/ kan man ej
 säya annat/ än at iag hafwer schrefwet **alt för lijtet/**
 och at flere/ som bättre kunna/ måste **mera** schrifwa. {7}

Nulla quippe modo millesima pagina surgit

Juvenal.

Omnibus, & crescit multa damnosa papyro. 315

Jag finner Läraren *Augustinum* berätta om sin Wän
Simplicio, at han kunde utu sit Minne upläsa alle *Vir-*
gilij Verser, både ordenteliga framåt och tillbaka igen/
 men tå han så gjort hade/ betygade in för Gud/ at han
 ey wiste thet han kunde görat/ förän han försökte 320
 thet: J ljka mätto kan iag betyga/ thet iag intet troodde
 mig kunna schrifwa tjo Rjm/ mycket mindre så mång
 tusende som her nu äre upsatte/ helst i een så orolig
 och bullersam Tjd som iag hafwer thertil brukat: Ty
 om några *Studier* behöfwa god Beqwämlighet och 325
 stoor Stilhet så betarfwer *Poesien* thensamma/ hwil-
 ken äfwen som *Halcyones* kunna intet lefwande
 Alster frambringa/ med mindre liufligit Wäder och
 stillaste Lugnet ljkasom lokkar them.

Juvenal. Libr.
 3. sat: 7.

Hunc qualem nequeo monstrare & sentio tantum, 330
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens &c:

Månge hafwa fuller then Jnbilningen at *Poesien* haf-
 wer Lyckosam Trifnad när hon är rotad i Wjntträdet/
 och at *Poeter* schrifwa bäst med then Saften som 335
 flyter utaf Drufworna/ ja *Horatius*, effter *Cratini*
 Lärdom/ säjer

*Nulla valere diu, nec vivere carmina possunt
Quæ scribuntur aquæ potoribus --*

340 Men om thet gälla skal/ så är intet uti hela thenna
Schriften som kan wara behageligt/ ty sielfwa San-
ningen är mit Witne/ at iag ingen *Vers* hafwer schref-
wet

-- *Dum furit Lyæus* --

345 *Dum regnat rosa, dum madent capilli.*

Förthenskul må man thes mindre undra at Tankarna
äre understundom swaga och ljkasom torre uti it så
widlöftigt Werk/ ty i stoorä Böcker/ äfwen som i
stoorä Kroppar/ är gemeenliga mera Anseende än
350 Styrkia/ i thet Ställe the små och wälbetänckte Schrif-
ter hafwa then Förmon som *Statius* säger om *Tydeo*.

Totos infusa per artus

Major in exiguo regnabat corpore virtus.

Statius Lib: I.

Thebaid.

IX. AT Jag understundom brukar något Werldzli-
355 git Skempt uti it så Andeligt Werk; Men man bör be-
sinna at til åtskillige Målningar behöfwat åtskillige
Fergor. Annorlunda talar *Hercules* och annorlunda
Theseus; *Jxion* hafwer sit Ordalag och *Eteocles* sit. Wij
wete at een Qwinna/ fast hon hafwer fägre Hy/ lenare
360 Huud/ miukare Hull än een Man/ kan ljkwäl wara
{8} hans Ehta Maka; Ja at *Cato* war så alwarsam som
någon *Romare*, fast han understundom nämpde *Sap-
pho*, och *Demodocus* war een rät *Philosoph*, omskönt
han sång om *Martis* och *Veneris* Kärleek.

365 X. AT Jag å nyo wil begynna schrifwa thet/ hwil-
ket så många andre med stoor Fljt hafwa reda fulbor-
dat; Ty man finner at the fleste som af någon Lärdom

äre berömde/ hafwa helst beschrefwet thetta Under-
 werk om Werldenes Skapelse/ såsom then alraherlig-
 ste/ liufligste och widlöftigste *Materia*, i hwilken 370
 Menniskiornas Förstånd kan öfwas och theras Hier-
 tan förlustas.

Vid: Bonaven-
 tur: Vulcan: in
 præfat:huj:
 operis
 Aristotel:

Jblant the **Hedniske** *Philosopher* hafwer besynner-
 liga *Aristoteles*, sin Konung *Alexandro Magno* til
 Behag/ schrefwet een så herlig Book om Werldene/ at 375
 thet synes sielfwa *Naturens Genius* hafwer warit *Auc-*
tor thertil/ förthenskul och *Apulejus* hafwer winlagt
 sig på thet bästa at uttolka then samma: Des utan haf-
 wer *Plato*, *Hermes*, *Tzetzes*, *Theophrastus*, *Proclus*,
Plotinus, *Jamblicus* &c: grannerliga betrachtat Wer- 380
 denes Skapelse/ ehuruwäl the uti sine Schrifter hafwa
 wjsat större **Lärdom** än **Andacht**/ meer **Förundran**
 än **Tacksamhet**.

Jblant the **Christelige** Lärare hafwer *Basiliius Oration.*
 4. *contra Græcos, de Mundo & Materia prima;* 385
Nazianzenus in hymnis suis,
Theodoretus, Orat: in ill. verb: In principio creavit;
Gregorius Nyssenus Libro de hominis opificio,
Jsidorus Hispalensis de natura rerum,

Jsidor: Pelusiota περι της του παντος δημιουργίας. 390
 Och enkannerliga *Ambrosius*, samt *Nemesius* om
 Gudz Gerningar och Menniskiornas Natur mykket
 herligen schrefwet.

Sedan hafwer *Philo Judæus* schrefwet *Lib: 2. de opi-*
ficio mundi & Monarchia Dei. 395

Anastasius Sinaita hafwer lembnat efter sig *anago-*
gicas contemplationes de Hexaemero.

Andreas Sunonis Archi-Episcopus Lundensis hafwer

giort theröfwer een wältalig Förklaring uti *Latinske*
400 *Verser*.

Johannes Picus Mirandula uti sin *heptaplo* ändå een
bättre.

Job: Arendt och *Wolfgangus Fabricius Capito* hafwa
therom schrefwet mycket Ande-rjke och Christelige
405 *Betrachtelser*.

Molina hafwer låtit utgå sinrjka *Disputationer* om
thet samma.

Petavius hafwer i ljka måtto lembnat it merkeligit
Werk *de opificio Dei*; såsom och

410 *Eugubinus de Cosmopœia*, samt *Hieronym: Zan-*
chius, och een *Anonymus*, hwilken förmenas hafwa
warit *Ægidius Gutman*, eller någor af *Fraternitate*
Rosæ Crucis, wisandes huru Gud genom Werldenes
Skapelse hafwer uppenbarat sit Guddomeliga Majes-
{9} tet; Thet samma hafwer och giordt

Lancelott Andrews Episcop: Wincestr: in 3. Cap:
Genes.

Francisc. de Verulamio in Phœnomenis Universi,
Abeceuario naturæ, & Magnalibus naturæ &c: samt
420 många andre/ som Gudz dråpeliga Werk och Ger-
ningar/ til hans Lof och Pris/ hafwa förklarat.

Besynnerliga hafwa *Poeter* mycket therom schref-
wet/ ty til at förtiga hwad Hedningarna *Lucretius, Ovi-*
dus &c. hafwa dichtat/ så hafwer een Fransösk Herre/
425 *G. de Saluste, Seigneur du Bartas, Anno 1580.* påtagit
sig then Mödan/ och uti sit **Språk** så berömmeligen
utarbetat *La Sepmaine premiere*, at man nästan i **alla**
andra Språk hafwer sökt til at efterfölja honom; Ty
Alessandro hafwer uttolkat hans *Verser* på *Italianska,*
430 *Silvester* på Engelska/ *Zacharias Heyns* på Holländska/
Hubnerus och *Werder* på Tyska/ *M. Andreas Arebo* på
Danska; Alt fördenskul kunde synas onödigt at thet
samma skal än yttermeera på Swenska warda utsatt/
helst utaf mig som ingalunda kan reknas iblant them

Vid. Petr: Scri-
verij Epist: dedi-
cator: ad illustr.
Domin. Jacob
van Dyck præ-
fixam poematib:
Belgicis Heynsij.
Vid. Buchneri
Epist: ad
Opitium.

Sacros qui sollicitare fluores 435
Aonidum, totamque solent haurire Aganippen.

Fullers holy
state

Och som billigt bekänner at mig är wederfarit thet som sägs om *Jul: C: Scaligero*, at iag intet hafwer **suf-wit** sött/ utan **snarkat** på *Parnasso*, kunnandes ingalunda efterfölja the sinrjka Betrachtelser/ merkelige 440 Liknelser/ liuflige Ordalag/ konstige Jnfall som the fremmade Poeter brukat hafwa. Likwäl kan ingen skiärligen mistyckia/ at iag genom it så Christeligit Werk hafwer sökt öfwa mig både uti Språken och Rjmkonsten/ gifwandes them/ **som gerna** något **läsa**/ Anledning til at **läsa thet** ther upwekker een Tacksamhet för GUDZ Wälgerningar/ een Förundran öfwer hans Macht/ een Kiärleek til hans Godheet.

Ty efter många nu beröma hwad som schrefwet är i **fremmade Språk** och gerna läsa thet *Petrarcha* haf- 450 wer dichtat om Kiärleek/ *Ariostus* och *Boyard* om *Rolando*, *Tassus* om *Jerusalem*; *Marino* om *Adonide*, *Guarini* om sin trogne Heerde/ *Chapelain* om sin *Pucelle*, *Spencer* om sin *fairy Queen*, *Cowley* om sin *Mistress* &c. Ja somlige hafwa ingen Book heller i 455 Händerna än *Caporales* Småde Schrifter/ *Fulvij Testi* Wjsor/ *Achillini* *Sonnetter* och sådant meera/ som är

Versus inopes rerum, nugæque canora.

Så må man ju lida/ at något **Andeligit**/ omskiönt **een-faldigt**/ uti **Wårt Språk** iblant gemene Man utsprides: 460 Ja om *Marot* och *Ronsard*, *Chambrun* och *Serres*, *Malherbe* och *Scudery*, *Theophile* och *Saint Amant*, *Moliere* och *Corneille* hafwa wunnit så högt Anseende och så **stoort Beröm med sit Arbete**/ Så må iag {10} åt minstone förtiäna **een gunstig Uhrsäkt** med min 465 wälmente Flijt och Början/ helst emedan iag troor at många hafwa nu nästan förnögt sig uti ofwanbemelte

Skrifter/ såsom och meer än ofta genomblädrat *Philanders Syner/ Gryphii Grafskrifter/ Harsdörfers*
 470 *Samtaal/ Lohensteins tragædier*, warandes och til äfwentyrers leedse wid at höra meer om *Telepho* och *Oreste, Cid* och *Tartuffe, &c:* ty sielfwe Barnen kunna nu snart förtällia

Alcitheon Pacci, Thebas & Tereæ Fausti.

Vid. P. Pithæi
 notas in Juvenal
 p. 207

475 Wil tå någor döma wäl och gunstigt om thenna min Öfning/ så wil iag wedergälla slijk Benägenhet med mera **Flijt** och **Arbetsamhet**: Men dömer någor illa therom/ tå skal iag öfwerwinna then Missgunst med **Tystna** och **Tålomod**/ altjd önskandes at andre willia
 480 låta **mine Feel** wara sig een Anledning til större **Fulkomlighet**/ hwilken wj ljkwäl intet nåå förän wj hinna til sielfwa **Himmelen**.

Jmidlertjd är fuller thetta een tianlig Waarning/ at then som hafwer Glaas Fönster uti sit egit Huus/ bör
 485 ej kasta Steen uppå andras; Men samma Waarning är dy wär i thenna Tjden nästan fåfäng/ ty icke *Pallas* sielf kan antingen med *Gorgonis* Hufwud skräma Försmädare/ eller med sin egen Sköld beskydda någon för Smäleek/ emedan the fleste äre thertil så be-
 490 nägne/ at när the intet baakdanta/ tå tyckia the sig wara Måällöse. At *Tucca* och *Varius* skärskåda thetta Arbetet/ förtryter mig intet/ besynnerliga när wår *Augustus* befaller thet/ men at *Zoilus* och *Carbilius* willia lasta mig/ thet afbeder iagh/ så länge the sielfwe
 495 giöra intet bättre. Dock hwad androm öfwegår wil och Jag med Tålomod uthärda/ wälwetandes at then som wil bryta Jsen åt andre/ måste ej förtryta at han sielf blifwer wååt; Ja iag wil ej mistyckia at **Jag siuncker** i the wrångas Omdöme/ så framt **andre**
 500 kunna utaf min Undergång hafwa it Romäre/ och lära een säkrare Faart til Heder och Wijshet.

Censores Æneidos Maronis.

Senec: Ferre quam Sortem patiuntur omnes Nemo recusat.

Tanti est, ut placeam tibi, perire!

Jag hade nu intet ämbnat säya meer/ ther icke några
 Ord behöfdes til Swar uppå theras Jnsaga/ som före- 505
 gifwa at **Jag** äfwen som **The** kunde wisat större För-
 stånd genom Stiltigan än genom sådant Taal/ och
 troot thet Omdöme/ hwilket *Plinius* hafwer fält om
 somlige Lärde/ at *Hoc amplius praestant qui tacent,*
quod maximum opus silentio reverentur: Men efter 510
Clem: Alexandrinus betygar thet våra Siälar hafwa
 samma Natur som Kellorna/ hwilka om the icke altjd
 flyta tå warder Watnet grumlot och oreent/ så hafwer
 iag gerna welat möda mina Tankar något/ och här ut-
 giuta een Deel utaf them/ på thet the icke genom Få- 515
 fängia skulle draga någon Styggelse til sig:

Plin: l. 7. Ep. 25.
 Cl. Alex: lib. I
 Stromat:

Philostratus.

Och emedan thet är mig befalt at thenna Schrift skal {11}
 genom Trycket warda almen och utkomma iblant
 många/ så wil iag önska then samme thet *Apollonius*
 önskade sig/ tå han företoog sin långa Resa i Werl- 520
 dene/ nemlig at hon må få see många fromme/ rede-
 lige och benägne Menniskior/ hwilket som iag wist
 förmodar/ så wil iag ödmuikt försäkra at iag är allas
 theras Tiänare.

{12} *Ps. 148. v. 12. 13.*

YNglingar och Jungfruer/ the Gamle och Unga/ skolen lofwa HER-
Rans Nampn/ ty hans Nampn allena är högt/ hans Loff går så widt
som Himmel och Jord är.

Eccl. 12. 1.

Tänck uppå tin Skapare i tinom Ungdom/ för än the onda Dagar
komma och Åhren nalkas.

Sap. 7. V. 28. Sq.

GUD elskar ingen/ utan han blifwer wid Wjshetena. Hon är herligare
än Solen och alla Stiernor/ och när man ljknar henne wid Liuset/ går
hon widt utöfwer. Ty Liuset måste wika för Nattena/ Men Ondskan
öfwerwinner aldrig Wjshetena. Hon recker ifrå then ena Endan til
then andra mächteliga/ och regerar alting wäl.

MERCURIUS
Til
Thet Ädla och Dygdesamma
Sweriges Frutimmer.

{13}

<p>[1] FRida <i>Nymph</i>er, Rjkzens Prydna/ Eder til een ödmiuk lydna/ Kommer iag från <i>Pindo</i> hjt/ Och haar thenna Book at bära Som til högste Gudens Ära 5 Schrefwen är med wälmeent fljt.</p>	<p>[4] Jag som offta Flärd förtelljer Ja för Kernan Skalet selljer Och dy sällan wjts Ord får; Men hwad J her schrefwet finna Kan om Gud och Dygd påminna 5 Och i Sanningen består.</p>
--	--

<p>[2] Hwad iag sielfwer schrifwa plägar Och kungör på alla Wägar Warder her tillbaka sat/ Ty iag weet <i>Aglaja</i> sankar Mycket bettere Taal och Tankar 5 Uti Edert Minnes Skat.</p>	<p>[5] Som iag tå bör wandra wida Så kan Jag alt Rychte sprida/ Men helst thetta Bodet bäär/ At man uti Swerge finner Många ädla Möör och Qwinnor 5 Hafwa Dygd och Wjshet kääär.</p>
---	---

<p>[3] Kunde iag <i>Demanter</i> schrifwa/ Och hwart Ord een Perla blifwa Wore sljkt ändå ej wärdt/ At J skolen thet berömma Ty hwad Eder teckes drömma 5 Öfwergåår hwad iag haar lärt.</p>	<p>[6] <i>Junos Macht/ Thalia Tunga/</i> <i>Friggæ Fägring</i> för the unga Dömmet iag ej Prisen til/ Ty thet är een flygtig Heder Men Förstånd och goda Seder 5 Jag Guld-Äplet gifwa wil.</p>
---	--

[7]
Wara **rjker** som *Pandora*,
Klook som *Pallas*, **skön** som *Flora*,
Geller intet in för **Gud**;
Men then honom ödmiukt ärar
Samt hans willia gör och lärer 5
Blifwer Christi egen Brud.

{14}

VIRGIL: LIB. 3. GEORG:

*SEd me Parnassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor, juvat ire jugis quâ nulla priorum
Castaliam molli divertitur orbita clivo.*

LUCRETIUS.

*A Via Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo, juvat innocuos accedere fontes
Atque haurire --*

JUVENAL:

*RIdentur mala qui conscribunt carmina, verum
Gaudent scribentes & se venerantur, & ultro
Si taceas, laudant. --*

A. Til
 Alle Milde och Benägne
 L ä s a r e

{15}

[1]

JAg hafwer önskat stiga
 Med min ostämde Giga
 Uppå *Parnassi* Klint/
 Och lära ther så spela
 At iag ej skulle fela
 Men sij iag haar ey hint.

[4]

Then iag wäl högt bör skatta/
 Men ej förmåår at fatta
 Ty han förswinner lätt.
 Och har een skugga warit
 Thet iag har efterfarit/
 Hur kunde iag gå rätt?

[2]

Ty Wägen war ej banat
 Förthenskul har iag stanat
 Och aldrig kunnat få
 Med Nöje eengång höra/
 Fast iag noog spetzar Öra/
 Wår *Phæbum* Lutan slå.

[5]

Lät tig tå ey mishaga
 At mina Tankar swaga
 Som oftast fara wil/
 Man bör ju ynnest finna
 Fast man ej alt kan hinna
 När man dock biuder til.

[3]

Jag wille haft i föllie
 Thet iag ej måste dölia
Heyns, Bartas och än fleer/
 Men thesse Skalder snälle
 Ha lämbnat i sit Stelle
 En Skugga och ej meer.

[6]

Om någor nu upwäckes
 Heraf/ och framgjnt täckes
 Förbättra mina Feel/
 Så är thet mig een Ära/
 Ty något nyttigt lära
 Är min förnämste Deel.

{16}

HOMERUS

Ἄνθρώπων δ' ἄφεκτὸς ἐπὶ χθονὶ γίνεται οὐδεις.
 Ἄνδράσι μὲν πνοτοῆσι πελεῖ νόος ἥπως αἰεί.

HORAT: LIB. I. EPIST. 18.

NEc tua laudabis studia, aut aliena reprendes.

MARTIALIS.

*CUM tua non edas, carpis mea carmina Læli,
 Carpere vel noli nostra, vel ede tua.*

JUVENAL.

– – *Finem recti esse recuso*
*EUge tuum & belle: Nam belle hoc excute totum,
 Quid non intus habet?*

COMIC.

*HOmine imperito nunquam quidquam injustius,
 Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.*

ER: PUTEAN:

Omnibus non placere, Virtutis signum est.

Til
 Alle Omilde
 Baakdantare

{17}

WJl tu ey rosa mig så kan tu låta blifwa/
 Hwj schreef tu icke förr än iag begynte schrifwa?
 Nu är thet nästan seent at mästra mig; Dock wisa
 Benäget Mina Feel/ så skal iag tig beprisa/
 Och genast rätta mig/ Ja säya tu bör heta 5
 Een Mestare/ som grant eens annars Feel kan weeta;
 Dock fast tu utan Feel tin Gerning kunde göra/
 Så skulle tu äntå få mångas Smäd-Ord höra/
 Ty han som ingen Synd och inga Brister hade
 Förnam at man ljkwäl på honom Lyte lade. 10
 Förthenskul bör tig ej meer achta Hätske Munnar/
 Än Månan sköter om the morrande små Hundar;
 Ty Arghet wil så frijt it ärligt Nampn beflecka
 Som Spinlar sina Näät på besta Blomster strecka.

{18}

Ebræ. II. v. 3.

GENom Trona besinnom wj at Werlden är fulbordad genom Gudz Ord/ så at alt thet man seer är wordet af intet.

Rom: I. v. 20.

GUdz osynliga Wäsende/ och hans ewiga Kraft och Guddom warder beskådat/ när the besinnas af Gerningarna/ nemliga/ af Werldenes Skapelse.

Syrac: 42. v. 17.

THet är och them Heligom ännu icke gifwit af Herranom/ at the al hans Under uttala kunna: Ty then Alzmächtige Herren hafwer giordt them så stoor/ och al ting äro för stoor til at lofwa såsom thet wärdt är.

Tertullian: Apologet: pag: 18:

QUod colimus, DEUS unus est, qui totam molem istam cum omni instrumento Elementorum, Corporum, Spirituum, verbo quo jussit, ratione quâ disposuit, virtute qua potuit, de nihilo expressit, in ornamentum Majestatis suæ.

Ambrosius Hexaemer: Lib. I. c, 5.

DIvinæ Majestatis insigne est hic mundus, ut per ipsum sapientia DEI manifestetur.

A Jove principium Musæ! Jovis omnia plena!

Företaal
til
Herren Gud
Then Alzmächtige Skaparen.

{19}

HERre tu mächtige Gud! Hela Werldens Skapare stoore!

Vid. Ps. 104. Om Jag sneller i **Weet**/ samt Witter i **Tungone** wore/
 Job. 26. tot. Skulle tin Ewiga Mackt af mig så wida Berömmas/
 Job. 37. tot: At tina Dråpliga Werck ej skulle på Jordene glömmas!
 Syr. 43. tot: Ewig och obegripelig är tin Warelse rena 5
 Och tina Tanckars Diup förstår tin Wjsheet allena!
Herlighet är tin Drägt/ och Lius tina dagliga Kläder;
 När tu **nådiger** äst/ alting sig frögdar och gläder;
 Tin **Wälsignelse** kring hela Werlden strömmar och flyter/
 Och tin dyrbara Skatt rätt aldrig minskas och tryter; 10
 Tin **Barmhertighet** är hwar Morgon ny och besöker
 Jordan och Hafwet/ at alt sig liufligt ymbnar och öker/
 Fast wj dagliga få tine Gåfwor och illa föröda/
 Wil tina Nåd ljkwäl öfwer oss margfallelig flöda.
 Endalös är tin **Kraft**/ ty **Klipporna** rembna och buga 15
Jorden skångrar och rädz om tu wilt **wredliga** truga;
Englarna skyla sin helgd/ Ja **Helgon** falla til Foota/
Kungarna tiggia tin Nåd när tu wilt wredgas och hoota:
Solen swartnar i Moln när som tit liungande lyser/
Stiernors glimmande Häär af darrande Råd hoga ryser/ 20
Himmelen häpnar och flyyr/ Ja Himla-Stodarna skiälfwa/ {20}
Skyjarna skiffta sin hyy och sig förblandade hwälfwa/
Helwetit hisnar och alt thet ther blant Andarna fångslas/
 Gräslige **Reesar** och **Troll** diupt under Watnena ängslas!

Kraftiga äre tin **Ord** / titt **Nampn** är högst öfwer allas/ 25
 Stoor uti Råd och mächtig i Dåd tu **Herre** må kallas;
 Ty huru werkar tu? Hwar kan sljk Mestare finnas?
 Makalös är tin Konst! tina Vnder kan Jagh ej minnas;

- Tu haar uphögt tin Stool öfwer alla Himblarnas Högder
 30 Och klädt all tina Rum med allsom skiönaste Slögder!
 Monne Man een så klaar *Demant* på Jordene finner
 Som een Strjma ther uhr then skiöna Solene rinner?
 Stiärnorna tu så nätt uti Ordning steller och sätter
 At ej Perlor och Guld bebräma Kläderna bätter:
 35 Haar man Mestare seet som kan så konstelig bygga
 At stoorä Huus Grundlöst stå stadiga/ fasta och trygga?
 Ty si resiga Berg/ Stela Klinter/ Klipporna bratte/
 Fast wj weete the ey på Pälär och Fiolar ä satte
 Men på Lufftenes Hwalf som tykkas wara så swaga/
 40 Stå dock härdiga/ sljkt kan tu Gud wjsliga laga!

- Nordan** strecker tu ut på **Intet** och Högderna henga
 Uppå it Ord/ och Jordenes Ymbn sig i Lufftena swenga;
Watnet samkas ihoop uti Molnet såsom i Läglar/
 Skyarna rembna dock ey/ men stå som Silfwer i Däglar;
 45 **Hafwet** reser sig up/ Och Wågarna pläga sig häfwa/
 At the dierfliga syns moot sielfwa Stiärnorna sträfwa/
 Doch töra the ljkwäl ey öfwer Jordene flyta/
 Eller et eendaste Fiät ut om sit Råmäre bryta;
Kellornas Ådrar haa gång igenom härdaste Jorden/
 50 Och hela Marken hon är een **Diurgård** dägelig worden/
 Ther kan Boskap och Fää både Torst och Hungeren slekka/
 Ther kan Foder och Beet til mångfall Tusende rekka.
 Liufigit är til see huru Diur och Foglarna spisa/
 Huru the Gamble sin Art och Seder å Ungarna wjsa;
 55 **Örnen** i Lufftene faar och koxar i Solenes Änne/
 Frestar och Ungarna små om the hafwa dylika Nänne;
Kayan hoppar å Land/ men **Swanen** simmer och seglar
Ankan plaskar i kring och sig uti Bekkarna speglar;

- {21} **HERRE** utöfwer sljkt wille tu tig låta behaga/
 60 För *Creaturens* Tarf een **Lustgård** stätelig laga/
 Åker och Äng hwart Åår med een ymbnig Gröda bekrönes/
 Trä med Blomster och Lööf ljka som förnyade rönes.

Kornet wexer åt oss som styrker Ljfwet och Helsa/
Gräset åt Oxar och Koor/ som skal them i Hungeren frelsa;
Wjnet i Hiertat gör frisk Blod och Drufworna swettas 65
 Then så krafftiga Saft at Sinnen och Lemmarna hettas.

Ja! at Menniskior ej wid **Jordenes Spjs** skola wämjas
 Låter **Fisken** uti swaga Näät sig tagas och tämjäs;
 Ty med een underlig Konst haar tu så i **saltaste Hafwet**
 Som uti **ferskan Siöö** de Fiskrjka Dammarna grafwit; 70
 Laxen strijder emoot strijd Strömm och måste doch winnas/
 Stören sturlar och fnyys til thes han af Fiskare finnes:
Orpheus Harpan slåår när Wågan hwjlar och lättias/
Phœbus sarliga leer tå Fisken spelar och kättias!

Men Gud stanar ey här/ ty han så hagliga **wärkar**/ 75
 At then **blindaste seer** sljk Gärsim/ och görliga merker
 Thet hela Jordan hon är med Guds Wälsignelse riktat
 Och alt hwad han giordt heelt wäl och ordentliga stichtat/
 Så thet ringaste Diur sit Wisthuus gladliga finner/
 Samt sin Kammar och Säng/ när Natten om Hwjla påminner. 80

Therefore **Helige Gud** wid thessa här Gerningar alla
 Hisnar mit Förstånd/ mina Tankar digna och falla!
 Sådana Gåfwor och Godz som Himmel och Jord monne bära
 Gömmer tu ey för tig/ men wil oss gerna förära/
 At wj titt herliga Namn skole lofwa och hiertelig prjsa 85
 Och uti allan Tjd tig Tack och Ära bewisa;
 Tu togst Arbetet ann som war sljk Mestare wärdigt
 Tu fulbordade wäl och giordet snarlige färdigt;
 Höll **Sex Dagar** uppå **all Ting af inte** beredde/
Siunde hwjlade tu och tig tina Gerningar glädde. 90

Skulle man om sljk Werk tilbörliga dichta och siunga/
 Sannerlig höfdes tå eens Engels Heliga Tunga!
Palladis Orda-Skatt kan man här snarlige tömma/
Svada haar ey thet Liud at hon kan thetta berömma!

- 95 Dy wele wj til Tig oss **Helige Skapare** wenda!
 Bediandes at tu wilt tin krafftige Anda nedsenda/
 (22) Som til Werldenes Äfl it ofanteligt Ämne bereedde
 Och som Hönorna sig öfwer Ungarna liufliga breedde;
 Ah! Gif **Warma** och Lius uti mitt **bortstelnade** Sinne!
- 100 Lät mina Tankar lätt framflyta ur Hierta och Minne!
 Föör nu min oföra Hand rätt fram med Fingrarna tina/
 Ja war i Nåde benögd med ringaste Werserna mina.
 Tu som lättliga kan låta **Döfwa** Menniskior höra/
 Tu kanst ljka så wäl den **Dumbaste** Tungona röra;
- 105 Med slijkt Hopp wil iag alt Arbete lettelig lida/
 Och uti JESU Nampn til sielfwa Begynnelsen skrida!

{23}

**Första Dagens
Arbete
Om
Liusets Skapelse.**

Innehållet.

O HELGE ANDE hwad skal Jag
Beschrifwa på then Första Dag?

Här är een O-utsäyelig Konst/
Then tu ej måste beskåda umsonst!
5 SKAPARENS Ära för all Ting merk/
Sedan HWAR AF Han gjorde sit Werk;
HWADAN Han tog *Materien* groof/
Samt HURU lång Tjd han hade behoof:
Jämwäl och thetta beschrif HURUDAN
10 Werlden såg ut uti Mestarens Hand/
Näst blifwer talat om LJUSET och EELD
Sidst hur NATTEN och DAGEN bleef deeld.

Genes. I, v. 1. 2. 3. 4. 5.

{24}

J Begynnelsen skapade Gud Himmel och Jord.
 Och Jordan war öde och toom/ och mörker war på Diupet/ och Gudz
 Ande swefde öfwer Watnet.
 Och Gud sade: Warde Lius/ och thet wardt Lius.
 Och Gud såg Liuset at thet war gott. Tå skilde Gud Liuset ifrån
 Mörkret.
 Och kallade Liuset Dag/ och Mörkret Natt.
 Och wardt af Afton och Morgon förste Dagen.

Esa. 40. v. 21. 22.

HERren sitter öfwer Jordenes Kretz/ och the som boo ther uppå äre
 såsom Gräshoppor. Then ther Himmelen uttänjer såsom it tunt skin/
 och utstreckter thet såsom it tiäll ther man boor uti

Sap: 13. v. 1. 2. 3. 4. 5.

ALLa Menniskior äro af Naturen Fåfängelighet som af Gudj intet
 weta/ och af the goda Ting som man seer icke kenna honom som är/
 och icke seer uppå Werken hoo Mestaren är:

Utan hålla antingen Eelden eller Blåsten/ eller snara Wädret/ eller
 Stiernorna/ eller mechtigt wattn/ eller Sool och Måna på Himmelen/
 som Werldena regera/ för Gudar.

Men om the än behagade til theras dägeliga skapnat/ så at the för-
 thenskul höllo them för Gudar/ skulle the med rätta hafwa besinnat/
 huru mykit bättre han är/ som öfwer sådant en Herre är: Ty then som
 til all Fägring en Mestare är/ han hafwer thetta alt skapat.

Och om the förundrade sig på theras Macht och Kraft/ skulle the
 med rätto hafwa merkt/ huru myckit mechtigare han är/ som alt så-
 dant tilreedt hafwer:

Ty af sådana stoor Fägring och Skapelse/ kan ju Skaparen såsom uti
 it Beläte kend warda.

[25] [1]

J Jesu Nampn!

- Hjelp mig **O Gud** at Jag tig wärdelig må prisa
 Och tina stoor **Werk** i thetta **Werket** wisa!
 J Himle-Hieltar hjt! J **Englars** Helga Skara
 Jnstemmer nu med mig/ Siung **Sool** och **Måne** klara!
 5 Tu blanka **Himmels-Huus** förgylt med Stiernor många/
 Och J **Planeter** som förrätten Resor långa/
 Up! Prjsar Herren Gud/ up alla *Elementer!*
Eld/ Lufft/ Jord/ Watn/ alt! Ty **Gud** bör wara tienter
 Af Edert stumma Liud/ J **Högder** och J **Dahlar**
 10 Med edert Gräas och Lööf om Herrans Ära talar!
 Diur både Wildt och Tamt/ i Lufften och på Jorden/
 J Watn och i Eeld; **West/ Östan/ Sunnan/ Norden/**
 Hwar på sit Sät och Wjs begynner Gud at lofwa/
 »**Hwar äger gifwa Tack som hafwer undfåt Gåfwa!**
 15 J **Kungar** stigen need af Edra Silfwer-Säten!
 J **Förstar** bugar Ehr/ then Herren ej Förgiäten
 Som gifwer Eder Macht; J **Barn** och **Öfwermagar/**
 J gråå och **Gamble Männ** ehr heesa Röst tillagar/
 »Ty thet är alles Plicht med Hierta/ Munn och Tunga
 20 »Then **Helge Skaparen** een Herlig Låfsång siunga;
 Then Drotningen som kom Kung *Salomon* at giästa
 Och hans wjt-frögde Weet med witra Gåtor fresta/
 När hon thens Konungens Förstånd och Swar fick **höra/**
 Och hon therjempte **såg** then Pracht han monde föra/
 [2] Ja såg hans stoor Hof/ hans Ordning/ Skick och Seder/
 Hans kosteliga Huus/ Hans Folck och theras Kläder/
 Tå grufwade Hon sig och hisnade af Under/
 At samme Konung war så mächtig/ Rjk och Runder
 Bekende then rätt säll/ som fick then Herren tiäna/
 30 Och utaf all Hans Pracht een Ögna-Glädie läna;
 Men samma Konungz Huus är som it litet Neste
 Emoot all Himmelens Förgylte Borg och Feste;
 Hans litzla Boord kan man i ingen måtto prjsa
 Emoot Gudz Fatebuur/ som kan all werlden spjsa:

E. Psalm. 145

& Ps. 148.

Matth: 6.	The swaga Lilliorna syns mykket bättre klädde Än sielfwer <i>Salomon</i> när han sig herligst hädde: Jt Bij med större Konst gör sig een Honungz Kaka Än någon Konungs Kock kan Pruncke-Retter baka; Bij-Kungen är ej stoor dock haar han större Skara/ Så när han går til Boordz som när han wil utfara;	{26}
Josephus Lib: I. contr. Appion.	Hans Maat är wäl så sööt/ hans Boord är längre dukat/ Hans Hoff haar fägre Drächt än <i>Salomos</i> haar brukat: Förthenskul then som sljk Gudz Gerning rät begrundar Han må wäl digna bort och häpna utaf Under/ Ja sökia med all Fljtt at han må rättlig lära	40
I. Om Skapa- rens Nampn och Natur.	Hwem Skaparen han är/ hwad Titul han mon bära? Gudz Mannen <i>Moses</i> , äldst iblant <i>Scribenter</i> alla/ Wil honom <i>Elohim</i> i Första Boken kalla/ Och thet är Herrans Nampn/ som är och hafwer warit	45
Vid. Terseri an- not: in Gen. pag. 2.	Af alla Ewigheet/ thet man har wäl förfarit Utaf hans Helga Ord/ som honom rät afmålar Och wisar oss then Sool utaf thes egna Strålar. Hans Macht är utan Måål/ Hans Wjshet utan Enda/ Hans Högra Hand kan alt Förwandla/ böya/ wenda!	50
Ps. 77.11. I. Tim. 6. 16.	Han boor uti it Lius thet intet Öga skådar/ Han synes ingenstädz och allastädes råder!	55
Col. 1. v. 15. Ebr. 1.v. 2	Hoo kan wäl sljkt förstå? Dock låter Gud sig kenna Först genom Skapelsen som prjsar Herren thenna;	
Joh, 1. v. 3. Ps. 33. Vid. Ambros. lib. I. in Hexa- em. I. Cap: 2. & Gregorius ho- mil. I. in Eze- chielem.	Thernäst i sin Försyyn som hägnar alt och spjsar/ Men best uti sit Ord som oss Hans Willia wjsar; Fast Gräset är så kleent/ Gräshoppan ganska späder/ Så witna the om Gud/ hwar Mund om honom qwäder/ Men <i>Moses</i> aldrabäst thensamme Gud erkenner Och i sin helga Book Hans Kundskapz Lius uptänner/ Ther han betygar hwem wj Skaparen må kalla/ Ey någon annan än Gud Fader öfwer alla/ Een Gud och icke fleer/ dock Tre Personer Ijka J Ewig Guddoms Krafft/ hwar om wj intet twjka; Gud Fader skapade men genom Sonen käre/ Och Anden qweekte alt/ som wj af Schriften läre;	60
Tertull. Apolog. C. 17. Arnob. I. I.		[3]
vid: Luth: enar-		65
		70

- Slijkt *Moses* i sin Schrift wist och ofeelbart menar
 Och **fleer** *Personer* i it Wäsende Föreenaar;
The Gudar/ Han haar skapt/ så lyder Orda-Laget/
 Hwar af man fast Bewjs i allan Tjd haar taget/
 [27] Thet Herren Gud är een/ men dock *Personer* trenne/
 Här stanar alt **Förnufft/** ty **Troon** hon skal thet känna.
 Dock hoo wil twifla? ty man kan ju nog samt höra
 At fleere tala när ther säyes: **Lät oss göra**
Een Menniskia/ så haar Gud Herren sielfwer slutit/
 80 Och *Moses*, (fast han ej har med j Rådet suttit/
 Haar ljkwäl wist hwad han sanfärdelig berättet/
 Förthenskul han sin Ord med sådan skildnad sätter/
 Han kallar **Fadren Gud** och **Sonen** heter **Ordet/**
 Men **Andan** hafwer qweekt hwad lefwandes är wordet.
 rat: in Genesin,
 Grotium de Ve-
 rit: relig. Chri-
 stian. Lib. I. &
 Mornæum. de
 eod arg. c. 10.
 Strabon. Geo-
 graph. l. 15.
 Aristot. de Mun-
 do l. 6
 Vid: Eusebium.
 1: 3. praeparat.
 Evang:
- 85 Kung *David* siunger och med Himmel-liuflig Stemma/
 Hwad thet Tre-Eniga Gudz Wäsen kan beqwämma;
 Han säger Himmelen är af Gudz Ord beredder
 Och genom **Andans** Krafft Hans sköna Prydning
 skeedder:
 Ehuru högt then Örn *Johannes* haar upfarit/
 90 Fast *Paulus* haar uti then tredie Himmel warit/
 Så haar dock Hans **Förnufft** långt nedan före stanat/
 Och Han förmedelst **Troo** sig Wägen upåt banat;
 Dy troo nu jämwäl wj/ och Gudj tack hembära
 Ja wjka långt ifrån then wrånge *Manis* Lära/
 95 Som i sit yra Weet om twenne Gudar drömde
 Een then han lastade/ och een then han berömde;
 The lykke-samma Werk skal **gode Guden** drifwa/
 Thet onda wille han then andre Gud tilschrifwa!
 O Ney! Thet är een Skymf som Gudj härmed hender/
 100 Ty både Ondt och Got hans wjsa Försyn sender/
 [4] Han gör bå mörckt och liust/ han gifwer Frjd och tager/
 Som thet oss gagnar bäst så skickar Han och lagar;
 Then **Synd** wj göre sielf är ond fast wj än smykkat/
 Thet **Straf** Gud sender oss är gott/ fast wj ej tykkat.
 Ps: 33. v. 6.
 Joh. I.
 Rom: 11: v; 38.
 I.Cor: 12. v. 4.
 Vid: Phil: By-
 blius in Sancuni-
 athone
 Amos. 3. v. 6.
 Esa. 45. v. 7.
 Vid: Nemes: de
 natura hom: &
 notas Oxon: de

Axamoth & Jaldaboc. Men hwart wil Pennan hän? som meer än iag wil råda/ 105
Gud kan iag intet/ dy wil iag Hans **Gerning** skåda.

Vid: Aug:Lib.2
 de Civ: Dei c.12

II. Kung *Salomon* Haar sökt och låtet sammanföra
Om Materien Trää/ Steen och annat som bör til een Bygning höra/
eller Malmen Haar och sökt Mestare och Timmer Karlar snella/
hwaraf Werl- Långt för än han sit Huus i Werket kunde stella/ 110
den är skapad. När Bonden sinnad är at byggia Kåtor snäfra/
 Tå samlar han ihoop Torf/ Bielkar/ Måssa/ Näfra;
 Fast mehra tykker man ther skulle tå betarfwas (28)
 När heela Werldzens Kloot så herligt skulle swarfwas;
 Thes Ämbne kallar man wäl Himmelen och Jorden/ 115
 Fördy at ther utaf är Jord och Himmel worden/
 Men är tå Jord af Jord/ af Himmel Himmel blefwen?
 Hur kan det rjma sig? är Saken rätt beschrefwen?
 Ja/ thet bör så förstås/ Gud hade Werket samlat/
 Och sedan bygde Han/ ty Han haar intet famlat/ 120
 Men til Hans **Willia** haar Hans **Kraft** så hastigt swarat
 At thet som skulle blj thet sägs ha reda warit:
 Som när een hooper Steen/ Kalck/ Bielkar och dy llike
 Är föört up på een Hoop för them som äre Rjke/
 Tå säger man/ sij ther är alt it Huus i Ämbne/ 125
 Vid. Calov. Bibl. Och thet som **blifwa** skal wj som thet **wore** nämpne;
 illustrat. Så gör och *Moses*, ty tå war ej Jorden färdig/
 Sap.11.v.18, Men öde/ toom och stygg/ ofantelig/ owärdig/
 Chaos. gr: Alt Watnet grumlot stood/ all Eld låg i sin Mörrja/
 ὕλη ἀμορφος På Landet war ej Land/ tå Herren monde börnja; 130
 Then första Werldzens Malm war full af Slagg och Sylta/
 Afgrundens Giölar med een faaslig Dimba fylte!

III. Men hwarest hafwer Gud sit första Wirke spanat
Hwarest Gud Theraf han sådant alt/ så Mesterlig haar danat?
tog then första *Democritus* han wil rätt tokot här til swara 135
Materien ther af At af the många Grand wj see i Soolen faara
han skapade Är thenna Werldzens Kloot så artigt sammantrillat/

- Then sådant tänker är i Hiärnan heelt förwillad.
- [5] Rät som then blinde kan om sköna Färgor dömma/
 140 Och som Natskäfworna then sköna Sool berömma/
 Så haar then Hedning dömt; Ty intet Grand kan stiga/
 Ther Soolen icke skjn/ thet är ju bettere tiga/
 Än tala obetänckt! Jt Barn som knapt kan tugga
 Weet **Kroppen** wara förr än ther kan synes **Skugga**.
- 145 Låt oss tå utan Twjk/ hwad Moses säger/ höra/
 At Gud som eengång wil then wida Werld förstöra/
 Han hafwer henne med **it Ord af intet** lagat/
 Och all Ting är så skeedt som honom haar behagat:
 Ja til thes Han haar tekts sin Röst at låta liuda/
 150 War ingen ingen! som förmådde något biuda.
 Tå hördes *Æol* ej utur sin Kula hwäsa/
 Man såg ej *Mulciber* i Eld och Aska bläsa/
Summanus kunde sig ej uti Marken fnaska/
 Ej heller *Triton* tå i kalla Watnet plaska;
- [29] Ther war ej Hårt/ ej Blött/ ej Skönt/ ej Stygt at finna/
 Man såg ej Hwjtt/ ej Swart/ thet Långa eller Trinna;
 Ther war ej Warmt/ ej Kalt/ ej Torcka eller Wäta/
 Men **Alt war intet**: Hoo kan thetta Taal utgäta?
 Förthenskul bör oss högt then Skaparen beprjsa/
 160 Som kunde her uti then stoora Konsten wisa:
 Ty när som någor Man een Bygning haar för händer
 Tå fiäsar han/ och sig på ymsa Sjdor wender/
 Han skaffar Kranen fram/ och Pålar nederstötas
 Han köper Teegl och Kalck/ ther måste mykket skötas/
 165 Ther måste Jern och Bly/ Steen/ Trä och sådant wara;
 Skal Arbetet gåå foort får han ej Fyrken spara/
 Ty elliest hender thet som Lärde Män the schrifwa
 »**Af thet som intet är kan och alsintet blifwa!**
 Men then Allwjse Gud sljkt Omaak ej behöfwer/
 170 Han skapar med **it Ord** och ingen Stund förtöfwar/
 Han finner Kalck och Steen ther sådant aldrig brendes/
 Han finner Muur och Grund ther sådant aldrig kendes
- Werlden.**
 Vid: Ciceron: de Natur: Deor: l.1.
 Et Sext. Empiric: aduers: Mathemat: Lib. 8. Aristotel. l. 4. Physicor. Plutarch. l. I de placitis Philosoph. c. 3. 4. 9. Ps. 33. v. 6.
 Vid: Minutium Octavium p: 19. du Plessis L.10. de verit. Relig. Christ: Dionys: Lib. 1. C. 16. Diogen. Laert. de Talete Miles. Aristot: pr. Metaph: Epicarmus. Thom: Aquin. part. I. Summ. quæst: 35.
 Persius. Sat: 3.
 Vid. Oration. Barlæi de admirandis coeli.

- Han kan Haaf/ Luft och Land/ ther sljkt ej finnes/
 finna/
 Virgil. lib. 6.
 Æneid. Han kan utaf it Stoft bå göra Man och Qwinna:
 P: 33. v. 9. Han säger/ **Himmel fram** med all tin Stierne-Prydna/ 175
 Stat up tu liusa **Sool!** Strax wisa the sin Lydna!
 All Jordens *Creatur*, samt Luftens Fiäder-Skara/ [6]
 Rom. 4. v. 17 När the få minsta Bodh/ strax uhr sit **intet** fara:
- Som Gud af **intet** haar all Werldens Grundwaal
 burat
- Vid. Aristot: de
 Cœlo lib. 2. c. 13. Så haar han honom och på **ingen** Botn murat 180
 Gassendi Phys. Ty Jorden ståår ej fast på Pålar/ Steenkar/Bokkar/
 Tom. 2. l. I. c. I. Hon hwjlar ej på Berg/ på Hällar eller Stokkar/
 Job. 26. v. 7. Men henger ganska löös i Luften/ och iag undrar
 Job. 38. v. 6. At hon ej splittras tå thet Liungar eller Dundrar!
 Parker Disputat. Then samma Luft som bäär ej aldraminste Qwistar/ 185
 de Deo pag. 118, Hon bäär all Jordens Tyngd/ och ej ther under brister/
 Guildinus de Then spåde *Sisyphus* kan ej i Luften ljda
 Centro gravitat. Then aldraminste Steen/ men wil så länge Strjda
 Cabæus de ma- Med honom/ til thes han på Jorden tilflycht tager
 gnete l. 1. Cap. 18. Och si then samma Luft then hela Jorden drager! 190
 O Gud Alzmächtigste! Tin Werk och Tu ä ljke
 Vid. Augustin. Hwart Ord tu tala wil är meer än Kunga Rjke:
 Lib. 15. de Civ: Ach lät thet samma Ord in i vårt Hierta flyta/
 Dei cap. 18. Så hafwe wj alt noog och oß kan **intet** tryta!
 Claudian. de 4. cons: Oß kan ej någon Brist ej någon Nöd tilstöta/ [30]
 Hon: Tibullum Lib: Then wj ej med tit Ord rätt dristigt kunna möta:
 4. Ovid. Metamorph. »Ja theraf lefwer man/ thet är ej Bröd oß närer/
 Lib. I. Manil. Lib. »Men meera Herrans Ord som Christus sielf oß
 lärer.
- Esa. 39. 15. Matth. Har *Moses* med sin Staaf uhr Klippan Watten
 4. v. 4. Deut. 8. v. klappat
 13. Num. 20. v. 11. Haar Qwinnan uhr it Kärl så mykken Olio tappat 200
 2. Reg. 4. v. 6. Hwad skulle tryta oß? Hwj skole wj oß qwällja?
 »Wj hafwe alt när wj **Gud** til vår Deel uthwällia!

- Men gå wj wjdare och nu om Tjden spörja/
 När Gud alt thetta Werk haar aldraförst tektz börja/
 205 Så schrifwer *Moses*, at Gud thenna Werld beredde
Uthi Begynnelsen; Ty Skapelsen ej skeedde
 [7] Af sielfwa Ewighet/ emedan man besinner
 »At hwad som Ewig är all Tjdsens början winner.
 Gud haar af Ewighet allena Ewig warit/
 210 Som oß hans Ande haar i Schriften uppenbarat/
 Och blifwer Ewig/ ty hans Åhr få ingen Enda/
 Han boor ej någorstädz/ men kan dock alting wenda.
 Så böör oß Tjdsens Måål ifrån then Dag begynna
 Tå Werlden blef begynt och Liuset syntes grynna/
 215 Ty för then Tjden war alzingen Ting at finna/
 Ej Himmel eller Jord/ Fisk/ Fänad/ Man och Qwinna.
- Peyreres* wille om *Præ Adamiter* drömma/
 Som skulle *Moses* it så Förnämt Folck förglömma;
 Nej/ aldrig war een Man förr än Gud *Adam* skapte
 220 Ty *Moses* war ej glömsk at han uhr Minnet tapte
 Hwad til Gudz Almaktz Prjs Nödvändigt kunde
 lända
- Men längre toorde Han ej sina Tankar senda.
 För oß är Tjden giord och räknadt uti Stunder/
 För Gud är Ewigheet; wj fattom ej thet Under!
 225 Lät *Aristotelem* oß ingaledz förföra
 Man bör ej sådan Dicht och Skurad Saga höra
 At thenna Werlden haar af Ewigheten warit/
 Och uti samma Lopp alt Enda bort åt farit:
 Emädan/ säger han/ Gud haar ej kunnat lefwa
 230 Så eensliger och sig med intet Werk bewefwa;
 Dy sluter Hedningen/ om Gud alzintet giorde/
 War ingen Man til gagn/ med Gierning eller Orde/
 Hur wore han tå Gud? Dy kan ej annars wara
 Än Werlden Ewig är; Men lät oß her til swara
 (31) Haar Bonden icke Ljf fast han ej går wid Plogen/
 Och Jägaren omskönt han löper ej i Skogen?
- IV.
 När Gud haf-
 wer begynt
 Skapelsen.
- Prov. 8. v. 22 Sqq.
 adv. 32. vid Par-
 keri disp. Contra
 Epicurum, Vanni-
 num, Hobbium &c.
 Mercur. Trismeg.
 Stillingfleets Orig.
 sacræ.
- Diodor. Sicul.
 Plutarchus.
 Vid. omnino Augus-
 tin. Lib. 11. de Civ.
 Dei c. 4 & 5.
- Tertullian. Apologet:
 c. 17. ita Aristot.
 Lib. 3 & lib. I. de cœ-
 lo c. 10. item Lib. 8.
 τῶν φυσικῶν.
- Danhau. hodosoph.
 Phœnom. 3. p. 277.
 Vid. Cicer. Lib. I.
 de Natura Deor.
 ita Democritus &
 Epicurus, nec non
 Lucretius. vid. Nemes.

- de Natur. hominis & inprimis Gregor. Nazianz; hymnum de mundo valde elegantem. Kan krukumakaren ej utan Leeret trjfwas/ Och Mölnaren fast han ej seer sit Qwarnhiul drifwas? Hwj skulle Gud ej Gud förutan Werlden blifwa? Hwj wil een Höglärd Man sljkt Flärd och Drafwel 240
 schrifwa?
- Cic. Lib. 3. Offic. & in Catone Majore Plutarch. in Apophth: Roman. Cicer. Paradox: I. ad Brutum. Then stoore *Scipio* när han fick **eenslig** lefwa/ War tå minst **eensam**/ ty hans många Tankar blefwe Hans Lust och Tide-Roo som han thet sielf bekenner/ »Hoo med sig sielf är nögd behöfwer inga Wänner. Och skulle Herren Gud ej kunna haa sit Nöye; [8] Och till een långan Tjd med Werldens Skapning dröya?
- Then lärde *Bias* när alt honom war beröfwat/ Haar sagt sig hafwa noog/ och intet meer behöfwat/ »Han kunde ingen Ting i Krig och Sköfling mista/ »Ty wjsheet war hans Skatt som aldrig kunde brista. 250 Nu kan Gud alt förmå/ kan ingen Brist befara/ Och kunde han tå ey förutan Werlden wara? Ack Ja! Han är ju alt i allom/ och besitter Alt ing uti sig sielf/ iag meer ej säya gitter.
- Hwad GVD giorde förr än Werlden skapades. Augustin: Lib: 2 Confess. pag.148 & de fide contr. Man: De creatione inferni. vid: Thalmud in Pesach. fol. 541. & in Codice Nedarim fol. 39. Targum Jonathanæ ad. Genes. 3. v. 24. Så kan tå ingen Ting then store Guden tryta 255 Af hwars Grundlösa Barm all Godhetz Kellor flyta. Dock Frågewjser kan et tuchtigt Swar få höra Hwad Gud han giorde förr än han wille Werlden göra/ Han har tå Helfwetet uptent och börjat skapa 260 Åt the Nyfikne/ som Lön-Saker efter gapa; Han hade ju och noog! noog Syslor at förrätta/ När han betänkte wäl och gick til rådz om thetta/ At han en däglig Werld med Tjden wille byggia/ Ja hwad haar Gud ej giort/ om man wil see til ryggia? Han hafwer födt een Son som är hans klarhetz 265 Strjma/ Hans Wäsens Beläte/ och meer tor jag ej rjma Om thenna Hemlighet; Jag troor och tjger stilla

- »Then Wäg är mig för swår/ jag kan mig snart
förwillla.
Gud haar och tå betänkt at Sonen skulle ljda/
270 Blj Menniskia och döö/ om *Adam* dierfdes skrjda
Från Herrans Helga Bud; The Syslor woro stoore!
Och kan man säya tå at Gud alzintet giore?
- At man then stoore Gud än gladare skal prjsa/
Wil Jag hans Ewighet/ dock som iag hinner/ wjsa.
[32] Gud hafwer altjd haftt för sit Alwjsa Öga
Alt thet som synes nu/ thet Diupa och thet Höga
Fast thet oskapat war ty han som är för alla
Kan thet som intet är rätt som thet wore kalla;
För thet Gudz Öga haar ej *Adam* större Ålder/
280 Än som it nyfödt Barn/ ty Ewigheeten håller
Alt ljka ungt/ och haar ej Början eller Enda/
Men monne som it Hiul i samma Sporr sig wenda.
[9] Ther är ej Först och Sidst/ ther är ej **Baak** och
Framme
Men hwar man anseer thet så är thet alt thet samma.
- 285 Om ännu någor är så Läppe-Lätt och dierfwer/
Som frågar hwj Gud til sit Arbete betarfwer
Så många Dagars Tjd/ ty Sex ä nämbde blefne
Och i then första Book som *Moses* schrifwer schrefne. **Skapelse.**
Om Herrans stoore Macht wj Christne intet twjka/
290 Han hade kunnat meer/ om honom tektes/ fika/
Han kunde med it Ord til thenna Werlden talat/
Straxt hade hon måst stå och längre ej förhalat;
Ty thet är Gud een Lust så stoora Werk at giöra/
»Alt måste foga sig när han sin Mun wil röra.
295 Wj see hwad **Soolen** kan förmå i Jordens Gröda
Hon lokkar Blomster fram med hast och utan Möda/
Hon gör alzintet meer än milda Strjmor skikkar/
Strax kommer Rosen fram och Lillian sig utstikker/
Och stå så daglige at Morgon-Rådna smystrar/
- Schertz Syst. p. 644.
Ebr. I. v. 3
Eph. I, v. 4.
Ebr. 4. 13.
**Hwad Ewig-
heet är.**
Hwarföre Gud
toog Sex Dagar
til Werldens
Skapelse.
Augustin. Lib. 4.
de Genes. ad
Liter. Cap. 33.
Philo. Lib. I. Allegor:
Mosis. f. 77.
Procopius Gazæus
Cajetanus atq;
Bodinus putarunt
Deum omnia simul
semel creasse
sed ab ipsa script.

- s. refutantur. Ja stiälar mången Kys af thesse *Floræ* Systrar. 300
 Har Tå ej **Ärans Sool** hafft Strjmor ju så starka?
- vid Tertullian. Har ej all Krafftens **Gud** fast meera kunnat wärka?
 Apologet. pag. 41. Men sij han wille med thet Drögzmåål gj til kenna
 »At wj til wåra Werk ej hastigt skolom renna;
 Therjämpte wille han oß thenna Reglan lära 305
 At oß böör stykkewjs hans Werk besee och ära;
 Seen at alzingen må en Lösker-Lätting wara/
 Och sina Händers fljt i the Sex Dagar spara;
 Ja at man icke skal för niugt om timar pruta
 Men mest see huruwäl man kan sit Arbet sluta. 310
 Förthenskul faar i Maak/ thet hielper fögo hasta/
 War idkesam och Tyst och ej Gudz Gerning lasta/
 »Ty ingen Botn fins uti hans Wjsheetz Brunnar/
 »The tömmas aldrig uth aff the förmätne Munnar/
 Omskönt the gapa wjdt förmå the dock ej sluka [33]
 Then store Ågrund/ men förr swällia the sig siuka.
- V. Så ljtet som wj nu i **Liuset** kunnom koxa/
 Så ljtet kan man af thet stygga **Mörkret** huxa/
Huru Werlden Då heela Jorden war toom/ häslig/ mörk och öde/
 såg ut i Skapel- War utan Lius och Ljf och ljker Ljken döde/ [10]
 sens begynnelse. War utan Lyn och Skjck/ war intet prydd och
 brämat/
 Med Blomster/Gräs och Fröö som seen haar henne
 qwämat;
 Vid. Metamoph [sic]: Ther feeltes Biörk och Tall och gröna Lindars Skara/
 Ovid. Lib. I. Lucret: Ther feeltes Koo och Kalf och Ängiar stode bara;
 Lib. I. Proclus Com- Ther war (iag weet ej hwad iag skal thet samma
 ment: 2. in Timæum Ther war (iag weet ej hwad iag skal thet samma
 Platonis. kalla) 325
- Een faaslig Afgrund** som i Mörker monde swalla
 Til thes at Liusetz Gnist af Gud omsider tendes/
 Och then! then långa **Natt!** i **Dagsens** Gryning
 endes.
- Error Origenis & Doch fara the doch will som stadeliga meena/
 Manichæorum At samma **Mörker** war the **Andarna** oreena 330

- Som Gud för Högmodz skull af Himmelen utstötte
 Til diupa Helfwetet ther Qwaal och Pina mötte/
 Ach Nej! thet war it Swalg tiokt/ grumlot/swart som
 Tiära/
 Thet i sin diupa Qweed all Werlden monde bära;
 335 Men sij thet hafwer dock then Helge Ande zijrat/
 Med en Alzmächtig Kraft så wärmt/ uptenat/ skjrat/
 At thet som uti it ofantligt Ämbne skyltes/
 Med Warma Ljf och Lius samt alsköns Fägring fyltes;
 Rätt såsom Kyklingar uhr Eggen warda klekte/
 340 Och utaf Skaletz Graaf med Hönans Warma wäkte;
 Ja som wj kunna see at Soolens liufste Bråna
 Gie åt then kalla Säd i Jordan Ljf och Fråna/
 Så at thet döda Korn får een förnyat Yngska
 Och det som ruttit låg upstår i fager Grönska;
 345 Så haar then Helge And och upwäkt Jordan döda/
 At hon ward hafwande med mykken herlig Gröda/
 Guld Silfwer/ Koppa/ Järn samt flere slagz Metaller,
 Och Haafwet fruchtbar bleef af Perlor och *Coraller*,
 Ja Bergen fingo och i sina hårda Reenar
 350 Een mykcket dyrbär Säd/ the skönste Ädelstenar:
 Slijk Alster hafwer tå then Helge And befodrat/
 Och med sin Gudoms Kraft then Öde-Jord bemodrat;
- Men strax thet war bestelt har Herren först behagat
 At låta Liuset bli uptendt och wäl tillagat/
 [34] Ty fast it Huus är skiönt och man thet dägligt målar
 Kan *Argus* dock ej see i Mörkret hur thet prålar;
 Ah wore thet ej swårt om wj så skulle kråka
 J Blindheet/ såsom sig Muld-Wadar usält wråka!
 [11] Förthenskul såg och Gud at Lius först skulle höfwas/
 360 Ty hwad som Fagert är skal therwid sees och pröfwas.
 Dock haar *Apollo* ej (som Hedningarna dichta)
 Tendt samma Liuset up och Elden kunnat stichta/
 Ja *Titan* war ej til/ han syntes intet lysa/
Erebe monde ej een Strjma hoos sig hysa/
- Vid. Nemesium p. 129.
 Nyssen: in opere sex dierum:
 Augustin. lib. I. de Genes.
 Sap. 11. v. 18. vid. Thalmud in Chagig cap: 2
 Basilius Homil. 11. Hottinger.
 Hist: Creat. cap. I. Quæst: 32. qui verbum merachephet comode reddi putat per συνέταπτε. i. e. instar gallinæ fovit, & aquarum naturam vivificam reddidit, quem sensum etiam habent tam Syriacæ quam Arabicæ voces, teste Kamusio.
- VI.
Om Liuset som war Gudz första Gärning
 Vid. interpres S. Dionysij Areopagitæ, cur lux primò creata fuerit.

2. Cor. 4. 6. Men sielfwer *Elohim* haar Lius uhr Mörkret kallas/ 365
 Och at thet skjnte fram thet hafwer han befallat:
Blif Lius/ thet ena Ord haar skakat Mörkretz Poortar/
 Och genombrutit the i Moln-inweefde Orter/
 At Klarheet trängde sig uthur the swarta Kamrar
 Som Gnjstan faar uhr Ståål när man thet slår med 370
 Hamrar/
 Ty Herrans Taal och Ord är strax een full-gjord
 Gärning/
 Man spelar ej så snält med Lykko-blindan Tärning
 At ju Gudz Almachtz **Ord** förr uthi **Wercket** sättas/
 Och hwad han **tal**ar strax med Eftertryck **utrettas**,
- Solem non esse lucem primigeniam, sed lucis receptaculum, sive δόχημα καὶ ὄχημα τοῦ πυρός agnovit etiam Empedocles. Lux primigenia ita vocatur in vetustissima Adulruna. Men her widh böör man och betrachta thet och 375
 minnas/
 At när thet Ord (**Blif Lius**) i Schriften teknat finnes/
 Tå wart ej **Soolen** strax/ ej heller **Stiernor** giorde/
 Men som thet sades förr om Jorden/ allting worde
 Först lagade tilreedz och sedermeera stellte
 Gud Sool och Måna fram/ sampt Dag och Natten 380
 deelte/
 Men thes emellan haar then Klimp af **Uhrqwedz**
Liuset
 J the try första Dygn bestrålat Himla Huuset.
 Dock högre faar Jag ey/ ty Jag mins wäl the Orden/
 »Then som ej falla wil han hålle sig wid Jorden:
 »Om hemeliga Ting må wj ej dristigt handla/ 385
 »Ty thet är Gudj lätt vårt Wett i Hwimsku wandla;
 Noog är thet oß at wj få see Gudz stoora Under
 Och af hans Gärningar förlustas alla Stunder;
 Han wil ej efter Eld i Flint och Fnyske leeta
 Han i sin Lampa taar ej Olio-Wekan feeta; 390
 Fast Soolen siunker need och Månen skal förtwjna/
 Så haar Gud ljkwäl Lius som aldrig glömmet skjna;
 Then endalöse Macht bör oß förthenskull ära/
 Och endalösan Tack then gode Gud heembära;

{35} Jämwäl för Synderna och **Mörkretz Gerning** rädas
Ty Herrans Ögons Lius är i all Rum tilstädés.

- [12] Then Liusestakan war uthöfwer alt Exempel/
Som giord af besta Guld stood i thet sköna Tempel/
Med hwilko *Salomon* haar Gud til Äre-Minne
400 Beprydt *Jerusalem*, men her wj meera finne/
Ty om man något Lius har ther af welat niuta
Så måtte Presterna tidt Olia ther i giuta/
Men sij thet Himla Lius/ thet stoora Werldens Öga/
Skjn oflåtelig på *Firmamentet* höga/
405 Och sprider wjdt omkring the Silfwer-Strjmor klara/
Oß til en nyttig Tiänst så länge Werld skal wara;
Och är thet icke gott hwad sielfwa **Godhet** gifwer?
Är thet ej utan Feel hwad sielfwa **Wijßhet** drifwer?
Ej något *Creatur* är uti högre Wårde
410 Än Änglarna som ä til Salighet beskärde/
Och sij them aldranäst är Liuset sedan reknat/
Thermed thes Herlighet är öfwer noog beteknat.
Om Liuset wore ej hwad kunne wj tå syta?
Wj måste j hwart Fiät bå Been och Armar bryta;
415 Ja Liuset wara got kan Herren best bewjsa/
Som thet sielf skapade/ och wårdes thet beprjsa
»Ty hwad han kallar gott och tekkes högt berömma
»Therom böör jämwäl oß på besta Sättet dömma.
O Lius! O Ögnatröst! O *Phæbi* Moder wäna/
420 O Himmel-dyra Skatt af then wj alle läna
Then Fägring som wj få/ then Kraft at wj och gitta
See hwad som fagert är/ och thet wj sökiom hitta.
O skönsta Engla Brud! Gudz egen äldsta Dotter/
Jag kan ej schrifwa noog/ ty Pennan min är trötter;
425 Men läna mig ännu/ om intet meer/ een Strjma;
At iag tig rätt må see och såledz bettere rjma
Om sielfwe Skaparen; Til honom wil iag wenda
Mit Hierta/ som haar tektz oß sådan Gåfwa senda;
Som hafwer oß förärt een sådan dyrbaar Lampa/

I. Reg. 7.

VII.

Liusetz Herlig-
het och Nytt-
rönes ther af.

1.

At Gud sielf
hafwer giordt
thet.

2.

At thet är skönt
och dägligt.

3.

At Gud sielf be-
römmet thet.

	Til hwilken ej behöfs at man skal Olio stampa;	430
	Ty Sool och Måne skjn fast wj thet ej betala/ Och Stierne-Faklor biuds ej för wår Penning fala. Om tu een Lykta bär i Mörkret/ thet ej hielper Så framt tu ej haar Lius itendt/ ty elliest stielper Tig hwar een Stock och Steen; At Ögonen ä klara {36}[13] Är intet noog/ ty Lius behöfz om wäl skal wara. Tin Krop kan ingen Ting förutan Ögon wåga/ Tin Ögon kunna ej förutan Liuset dåga; Lius måste leda oß/ at wj ej hastigt stupa/ Lius måste föra oß förbj the Gropar diupa;	440
Om Mörkretz Faasligheet. Eccl. 11. v. 7. Gen: 19.	Thet snöda <i>Sodoms</i> Folk har fordom noog fåt röna Hwad thet är för ett Straf at sakna Liuset sköna; Een usel blinder Man som altjd måste famla J Mörkret/ och förskreckz hwar gång han hörer ramla/ Skal säja Lius är gott/ och äfwen så een Fånge Som sitter hächtader i mörka Toorn och trånga.	445
Exod: 10. v. 1. Sap: 17. v. 2. 2. sq.	<i>Ægypten</i> weet ännu/ ty thet är knapt förgjätet/ At i try fulla Dygn kom ingen up uhr Sätet/ Men wore ganska hårdt i Mörkretz Kiädior bundne Och af then stoore Gud/ then the ej såge/ wundne!	450
Homer. l. 11. Odys. Strabo. l. 1. Geogr.	Om the <i>Cimmerier</i> uti thet Landskap råda Som <i>Strabo</i> schrifwer om/ ther the få aldrig skåda Then blida Soolens Lius/ tå äre the ju ljke Them Dödom/ fast om the ther wore ju så rjke. Mon oß tå ikke bör then samme Guden prjsa/ Som låter Dag och Natt sitt Lius oß Wågen wjsa/ Ach Ja! så tjdt wj see Dag-Randen sig frambryta/ Och af <i>Aurora</i> Håår the gyllne Gnister flyta/ Tå bör wårt Hierta up til Himmelen sig swinga Och låta Lof och Tack i Engla <i>Choren</i> klinga/ Fördy then store Gud thet sköna Lius utkastar/ Och drifwer Mörkret bort samt med thes stygge Gastar: Oß bör och Dagen så begynna och fullända At thet kan Gud til Prjs och oß til Sällheet lända/	455 460

465 Ty the som Dagsens Lius och Tjden illa nyttia/
 Fördiupa sig i Sööl/ i Swalg och Krogars Gyttia/
 Blant Kannor/ Kruus och Glaas i Röök och Tökn raga/
 Och **Mörkretz Gerningar** mest låta sig behaga/
 Them skal och Gud eengång i **Ewigt Mörker** stöta/
 470 Ther Röök och Låga skal them utan Enda möta;

Lät oß på Ufwar ej och Natteskäwor slechta/
 Som helst i Mörkrena plä fara kring och flechta;
 [14] Lät oß then rätta Sool/ thet är/ JEsom/ föllia/
 Han wil sit **Helga Lius**/ thet är/ **sit Ord** ej döllia.
 [37] Then Ewig-wjse Gud/ och all god Ordningz Herre
 Han wille skillia åt thet Bättre och thet Wärre/
 Han såg en heftig Strjd emellan Mörkt och Liuset/
 Ty begge trjfwes ej tilsammans uti Huuset;
 Och hade theße två fåt täflas/ rykkias/ kempa/
 480 Ja pröfwa Styrckio/ hwem then andra kunde dempa/
 Tå hade blefwit snart een sammanblandat Äfja/
 Then Gudz begynte Werk wist hade kunnat kuäfia/
 Therföre flytte Gud them långt ifrån hwar annar
 Och satte **Jordens** Kreetz emellan samme Grannar;
 485 Nu står tå **Liusetz** Thron upöfwer Jordens Högder
 Men **Mörkretz** låga Säng är under Jorden bygder;
 När **Dagen** har beseet sin Grantz i alla Länder/
 Tå kommer **Natten** seen och förer uti Händer
 Sit swarta Baner/ som bemålat är med Gastar/
 490 Med Spöke/ Skrock och sljkt som hon blant Folket
 kastar/
 Ther med at skräma them/ så hwar skal hema blifwa/
 Och intet af the Werk som skee om Dagen drjfwä;
 Hon trykker Hieltar need/ fast the ä ju så kekka/
 The stupa strax/ när hon sit Wapn wil utrekka/
 495 Thet är then tunga **Sömpn**/ som nikkar/ winkar/
 läkkar/
 Til heela Dagsens Häär af honom slagen bokkar.
 Men si när Dagen går i Fält må Natten rymma

VIII.
 Huru Skilnaden
 giordes emellan
 Mörkret och
 Liuset.

Vid. Cicer. Libr.
 de natur:
 Deorum.

	Hon köres tå i Skrubb/ och måste sig tå gömma/ Ty tå stå åter up the som i stillan Skugga Förr lågo senkte need/ och Sömpn uhr Ögat gnugga. 500
Sömpnen	Fast Dödsens Broder höll them uti sine Kojor J it sööt Fengelse/ med Duun- och Fiäder-Bojor/ Så sljta the sig löös/ strax <i>Titan</i> låter blåsa <i>Reveille</i> , alle syns så skynda at the flåsa/ Strax <i>Phosphorus</i> slår up thet sköna Purpur-Teltet 505
Ps. 104. v. 20. sq.	Tå ställer sig hans Häär ordentligwjs i Fältet/ Hwar söker tå sin Hoop och til sin Ort sig sankar/ Hwar rustar sig tå til med hurtigt Mood och Tankar; Tå rusar Leyonet uthur sit grymma Läger Och Biornen weltrar fram omskönt han mykket väger/ 510 Ja Wargen uthur Skoog och Snarr sig tjdigt steller [15] Men Räfwen är dok främst/ som är på Foten snäller. Hwar taar sin Tjd i acht/ then eene fiäsar/ stöker Then heela Dagen kring/ then andre Näring söker Om Natten/ ty så må then usla Uglan göra/ {38} Samt många andra som til samma Flokken höra/ Särdeles Flädermö/ som kunna Lius ej ljda/ Dy gömma the sig bort/ och Skymningen förbjda; Och sljkt skal waara så/ så länge Werlden blifwer/ Ty Gud förordnar thet/ som <i>Moses</i> troget schrifwer/ 520 Påminnandes thernäst at Herren mon befalla Thet man skal Liuset Dag / och Mörkret Natten kalla/ Ja när man wil it Dygn förstå och rätt betekna/ Tå skal man ifrån een til annan Afton rekna.
	Al-wjse Skapare! Tig böör bå Lius och Mörker 525 Beröma/ men wj mäst/ wj som tu thermed styrker; Som tu gjr Lust och Roo; Wj wake eller sofwe/ Så skole wj tig Gud uphöya/ tacka/ lofwa! Och såsom Soolen tjdt til Jorden ödmiukt lutar Och wil tin Fotapall först kyßa/ tå hon slutar 530 Sin DagzFärd/ så och wj med Hiertans Wyrkning kenna Tin Nåd/ så offta wj wårt Werk om Dagen enda.

Man går tjdt siuk i Säng så Krop och Hufwud werker/ 565
 Men Natten gör at man ej meera Sweda merker;
 Ther blifwer mången een så yyr af *Bacchi* Skålar/
 At han som Kattan rjtz/ och såsom Biörnen wrålar/
 Han fäälas som een Took/ slåås/ trugar/ hwjar/ropar
 Och gör it sådant Bång som Bergen föll i hopar/ 570
 Men strax när *Morphëus* haar plägat några Stunder
 Med sööta god Nattz-Skåhl/ tå är han klook och sunder;
 Thet wil som oftast och i Bondens Wisthuus tryta
 Men runda Natten gjr Förråd i Kiök och Gryta/
 Gjr allahanda Fisk som han i Huushåll nyttiar/ 575
 Och therföre med Lust hwar Morgon Katzan wittiar.
 Then wäna Natt gjr Dagg och swalkar Jordens Heeta/
 Ja Natten mycket gjr/ och meer än iag wil weeta!

Men Ach! Tu liufste Natt/ *Latonaë* skiöna Syster/
 Jag weet tu elskar helst then som kan wara tyster 580
 Och röyer intet alt thet tu i Miugg bedrifwer/
 Jag fåår tig Pennan min/ emedan tu beschrifwer
 Best med tin egen Färg then Frögd tu plägar unna
 The trötte Menniskior som gerna willia blunna/
 Ty the uti tin Fampn sin Sorg och Möda glömma/ 585
 Och på thet hårda Strå om blöta Rosor drömma:
 Men vidare tör iag tit Mörker nu ej rosa [17]
 Ty si *Dictynna* sielf begynner åt mig brosa/
 Och säger at thet Folk som hafwer kitzligt Öra
 Kan wakna om iag meer wil thenna Strengen röra. 590

Jag haar eenfaldigt wjst hur Werlden låg i **Linda**/
 Som man thet Fooster kan i swage *Verser* binda;
 Men at man icke skal för mycken Kärleek fatta {40}
 Til hennes Däglighet och then för Sällhet skatta/
 Så bör mig jämwäl nu för Edra Ögon stella 595
 Then **Graaf**/ i hwilken Gud wil Werlden eengång fälla
 At när man seer för ut then **stora Bygning** luta/
 Skal man the **smärres Fall** med tjdig Fruchtan sluta.

- Som *Moses* hafwer först af Gudj sielf fåt lära
- 600 Then **Adulrunan** then wj billigt troo och ära/
Och fattat grundelig then Wjshet med sit Öra/
Then ingen *Philosoph* för honom haar fåt höra/
Så witnar han ther är **een Werld** alleena worden/
Jgenom Herrans Kraft/ af Himmelen och Jorden;
- 605 Dy är thet gekkeligt at tu *Leucippe* dichter
Et dusin Werldar/ och tin Hiärne sådant stichtar
Förutan Grund och Skiäl; Ty om ther meera wore
Än thenna eena Werld/ mon ikke alting fore
Uti hwart annat snart? Thet höga måste falla
- 610 Uppå thet nedriga/ och alt i Willo swalla.
Thes utan om här meer än een Werld wara skulle/
Tå kunde Luftens Hwalf omöyligt wara fulle/
Men något wore toomt/ som måste Skildnad göra/
At ej then eena Werld then andra skal förstöra.
- 615 Men i Naturen är alt wäl tilsamman bunnit/
Så at alzintet toomt är någorstädes funnit/
Sj när man stikker Holl uppå een bräd-full Tunna/
Tå skal een Dräppa ej theraf utrinna kunna/
För'n Swikkan tages uth/ och thetta kan påminna
- 620 At Luften hafwer fylt hwad som war toomt
therinna.
Alzintet Wäder går uhr Pusten som är stoppad/
Wjn-Åmen fryser ej när hon är wäl iproppad;
- [18] Ja Watnet när thet förs i Bly och Koppar Rennor/
Emoot sin rätta Gång/ och thes *Natur* sljkt kenger/
- 625 Skal heller heftigt up i höga Luften springa
Än ljda något toomt skal sig emellan twinga.
- {41} Hwj *Alexander* wilt tu tig tå tubba låta
Af *Anaxarch*? At tu begynner barnsligt gråta/
Förty här äre än fleer Werldar til at finna
- 630 Och tu haar ej förmåt them alla öfwerwinna!
O Stolte Konung! Tu fickst ikke när then **eena**!
Hwj tänker tu på **fleer**! Hwad wil tit Högmod mena?
- Om Werldenes
Förgiänge-
lighet.**
Ebr. I. v. 10. 11. 12.
Ps. 102. v. 26. Vid. Augustin. Lib. I. de Genes.
& Lib. XI. de Civ.
Dei cap: 4.
Vid. Barthol.
Cosmol. Qv. 23.
Lucretium
lib. 5.
- Bewijs at intet
toomt är
uti Naturen.**
- Plutarch:

- Så är tå **Werlden een/** och Gud som henne giorde
 Skal kasta henne kull som han spår i sin Orde.
 Ty fast hon är så stoor och hafwer digra Lemmar/ 635
 Så merker man ljkwål hur Tjden henne klemmer
 Och minskar hennes Kraft/ ja thet hålz ej för
 Under/
- I: Cor: 7 Ty Werldens Wäsende förwandlas alla Stunder.
 Aristotel: lib. 4. c. 5. Men *Aristoteles!* Är ikke thet at ralla?
 de coelo, ubi ex När tu wilt Himmelen **thet Femte Wäsen** kalla/ 640
 Ocello quintam Och säya Werlden haar af Ewig Tjd så warit/
 essentiam statuit. Emedan ingen Man thes Uphoof haar förfarit;
 Vid. Senec: epist: 58. Wilt tu at *Parce* tå behålla sådan Ära
 Fracastor: lib. de At the/ enär them tekz/ må Ljفزens Tråd afskiära/
 Sympath. & antipath. At intet skal förgås utaf the Himla Kroppar 645
 c. 3. & 4. Melanth. Allenast Månan/ som ostadigt faar och hoppar?
 l. I. Physic: Foxius Men ach tu **lärde Giäk/** tig hade boort at lära/
 lib. 2. cap. 6. Philo- At Eldens Låga skal all Werlden wist förtära;
 soph. natur. Galateus Man skal ju eengång see the hårda Klippor brista
 tract. de situ & nume- Och Berg af Häpenheet sin tunga Hufwun rjsta/ 650
 ro Elementor: Jordz-Klyftor skola sig i Högdene uphäfwa/
 2. Pet 3. v. 11. 12: Och Luften blandad i then heeta Qwalmen swäfwä;
 Matth. c. 24. & 25. Hwart Haaf skal torkas uth och stå i liusan Låga/
 Marc. 13. All *Creatur* sin Deel förnimma af then Plåga;
 Luc: 17. Tå skal och Dagen klaar i Mörker insweept blifwa/ 655
 Luc. 21. Och Gud skal Himmelen som trasar sönder rjfwä/
 Ezech. 33. Tå skal och Soolen som then nya Mosten giäsa/
 Joel. 3. Och Månan häpen stå ja Blod utaf sig fräsa;
 All Stiernor falla need/ Gny/ Buller/ Sorg och
 Wända
 Psalm. 50. v. 3. Flycht/ Fruchtan/ Döden sielf sig tå infinna mände; 660
 Esa. 66. Then hämnande Gudz Hand/ och hans rätwjsa [19]
 Wrede
 Skal gripa Menniskior/ samt och the Dieflar leede
 At ingen ungå skal; Then Fyrbååk skal itändas
 Hwars Gnistar intet syns/ hwars Bråna aldrig endas.

- 665 Men Stiernegapare! Som seer alt hwad of hender
 J Himla-Spegelen/ och gör theraf *Calender!*
- (42) Inbillar tu tig och egentlig kunna schrifwa
Terminen, Tjd och Stund när Domedag skal blifwa? Vid: Thalmud &
 När Werlden skal förgås och hennes Bygning remna/ Systema Schetzeri.
- 670 Och meera sådant Snak som iag ej gitter nämna:
 När iag ther tänker på strax mig i Hogen rinner
 At iag kan jämwäl spå och säya tu bljr blinder/
 Om tu wilt alt förstindt thet Liusetz Strjmor tellia
 Som intet synes kan/ och theraf Dagar wällia.
- 675 **Gud** steller sielf then Uhr som wjsar sidsta Stunden/ Act. 1. 7.
 Han håller sielf thet Lood som mäter thenna
 Grunden:
 Then Wetskap måste man allenast honom unna/
 Och i then Glantsen med needslagne Ögon blunna!
 Noog är thet of at troo een **Domedag** skal komma/
- 680 Och blifwa hugnelig för them som äre fromma/
 Men skräckelig och grym för them som äre arge/
 Ty *Christus Domaren* skal med sin Englar marge
 Samt Guddoms Herligheet i Himmelen framträda
 Och så sin Kunga-*Thron* med Rätwjshet bekläda;
- 685 Tå skola the upstå och ödmiukt Nåden tiggia/ Apoc. 20. v. 11.
 Som under *Marmor* Steen och *Alabaster* liggia/
 Them Hafwet haar upswälgt och Swärdet sönder-
 huggit/
 Them Korpar hafwa tärtdt/ och Fiskar hafwa tuggat/
 Skal man see lefwande framstälte hwar i sänder
- 690 At swara för alt thet the hafwa haft för Händer/ Joh. 5. v. 23.
 Hwar skal tå få sin Doom som han befinnes saker
 Ty är högnödigt at man fructar/ beder/ wakar!
 Ach *Jesu* tu som sielf stood för Pilato bunden!
 Ej af **tin egen** men af **wår Skuld** öfwerwunnen!
- 695 När tu then **gambla Werld** aldeles will förstöra/
 Ach wärdes of uti tin **nya Himmel** föra/
 »När tu all Synd och Skuld rätfärdelig wil hämnas/
 »Så kom ihog at wj tin **Barn och Bröder** nämnas!

Om Englar och Andar.

{43}

	TÅ then allwise Gud och Liusens Fader kiäre/	[20]
	Haar welat Menniskiom een helig Skänck förära	700
	Så toog han uhr thet Hwalf i hwilket alting gömdes	
	Thet klara Liuset fram/ som aldra ädlast dömdes;	
	<i>Thimantes</i> kunde ej så konstigt Pentzlen föra	
	Och måla <i>Cynopen</i> at hon sig syntes röra/	
	<i>Zeuxes Penelopen, Parrhasius Gardiner,</i>	705
	<i>Apelles Venerem</i> med <i>Elske-wärde Miner,</i>	
	Så hwar Man blef beweekt/ Om ikke Liuset klara	
	Mon uti theras Werk then beste Mestar wara	
	Thet skiönste Arbeet som man hafwer kunnat yrkia/	
Plin: Lib. 36. c 1. &	<i>Mausoli</i> rara Graaf/ <i>Dianæ</i> dyra Kyrkia/	710
lib. 16. c. 2. Strabo.	Ej kunde blefwit bygt med <i>Ctesiphontis</i> Händer/	
Lib. 14.	Om Liusetz Silfwer Tänn ej hade warit tender:	
	Är Liuset nu så skiönt/ ach hwad skal man tå tänkia	
	Om Englarna / som meer än Soolens Ansicht blänka?	
	Dock understår iag mig så wjda som iag hinner/	715
	At schrifwa thet om them som iag i Schriften finner;	
	The äre skapade/ men när kan man ej weta/	
	Och fåfängt skal man thet i Böckerna uthleeta:	
	Om the haa långan Tjd för Jord och Himmel blefwit/	
	Eller på samma Dag/ therom är intet schrefwit;	720
	Noog är then Kunskap som oß Schriften mon förläna/	
Ebr. I.	At när wj tiäna Gud skal oß hwar Engel tiäna;	
Ps. 34.	Och sljkt är undersamt/ helst när wj rätt besinne	
Ps. 91.	Then ädla Egenskap/ som wj uti them finne;	
	»Ty the ä utan Synd/ odödelige/ gode/	725
	» rätwjse/ helige; Jag menar the som stode	
	Fast uti Hörsamhet/ och wille ej afwjka/	
	The äre Tienare sin stoore HERRE ljka.	
	Men som then Wanen plä i Kunga-Hofwen drifwas	
	At the som hafwa Gunst begynna genast yfwas/	730
	Och när the äre högst til Ähre-Spitzen brachte	

- Sin dotter/ **Synden** han så fager kan utmåla/ 765
 At mången **Helwetet** för hennes skull wil tåla:
 Fast man seer Stegl och Hiul med döde Kroppar klädas
 Wil ljkwäl Menniskian för Synden intet rädas;
- Jud: 16. Ja fast then *Delila* wil *Simsons* Ofärd wälla
 Så får hon honom dock uti sit Skiööt behålla. 770
 Ty hon/ som Skiökior plä/ sig konstigt smyckkar/ sminkar/ [22]
 Gjr Honung-söta Ord/ med milde Ögon winkar/
 Til thes hon alt Förstånd och Samweet haar förstokkat
 Ja Menniskian från Gud i sine Giller lokkat:
- Ty hwad är meer gemeent/ än thet at Satan sljker 775
 På falska Wägar fram och Siälarna beswjker?
 Han kan så somlige med röda **Guldet** reeta/
 At the i **Watn** och **Eeld** thereafter wilia leeta;
 Han tubbar andre så med fåfäng **Gunst** och **Ära**/ [45]
 At the sit **Ljf** och **Blood** som til een Marknad bära; 780
 Ja them som theße Ting ej skiöta eller skatta/
 Weet han på annat Sätt at grjpa/ fånga/ fatta:
 Ty then som hatar Synd och sig om **Dygd** befljter
 Gör han som oftast **Stolt**/ at han uppå sig ljter
- Luc. 18. Och på sin Heelighet: Theraf och mången blifwer 785
 Så wist **fördömd**/ som then ther **största Synd** bedrifwer/
 Och hoo kan säya hwad then onde Anden stiftar
 Med falska Tungors Lögn? Som ther til altjd syftar
 At thet som wäl är giordt/ må tydas wrängt och illa/
 Och mången meenlöös Man sit Nampn och Rychte spilla: 790
 Ty gör ey Lakkaren/ som man får ofta höra/
 Thet Matken uppå Trä och Örter plägar göra?
 Han gnagar Frucht och Blaad til thes the måste falla/
 Han stial all Sötma bort och lämbnar idel Galla!
- Ach huru mången haar och Diefwulen fördärfwat? 795
 Hur mången fattig Siäl haar han sig tå förwärfwat
 När han i Stock- och Steen- i Guld- och Silfwer-Gudar

- Och jämwäl med sin **Macht**/ som honom intet brister
 Fördärfwat oß i Grund och hwar een Siäl inkrächtat
 Thet hindrar **Herrans Hand** som hafwer honom hächtat 830
 J Mörkretz Kädior/ them han aldrig söndersljter/
 Ej heller slipper uhr om icke Gud thet wjter:
 Ty kunde *Satan* ej Kung *Ababs* Mood förhärda/
 Förän Gud wilde sielf een sådan Post affärda/
 I. Reg. 22: v. 20. Som baar thet glada Bod at *Ramoth* skulle winnas; 835
 Af hwilken Spådom än tjdt Konungar förblinnas!
 Och stadigt tro/ at then som them til **Örlig** råder/
 Han bäär it Bod från Gud och winner största **Nåder**/
 Ther ljkwäl sådant mest af sielfwe *Satan* föres/
 Men tillåts utaf **Gud** när Högmod skal förstöras. 840
- Så lærer Schriften och at *Satan* ej förmätte
 Angripa någon Ting af alt thet *Job* han ätte/
 Ej **Huus**/ ej Fåår/ ej Fä/ Åsninnor och *Cameler*,
 Fast mindre tå hans **Barn**/ the bäste Ägodelar/
 Och aldraminst hans **Kropp**/ förän Gud wille gifwa 845
 Sit Lof och Ja thertil/ och sielf hans *Pasport* schrifwa/
 »Sljkt gör och stundom Gud at Diefwulen får råda [24]
 »Och föra Menniskior i Ångest/ Nöd och Wåda/
 »På thet the säkre må af Syndsens Sömpn upwäckas
 »Och här i **Werldene** för **Helwetet** förskräckas! 850
 Men fromme Siälar som för Christi Rjke strjda
 Bewäpnade med Troo the dyrfwas *Satan* bjda/
 Wälwettandes at han för Gudz Ord måste wjka
 Och kan ej **Sanningen** med sina **List** beswjka.
- Som nu then **Diefla-Hoop** och *Stygis* stygge Skara 855
 Til vårt Fördärf altjd mon heelt benägen wara/
 Ps. 103. Så wilia **Englarna**/ the starke Himmels Hieltar [47]
 Afwärja all then List/ som för oß blifwer stälter/
 Ty som the sielfwe stå til Lydna redebogne
 Matth: 18. v. 19. J alla Herrans Bud och finnes honom trogne/ 860
 Så tiäna the med Lust the Menniskior och bära

- Them uppå Händerna som stadigt fäste äre Ps. 91.
 J Troo och Hörsamhet/ at the sig ikke stöta
 Uppå then Faarligheet och Mootgång them kan möta:
- 865 Thet är them idel Frögd at faara som een Låga Ps: 104.
 Tjt hwar the kunna sig moot *Satans* Anlopp wåga
 Och hägna Menniskior; Ty thet the eendast sökia
 Är at the med sin Tienst må Himmelen förökia.
 The weta intet af förbudna fula Lustar/
- 870 Ty Herren them altjd til goda Wärf utrustar: Ps: 103.v. 20.
 Och at fulborda sljkt är them alzingen Möda/
 Ty see **Gudz Ansichte** är them een Kraftig **Föda**/
 Och bitter Bättringz **Gråt** samt *Poenitentzes* Tårar
 Uthtrykte af een Siäl som sig med Ångest sårar
- 875 Är theras **liuffste Dryck** och theras *Nectar* söta/
 För hwars skull the med Fljt oß Syndare så sköta.
 En Engel fölgde ju med *Agar* tå hon flydde Gen. 21. v: 17.
 Och sedan hennes Sorg til största Tröst uttydde/
 Ja wjste henne tjt een Källa mände rinna.
- 880 Och hwarest Watn war för *Jsmael* at finna.
 Een Engel hafwer och på Tjden nogast achtat
 Och hindrat *Abraham*, at *Jjac* ej blef slachtrad:
 Een mächtig Engla-Häär fördeelt i twenne Flyglar
 War med i stadigt Tåg på *Edoms* skarpa Hyglar Gen: 32. v. 1.
- [25] När *Jacob* flytte Boo från the *Hethiter* lede/
 Rädd så för *Esäus* som och för *Labans* Wrede.
 Een Engel förde an *Jsaels* Folk thet matta/
 När the i *Canaan* först skulle *Posto* fatta;
 Een Engel halp och at then fattige *Tobias* Tob: 11. v. 7.
- 890 Jfrån sin swåra Sorg och Blindheet monde frias.
 Een Engel baar thet Bod som heela Werlden gläder
 Til litzla *Nazaret*, een ibland *Juda* Städer/
 Förkunnandes een **Möö**/ at hon wist skulle föda
 Gudz ewig-födde **Son**/ förutan Synd och Möda;
 895 Undfånga i **sit Ljf** then allom **Ljfwet** gifwer
 Och spisa then af hwem hwart Diur bespsjat blifwer/
 [48] Ja blj sins **Broders Brud**/ sin eegen **Faders Amma**/ res, quod etiam

veteribus tam	Gudz Moder; Jag kan här ej tala utan stamma!	
Christianis quam Ju-	Ty thenna Hemlighet kan aldrig rätt utsäyas/	
dæis persvasum fuit.	Then undersamma Saak med Ögon ej bespejas!	900
Vid. Cl. Alexand. Stro-	Ja fast een Engel haar thet Under kunnat båda/	
mat. 6. Tres Archange-	Så må dock Englarna thet samma aldrig skåda/	
los nominat scriptura	Dock the afwundas ej! Men see på andra Saker	
Michael, Gabriel, Ra-	När theras Tjänst behöfz/ är hwar och een rät	
phael, sed alii alios	waker;	
addunt. conf. Zach. 2. 3.	Ty när som Christi Kamp i Öknen war til Enda/	905
Dan. 10. 13. Apoc. 12. 7.	Och <i>Satan</i> med stoor Blygd til ryggia måste wända/	
1. Pet. 1. 12:	Tå kommo Englarna och sin Lyckönskan gjorde	
Matth. 4.	Ja achtade uppå sin Herre som them borde!	
Luc: 22.	När Christus sedan i <i>Getsemane</i> förskräcktes	
	För Herrans Wredes Kalk som ther til honom	910
	räktes/	
	Kom och een Engel fram een liuflig Tröst at blanda	
	J Dödsens bäska Dryck/ som war tå när förhanda;	
	När Christus Jesus war uhr Grafwens Fängsle	
	gången/	
	Och hade segersäll fått sielfwa Döden fången/	
Matth: 27.	War Engelen tilredz och theras Frögd förökte	915
	Samt styrkte theras Troo/ som Grafwen ärla sökte.	
	Een Engel hafwer giort uti <i>Ægypti</i> Rjke	
Exod: 12, v. 29.	Jt sådant Nederlag/ at aldrig war thes ljke;	
Vid. Ps: 78. v. 49.	Ty uti hwart it Huus draap han then förste födde/	
Sapient. Cap. 18 v. 14. 15.	At så wäl Kungens Son som ringste Trälens dödde.	920
16.	Een annan haar äntå fast meer uppå sig tagit	
2. Reg: 19. v. 35.	Och med sit eena Swärd een Krjgz-Häär neder-	
	slagit	
	Tå när <i>Hiskias</i> war af <i>Sanherib</i> belägrad	[26]
Hanc Historiam, sed	Och all Undsättning platt <i>Jerusalem</i> förwägrad;	
fabulari fuco inter-	Man såg at <i>Rabsake</i> then stoora Stad berände/	925
polatam, habet Hero-	Ther kräälte Fiender ehwar man Ögat wände:	
dot: lib. 2.	Ther reestes Bollwerck up/ Stormstegan färdig	
	giordes/	
	Alt war i sådant Twång/ at ingen knysta tordes/	

- Ther blänkte Pijl och Swärd/ ther hördes stedze hotas/
 930 At hwad i Landet war thet skulle platt uthrotas:
 Men när *Hiskias* sågh sljk Nöd förhanden wara/
 Och at hans Rjke stod i aldra störste Fahra:
 Såg thet hans Kunga-*Thron* begynte til at luta/
 Och Undersåtarne på alla Gatur tiuta;
 935 Såg at hans kiäre Barn som Hundar skulle spiernas
 Och at hans Dronning til all Smäleek monde ärnas/
 (49) Såg at it Fängsle stygt war honom reda ämbnat/
 Och at alzingen Nåd seen skulle blifwa lämbnat/
 Såg at Gudz helga Huus thet måste warda öde
 940 Och blj it häsligt Roof för the *Barbarer* snöde;
 Såg at! Men hoo kan see hwad Fienden wil giöra?
 När han med Grymhet haar begynt sin Wappen röra/
 Ty sökte Konungen med Böön och många Tårar
 Een nådig Hielp hoos Gud/ som **heelar** när han **sårar**/
 945 Och som then samma tå war honom ganska **nödig**/
 Så uti rättan Tjd kom hon rätt **öfwerflödig**;
 Gud såg *Hiskie* Nöd/ och hörde *Rabsaks* Bannor
 Han wilde hämnas thet/ han sielf/ om ingen annar!
 Och sände therför uth een Himmel-wäpnadt Hielte
 950 Som brööt i Lägret in och hoopetals nidfälte
 Alt hwad som förekom/ högg intet **een** i sänder
 Men **Tusend** på eengång nidstyrte för hans Händer/
 Nu främst/ nu baak/ nu twärtz/ nu långz åth mond han hasta/
 Then ena Folka-Skock uppå then andra kasta;
 955 Hwar tänkte wäl uppå med Flychten sig at frja/
 Men Swärdet motade; Ja thet halv ej at skrja
 Och bedia om *Quarteer*: Alt war til spillo gifwit
 Ja then war intet feeg som tädan kom med Ljfwet/
 Man såg så mången een med hast i Gräset bjta
 960 Och wräkias ljkasom när Wargar Lamben sljta/
 [27] Man såg then stoora Häär så önckelig förswinna/
 Dock såg man ej then Man som Segren monde winna/
 Ey annorlunda än man Ögonskeenlig märker
 At Wäderqwarnen går/ men Wädret som thet wärkar

Kan man alzintet see: Men si *Hiskias* kunde 965
 Wäl skönja thetta Wärk! När han om Morgonstunde
 På *Salems* höga Muur såg *Assurs* Läger öde
 Och såg mång Tusend Man på Fältet liggia döde/
 Förstod han straxt at **Gud** allena sljkt kan göra
 Och med een Engels Hand then störste Häär bortköra. 970

O trogne Wächtare! J oförskräckte Hiältar!
 För hwilkas Himmel-Swärd hwart Jordiskt Hiärta smälter!
 J som Gudz Fiender lätt kunnen undertrykka
 Och hans förtrykte Barn af Faran undanrykka/
 Mal: 2. v. 7. J hafwe och/ iag weet/ på Jorden **Edre Bröder/** {50}
 Job. 33. 23. **Gudz Präster** menar iag/ hoos hwilke öfwerflöder
 Then undersamma Kraft til at bestå och strjda
 Moot *Satans* stoorä Macht/ samt trösta them som ljda;
 Ty borde iag wäl och them til Beröm och Ära
 Betyga huru the med fljt Gudz Bodskap bära/ 980
 Men si! Thet går mig såsom then ther sig begifwer
 Uppå långwäga Färd/ och första Dagen bljfer
 Heel trött/ och therför til thet nämste Herberg hastar/
 Är leedse wid sin Lust/ och sig i Sängen kastar!

»Begynnelsen är swår men Waanen Wärdet lättar/ 985
 »Een snäll och jdog Hand ojämne Steenar glättar;
 Jag har med stoort Beswär then eena Dagen tråkat
 Och mångt it Hinder strax i Wägen för mig råkat/
 Ty är iag trött/ och wil nu efter Sängen spörja/
 Men skal i Morgon wist med större Qwickheet börja! 990

{51}[28]

**Andra Dagens
Skapelse
Om
Watnens Deelning
Och
Himmelens Prydning.**

Innehållet.

På Fyra Stycken gif wäl acht/
FÖRST/ warder GUDJ Loford sagt:
NÄST thetta Himmelen beschrifs;
Och Nampnet honom sedan gjfs:
5 SJDST läres/ huru wj thet Rum
Må eengång få till Egendom.

Genes. I. v. 6. 7. 8.

[52]

Och Gud sade; Warde it Fäste emellan Watnen/ och [29] skillie Watn ifrå Watn.

Och Gud gjorde Fästet/ och åtskilde thet Watnet som war under Fästet ifrå thet Watn som war ofwan Fästet.

Och thet skedde så.

Och Gud kallade Fästet/ Himmel. Och wardt af Afton och Morgon then andra Dagen.

Lege Job: cap. 37. & 38.

Esa. 42. v. 5.

HERren Gud är then som Himmelen skapar och utsträcker/then som Jordena gör med thet ther uppå wäxer/ then som Folkena som ther uppå är/ gifwer Ljf/ och Ande them som gåå ther uppå.

Esa. 44. v. 24.

vid. Esa. 48. 13. JAg är Herren som alt gör/ then ther utsträcker Himmelen allena/ och utwjdgar Jordena utan Hielp.

Jerem. 10. v. 12. 13.

HERren hafwer giort Jordena genom sina Kraft/ och Werldenes Kreetz bereedt genom sina Wjshet/ och utstreckt Himmelen genom sit Förstånd.

Vid. Baruch. 3. v. 32.33.34.35. 36. Tå han dundrar: Så är mykit Watn under Himmelen/ och draga up Dimbona ifrå Jordennes Enda. Han gör Liung-Elden i Regnet/ och låter Wädret komma ifrå heemlig Rum.

Minut: Octav. pag: 16.

COelum ipsum vide quam late tenditur, quam rapide volvitur vel quod in noctem astris distinguitur, vel quod in diem sole lustratur, jam scies quam sit in eo summi moderatoris mira & divina Libratio.

{53}

Andra Dagens Skapelse

- [30] När **Dagen** rinner up och **Soolen** som war bergad
 Haar teedt sig fram och med sin Gyllne Strjmor färgat
 Then gröna Marck och Skoog/ ja Luftens sörge-Kläder
 Förwandlat i een Drägt som alla Ögon gläder/
 5 Tå waknar **Foglen** strax och uhr sit Näste flyger/
 Tå qwicknar **Ormen** och uhr sine Klyftor smyger/
 Hwart Diur då mornar sig och Sömmen af sig skakar
 Men Wäktaren som med Förtreet i Mörkret wakar
 Är fram för andre glad/ och med een Hugnad skådar
 10 *Auroræ Purpur* Munn/ som *Phœbi* Ankomst bådar:
 J ljka måtto iag som war i Aftons sömpnig
 Och tänkte *Morphëus* wist skulle kommit ymbnig/
 Ja låtit uhr sin Skåål så söta Drömmar druppet/
 At iag för Middagz Tjd ej skulle Sängen sluppit/
 15 Men thet har skrämt mig så hwad iag i Gåår mond lofwa/
 At iag ej någon Blunn i Natt har kunnat sofwa;
 Jag nämpde *Aganipp* then *Verse*-rjke Kellan/
 Hwars Spegel-klara Saft iag smakar ganska sällan/
 Och hafwer ljkwäl sagt at iag theraf wil ösa
 20 »Til andras Lust och Lof: Sljkt är med Armod slösa!
 »Men Löfte gör dock Skuld: Jag måste therpå wåga/
 »Man kan ej gifwa meer än man haar i Förmåga.
 »Lust gör all Gärning lätt! Then sig wil rätt befljta
 »Om Dygd han måste ej förmyckit Sängen sljta.
 25 »*Endymionis* Sömpn/ *Abronis* goda Dagar
 »Wil iag förunna then som söde-Ljf behagar!

Erasm. Chiliad.
 I. Centuria 9.

Up therför! up min **Siäl** och siung tin Morgonwjsa!
 Up **Hierta/ Tunga/ Röst** och alt thet Gud kan prjsa!
 J som om *Helicon* och *Cyrrha* myckit schrifwa
 30 Bewjser Eder Konst och hielper Werket drjfw!
 J *Fauni* siunger starckt at Skogen därwid springer;
 Tu *Satyre* stämm i/ så thet i Bergen klingar!
 Tu **Fisk** i wjda Haaf/ tu **Fogl** på gröna Grenar

Lät höra tig/ fast iag weet intet hwad tu meenar/
 Dock menar tu wist thet som alla Diuren giöra/ 35
 Thet är berömmet Gud när tu tig låter höra;
 Thet samma böör och **mig**: Thet samma skal nu wara [31]
 Mit Upsååt: Och iag wil med mina Tankar fara
 J Högden up och see hwad Under Gud haar wärkat [54]
 Uti then öfra Werld/ så wjda iag kan märkat! 40
 Ty hoo kan märkia rätt/ hur Himmelen är danad?
 Hoo haar then Bygzningz Konst af Grunden rätt
 utspanat?
 Esa. 40. v. 23. Gud haar spänt ut it **Tiäl** som ganska wida rækker/
 & c. 42. v. 5. Och hela Hafwetz Rynd samt Jordens Kreetz
 betækker
Een Hwelfning hwjt och blå ther ofwan öfwer 45
 swefwar
 Giordt utaf Watn; Sljkt emoot *Naturen* sträfwar
 At thet som elliest wil utsprida sig och flyta/
 Thet står nu som een Muur och låter sig ej bryta;
 Aquæ supra cœlestes. Thet **öfwer-Himle-Haaf** haar Gud ey welat
 skränckia
 Med någon Brädd och Strand/ dock kan thet aldrig 50
 stänckia
 Een eenda Droppa need/ at ther med stundom kyla
 Then Gnjster-fulla Luft/ som monne Jorden skyla:

På thenna Himla Glob ring-ränner **Soolen** klara/
 Ther skynder **Månen** sig och wil ej efterst wara/
 Ther tumlar *Pegasus* och utaf Heeta flåsar/ 55
 Ther pustar *Aeolus* och ganska wjdmunt blåser;
 Slijk Bygning hafwer giort at *Thales* monde längta
 Och *Solon* äfwenwäl med stoor Förundran trängta/
 (Dock såsom Hedningar) at komma i thet Höga
 Hwar meera Skönheet är än man nu seer med Öga. 60
 Then lärde *Platos* Styyl/ ehuru han dock prålar/
 Then snälle *Xeuxis* Hand/ fast hon heelt konstigt
 målar

- Kan Ijkwäl thetta Werk ej som sig böör beschrifwa/
 »Här måste alt Förstånd och Slögheet fierran blifwa.
- 65 Hwad haar tå iag begynt? Skal Gåsen låta höra
 Sin Röst bland Swanorna? Skal *Phaethon* få köra
 Then gyllne *Phœbi* Wagn? Wil *Jcarus* nu flyga Ovid: Lib. I.
 Tjt *Dædalus* ej tör? Skal man the Klippor dryga Metamorph.
 Påbörda *Sysipho*? Må Kayans klena Ungar
- 70 Begynna sqwåka med när *Calliope* siunger?
 Ja när *Apollo* sielf wil intet Harpan röra/
 Kan *Marsyas* tå slå? Och man med Lust thet höra?
 Dock thet är Modren kiärt at Barnet börjar lalla
 Och kan med Läßpe-Munn sin Fader Pappa kalla!
- [32] Fast bättre är ju thet at något Ijtet tala Esa. 40. v. 12.
 Til Gudz Beröm och Lof/ än aldeles förhala. Vid: Horat: Carm: l. 3.
 Od. 4.
- Men tu som **Himmelen** med minsta Fingret
 wänder!
- Tu som thet wjda **Haaf** kring heela Werlden sänder!
- (55) Tu som then tunga **Jord** som Löfwet låter bäfwa!
 80 Ja **Wädretz** starcka Blåst inknyter i tin Näfwa!
 Uplöft til tig min Siäl/ hiälp at iag mig påminner
 Tin underfulla Werck/ och at tin *Nectar* rinner
 Uti min Penna need/ så at min Dicht må flyta/
 Och Andachtz-söta Ord mig ej i Rjmen tryta!
- 85 Wäl tå i Jesu Nampn! J går iag gräfla månde
 Uti then **Adull-Jord**/ och sökte rätt med Wånda/
 Men fann alz intet ther: Ther war ej **Korn**/ ej **Kerna**!
 Jag sökte **Haaf** och Strand/ och wilde fiskat gärna
 Men ther war ingen Ting: Jag höll uppå at grafwa
- 90 J Bergen/ men iag såg them inga Ådrar hafwa: Virgil. lib. 4. Georg.
 Ja iag som *Proteus* mig månde tjdt förwandla/
 Och tå om **Eeld** och **Luft** och **Jord** och **Watn** handla;
 Men fann dock ingen Luft uti the hwälfde Kamrar/
 Alz ingen Eeld uti Maas-Ugnar eller Hamrar/
 95 Fast mindre någon Jord then man tå kunde plöya/

	Ey heller Haaf och Siö ther Skeep sig kunde böya. Ty Himmel/ Jord och Luft/ Eeld/ Watn war tå blandat	
	Tilsamman i een Klimp som ej ännu war handadt; Men si! Nu seer iag grant/ hur it och annat glittrar/ Hur Gud thet ena från thet andra wäl afwittrar:	100
Luften är som it Hwalf men stödier sig på ingen Ting. Gregor. Nazian: Orat: 41.	Jag seer it dägligt Hwalf ej murat uppå Bogar Men annat/ dock iag weet ej hwad thet samman- fogar: Thet sträcker sig omkring all Werldens Rundell wjda/ Ja utom mit Förstånd wil thet aldeles skrjda! Men hwar af hafwer Gud thet sköna Tåkket lagat/ Thet Himmel blanka Tält/ hwar haar han Tyget tagit? Är thet af Silfwertråd/ är thet af Silke spunnit? Är thet af fint <i>Chrystal</i> som bljr i Bergen funnit? Kan henda af <i>Saphyr</i> och andra dyra Stenar? Ach nej! Jag feelar om iag något sådant menar:	105 110
	Bög tig <i>Aurora</i> tå och lään mig tina Wingar! <i>Urania</i> hiälp til at iag i Högden swingar Och seer thet skiöna Hwalf som <i>Mosis</i> Penna rjtjar Och iag nu någorleedz afmåla mig befljtjar. Jag weet <i>Copernicus</i> een Hoop ny-Märe schrifwer/ Och <i>Ptolomæus</i> samt <i>Alphonsus</i> thetta drifwer/ At wjsa Himlens Lopp/ thes Stiernor och <i>Planeter</i> Och annat meer som man med <i>Perspectiv</i> utletar; Man läser rätt med Lust hwad the <i>Scribenter</i> gifsa Som up i Himmelen Förnuftetz Segel hjfsa/ Nu tykkia the sig see hur Drakeswantzen krökas Hur Jungfrun går i Dantz och med sin Prydning spökas; Nu föllia the then Skytt som <i>Ophiuchum</i> jagar: Nu billa the sig in hur Hunden Haren tager. <i>Eudoxos</i> seer än meer/ seer huru Fiskar leeka Blant sielfwa Stiernorna / ia wil med Fingret peka	[33] 115 [56] 120 125
Några Stiernor kallas så af Astronomis.		

- På **Swanor/ Korpar** och hwad meer han sig inbillar
 Stå på thet Himla-Kloot som för vår Ögon trillar;
 Jag låter *Perseum* ther efter **Cronan** ränna
- 130 Och Örnen länge noog sin *Antinoum* spänna;
 Jag ljder gerna thet *Bootes* **Biörnen** twingar/
 Så och at *Pegasus Andromedam* åspringar.
 Men heller wil iag dock med *Mosis* Brillor skåda
 Hur Himmelen är bygd/ om elliest iag må råda:
- 135 Theß Mestare är then som wj i gåår berömde/ **Himmelens Skapare**
 Then Ewig-wjse Gud som ingalunde glömde **är Gud.**
 Sin Konsterjke Kraft; Men med **it Ord** framhade
 Then Grundwal hwar uppå han Jord och Himmel
 lade;
 Låt oss ej glömma bort hans Namn och *Titul*
 stoore/
- 140 Han heeter *Elohim* som thetta Werket giore/
 Som talade **it Ord** hwar af **een World** är blefwen
 Och bättre kan hans Kraft af mig ej bli beschrif-
 wen!
 Men för än Herrans Hand begynte Werlden
 pryda/
 Tå war! Men huru skal iag Ordet rätt uttyda?
- 145 »It *Chaos*, sådant Ting som ingen Skapnad hade **Vid: Ovid. Metamorph.**
 Ej Skick/ ej Ljf/ ej Lius/ rätt som man sammanlade **lib. I: & Lucanum.**
 Een Droßa eller Diung: Men när Gud lät sig höra
 Begynte samma Klimp och Droßa sig at röra/
 Ja gifwa fram af sig een rätt otalig Skara
- 150 Af allahanda Diur som förr ej syntes wara.
- [34] Man kan wäl *Gyps* och Wax/ Tin/ Blij och Meßing
 giuta
 J margahanda *Form*; Men Gud then Prjs bör niuta
 At han utaf **it Ting** haar **alting** kunnat forma; **Vide eximium Cardinal:**
 Thet troo wj/ huru dock *Sophister* männe storma. **Contarini librum de**
 155 Först bleef tå *Chaos* deelt i **fyra Elementer** **Elementis.**
 Men huru sljkt är skiedt thet ej af mig förwänter

- At iag kan schrifwa thet: Jag schrifwer thet wj weeta/ {57}
 At theße samme **Eld/ Luft/ Jord och Watn** heeta:
 Af them är sedan giordt och konstigt sammanfattat
 Alt thet i Werlden är bå högt och ringa skattat. 160
 Hwad heela **Jorden** bär/ hwad uti **Bergen** hwjlar/
 Hwad uti **Luften** faar/ hwad **Haaf** och **Watn** skylar
 Består af theße Ting: Wil tu thet sielf försöka
 Så lägg ett Trä i Eeld/ strax börjer **Luften** röka
 Och Askan blifwa **Jord/ Eeldz-Lågan** up åt stjga 165
 Och **Watnet** wäsa ut; Naturen wil ej tjga
 Men sielf förklara sig/ at man skal sådant minnas
 Thet *Elementerne* i alting kunna finnas.
 Så fruchtbar Moder mån thet snöda *Chaos* blifwa
 At man thes Alster ej kan räkna eller schrifwa; 170
 Ty thet haar ynglat uhr sit Ljf the fyra Bröder/
 Hwars wäna-strjdig Kraft alting tilsamman löder;
 Låt oß förthenskul see hur theße Foster skiöna
 J ordning komma fram/ thet skal wäl Mödan löna.
 Thet **Första** är thet Loft hwar med all Werlden 175
 tåkkes
 Then **klara Himmelen**/ som öfwer oß utstråkkes/
 Och mån een skilnad starck emillan Watnen göra/
 Thet som är **Ofwan** til och thet här **Nedan** före.
 Jt ganska säll synt Ting! Ty när wj wele byggia
 Tå är wår första fljt at få Grundwalar tryggia/ 180
 Seen murar man therpå och Taket sidst upsätter/
 Men Gud på annat sätt sit Arbete förrättar/
 Först resar han sit Taak och Himla-Hwalfwen
 rundar
 »Men uppå ingen Ting then Tyngd och Börda
 grundar:
 The *Pyramider* som i *Rom* och *Byzants* pråla/ 185
 Så månge the dock ä/ omöyligt skulle tåla
 At hålla sådan wigt som Himmelen mon wara/
- The Fyra Elementer fins i all Ting.
- Elementernas Egen-skaper äre stridige; Men ljkwäl måste thet ena styrcka thet andra.
- Huru Gudh hafwer skapat Himmel och Jord

- Men si! Gudz Finger bär then samma utan fara!
 Hwaraf hans Wjshet noog samt och hans **All-**
macht pröfwes
- [35] Som uppehåller oß och styrker när behöfwes.
 Men mig bör närmare til thetta Werket träda
 Och höra fljtigt på hwad *Moses* männe qwäda
 Samt hwad han kallar thet som wj nu **Himmel**
 nämna/
 Ty sådan Kunskap wil han jämwäl androm lämna;
- {58} Och si uti **hans Språk** må thet *Rakia* heeta/ Rakia
 Betydandes i **Wårt**/ som lärde Män wäl weeta/
 At härda thet som förr war blött och kunde rinna **Himmels Fäste**
 Rätt som man Blåsorna gör hårdare och stinna/ är af **Watn.** Job: 37.
 När man them ganska Råå med Wäder wil ut- v. 18. Expandis fortiora
 spenna/ æthera sicut speculum
 200 Een bättre ljkelse kan iag ej få än thenna. fusum. Vid. Cicer. de
 Så hafwer Herrans Hand och werkande Muns Natur: Deor: Lib: 15.
 Ande Aristot: Metaphys: lib:
 Befalt thet tunna Watn sig sträkka öfwer Lande I. c. 3. & de Mundo c: 6.
 Och blifwa som een Muur/ ja som een steenlagd Maximus Tyrius diss:
 Gata/ I. Millich. Comm. in lib.
 Ther Soolen med sin Häär kan prächtigt gåå och 2. Plin. Joh: Arndt de
 sprata. Ver. Christ: Lib. 4: c. 2.
 205 Ty at ej Himmelen af annat är tillagadt I. Petr. 3. v: 5.
 Än utaf Watn/ thet haar *Moses* ju behagat
 Betyga med thet Ord som mon *Schamaym* lyda/
 Ther Watn med förståås/ som alle thet uttyda/
 Thet kan och Färgan sielf nu någorledz förklara/
 210 Ty Himmelen mon blåå och hwjt som Watnet
 wara:
- Thet är och undersamt at Gud ej wjlle taga
 Guld/ Silfwer/ Koppar/ Järn til Himmelen at
 laga/
 Som ljkwäl lättast kan arbetas/ giutas/ smjdas/
 Ja tänjas och uti margfallig måtto wrjdas/

	Men Watnet / hwilket dock så sprjder sig och sprutar/ 215	
	Och hwar thet finner Rum sig brusandes utgiuter;	
	Ljkwäl så haar eendeel måst stadna twärt och härdas/	
	Thet andra lät Gud seen på twenne Orter färdas/	
	Thet tiokkaste theraf månd han til Jorden skicka	
	Oß Menniskior til Tjänst och andra Diur til dricka/ 220	
	Men then <i>Subtile</i> Deel/ the Himla-strömar blanka/	
	Haar han up öfwer oß och Festet welat planka.	
	At någre af <i>Chrystal</i> een Himmel sig inbilla/ [36]	
	Är jdel <i>Phantasi</i> och tokot Hierne-willa/	
	Wj wete intet meer än <i>Mose</i> täktes schrifwa 225	
Exod. 32. 1.	»När han på Berget är tå böör oß nedre blifwa.	
	Men om tu undrar på hwar til thet Watnet tiänar	
	Som öfwer Himlen är/ så läs hwad David meenar	
Ps. 148. v. 4.	Han säger at och thet förkunnar Herrans Ära/	
	Och meera kan tu ej om thenna Saken lära: 230	
	Ty hwad som Kättare plä wakne härom drömma/	
	At Gud bemelte Haaf Wil til een Syndflod gömma	
	Är dåra-spiel och Glam: J ljka måtto thetta	
Vid. Ferdinand.	At thet skal swalka Sools och Stiernors stora heetta.	
Hertod. de Opere	Hoo rätt kan theß Natur och Wårkan uppenbara [59]	
mirifico.	Han skal uti <i>Triumph</i> på Carlewagnen fara;	
item Poët: Vet.	Men om then Medeldeel wår <i>Moses</i> klaart noog talar	
	Och säger Himmelen står öfwer Berg och Dalar	
	Så rund/ så wjd/ så hög/ så stoor/ så starck/ så	
	präcktig	
	At han nog witnar om sin Skapare Alzmächtig; 240	
	Ty samma <i>Firmament</i> och skiöna Himla-Fäste	
	Är wißerlig iblant Gudz Underwerck thet mästa;	
	Half siette tusend Åhr och ther utöfwer många	
	Haar samma Rundel stått / the Tjder äre långa!	
Om Himmelens	Ja wrjdet sig omkring så snält som Pjlar fara 245	
Omgång eller	Af Öster bort sin koos i Wester; Thet må wara	
revolution:	It Under at han ej förnött och sliten blifwer/	
	Men altjd ljkadän sig kring om Jorden drifwer.	

- Om han af Jern och Stål/ ja *Demant* wore swärwad/
 250 Så kunde han dock i så lång Tjd blj fördärfwad;
 Men si **Gudz eenda Ord** (Oß Christne bör thet minnas)
 Gör **Watnet** fastare än **Ståål** och **Järn** kan finnas
- Än yttermera märk at thet wj **Himlen** kalla
 Författar uti sig the **Lufte-Kretzar** alla/
 255 Thet stoor a wjda Rum/ the trenne *Regioner*,
 Then fagra Stierneborg/ samt Sools och Månes
Throner;
 Men *Firmamentet* böör dock särskilt här betrachtas **Himmelen betyder**
 Och ther utinnan theß utspände *Circlar* achtas: **både Firmamentet**
 Ther glimmar *Æther* högt/ thet är een **Eeld-Kretz** **och Luften**
 lyser **Men Firmamentet**
 260 Som jämppte sig een hoop af andra *Sphærer* hysar. **betyder allenast**
 [37] Om någor reeste kring i **Swerges** stoor a Rjke **Stierne-Himlen.**
 Och såg ej **Drotningholm** som nappast hafwer ljke;
 Om någor långan Tjd i **Danska** Länder giäste
 Och såg ej **Chroneborg**/ blant theras Slott thet bästa.
 265 Om någor ofta haar til **Spanien** reest och seeglat
 Och aldrig sig uti *Escurialen* speglat/
 Ja om een wille bort til *Rom* i **Wälskland** reesa
 Och intet **Påfwen** see/ thet wore skam och nesa.
 Men om een Menniskia på Jorden skulle lefwa
 270 Och låta öfwer sig then sköna Himmel swäfwa/
 Men honom aldrig med **Förståndsens Ögon** skåda
 Thet wore större skam och största Siäle-wåda.
 {60} Ty Himmelen kan oß Gudz Herlighet förkunna Ps. 19.
 Och Fästet wjsa oß hans Macht/ om wj än blunna; Quid est cœlum
 aliud quam quod-
 275 Then undersköna **Borg** så wjda sig utstrækker dam speculum in
 At han all Jordens Plaan och Haafsens rymbd be- quo summi opificis
 tækker/ relucet magisterium.
 Uti deß gyllne Saal Kung *Titan* prächtig sitter
 Och Drotning *Hecate* i hwjta Silfwer-glitter. **Himmelen beschrifz**

- som it Slott. Ther träder *Venus* fram och för them bägge njger/
 Sool Måne. *Saturnus* alfvarsamt och *Mars* frjmodigt stjger; 280
 Stiernor. Ther samlar sig i Raad then stooro Stierne-Skara
 Beklädder ganska nätt hwar i sin Natt-Rock klara/
 Och achtar tjdigt på/ först een och så then andra
 At tända Faklor up/ så wj beqwämt må wandra:
 Rågn. Ther springer een *Fontain* som heela Jorden fuchtar 285
 Och gör at alla Trä och Åkrar bära Fruchter;
 Then **Källan** köpes ej med *Ophirs* Guld thet röda
 Som så förkofra kan all Werldens Säd och Gröda/
 Wäder. Ther blåser **Wädret** från som gir oß Luft och Ande
 Som drifwer Qwarnen kring och förer Skeep til 290
 Strande/
 Toordönn. Ther **Dundrar** ofta så af Skyens höga Wallar
 At ingen heel *Carthou* så donar eller knallar;
 Liung-Eeld. Ther flyger **Liungeeld** som een tusend-spitzig
 Skächta
 Och skal them Ondom til een Skräck och Rädzla
 flächta,
 »Om man til sådant alt ej wände Hog och Öga/ 295
 »Tå wore man ej wärd at see up i thet höga!
- Så menar *Moses* tå med the bemelte Orden
 The twenne Delar som är Himmelen och Jorden/
 Then **störste** ther utaf til *Æthers* Rjke hörer/ [38]
 Then **andre** som är minst man hjt åt neder förer/ 300
 Æthers På wårt Språk *Æther* är it Ting som mykkit glimmar
 1. Nyttighet. Och stedze ifrån sig utsänder liusa Strjmar/
 Ja rätt som i een Saal Lius Kronan pläger Pråla
 Så måste *Æther* och all Werldens Rum bestråla/
 Then samma klara Kreetz wj Stierne-Himlen kalla/ 305
 Blant *Elementerna* then renaste för alla/
 Så reen at intet är af *Chaos* Qweed utkommit/
 Som man så obemängt och härligt haar förnummit.
 2. Defß stoorhet och Så öfwer måttan **stoor**/ at Jorden ther wjd ljknad

- 310 Är som een liten *Punct* på störste Tafla teknadt/ **begrip.**
 {61} Ty ther een Stierna fins som Nitj gånger större Vid. Observ: Tych: Brahe.
 Än heela Jorden är; Så håller *Braben* före. Gemma Frisij &
 Thes utan är then Kreetz så **blööt**/ så saar och Gassendi
 tunner/
 Ja oförslytelig/ at thet är största Under/
 315 Han kan sin Kraft och Lius samt Wärmas Wärkan
 sända 3. Thes subtile
 Igenom tiokkan Skyy til Jordens längste Enda. Kleenlighet.
 Een Hiort är fuller rask/ een *Parder* kan wäl
 springa/
 Men Himmelen han kan sig mykket meera kringa;
 Ty uti Natt och Dag skal han om Jorden faara/
 320 Förthenskull böör han ju heelt snäll och wjger
 wara;
 Dock efter han är rund/ och haar ej Kant/ ej
 Hörne/
 Tå stöter han ey an; Och kan moot intet törna.
 Men är tå thetta Slott wäl afdeelt och *formerat*
 Meer än een Wåning högt? Och kostbart ut-
 stofferat?
 325 Hwem giäster ther uti? Hwad Hof-*Staat* mon the
 föra?
 Hur drjfwä the sin Tjd? Sljkt wore Lust at höra?
 Wist är thet Himmelen haar inga Loft och Winnar/
 Ej *Circlar* eller sljkt/ som man på *Globen* finner/
 Men som then stoore Gud ej kan af oß beschrifwas
 330 Med mindre oß thet Lof och Frjheth måste gifwas
 At säya han haar Munn och Hand och andre
 Lemmar/
 Thet dock hans Wäsende aldeles ej beqwämar:
 Så kan och Himmelen af oß ej rätt besinnas/
 Ej heller någor theß uhr-Maka Skapnad minnas/ Orbes Circuli och
 335 Om man ej Rum och Loft och Kreetzar sig inbillar/ Regiones äre up-
 Samt annat meera sljkt som Bökkerna upfyller. tänkte i Himmelen.

»Man måste ofta så een Dygd uhr Nöden twinga/ [39]
 »Och krypa småningz fram til theß man lærer springa;

Förthenskull hafwer sig Kung *Ptolomæus* dichtet
 Wäl Nje *Circlar*; Men *Alphonsus* hafwer riktat 340
 Then rjke Himlen meer/ och een äntå upfunnit
 Dock at iag säger rätt/ sljkt uhr sin Hierna spunnit.
 Then **Högste** ther ibland/ och then sig först bewekar
 Pimum mobile
 Eller Himmels ytt- År öfwermåttan stoor som ingen Bookwjs neekar/
 terste Circel går om- Han löper rund omkring the nedra Stierne-Krantzar/ 345
 kring Jorden på 24. Och kommer them på gång/ så at hwar efter dantzar/
 Tjmars Tjd. Men altjd är han sielf så långt förut i sänder;
 At han uti ett Dygn kring hela Jorden renner:
 Then **andra** Kreetz thernäst har i sig otta *Sphærer*,
 Af hwilka een och hwar alt Öster ut lawerar; 350
 Vti Sphæra Octava Uti then **Ottonde** stå alla fasta Stiernor/ [62]
 äre stellæ fixæ. The Nattens Döttrar och *Dianæ* Frustug-Ternor/
 The som *Planeterna* ej wißpa kring och flyttia/
 Men altjd på it Rum som the ä waande sittia;
 Dock mena lärde Män at the ej altjd hwjla/ 355
 Men i tu hundrad Åår framskrjda Femton Mjlar/
 Thet är een eenda *Grad* och några få *Minuter*
 Uhr Wester Österåt/ som *Braben* åter sluter.
 Men sedan röra sig the stoor **Siu** *Planeter*,
 Hwars Nampn uppå vårt Spräck så myckit är och 360
 heeter
 Som een ther hjt och djt ostadigt gåår och danckar/
 Ty hwar och een *Planet* så hoppa kring och wanckar.

SATURNUS Barna-Gluup! bäär i sin Hand een
 Skiära/
 Saturnus. är then första Planet. Ty han haar först begynt om Åkerbruket lära;
 Vid. Ovid Libr. Fast. Han ganska tung til Footz som gamle Gubbar krälar/ 365
 Och uti Trettj Åår uppå sin Reesa trälar.
 Han swälljer sine Barn/ ty han sin Tjd förtärer/
 Hans Färg är blå som Bly: Dock Bonden honom ärar/

Förty han hafwer wjst hur man skal Marken sköta
 370 At man kan hafwa Bröd/ ty han wil säkert möta
 Med Korg och Säkken full/ ja gifwa Frucht och
 Blomma
 Om man med Plogen wil j Tjd på Åkren komma.

Then skiöne JUPITER i Siätte *Circlen* wandrar Jupiter
 Och uti Tolf Åhrs Tjd sin Gång och Wäg förändrar/ Then andra Planet.
 [40] Med *Scepter* i sin Hand han som een Konung sitter
 Och hootar alle Man/ ja kufwar hwem han gitter;
 Han är rätt blanck och hwjt/ men ej så mild och
 bljder
 Ty han med Dunder och med faaslig Liungeeld
 strjder/
 Dock törr iag wäl then Örn uthur hans Sköte köra
 380 Som månde *Ganymed* til Himmelen upföra/
 Ty thet är Skalde-Qwad at sådan artig Gåfse
 Han skulle achta på när Gudarna the froßa;
 Blant hwilka *Jupiter* är hållen för then främste
 Och är ej heller hoos Gudinnorna then sämste.

385 Näst fölljer MARS i Fält/ frisk/ tapper/ käck och
 modig Mars
 Förbjstrad/ yyr och grym/ ty är han **röd och blodig**; Then tredie Planet.
 Han är i Pantzar klädd och uti Harnesk spänder
 Förthenskull han ochså sin Reesa långsamt ändar.
 [63] Ther han får fara fram som han begär och ämbnar/
 390 Han ljtet tå i Huus hoos stakkars Bonde lämbnar;
 Ty hafwa **Hedningar** hans Nampn så welat dyrka/
 Emedan the haa troot at han gaaf Mod och Styrkia
 I Feegd och Wapnefärd/ ja halp them Segren winna/
 Men **Christne** måste sljkt hoos sanne Guden finna.

395 Uti then medle Saal man Sool och PHCEBUM finner Sol
 Then som een mächtig Kung blandt Himle-Furstar Then Fierde. Planet.
 skjner/

Vid. Ovid. Metamorp. Hans Färg är **guul** och **röd**/ hans Strjmor äre många/
 Han strækker öfwer alt the gyllne Armar långa.
 Han rjder ärla ut i Öster/ men sig wänder
 I Wester meer och meer til thes han Reesan änder. 400
 Hans sköna Beläte/ hans Wagn och Hästar *rara*
 Samt meera sljkt wil iag til fierde Dagen spara.

Fru VENUS, VANADIS, then Wäna Qwinne-
 Venus Stierna/
 Then folska Folketz Brud/ then Ellskogz ymbne-
 Then Femte Planet är Kärna
 både Phosphorus och Hon teer sig jämwäl fram med allraliufste Lynor/ 405
 Hesperus. Med Silfwer-Pudrat Håår och swarta Ögon-Brynor
 Vid: Epigr. Vet. lib. I. Så däglig som hon är/ så litet hon sig döllier
 Ty hon bå Natt och Dag med Sool och Måne föllier.
 Men *Venus* skäms tu ej at wisa tig så naken?
 Troor tu at ingen är om Natta-Tjder waken? 410
 Dock tu gör wäl ty tu betygar i så måtta
 »At hoo som älskar tig then plägar tu så blotta
 »At han een KlädesTråd een Penning ej behåller [41]
 Men går heelt naken bort/ tin Skiönheet sådant
 wåller.
 Tu bäär een Rosen Krantz/ men hwad troo thet 415
 beteknar?
 »At Jungfruns röda Kind som Rosen hastigt
 bleknar/
 Tu hafwer Dufwor kär och them med Lust upföder
 Men fast tu syns så spaak/ tu ljkwäl mången dödar;
 Med all tin Honung Spjs/ med tina **Dufwo**-Later
 Gör tu een Yngling snart heelt klemot/ **Dufwen**/ 420
 flater/
 Dock gör tu Tjden kort/ när tin *Cithar* får klinga/
 Är Guldet ej så rödt at thet ju måste springa/
 Man målar tig som tu på Haafwet skulle gljda
 Ty mången/ mången! plä för tin skull Skeepzbrott
 ljda.

- 425 Hela! MERCURIUS, hwart ämbnar tu nu löpa? Mercurius
 Hwad haar tu nu för nytt? Fåår man *Advertiser* köpa? **Then siette** Planet.
 (64) Hwj haar tu så brått om? Hwj är thet alt så **beschrefwen til sine**
 flychtigt? **Egenskaper på**
 Tu håller intet Streek och handlar ej uprichtigt **Poetiskt Sätt.**
 Ty skynder tu så fort och städse Posten rjder/
 430 Men iag skal hinna tig ehwad thet ljkwäl ljder:
 Om iag ej råkar tig i alla Marknadz Bodar/
 Så ästu på the Rum ther man med Löye skodar
 Herr Peckelheringz Flärd/ thet kan mig nappast feela/
 Ty tu har lärdt then Konst at utur Taskan speela;
 435 Men fins tu intet ther hwar man har Trotingz Pußar
 Så wistas tu dock wist blant andre tine Bußar
 På Krogar och på Torg hoos dierfwe Byxe-Tiufwar/
 Ty när thet går på Roof tu tå alzintet skufwar;
 Dock at tu steller tig förmäten/ fräck och **dristig**
 440 Gör ej så stoort ther til som thet at tu äst **listig**/
 Ty tu kan med tin Staaf så söfwa Folck och kiusa **Caduceus Mercurij**
 At tu sanfärdig äst een Tomtebiäs i Huuse:
 Tit Uhrwerk slår ej feelt/ ty när som Tuppar gala
 Tå gjr tu tig på Wäg och börjer til at skala;
 445 Tin Åtburd är heelt ny/ ty andre pläga bära
 Een Fiäder på sin Hatt men tu som tjt skal skära
 Så mången *Capreol*, wil tina Skoor bepryda
 Med Wingar/ mon thet ej Lättfärdighet betyda?
 Ach ja tu äst så snabb och snäll at om man bore
 450 Fem Ögon på hwar Hand thet ej förmycket wore.
- [42] DIANA Himla-Fru! Säg huru wilt tu heta? Luna.
 DICTYNNA, HEBE, skal iag fleere Nampn upleeta? **Then siunde** Planet.
 Men tu äst intet stålt och sköter ej the *Tiilar*
 Med hwilka man hoos oß it kräsligt Öra kitlar/
 445 Tu går sachtmodigt fram och håller tig wjd Jorden
 Och tänker thet är bäst hwar blifwer i sin Orden;
 När tu äst **bleek** och hwjt spår tu oß slaskot Wäder/
 När tu äst **naken** tig tå Soolen kostbart kläder;

	Tu äst then nedraste/ ty ästu teck för alla/ »Men then som settes högt kan snart på andre falla; 460	
	Tu gifwer tig ej Tjd til tina Lokkar fläta Men bäär utslaget Håår i Torka och j Wäta/ Ja faar sådan på Jagt än och om Nattetjde/ Tå andre Qwinnor helst plä warma Mansens Sjda. Dock <i>Dryades</i> gå med och <i>Najades</i> tig sökia 465 Ty tu kan theras Lust om Natten best föröka. Sit nu man Måne qwar til Tuppen börjer gala {65} Jag törr nu ej så seent med Qwinfolck längre tala. Jag wil ej rosa tig som tu äst rosad worden	
Fiskare och Jägare plåga bruka sig uti Månskeen.	Vid. Plutarch. de placit. Philosoph.	Utaf <i>Timotheo</i> med the skamlösa Orden 470 At tu uhrsinnig äst/ iag haar ther med ej skaffa Ty een <i>Cinesias</i> han torde mig tå straffa.
Via Lactea.	Jag skulle högre up åt Miölke-Wägen fiäsa Och i <i>Galactis</i> Book the månge Runor läsa Som äre schrefne ther med tusand Stiernor klara/ 475 »Men klyfwa alt för högt haar mången bracht i Fara/ Dy gifwer iag mig need ifrån the höga Trappor På hwilka mången een sit Weet och Snille tappar. Från Månans skiöna Werld wil iag til Jorden fika Ther iag med Lust fåår see it Trefalt Luftens Rjke/ 480 Dock at iag hinner djt therom iag mycket twjkar/ Med mindre <i>Pegasus</i> står bj och intet swjker: Och först wil iag besee hur <i>Æolus</i> ther rasar Så <i>Jupiter</i> , som är hans egen Fader/ fasar! Upöfwer honom är wäl Eeld/ men iag bekenner 485 At iag alzintet weet rätt huru han sig tenner/ Dy wil iag om then Luft som närmast kring ofß swäfwar Så schrifwa som iag kan/ Och ej som Saken kräfwer/	
Tres æris regiones.		
Luftens Beschrif- ning.	Tu Luft/ tu Regnetz Brunn/ tu Stormens Ruste-Kammar/	[43]

	Tå gör och Luften ofß alzingen Lust och Hugnat.	
Deut: 28. v. 21.	Men Synden aldramäst/ ja Synden! Hon förgiftar	
2. Sam. 24. v. 13	Så Luften at han bäär ofß bort i Dödsens Grifter:	
Ezech. 14. v. 19.	Thet ofß then Helga Schrift alwarligt låter höra	525
	Omskönt thet klingar ej i <i>Atheistens</i> Öra.	
	Om Luftens goda tjänst böör mig wäl meera	[44]
	schrifwa	
	Men thet skal uti Dag mit sidsta Arbet blifwa/	
	Ty iag wil wjsa först at Luften som sig tränger	
	Tilsamman allestädz och tätt tilhoopa henger	530
	Är ljkwäl underlig fördeelt på trenne Stellen	
	Och särskild/ som iag wäl skal säya innan Qwällen.	
Ima		
Aëris regio ab æthere		
usque ad montium	Then öfra Deel ther af näst up til Elden hinner	
apices	Och sedan neder til then bratte Bergz Klint rinner/	
	Twå Mjl han så wjd paß kan näär til Jorden stjga	535
Vti öfra Luften är	Seen möter wåtan Skyy som biuder <i>Æol</i> tiga/	
Eeld- Meteoror.	Thet höga Luftens Rum kan rensa/ warma/ torka/	
	Ty thet är Elden nämst och kan ty bettere orka:	
	Ther födes (dock the må een Wanbyrd heller heta)	
	<i>Meteora</i> , the Skeen af Elden som wj weta/	540
	Hwar til och Jordens Damb så smånings måste	
	luttras/	
	Men somt på Wägen fryys/ J Sniö och Hagel	
	pluttras.	
Hwilka bestå af	<i>Meteoron</i> är tå een Blänning sammanslagen	
Röök och Dimba	Af Röök och Dimba tun/ seen up i Luften dragen	
och kallas <i>Meteora</i>	Med Sools och Stiernors Kraft/ ther hwar sig sedan	545
<i>hypostatica.</i>	deklar	
	J Eeld och Watn/ men först sprettar kring och	
	speelar:	
	Som Badstu-Mannen först the snottre Koppor	{67}
	warmar	
	Och drager sedan Blood af Skulror/ Been och	
	Armar	

Rätt nästan så är thet och fatt med *Meteor*,
Men meera Tjd iag ej om thenna Saak förlorar. 580

Cometer Jag borde wäl härnäst *Cometers* Art förklara
Them någre säya nu Naturlige at wara/
Vid. Journal des Men thet är sådant Taal som Bänder nappast fatta
Sçavans Anno 1665. Förthenskull pläga the them för *Mirakel* skatta
Disput. Profess. Bilberg. Och fruchta at så snart *Cometer* blifwa tende 585
Claudian & Lucan: Tå warda ofeelbaart Olykkor oß tilsende.
& ArchiEp: Paulini Thes utan tykker mig at *Musa* beer mig tiga {68}
dissert: de Cometis Och frågar huru högt iag wil i Luften stjga/
aliter sentient: Ther iag må fruchta thet iag skal af Heetta smälta
Nec non Peucer: Dy låter hon ey af at mana mig och kiälta 590
Squarcialupum, At iag skal något meer then kalla Jorden nalkas
Duditium, Grynæum, Ther all min Bråna kan beqwämeligen swalkas/
Garçæum. Ty ther är Watn noog och öfwerflödig wätska
II: da Dock ther med wil sig ej *Poeten* gerna leska
Aëris regio. Men andra måste wäl; Ja Jorden hon behöfwer 595
J medlaste Luften **Regn/ Hagel/ Sniö och Slagg** fast thet än oß
äre Watnachtige beröfwar
Meteor. Then warma Soolens Glantz/ som ljkwäl djt åt
rekker
Och them som öfwerst boo i Fiällen weder-
qwekker/
Ja *Alpes* kenna och then Soole-werkan bljda
Så at man stundom ther half naken moste rjda. 600
Hwad skal iag säya om **Kaggsteen** i Jemte-Bygden
Then man seer sträkka sig otrooligt up i Högden/
Dock werkar Soolen så i Luftens Medelstuga [46]
At ofta kan it Regn wäl tje Kappor truga;
Ther fins *Meteora* som hastigt sammanlödas 605
Af tiock och tunner Sky/ sljkt är ju sälsamt födas!
Hwaraf Regnet **Kald Dimba** drages up och **Heettan** honom möter
förorsakas. Hwaraf han blifwer strax smält/ drypande och
Jer: 10. v. 13. blöter/
Vid. Gen. 19.
Num: 19.2 Reg. 2. Ja faller sedan need i Regn och Dagg och Droppar

- 610 Om Wintren uti Sniö/ och sljkt som neder-
glåppar.
Som thet beteknar **Harm** then sielfwa Hiertat
sårar/
När hårda Menniskior the brista ut i **Tårar**/
Så bodar thet och **Rägn** när **Stenar** warda wåta
Och trängia ut een Sweett thermed the rät som
gråta.
- 615 »Men när ther regnar need Miölk/ Blood/ Järn/
Stål och Steenar/
»Beck/ Swafwel/ Aska/ Kruut/ tå skeer thet som
iag meenar
»Ej af Naturens Kraft men af Gudz Almacht wjßa
»Dock bättre är härom at **tiga** än at **gissa**
- Men it böör mig ljkwäl som sälsynt är uprekna/
620 Helst efter lärde Män thet samma täckes tekna/
Om **Lemlar** menar iag them man i Lapland finner
Och man för några Åår haar seet (som een
påminner)
J Dalarna/ it Diur som i *October* Månat
Med Töcknen faller need af Luften/ then är fånot
- 625 Som ej wil thetta troo/ ty ganska många weta
Hwar man kan theße Diur i Tusand taal upleta;
{69} The hafwa ljtet Fiun som nyys utklechte Ungar/
Små Tänder skarpa noog och Etterfulla Tungor:
The äre Jlskne/ ja omätteliga snåle!
- 630 Men si thet spåda Gräas thet kunna the ej tåla/
Så snart the bjta thet tå blifwa the brå-döde
Och skeedde thet ej tå förskämde the all Gröda;
Men fast the äre så wanskapte som man säger
Torr Lappen ljkwäl them förtära/ han ej wäyer
- 635 At bruka sådan Spjs/ hans **Edni** thet wäl kryddar
Och troor fast thet är Jlt at **Nißen** dock beskyddar.
J samma Medel-Loft är Tordön som så ramlar
Och giör at thet i Skoog och hola Bergen skramlar/
- Vnderligit
Regn som Gud
understundom
låter nederkomma.
- vid. Garcæi meteorolog:
Lycosthenem & Majol.
dies caniculares.
- Vid: Terser: an-
notat: in Exod:
- Theras Beschrif-
ning ut af wormio.**

Men schrifwa nu therom wil Tjden intet ljda
 Ty *Morphëus* wil mig ej många Tjmar bjda. 640

III.a Then **Nedra** Luftens Rum een half Mjl sig uplyfter [47]
 Aëris regio. Från Jordens diupa Däld och Bergens steela Klyfter/
 Nedra Luften/ Uti then samma är een liufig sammanblänning
 i hwilken äre både Af Heeta och af Köld/ sljkt werkar Soolens
 Heta och Watn- wendning/
 achtige Meteorer. »Ty när hon **stiger up** så länge Sommar warar 645
 »Tå **siunker** Warman need thet man tå wäl förfarer/
 Men när hon wänder sig och börjer needer skrjda
 Tå swinner Warmen bort och Näsan måste swjda:
 J samma nedra Luft see wj som oftast swalla
Meteora som ä snart warma snart och kalla; 650
 Ther synes Stiernorna/ som skulle the sig wältra
 Stella cadens. Och stupa som een Bol ther motas med een sältra/
 Men thet ej annat är än Röök tilsamman trykter/
 Uptend af Heettan och af Luften seen borttrykter/
 Ty när han i een hast förbj een Stierna flechtar 655
 Då tyckz thet ljkasom at Stiernan sielf försmechtar;
 Ther faller jämwäl Eeld rätt aflång såsom Lantzar/
 Then snart på Marken snart på wåta Stranden dantzar.
 Lancea ardens. Ja i then nedra Luft seer man *Naturen formar*
 vid. Virgil. lib. Jt ting som synes ljkt the aldrowerste Ormar 660
 5. Æneid. Och sielfwe Drakan/ then om hwilken Bonden
 Draco volans. dömmer
 At han faar til sin Skatt och många Pengar gömmer:
 Seen synes ofta som it Spökelse ofß willar
 Jgnis fatuus Och bär för ofß it Lius/ tå mången sig inbillar
 Råå At när han wender om sin Tröya och sin Hätta 665
 Hwad thet är. Tå skrämes Trollet bort/ hwad tookheet är tå thetta?
 Ty thet som synes så sägs intet annat wara [70]
 Än feet och oreen Röök som wille högre faara/
 Men motas heftigt och af stränga Köllden hindras/
 Ja wid the brottas så uptändes och förmindras; 670
 När någon wåpot Geck seer sådant för sig skjna

- Hwaraf thet kom- Ty Kölden biuder moot och wil thet ej tilstädia
mer at Wädret At the få stjga up/ dock dierfz Naturen wädia/
susar. Och wil ej från sin Rätt i någon måtto wjka 705
Men håller för een skam at swichta eller swjka;
När tå then blöta Wind **ej up ej need** kan stjga {71}
Så faar han **sidalångz** och wil omöyligt tiga
Men rätt som klagar sig/ ja hwjner/ pokkar/ pustar
Som een ther sig emoot sin wederpart uthrustar. 710
- Rågn och Wädret Nu plågar **Regnet Storm/ nu Stormen Regnet**
dempa hwar annan. dempa/
Så underlig kan Gud the bådas Krafter lempa!
- Wädretz Nyttig- Wist är thet Wädret gör som oftast mykken skada/
het til at torka Men si thet gör och oß i många stykken glada!
Jorden. Thet **torkar** Jorden wäl at Bonden kan få plöja 715
Drifwa Qwarnar. Ej heller Mölnaren när Qwarne-Wingan flyger [49]
Tå groor hans Åker best/ tå bljr hans Droßa dryer;
Främja Seglatzen. Ja Siömän wetta och på Wädretz nytta paßa/
At hißa Segl i Topp/ at fira/ dråga/ braßa; 720
Men största Wädretz Kraft får man förnämblic
spörja
- Wädretz Kraft Om **Hööst** och **Wår**/ ty tå plå Soolens Warma
rönes mest om börja
Höst och Wår. At draga Röök och Damb alt up i Luftens sköte
Som sedan blifwer Storm; Men **Wintrens** Slask och
Röte
Kan tämja Wädretz Macht/ ty Blåsebelgen slaknar 725
För *Æol*, och man glädz at man thet oliud saknar;
Then aldraliufste Tjd tå Stormen minst får råda
År Juhle-Helgen och Midsommar; Theße både/
Sanct Stephan och *Johan*, förbiuda Wädret larma/
Then eene med sin **Köld** then andre med sin **Warma**. 730

Twå Wjndar blåsa wäl rät enda fram tilljka/
Men om the mötas åt tå bör then swage wjka;

- Om thet och hender så at the ä ljka starcke/
 Tå tystna begge twärt och ingen kan tå snarka;
- 735 Ther fins och sådan Wind som blåser wiða Tjder/
 Then therför Skeeparen med största hopp förbjder/
 När han haar Reesan ställt på *Ceylons* Öö och *China*
 At hempta ther ifrån Ost-Jndska Warur fina;
 Hoos os i thetta Land *Orithiæ* noog susa/
- 740 Som drjfwä Swalan ut/ men hålla Folck i Huse/
 Dock är han ej så jämbn/ och ikke när så trägen/
 Och alt förthenskull ej Siöfolket angelägen;
- Men thet är ganska wist och Norske Siömän weta
 At twenne Windar ä/ iag mins och hwad the heta/
 (72) Som åhrlig blåsa ther i Sexton Wekor jämbna
 Then eene pläger man i **Norge Hafgull** nämbna/
 Han kommer utur Siön och West Nordwest
 pådrjfwä/
 Begynner uti *May* och til *September* blifwer;
 Som Dagen tager til och mon åt Afton ljda/
- 750 Så wexer samma Storm och får meer Mood at strjda/
 Twå Tjmar eller tree kan han rätt foglig wara
 Och understundom Sex/ seen wil han intet spara:
 Dock när som Soolen wil i Säng och sig fördöllja
 Tå träder Hafgull af och takker för got föllje.
- [50] Then andre Norske Wind/ som man **Hombakken**
 kallar/
 Han teer sig meer-deels fram/ när som then Tjden
 faller
 At Tokar segla foort för tu skööt/ wil tu spørja
 När thet är/ merker tu när Hundedagar börja;
 Uhr Norden kommer han Norbaggar wäl til måtta/
 760 Ty han leedsagar fram all Jslandz Fiske-Flotta;
 Och som then lärde *Græc* samtykker och bejakar/
 At sammansankad Sniö the Windar förorsakar
 Som han *Etesias* haar kallat/ si så hender
 At **Hombak** brister ut när milda Soolen sender
- Stadige Windar på
 wiða Tjder om
 Året.
- Wåår-Wäder som
 blås 230: Dagar.
- Twenne Åhrlige
 Windar uti Norige
 Then 1. kallas
 Hafgull.
- Then 2. kallas
 Hombakk.
- Etesia
 Eller thet kyla
 Wädret som blås
 uti Hundzdagarna

kommer af then Sin stoora Warma need/ som gör at Sniö förswinner 765
 Dimban som Soo- Och saknas meer och meer på Fiällens höga Tinnar/
 len haar updragit Men thet skeer intet förr än **Hundestiernan** blinckar
 af Snjödrifwor. Och med sin hwjta Stiert moot Soolen wänligt winkar/
 Dock på the höga Berg sägs samma Sniö än hwjla
 Som föll i *Noæ* Tjd; Then thetta lääs må smila. 770

Then **andra** Wäder Skock ordentlig wjs fram-
 skrjder/
 Och råder ymsom i the fyra Åhrsens Tjder/
 Quatuor venti cardinales. Men ther iblant förnämst the fyra **Hörne-Wäder**/
 Med hwilka *Æolus* sin daglig Wjsa qwäder;
 The samma strekka sig til Werldens fyra Endar/ 775
 »Ther **it går undan**/ djt sig straxt **it annat wender**/
 Hwar **Öster** drager ut ther will strax **Wester** giästa/
 Hwar **Sunnan** wjker ther wil **Norden** Foten fästa;
 Och theße hafwa seen een hoper som them tiänar;
 Them hwar utrustar och särskilte Wapen länar/ 780
 Hoos **Öster** är **Sudost**/ och två på ymsa Sjdor/
 Hoos **Wester** är **Nordwest** som jempte honom
 Rjder/
 The fächta ganska skarpt så Tåg och Takkel hwjner {73}
 Och ängzla mången så at han hårt när förtwjner;
 Ther går och **Nordan** fram och efter **Sunnan** spanar 785
 Seen föllier **Syd-Syd-West**/ som **Nord-Nord-West**
 utmanar;
Sydwest han rjter ut och wil **Nordwest** angrjpa/
 Ja **West-Syd-West** wil och moot **Ost-Nord-Osten**
 pjpa.
 Een Skippare omskiönt han haar ej Adels Aner/
 Haar ljkwäl i sin Skiöld två gånger Sexton Fanor/ 790
 Med them går han til Siös/ snart een snart annan
 swenger
 Och föllier sin *Compas* som han seer Nöden trenger/
 Ja med sin Loof och Lää så mykkt endtlig winner [51]
 At han een önskad Hampn för sig och Skippet finner.

- Meteora Emphatica/
hwilke synes men
 äre dock intet.
- At Dichten flyta kan/ iag wil ej gerna stamma/
 Helst nu iag tala skal om jdell Eld och Flamma.
- J Luften mykket syns när han är tiok och giäsen/ 825
- Nämlig**
 Halo vel Area
Ring omkring
Månan.
- Men något synes dock som haar alzintet Wäsen/
 Jt sådant är **then Krantz** som Månen om sig flätar/
 Och ther med wjsar när han torkar eller wätar/
 Ty om then Krantzen är så röd som Purpur
 Blomma/
- Pallida Luna pluitt
 &c: vid: Plin. l. 2.
 c. 39. Millich. in comm.
 Plin. Garcæus Cap. 42.
 Chasma
- Tå plägar Bläst och Storm rät oförtöfwad komma 830
 Men är han bleek och blåå tå wil han Bodskap bära [52]
 At Regn i wentan är/ sljkt är wäl wärdt at lära;
 Är han och Lillie-hwjt thet ofeelbart beteknar
 Een liufig Wäderleek/ som Skiärgårdz Bonden
 reknar;
 Thet synes ofta som at heela Himlen brenner 835
 Och aldeels öpnar sig/ men thet är (iag bekenner)
 J sanning intet så/ ty thet allenast warnar
 At torka komma skal och Luften åter klarnar.
 Thet synes jämwäl tjt at många Soolar lysa/
Parelius eller
Wäder-Sool.
- Men när man sådant seer tå må man billigt rysa/ 840
 Ty någon Konungz Död är meerdeels tå förhanden
 Och man må fruchta för it Uproor uti Landen.
- Med större Hugnad syns Regn-Bogans Roosen-
 Kinner/
- Iris.**
eller Regnboga.
- Fru *Jris*, hwilken sig *Poëten* tjt påminner/
 vid. Plin. l. 2. hist:
 nat. c. 59. & l. 18.
 c. 59. Senec l. 11.
 natural: quæstion.
 c. 6.
 Garcæi meteorolog:
 Gen: 9. 13. 14. 15.
- Hon står i Luftens Hwalf i röd-blå Kiortel klädder/ 845
 Och gör mig mången gång för Flood och Slaag-
 Regn rädder/
 Men hon besinnar sig/ utstrekker sina Armar
 Taar *Phœbum* wäl i Fampn och sig hoos honom
 warmar.
 Dock Christne Menniskior uplyfta ej sit Öga
 Til thenna Bogan som Gud satte i thet höga/ 850
 At the ju tänkia på thet Förbund som Gud gjorde

Med *Noa*, när som han then Mannens Troo försporde;
 På hwilken Nåde-Pacht then stoore Gud wil tänkia
 Och ikke thenna Werld i Watnet meera dränkia! Syr. 43 v. 12.
 855 »Men war dock wiß uppå at Gud wil eengång skaffa 2. Pet. 3. 7.
 »It annat Medel fram/ och ther med Synden straffa/ 2. Thess. 1. 8.
 »Ty Ewig-Logas-Eld skal alle them förbränna
 »Som honom och hans Ord ej wyrda eller känna!

Jag wille gerna meer om theße Saker höra/
 860 Om iag/ *Urania*, tig Omaak torde göra/
 {75} Men iag besinner wäl at tu wilt gerna hwjla
 Ty tina Systrar små sig i sin Kammar skyla;
 Jag må tå stana här/ hwad wil iag meer begynna?
 Ty högst på *Acho* Berg lär iag ej kunna hinna?
 865 Och fast iag kommer tjt/ hwad kunde iag ther niuta?
 Ty *Uranopels* Slåt förmår iag ej upsluta/
 Ja om iag sluppe in/ och ju så mykcket slöste
 Så weet iag dock at iag ej *Ascræ* Brun utöste;
 {53} Fast om iag *Apion* til Läro-Mästar toge/
 870 Och om *Euterpe* mig up i sit Sköte droge/
 Om iag med **Hundrade** rät slöge **Händer** skrefwe
 Som *Briareus* snäl/ om iag een *Argus* blefwe
 Och med **Jthundrade** skarpsynte **Ögon** sågo/
 Så wore thet ljkwäl utöfwer min Förmågo
 875 At schrifwa som sig bör om **Himlens wida Fäste**
 Ty iag beseer ej rätt **mit eget lilla Näste**/
 Men hwad iag ej förmår med **zirlig Dicht** förklara/
 Skal skee med **Prjs och Tack**/ som lär så täcklig wara.

Alzmächtig Herre Gud! Jag af tin Gerning merker/ Tacksäyelse til
 880 At tit **Förstånd** är högt/ och at tin **Arm** är starker/ Skaparen.
 Som **Öster/ Wester/ Norr** och **Söder** ut sig strekker/
 Ja ifrå Himmels **Högd** til Jordens **Diuphet** rekker;
 Ehwart iag wänder mig/ ehwad iag dock beskådar/
 Så finner iag at tu ther öfwer biuder/ råder!
 885 Tin **Wjshet** haar ej **Grund**/ tin **Macht** ej **Mootstånd** finner/

- Men tin **Barmhertighet** them båden öfwerwinner!
 Om iag i **Luften** faar/ ther seer iag tina Brunnar/
 Af hwilke tu oß Regn i rättan Tjd förunnar/
 Och giör then torra Jord så ymnog utaf Gröda
 At Menniskior och Diur haa rjkelig sin Föda; 890
 Utaf tit Embar tu klaart **Watn** nedergiuter
 Och af thet samme **Wjn** i alla Drufwor spruter;
 Utaf tin fulla Skyy bå **Miölk** och **Honung** regnar
 Och annat got hwaraf sig Folck och Fänad fägnar.
 Om iag med Tankarna then **Himla Häär** betrachtar/ 895
 Tå finner iag at tu thet heela Lägret wachtar;
 Tu förer **Soolen** an och henne så utrustar/
 At hennes gyllne Skiöld all *Creatur* förlustar/
 Tu setter henne Tjd hur lenge hon skal fechta/ (76)
 Tu skiuter sielfwer ut hwar eenda Strjmas Skechta; 900
 När hon är alt för warm kan tu een Moln-Sky draga
 Rät som een Förlåt then ther Heettan kan förtaga;
 Bljr Jordan all för kald tå måste Molnet wjka/
 Och bljda Soolen strax utu sin Kammar fika.
- »O stoore Herre Gud hoo kan tin Macht 905
 beschrifwa?
 »Och tig som tu äst wärd tilbörlig Ära gifwa?
 Ach kommer *Evæ* Barn och alle *Adams* Söner/ [54]
 Beskådar Herrans Werk/ och hans Wälgerning röner!
 Seer hwad han **thenna Dag** haar welat oß bewjsa/
 Och huru billigt oß böör honom **daglig** prjsa! 910
 Hur mången mången sig i **Luften** wederqwikker/
 Nyttighet then Och tänker aldrig på hwad Nytta ther i stikker?
 monga Menniskior Om Gud it Ögnablik förbude honom swefwa/
 intet betrachta. Tå kunde Menniskian omöyeligen lefwa/
 Men måste storkna straxt och ofeelbart förqwäfias/ 915
 Vid. Joh. Arendt. Hwad tack mon tå af oß för thenna Gåfwan kräfias?
 Ver. Christ. p. 862. Then snälle **Luften** sig til alla Orter wender/
 Och Ljfsens Gnjsa i all *Creatur* uptender/
 Föröker Eldens Kraft som elliest slokna skulle/

920 Och sopar Jordens Hwalf/ som elliest blefwe fulle
 Af giftig Stoft och Damb/ af qwalmot osund Heetta
 Men si om Luftens Kraft bör oß än meera weetta:

Om Gud (som ofta skeer) thet starka Wädret löser **3. Wädretz Kraft**
 Och öpnar *Æols* Säck, när han fullstinner pöser/ **när Gud wil till-**
 925 Tå kan thet med een Hast lät kasta öfwer Enda **låta thet.**
 Huus/ Städér/ Byar/ ia alt up och neder wenda!
 Thet witnar Schriften och/ när *Japho* Siöfolck hörde Jon. 1. cap:
 Hur Wädret stormade och Skippet heftigt förde/
 Förskräktes thet och bad/ bad fast thet intet kende
 930 Then Gud som sådan Nöd och Faarlighet tilsende;
 Ja *Jonas Gudz Prophet* som sig tå säkrast giorde/
 Han måste springa Råå och kastas öfwer Borde.
 Hwad hende *Hiöbs* Huus/ thet som hans Barn Job. 1.
 åbodde
 När Wädret stötte til/ tå föll thet förr man trodde/
 935 Och ramlade så kull at theras Leek förstördes
 Ja the uhr **Gästebod** i mörka **Grafwen** fördes;
 Ach när Gudz Wrede wil alt Wäder sammanstämbna
 Tå stå ej stoor Berg men utaf Fruchtan rämbna/
 (77) Ej diupt-berotad Eek/ ej Lind/ ej höga Tallar/
 940 Men för hans Puströör alt med Hast til Fota faller.

Wil Herren tala til then fulla Sky och roopa
 At han skal gifwa Regn/ strax samblar sig tilhopa **4.**
 Een fors och heftig Ström/ then Gud kan så fördela **Regnetz Nyttighet.**
 At hwar een Droppa skal på Marken särskilt speela. Job: 38. v. 25.
 [55] Dock *Acab* och hans Hoop som *Baal* eendest tiänar Cap. 37. v. 10.
 Besinner ej at Gud sljkt som een Nåd förlänar Cap. 36. v. 27. Sq.
 At fruchtbar Dagg och Regn uhr Skyrna måste trilla/
 »Dy nyttiar man hans Låån och takkar honom illa.
 Men om then stoore Gud sin Kellare tilsluter/
 950 Och then förbrände Jord een Torste-Dryck ej niuter/ Dent: 28. v. 23.
 Om han gör Himmelen så torr och hård som Koppar/
 Och uti långan Tjd nedsender inga Droppar/ Vid. Jor: 14. v. 3.

At Fäet råmar högt och wil af Torst försmechta/
 Ja trenne Städér om en Wattu Bägar fechta/
 Amos. 4. v. 8. Som *Amos* hafwer sagt/ och som wj jämwäl weta/ 955
 Lev: 26. v. 26. At i *Elie* Tjd haar man måst noga leta/
 I. Reg. 17. v. 5. Och nappast kunnat få i alla *Judæ* Bekker
 Så mykcket Watn/ som it Barn sin Torst med
 slekker;
 »Om Gud tekz straffa så/ hwad geller Regnet
 skattas
 »För it rät dyrbart Ting/ som **saknas** när thet 960
fattas.

Om och then fromme Gud ej wille Watnet twjnga
 Tå skulle Skada skee som intet wore ringa/
 Vid: Meteran: de Jnun- Ty både Folck och Fä tå skulle snart bortskölljas
 dat: Belgii & nuper Ja heela Jordens Kretz med Watn öfwerhölljas.
 A:o 1681 & 1682: När han förhåller Regn tå torkas Gräas och Örter/ 965
 Job. 12. v. 15. När han thet slepper lööst han hela Land umstörter/
 Som mången gång är skedt uti the Nedre-Länder
 Och ännu dagelig på andra Orter hender;
 Ty then rundhwälfde Sky är ikke något annat
 Än som it Haaf/ thet ther i Högdenne är strannat/ 970
 Tertullian: in Och kunde sig med Hast utöfwer Jorden giuta/
 Apologetico p. 35. Om Gud ej wille thet i sina Gömmor sluta
 Och låta thet som är så tungt som Bly mon wara
 J Luften/ ljkt een Fogl med lätte Wingar faara;
 Men när thet tarfwas tå kan Gud thet nedersenda 975
 J Droppar/ at thet må til Jordens besta Lända.

»Sljk Herrans Almacht/ ja sljk öfwerswinlig
 Gåfwa
 »Bör ju oß Menniskior med tacksamt Hierta
 lofwa
 »Och aldrig glömma Gud som thet så wäl 978
 beskikkar
 »At ärla seerla Regn all Jorden wederqwikker; 980

- Thet hafwer *Syrachs* Son med sköna Ord beschrefwet Syr. 43. tot:
 Och honom hafwer wist Gudz Ande ther til drefwet/
 [56] Ty han bewjser thet at Gud kan snart förwandla
 The Skyars Egenskap och i dy wjßligt handla/
 985 Nu gör han them med Hast så mörka/ kalla/ tiokka/
 At Hagel hoopetals kan af them nederblåkka;
 Nu bullrar **Åskian** så at heela Jordan rungar
 Och stoora Berget som een ljten Julle gungar;
 Nu låter han och **Sniön** så faara kring och yra
 990 At man seer ingen Wäg djt man kan Hesten styra;
 Ja Wädret måste tjdt så Sniön tilhoopa föra
 At man (een artig Wäg!) Kan öfwer Taken köra;
 Seen kan och Herren så med Rjmfrost Jordan skyla
 Som wore hon med Salt beströdd/ at thet skal kyla;
 995 När han och Norden Bläst om Winter Tjd utsender/
 Tå seer man at han strax alt Watn i Js forwender
 Så **Haafwet** bljr een **Broo**/ blank at man kan sig spegla
 Och qwämligt **åka** ther man förr haar kunnat **segla**; Leg: Ps. 65.
 »Är ikke thetta wärdt taksamligt at berömma?
 1000 »Kan man wäl utan Synd een sådan Gud förglömma?
Ach Nej! Förthenskul när han oß och Landet kröner v. 10. 11. 12.
 Med sin Wälsignelse så at man alstädz röner
 Thet Feetman dryper af hans Footspor/ bör man prjsa
 Then **milde Gud** som oß och **alle** kan bespjsa!
- 1005 Men låter Herren och sin grymma **Tordöön** höra/
 Som kan the furdaste i Bergens Gjar köra;
 Wil han med **LiungEeld**/ **Storm** och **Torka** Landet aga
 Och hängia Korgen högt ther af man Bröd skal taga/
 Wil han then **sunda** Luft med giftig Dimba fylla
 1010 Och gifwa Folketz Ljf then snöda Pest til spilla/
 Tå bör oß Menniskior til Böne-Boken falla
 Och med een ödmiuk Siäl then wrede Gud åkalla/
 Åkalla honom som kan Ljf och Helsa gifwa
 Och blacke Rytteren uhr Land och Städér drjfwal/ Apoc. 6. v: 8.
 1015 Kan stilla Örlig och the Spetzar sönderbryta Ps. 46.

- Med hwilke Hieltarna högmodigt pläga skryta;
 Kan tvinga **Wädretz Storm/** befalla thet skal tjga {79}
- I. Reg. 18. När Gud i stilla **Lugn** til oß wil nederstiga.
 Exod: 14. v. 15. Thet Sät haar *Moses* brukt på *Pharaos* Begjäran/
 När han af Straffet såg at Gud wil hafwa Äran; 1020
- Jsac. 5. v.11. *Elias* äfwen wäl när Landet monde ljda [57]
 Sljk Hunger/ at thet i hans Hierta måtte swjda;
 Ja *David* haar ej wist it bättre Plåster bruka
2. Sam. 24. v. 17 När Undersåterna så plöztligt blefwe siuka
 Af Pestilentzens Gift/ och Engla Swärdetz Äggiar 1025
 Som trängde oförmerkt igenom Huus och Weggar!
- Så mykkit schrifwer iag om Luftens Hwalf och
 Botnar/
 Ther borde schrifwas meer men si min Hand nu
 trotnar/
 Ja tyst! the slå taptoo på *Clarons* Borg och Feste!
 Ther skenkes ej så seent/ ther gifz ej meer til besta 1030
 Af *Pindi* Kellare/ *Poëters* sööte Kella/
 Ther af the ösa plä när *Verser* skola gella;
 Dock thet må wara så/ iag wil ther intet hämta/
 Men unnar androm thet/ som willia werldzligt
 skämta;
 Jag är rät wäl förnögd om iag een Dråppa niuter 1035
 Utaf *Jsraels* Brun then Himmelen utgiuter
 Ty mig bör wjsa thet Gudz Hand allena körer
 Then stoorä Himla-Wagn och alla Hiulen rörer;
- Tu therför **Stoore Gud** allena alting wender!
 At Himlarna gå kring thet göra tina Händer! 1040
 Tu haar af Ewigheet then högste *Thron* besuttit
 Tu haar förr Werlden blef all Frögd och Sällheet
 nuttit/
 Och när hon sedan wart på tin Befalning färdig
 Vid: Marcelli Palinge- Tå är hon så med Nåd ansedd och hållen wärdig
 nij Zodiacum vitæ & At tu hwart *Creatur* wil spjsa/ hägna/ föra/ 1045

- Ja ingen kan en Hielp förutan röra!
Censorinum de die natali.
- Skal någon Christen som een stadig Stierna skjna
På Kyrkians *Firmament* och ikke såsom hina
Förlora Rummet sit och i then Afgrund sänkias
1050 Hwar ther på Bättring och Upreesning aldrig
tänkias/
Tå måste ju tin Nåd hans Swaghet understödja
Och alla Frestelser utur hans Wägar rödia.
Och såsom **Stiernor** mäst i Mörker synes klara
Så synes **Dygden** best i Mootgång/ Nöd och Fara;
{80} Ja skjner på thet Sät som Berget *Ætna* brenner/
Gjr **Lius**/ men med sin **Röök** förblinnar hon
Owänner.
- At gamble Gubben kan then höga Ålder hinna/
Thet mon ej *Lachesis* ej heller *Clotho* spinna
[58] Af Tjdsens swaga Ljn på Dödsens hårda Tenar
1060 Som Giekar hafwa trodt och Hedna Folket menar/
Men tu/ tu stoore Gud! *Saturni* Åhr förlänger
Ty allas Ljf och Död utaf tin Willie henger!
- Skal *Jupiter* sin Macht med Lyksamt *Scepter*
öfwa/
Tå måste han tin Hielp och Bjstånd tidt behöfwa/
1065 »Ty then som Kronan bäär och öfwer andra råder
»Bör tänkia at han haar then **Macht** af tina **Nåder**.
- Mars* som wil wara med ehwar ther wanka
Slengar
Och börjer ofta Krjg när som thet intet tränger/
Om han then Lykkan haar at han sin Hest kan
binda
1070 Wid andras Port/ thet är/ een önskad Framgång
winna/
- Gud gifwer Trones
Ståndachtighet.
2. Pet: 2. v. 4.
Jud. v: 6.
- Gud uppehåller
wårt Lif/ och
är een Herre
öfwer Tjden.
- Gud gör at Konung-
ar wäl och Lykke-
ligen regera.
- At Krjg och Örlig
wäl lychtas.

Tå måste tu O Gud! Sielf med i Strjden draga/
 Tu måste Fjenden utur hans Fördeel jaga
 Och föra Baneret ia Knechten så bemanna
 At man må röna thet han hafwer Ståhl i Panna.

At Jorden blifwer
ymnog och
fruchtbar.	Om sköna Soolen skal then swarta Jorden
kyßa
Och sättia <i>Floræ</i> Krantz på Bondens Watmals
Myßa/
Tå måste tu min Gud! J rättan Tjd och Tjma
Så börja hennes Lopp och gyllne Ögons Strjma;	1075
At wj lefwa Dyg-
digt och Tuchtliga.	Men at ej <i>Venus</i> kan hwar Ynglingz Hog
förblinna
Med sine Ögons Glantz samt Godz och Ähra
winna
Jfrån een meenlöös Pilt/ thet tu O Gud! afwärjer
Tu kastar bort thet Näät som Siälarna besnärjer!	1080
At wj ej bewefwa
oß med Werldenes
Omsorg.	Snart blefwe man förförd til syndig List och
Åkker
Helst när <i>Mercurius</i> med mykken Winning lokkar
Om ikke milde Gud! tin Hand vårt Hierta bögede
Och oß med liufigt Hopp om Ewig Frögd
förnögede!	1085
At then Christeliga
Kyrkian holles wid
macht omskiönt
hon ljder mykken
Förföllielse. | Jmedlertjd O Gud! Må Kyrkian tin så ändras
Som Månen altjd gör/ nu långt från Soolen
sändras
Nu åter nalkas ; Snart tilwäxa/ snart förringas/
Thet är/ har stundom Roo och stundom mykket
twingas/
Men skal hon blifwa full/ fullkommen och ej
merka
Sljk Werldens Arghet tå skal tu thet Herre werka! | 1090

{81} |

- [59] För all dy **Högste Gud!** Bör min och alle Munnar Ps. 19.v.1.
 Demödigt prjsa tig! Ty **Himmelen** förkunnar Slutet är tagit af
 1095 Tit Lof/ **Sool/ Måne/ Luft/ Eeld/ Stiernor** och the tree Mäns
Planeter, Lofsång
Dagg/ Dimba/ Röök och Regn/ Köld/ Hagel/ Sniö/
Cometer,
Storm/ Wäder/ Jlingar/ ja hwad i Skyrna swefwar Dan. 3. v. 51.
 Thet takkar tig/ tu som Ewinnerliga lefwer! Ps. 148. tot.

{83}[60]

**Tredie Dagens
Skapelse.
Om
Hafwetz Skilnad
Och
Jordenes Prydna:**

Innehållet.

J min Schrift iag her framsetter/
Som then Helga Schrift berättar/
Huru WATNET stanat haar;
Sedan huru JORDEN kläddes
5 Och med Herrans Ord bereeddes/
At hon Gräas och Örter baar.

Gen. I. v. 9, & 10. 11.

[84] [61]

Och Gud sade: församle sig Watnet som är under Himmelen uti besynnerligt Rum/ at thet torra må synas/ och thet skedde så.

Och Gud kallade thet torra/ JORD/ och Watnens Församlingar kallade han HAAF/ och Gud såg at thet war 5
gott.

Och Gud sade: Bäre Jordan Gräas och Örter som Fröö hafwa/ och fruchtsam Träa/ at hwart och it bäär Frucht efter/ sin Art/ och hafwer sit egit Fröö i sig sielfwo på Jordenne och thet skedde så. &c: 10

Ps: 89. v. 9.10.11.12.13.14.

HERre Gud Zebaoth hoo är såsom tu en mächtig Gud?
Och tin Sanning är alt omkring tig.

Tu råder öfwer thet stormande Hafwet/ tu styrer thes Böljor när the uphäfwa sig. Tu slåår *Rahab* til Dödz: Tu förströör tina Fiender med tinom starka Arm. Himmel 15
Vid. Amos 9.6. och Jord äro tjn: Tu hafwer grundat Jordennes Kretz och hwad ther uti är. Norr och Söder hafwer tu skapat/ *Thabor* och *Hermon* frögdar sig i titt Nampn.

Tu hafwer een weldig Arm/ stark är tin Hand/ och hög är tin högra Hand! 20

Ps. 95. v. 3.4: 5.

HERren är een stoor Gud och een stoor Konung öfwer alle Gudar/ ty i hans Hand är hwad som Jordan bär/ och vid. Jer. 5. v. 22. Bergs Högderna äro och så hans/ ja hans är Hafwet och han hafwer thet giordt/ och hans Händer hafwa thet torra bereedt. 25

Prov. 3. v. 19. 20.

HERren hafwer grundat Jordena genom Wjschet/ och genom sit Råd tilreedt Himmelen. Genom hans Ord äro Diupen åtskild/ och Skynar med Dagg drypande wordne.

{85}

Tredie Dagens Skapelse

- [62] *AH Noah* wäl försökt! Ach Ålderbrutne Gubbe!
 Jag är utaf tin Ätt/ een Teelning af tin Stubbe/
 Tu äst min Bördeman/ iag tin Bröst Arfwing echta/
 Ty yrkar iag tin Saak så mykcket iag kan mäkta/
 5 Och häpnar sannerlig när iag mig rätt påminner
 Tit swåra Tilstånd/ och med samlad Hog besinner
 Hwad Ängzlan/ Fara/ Nöd tu länge måtte ljda/
 Tå tu uti tin **Ark** foor kring om Werlden wjda:
 Wäl weet iag thet at tin Förtröstan hafwer warit
 10 Til Gud och at tin Siäl i Högden hafwer farit
 Och hemptat bettere Bod än **Dufwan** kunde bära/
 När hon it Olljoblad tig monde först förära:
 Jag weet at tu tin Sorg och Werldenes Elende
 Haar ljsat med thet Hopp som Gud i Hiertat sende/
 15 »At hoo som stadigt kan Gudz Hielp och Nåd förbjda
 »Han hafwer ingen Nöd af alt thet han skal ljda:
 Jag weet och at tu haar ej fåfäng kunnat lefwa/
 Men warst noog Syslo-satt fast tu så måste swäfwa/
 Ty innan tu hwart Diur fikst Maat och Foder gifwa/
 20 Tå kunde intet stoort af Dagen öfrigt bljfwä;
 Thes utan hade tu *Musiqv* af mångt it Stemme/
 J dy hwar Fogel Sång som han haar Näf och Nemme;
 Ja thet war och een Roo/ at tu haar kunnat dömma
 Om alle Diurens Art och så tin Sorg förglömma!
- 25 Men *Noah* när som tu tin Ögon nedersänkte
 I Haafzens diupa Grund/ och stundom eftertänkte
 Tit förra Tilstånd/ ja så Ögonskeenligt merkte
 At alting war förstördt/ thet wist i Hiertat wärkte;
 Tu sågst alz ingen Jord/ alz inga Berg och Bakkar/
 30 På Marken war ej Gräs/ på Engen inga Stakkar/
 Tin Åker war fördrenkt/ tin Örtogård låg öde/
 Ther wexte Waß och Tång och ingen annan Gröda!
 Tit Huus och Gård/ och alt blant Wågar monde drjfwä

Företal om
Noe Arck och
Wattuflo den.

Som andre usla Wraak i Skeepz Brott drefne blifwa!
 Hur tu tå warst til Moodz thet kan iag lätt besinna/ 35
 Deels efter iag tit Blood weet i min Ådrar rinna/
 Deels och förty iag sielf tit Kors haar fåt förnimma/
 Nu iag i Dagar två haar most i Watnet simma/
 Och ej seedt något Land ja ej een eenda Tufwa [63]
 Men faret trödt och rädd/ rät som tin egen Dufwa. 40

Then **Förste Dag** war grym tå Gud sit Werk [86]
 begynte/

Tå **Soolen** intet war/ tå **Liuset** intet skjnte!
 Här förstås *Chaos* Ty låg iag rät så sweepd som Barn i Moder Ljfw
 och thes Ofantlighet. J Mörker/ och iag kan thet Tilstånd ej beschrifwa/
 Jag såg tå **Alt i it/** och **it i Alt** beblendas/ 45
 Jag såg thet hade Ljf/ men kunde dock ej andas.

Men si! **Gårs Dagen** haar fast better mig behagat/
 Tå alt i annan Skik bleef liufligt stelt och lagat;
 Jag fik tå Taak och Skyyl ther under iag kan krypa/
 Luften. Och thet är ganska skönt/ fast thet plå stundom 50
 drypa/

Ty Gud han spenner ut sins Himmels klara Feste
 Ps. 104. Ther under alla Diur få göra Boo och Näste!
 Ty sökte iag med Fljt thet samma at uptekkia/
 Ej at iag wille mit nyfikna Förweet slekkia/
 Men at Gudz stoora Werk må allom kunnigt blifwa 55
 Och oß til Taksamhet så mykket meera drifwa:
 När som *Urania* förnam mig willia lära
 Tå lät hon *Pegasum* mig heela Dagen bära
 Och föra mig omkring/ men på så stela Wägar
 Haar han wäl snafwat tjdt/ som allom henda plägar. 60
 Dock såg iag mykket ther then Stund iag fick så rjda/
 »Om någor kan see meer thet kan iag gierna ljda:
 Jag såg then sköna Borg för Soolen prächtig bygder/
 Med hwilken Månen och kan wara wäl förnögd/
 Jag såg så undersamt at iag ej kan thet schrifwa 65

- »Och hwad man intet kan thet bör man låta blifwa;
 När iag från **Himlens** Högd kom litet better neder
 Och inpå **Luftens** Gräntz bewjstes mig stoor Heder/ Poëtisk Dicht om
 Jag hörde Lösen strax med **Toordön**=Slangar skiutas/ **Tooordön/ Liung-**
 70 Jag såg af Fyyrwerk Eld i många *Former* sprutas; **Eld och Meteorer.**
 Ther språng een kåter **Bäck** och lutter Gnjster fnyste/
 Ther flöög een **Drake** fram så häslig at iag ryste;
Granater slogo löst/ *Raqueter* kunde spraka
 Och giorde sådant Gny at Luften tyktes braka.
 75 Seen kom iag längre bort i *Æols* Herradömme/ **Samt Wädret och**
 Som lät så fägna mig at iag bör thet berömma/ **thes åtskillige Läte.**
 [64] Ty han lät komma fram sin *Musicanter* snella
 Och blåsa så at thet i Örat måste gälla/
 (87) Een stötte starkt uti Trumpetan/ andre hade
 80 Skallmeyor/ giörandes sig på sit Wjs heelt glade;
 Men aldramest ljkwäl war Säkkepipan framme
 Och snarrade så iag haar somnat wid thet samma/
 Helst efter iag förnam at iag ej länger hinte/
 Och såg alz ingen Wäg/ iag therför mig påmint
 85 »At Gud kan skaffa Råd när som wj sielfwe sofwa
 »Och han kan gifwa meer än Hoppet kan oß lofwa; Rom. 4.

- Och si thet hende mig/ när iag i Dag upwaknar
 Tå seer iag jdell Frögd och allan Olust saknar/
 Jag seer at Watnetz Swalg som tyktes alting skämma
 90 Är fluttit til the Rum ther Gud thet tekkes dämna
 Nu finner Oxsen Gräas/ nu börjar Öرنen byggia/
 Nu tittar Råfwen fram och söker om sig hyggia:
 Nu blomstras Skogen skön/ nu groo the gröna Engiar/
 Nu stiga Lillior up uhr sina miuka Sängiar.
 95 Jag som i Går ej såg hwar man wäl torr-skood kunde
 Gå något Fiät/ ty alt sank need i diupste Grunde
 Jag wader nu i Gräas och samlar friska Blommor/
 Ja Werlden är nu **full** som war i Förgår **tommer:**
 Jag seer så många **Trää**/ så många handa **Fruchter**/
 100 Thet eena **smakar** wäl/ then andra ljufligt **luchtar**/

Meer än som någon Kung/ ia tina stoora Näder
 Behöfwer Höög och Lååg/ tu kan i Fambnen bära
 Then heela Jordens Kreetz/ tu kan wäl Folket lära
 135 »Fast thet haar styfwa Knä/ til Böneboken falla
 »Och uti Siöö-Nöd Gud om nådig Hielp åkalla.

Skal Skipparen gå foort bör han tit Paß begiära/
 Skal Fiskaren få Maat tå må tu honom nära:
 För then skul wil iag nu *Neptuni Regimente*
 140 Beschrifwa samt then Macht som honom Gud förlänte/
 Jag wil med **Christna Ord** the **Hedna Nampn** förklara
 Och wjsa slät och rät hwad *Glaucus* monde wara
 Hwad *Achelous* är/ hwad *Nereus* betyder/
 Hwart hän *Palemone* och *Melicerte* lyder;
 145 Med theße många Nampn haar *Græken* tektz bemåla
 Alt **Watnetz** Egenskap/ ty han war waan at pråla
 Med stoora fagra Ord/ men iag wil kort uprekna
 Och hwad som nyttigt är på thena *Mappan* tekna/
 Ther til wil iag ej Hielp af Haaf-Gudinnor tiggia/
 150 För mig skal wäl i Frjd Fru *Leucothea* liggia
 Uti sin wåta Säng: Jag wil ej *Neccan* mana
 Och bedia at han skal then Wägen för mig bana/
 [66] Ja *Thetis* må sig sielf i Perle-Modren spegla
 Jag wil med then *Lantern* ej thenna Reesan segla/
 155 Nej tu min kiäre Gud! Som Stormen öfwerwinner
 Och alla Watnens Swalg uti it Klåde binder/ Prov. 30. v. 4 Ps: 33.v. 7:
 [89] Tu wärdes thenna Dag mig med tin Hand leedsaga/
 Och nådigst lära mig then rätta Kosan taga!
 War tu nu min *Pilot* och wjs mig Watnetz Wägar
 160 Samt then fördolda Skatt som stoora Haafwet ägar!
 Rek ut tin starka Hand/ holt sielf om thetta Styre/
 Och för mig til the Rum ther tine Håfwor dyra
 Fins uti Ymnoghet/ Guld/ Perlor/ *Debamaner*,
 Och jämwäl *rara Diur/ Croblyter, Jucapaner*
 165 Sljkt lät mig see i Dag/ tu min och allas Herre!
 Ty thet skal ej ther af/ at iag thet seer/ blj werre.

Seen stöpa något Bly på honom/ skal man merkia
 200 Hur thet fördeelar sig när Heetan börjer werka/
 Somt gåår rät enda fram/ somt sig på Sidan kröker/
 Somt spraslar hjt och djt/ åtskillig Utwäg söker;
 Så lät Gud fordom och från Jorden Watnet rinna
 J många Bugter bort/ ther blefwe Siögar trinna/
 205 Ther Uddar/ her små Sund/ ther Utnääs/ Gaap och
 Wjkar/
 Ja hoo weet all then Wäg på hwilken Watnet sljker.

Rät som i Menniskian/ **then litzla Werlden/** flyter
 Uti hwar Ådra Blod/ som sig igenom bryter
 Och löper rundt i kring/ men är dock eenahanda
 210 Fast thet sig hastigt kan i alla Lemmar blanda.
 J Werldens stooro Kropp mon äfwen sådant henda/
 Ty Watnet kan sig ther i många Krokar wenda/
 Nu twertz/ nu eendalångz/ snart under/ snart och öfwer
 Then flakka Jorden/ som Gud sådant nyttigt pröfwar.
 215 En rät Afmålning man utaf *Venedig* fattar/
 Then sköna Staden som är mit på Haafwet satter/
 Ther stå the stooro Huus på een och annan Sjda/
 Och Watnet måste sig i alla Gatur wrjda/
 Så många Gränder som ther fins/ så många Öyar/
 220 Och efter hwar och een sig Böljan artigt böyer/
 Men rundt omkring aldy thet stooro Haafwet swallar/
 Een sådan Ljknelse iag här til Bjstånd kallar.

Then stoore *Ocean* kring heela Werlden simmer
 Och ther är intet Land som honom ej förnimmer/
 225 Han ifrån *Tanters* Haaf/ från *Nova Zembla* löper
 Alt bort til *China* Strand/ ja bär alt hwad man köper
 [68] J begge *Indier*, i *Africa*, *Europa*,
 Och förer underlig åtskilligt Folck tilhopa;
 Hwart Kunga Rjke han med sine Armar spenner/
 230 Ja up och need med Hast i alla Hampnar renner/
 Seen rusar ut igän och kan sig konstigt krökia

Oceani eller thet
stooro Hafwetz
Lopp kring hela
Werlden.
 Vid. Ecclesiast:
 1. v. 7. & Chald:
 Interpret.
 vid. Theopomp:
 apud Ælian: Var:

- lib: 3. cap. 18. & Them til Behaag som bör til Siös sin Näring sökia.
 Sam. Bocchart: Lib. Så haar then Wjse Gud tektz stoora Haafwet swinga
 I. Can. p. 707. Kring Jorden och så wäl två *Elementer* bringa
 Orpheus in Od: Uti een rundan *Form*, rät som man Silket nystar 235
 περὶ Διὸς καὶ At thet bljr Cirkel-trint/ om tig then Ljkheet lyster;
 Ἡραὸς Ty kan man Jorden it **Land-watnigt Kloot** wäl kalla {91}
 Globus terraqueus Emedan Watn och Land så konstigt sammanfalla/
 Vid. Augustin. lib. 8 Och om Gud haar i dy sin Allmacht låtet lysa/
 de Civ. Dei c. 21. At man it Äple seer så många Kernor hysa/ 240
 I. Boeth. l: 5. de Fast mera ther med tå at han i Jordens Sköte
 Consol: Philosoph. Haar lagt så mångt it Haaf/ så mångt it Nääs och
 Metr. 9. Philon. Flöte!
 lib: I. de plantat: J wjse Gjrkar Siu/ them wj af Bökker kenna
 Noæ. Clement. Alex- Her fram med Eder Konst/ om i thet elliest näanna/
 andr. in adhortat: Sj här är Watn och Jord/ hoo kan thet sammanrulla 245
 ad gentes. Ambros. At ther af blir it Kloot trint som een Boll och Bulla?
 I. 4. Hexaëm. cap: 3. Men Gud som alting haar uti sin Macht och Ämbne
 Haar giort the twenne Ting i Runden ganska jämbne/
 Ty Jorden som een Boll är worden Cirkel trinner/
 Och Watnet fyller up/ hwar thet een Rämna finner; 250
 »Ther Jorden högre är kan hon ej Watnet demma/
 »Ther Haafwet högre är må thet ej Jorden skemma:
 När Herren talar til thet *Elementet* grymma/
 Ps. 114. v. 35. Tå måste thet med Hast sig för hans Ansicht
 gömma/
 När som han biuder tå står thet strax up och föllier 255
 Job. 40. Och lägger åter need the digre/ stälte Bölljer;
 Ps. 33. v. 7. Om sådant höre wj Kung *David* liufligt siunga/
 Ty Herrans Lof och Prjs låg altid på hans Tunga/
 Betygandes at Gud alt Hafwetz Watn holler
 Som i een Lägel/ sljkt hans stoora Almacht woller! 260
 Then man tå noogsamt såg/ såg thet han intet feelte/
 När Gud thet röda Haaf så hastigt sönderdeelte
 At thet som Muurar stod upreest på hwarje Sjda
 Exod: 15. v. 16. Så många Tusand Män blant Wågor kunde rjda.

- [69] Men bättre kan man än Gudz Under-Kraft
försörja
När som wj Jordens *Form* rät wäl betrachta börja;
»Ty Under är ju thet at Watnet kan ej sköllja Vid. Arnd: l. 4 c. 3.
Then flakka Jorden bort och henne öfwerhöllja! Basilium & Theodoret.
»Jt Under är och thet at sådan Tyngd kan hengja in Genes. Manilius l. I.
270 Uti then blöta Luft och ej til Grundwal trängia! Pendeat ipse Mundus
Ej heller haa behof med stoorä Kädjor bindas & in nullo ponat ve-
»Ty Jorden uti Luft som Barn i Skötet lindas/ stigia fundo.
Och är ljkwäl så stoor at hoo som thet wil mäta Job. 38. 9.
Han skal Fem tusend Mjl och Fyrhundrä fiäta: Bewjs at Jorden och
275 At thetta Kloot är rundt thet kan man skiäligt sluta Hafwet giöra een
Ty elliest skulle ju *Pol*-Stiernan til oß luta Circul.
- [92] Och meera nalkas oß än them på Sjdan sittia/
Ja sig alt meer och meer moot Jorden nederflyttia/ At wj altjd see thet
Ej heller kunde wj hwar Stiern-klaär Afton skäda samma hemisphä-
280 The samma Himla Lius som oß til Hwjlän räda; rium bewjsär at
Och med then runda *Form* haar Gud wist tektz Himmelen är rund.
betekna
Sin Ewighet/ een Längd then ingen kan utrekna!
»Som ingen Början haar och får ej heller enda/
»Men blifwer som thet är ehwart man wil thet
wenda.
- 285 Om någor säya wil thet Klippor/ Humpar/ Jordenes Kretz är
Häller/ rund fast ther äre
Steen-Rösär/ Kullar/ Berg som öfwer Jorden Berg och Dalar uti
swäller henne.
Giör at hon är ej rund/ si! Sädant syns ej meera
Än på een Rjses Krop een Wårta eller fleera.
The diupste Skräfworna som uti Bergen gapa
290 Syns som man wille nätt med minste NålsUdd
skrapa;
Så hafwer Herrans Mun rätt kraftigt kunnat ropa
Förmedelst it Ordz Liud the twenne Ting tilhopa/
Then Fnyske-torra Jord/ the Wattu-Rjke Strömmär/

Så lagandes at een then andra Platsen römmer;
 Huru Jorden och »At *Vesta* måtte få blööt Säng för utan Fiäder 295
 Watnet äre af Gudi »Och *Thetis* äfwen wäl it Footspiern utan Bräder
 uti it Kloot sam- »Haar Gud it Sänge-Lag utaf them bådom parat/
 manfogade. »Och beddat them ihoop/ som nu är uppenbarat;

Ty **Hafwet** allestädz then kiära **Jorden** fampnar/
 Och **Jorden** i sit Skiööt gör **Hafwet** trygge
 Hampnar; 300

Vid. Scaliger. exerc: Ja Gud har welat så them både samman knippa
 37. & alibi contra At ej then eena må ifrån then andra slippa.
 Cardanum.

Ptolomæus l. I. Ty slipper tu ej än ehuru du dock rasar [70]
 Almagest. Contarinus *Oceane!* Omskiönt iag billigt för tig fasar/
 & Galateus de Element: När Fradgan i tit Skäg och Skum i Munnen pöser 305
 Och tu utur tin Hals the stoorä Wågor öser/
 Tu går wäl wjda kring/ slår många Räfwe-Krokar
 Så iag ej weet uti hur många Hol tu snokar;
 Tu hafwer Ärende i alla Werldens Hambnar
 Och hänger allastädz wid Kölar och wid Stambnar/ 310
 Men iag skal hängla med och hålla tig i Öra
 Så länge *Typhis* nu kan baru-Hesten köra.

Huru wida Öster- Först wil iag **Öster-Siön** och **Belt** igenom fara/
 Siön går omkring. Som moot thet stoorä **Haaf it Träske** tykkes
 wara/
 Men är dock Fiskerjkt och willigt at betiäna [93]
 The **Nordske Kungars** Land och fruchtbar
 Wätska läna/
 Från *Schaven* går han ut och **Öresund** besöker
 Så **Hween** och **Köpenhamn** hwes Handel han
 föröker/
 Seen enda bortåt til thet sköna **Skånes** Uddar/
 Ja kring om **Swea** Land sig öfwer alt utskuddar; 320
 Går mången krokot Stjg ifrån **Landz-Ort** i Skären/
 Och förer til **Wachtsholm** then stora Skute-Hären/

Så up til **Blockhuus Udd** och in til **Stockholms Brygga**/
 Then man nu meer och meer utwidga wil och snygga/
 325 Så at man hoppas see thet Stockholm framgint blifwer
 Så stoort och herligt som man *Cassagal* beschrifwer/
 Ja större! Ty at man blant Berg och Klippor fryka
 Seer några Tusend Seegl för **the tree Cronor** stryka/
 Är meera underligt/ än at på *Quinsays* Riddden
 330 Syns liggia många Skipp i Längden och i Breedden.
 Än vidare sin Arm til **Finland** han utstrekker
 Och **Ryßen** med sit Liud sampt **Jngermannen** wækker/
 Ther från til **Ljflandz** Kust och så til **Kurland** hastar/
 Til **Pryßen/ Colberg** och til **Pomeren** sig kastar/
 335 Ja på thet Watn ej skal **Mekelburgen** tryta/
 Wil han i Bråtsko djt i alla Wjkar flyta/
 Dock stanar intet ther men sig til **Holstein** wender/
 Jgenom **Femersund/** och **Skanborefwet** endar.

Hur många Länders Folk af Öster-Siön sig nära
 340 Hur marga handa gott kan han i Hambnen bära
 [71] Han watnar Jorden at hon Folck och Fänad föder/
 Gjr Bonden Höö och Grääs ther med han Boskap
 göder/
 Gjr Trää af många slagz til Timber/ Mastar/ Plankor/
 Thet man til Skipp och Huus och andra Tarfwer
 sankar:
 345 Ther fordras mykken Tjd om iag then långa Stranden Öyar i Öster-Siön.
 Besegla skulle/ som kringhverfwer thesa Landen/
 Fyen/ Lolland/ Säländ/ Möön samt Langeland och
 Falster/
 Bornholm och Femeren/ Gottland och alt thet Alster
 Som the i theras Skööt til mångas Nödtorft bära
 350 Så thes Inbyggjare sig rjkeligen nära:
 Jag wil ej heller nu i Swenska Skären kryfa/
 Och uti Calmar Sund mit sljtne Segel hyfa:
 [94] Ty Öland/ Swederön/ Åland och fleere andre/
 Samt Ösel/ Dagerön/ kan iag ej nu bewandra:

- Wester-Haafwet hawer Ijkasom twenne Armar. I. Huru wjda then eena strækker sig. Jag wil ej gå i Land och ther med Resan sinka 355
Som Båtzman ofta plä/ ty *Triton* synes winka
Och biuder mig gå fort åt **Wester-Hafwetz** Kustar/
At see hur *Ocean* sig på then Fart förlustar/
Hur Franska Flottan wid *Rohan, Marseille*
prunkar/
Hur Anskarmannen på sit qwikka Hufwud runkar 360
När han Duyn-Kerken seer/ hur han i *Kiskas*
sträfwor/
Wil in i *Gravesand*, men uhr thes Sande-Räfwor;
Jag går tå lustigt i *Canalen* och ej helsar
Med Seglet need på Mast/ ty iag mig noogsamt
frelsar
När iag fåår Wjd och Rynd/ och Spanska Siön 365
kan hinna
Ther skal mig thenna Dag alz ingen *Caper* finna:
J Baakbord lemnar iag Nord *Cap*, och Styret böyer
Jnsulæ fortunatæ. Åt *Calis Malis* samt the Lykkosamma Öyar/
Estreco är wäl trång dock måste iag *lavera*,
Ty **Medel-Hafwet** kan iag elliest ej *passera*; 370
När thet är skeet/ tå haar iag seet the fleeste
Hambnar/
Them *Oceanen* med then eena Armen fampnar:
Ty si then andra kan han underliga strekka
Alt in i *Africa* så långt som thet kan rekka/
Huru wjda then andra strækker sig. Han trenger hårt uppå *Almerica, Carthago*, [72]
Valentz och *Barcelon, Mont Coluber, Capdrago*;
Vid. Synonyma Orcheltj. Han nalkas *Genua, Marsilien*, thes Ijke
Livorno, och han gör them allesamman rjke;
Seen går han ut igen *Italien* at giästa/
Och hielper fljtigt til *Venedig* at befästa 380
Med sine Wågars Muur; *Peloponesus* fägnar
Hans Tilkomst; *Grækeland* sig honom sidst
tillägnar.
Constantinopel fåår ther honom uti Sichte/

- Jämwäl *Schlawonien* förnimmer noog hans Rychte;
 385 J thet *Euxinske Sund Oceanus* sig tränger/
 Ja och omsider i *Hyrkanske Hafwet* slenger/
 Ty han kan hemmelig långz under Jordan renna/
 Och ther på skal man Ebb och Flood i Haafwet kenna
 Til mindre *Asien* (*Natolien* så heeter)
 390 *Oceanus* ther näst sig mången Geenwäg leetar
 At han må *Syrien* och *Antiochen* finna/
 Och efter mången Bugt til Helga Landet hinna/
 [95] Ther han *Jerusalem* förbj åt *Sidon* hastar/
 Och äntlig all sin Kraft i *Barbariet* kastar.
- 395 Med thenna wåta Arm kan *Oceanen* fatta Öyar i Wester.Hafwet.
 Mong herlig Öö/ then wj heelt rjk och kostbar
 skatta/
 Som *Cypren, Candien*, för thetta *Creta* kallat/
 Thet nu är nyligast i Turkens Händer fallet/
Rhodus, Cilicien samt *Maltha* och *Majorca*
 400 Jämwäl *Sardinien* med *Corsica, Minorca*:
 Men här med låter ej *Oceanus* sig nöya/
 Han wil ej långan Tjd i tronga Sunden dröya/
 Ty han med fullan Hals thet Medel-Haaf upsluker
 Och sedan hwart han faar thes större Wälde brukar;
 405 Wid *Caput Cantij* een grymmer Holsiö swallar/
 Men bikkot Båtzman dierft åt sådant leer och rallar/
 Ty til *Canarien Madera* honom lokkar/
 Djt wil han/ huru dock then salte *Triton* pokkar:
 Men när som Siöman plä then *Stierne-Circul* nalkas
 410 Ther Soolen heetar mest/ och man helst tarfwar
 swalkas/
 Som är i *Kreftans Punct*, tå kan thet ofta henda
 At någon Skruuf går löös så Hiernan må sig wenda/
 [73] Och Karlen altjd går rät som han wore skutten
 Med giftig Hareskroot och Skallen wore brutten
 415 Uhr Leed/ dock håller han then *Cours Compassen*
 teknar

Ty han hwar *Grad* nät ut til *Cap de Verde* reknar;
 Ther slår han seen een Loof och *Cap de Roxo* söker/
 Ja kring om *Guinea* alt meer och meera kröker.
 Hur måste *Ocean* sig wältra/ böya/ häfwa/
 Hur jfrigt måste han moot *Æols* Puffar sträfwa? 420
 Han fnys och fålas som han wore yhr och galen
 Förr han kan öfwergå all *Æquinocialen*,
 Men när thet wunnit är tå yfwes han thes meera/
 Och *Æthiopien* begynner at *bravera*,
 Ty wid *Cap negro* han med kåtan **Steenbock** springer 425
 Och sig seen lättelig til *Bon Sperantza* swingar/
 Ther han haar Endan nåt och *Africam* bewandrat/
 Förthenskull bljr hans Wäg af *Circulen* förandrat/
 Så at han måste Oost och Nord-Oost *Coursen* tagal/
 Åt *Madagascar* sig samt *das Correntes* laga: 430
Melindæ Lustegård och *Mosambiques* Öyar
 Besöker han ther näst och sig alt småningz böyer
 Jn under *Linien*, ther *Guardefuj* skenker (96)
 Een sådan Söfwedryck at mången sig ther drenker.

Från the *Quarteren* faar *Oceanus* än längert/ 435
 Ty hwar är wäl then Poort som honom utestänger?
 Han sträfwer at han kan sig up i Winden sticka
 Och Nord Nord-West må sig ther efter foogligt
 skikka/

Ther med går han sin koos Tryhundra Sextj Mjlar
 Samt Fyratj ther til/ och äntå intet hwjlar/ 440
 Om ej thet fasta Land på Njttj Mjl sig strekte
 Och *Oceanus* Faart sålunda något steckte/

Emellan Asien och
 Africam är faste
 Landet Elliest fölle
 åter Oceån uti Me-
 delHafwet.

Vid Plin: aliter sentient
 Lib 6. cap. 23.

Ja swarta *Africam* från *Asien* fördeelte
 Han wist om Råå och Röö med Medla Hafwet speelte;
 Ty rekker han sig ut och uppå *Aden* pekar 445
 Ther Turken seglar när han *Mechas* Tempel slekar/
 Och thet är äfwen thet som röda **Hafwet** heter
 Utaf *Corallen* Röd then man uhr Botnen metar;
 Från *Aden* går han foort *Arabien* besköljer/

- 450 Och *Fortaqua* förbj til *Curi-Muri* fölljer;
 [74] Men innan han kan nå *Cap-Algata* thet grymma
 Tå må han kröka sig och långt på Sjdan rymma:
 Utstrekker så sin Arm som är med Perlor stikkat
 Med *Myrrha*, *Bezoar* och andra Saker smykkat/ Bosphorus Thracius
- 455 Rät långt uti Nord-West/ Twåhundra-Tje Mjlar/
 Hwar åt een Musul-Man med feta Munnen smjlar/
 Ty uti samma Ström han lyksam Handel drjfwet
 Och hämptar hwad man til *Europa* seen förschrifwet;
 Men Fyratjo Mjl han i sin Breed begrjper
- 460 Ty trånga Landet så hans Wågar samman knjper.
 Och thetta är thet man nu *Perser*-Wjken nempnar Sinus Persicus.
 Ty thet *Arabien* sin Gränse Skilnad lembnar;
 Uti then samma Wjk heelt sköna Öyar finnas/
 Them iag ej alla nu kan schrifwa eller minnas/
- 465 Men *Ormus* är förnämst/ ther Silke/ Guld och Perlor
 Fins noog/ och föres kring til Kungar/ Förstar/ Järlar.
- Från *Caput Jasque* taar seen *Ocean* sin kosa Ost-Jndiske Hafwet.
 Och wil i *Jndien* i alla Hambnar nosa/
Cambaja han beseer och ikke eengång betar
- 470 För än han Börsen i thet stoora *Goa* letar;
 Sig sedan wjdare til *Cap-Comori* skiuter
 Och alla *Maldivas* på högra Hand besprutar/
 [97] Han wil för *Ceylons* Öö sin Tienst ej heller skona/
 Ty thet är *Jndiens* *Clenod* och Werldsens Krona;
- 475 *Negapatan* skal och sin Deel theraf förwerfwa/
Corroman-delle får så mykket thet kan tarfwa;
 Om nya Daneborg går han med Foog och Lempa
 Men bort wid *Gangis* -Udd ther måste han rät kempa/
 Han haar och Oroo noog i *Bengala* thet rjka
- 480 Men Strjden sachtar seen och han får stilla sljka
 Jn under *Linien*, när han haar genom farit
 Thet stoora *Malaga* och i *Sumatra* warit.
- Min Kraft är alt för swag/ min Åror alt för korta
 Ty iag haar root så starkt och warit wjda borta

- J thenna stoora Siön at iag ej hinner föllja 485
Oceanum, hwart han faar med sin starka Bölja:
 Dock gör iag wäl ännu een ljen Sommar-Reesa/
 Ty om iag wende om tå wore thet een Nesa
 För än iag hafwer seet hur Hafwet sig mon wrjda [75]
 Omkring *America* och i thes Hampnar sprjda; 490
 När thet är brustit ut från Udden *Caput Singa*,
 Begynner thet sig strax kring om *Borneo* swinga/
Moluccas, *Cenaon* och Öyarna *Manilla*
 Samt *Philippinerna* med *Java* stoor och lilla/
 Så *Japans* sköna Land ther Miölk och Honung flyter 495
 Ja Silfwer/ Perlor/ Guld/ ej meer än Boom-Ul tryter:
- Tropicus Cancri. När åter *Ocean* moot Kreftans *Circul* skrjder
 Tå går han Öster från och sig i Wester wrjder
 Ther går stoora Men gör thet **Stilla Haaf** dock ingen Bång och Bane/
 Hafwet från the Thet blifwer i sin Roo och i sin gamla Wane. 500
 Ost Jndiske Öyar När han sin stoora Arm uhr *China* hafwer dragit
 in på West Indien Och genom *Anian* sig tappert slengt och slagit/
 igenom stilla Hafwet Tå moter *Linien* ther han dock intet swiktat /
 eller Madelzur vel Men nya *Spanien* med sin snella Tilkomst riktar/
 pacificum. Jämwäl *Brasilien*, *Chili*, *Peru* och *Chica*, 505
 Ther torstas efter Guld meer än som efter Drikka.
 Sidst söker *Ocean Americam* i **Söder**/
 America eller West- Ty **thet** och **hjent** i **Norr** the äre såsom Bröder/
 Indien fördeles i Dock ej af ljka Art/ ty it är kalt och kulit/
 twenne Parter. Then Thet andra ganska heett och sellan swalt och mulit/ 510
 Södre och then Norre. Thet *Indianen* weet som gåår half bränd och
 steekter
 Ja naken så tu kan til Elskoog blj beweekter
 Så framt tu elliest wil förlustas af the *Miner*, [98]
 At swarta Puken sielf förfärligt åt tig grjner;
 Men moot *Delfuogo* Land och *Magellanska* Sundet/ 515
 Ther Hafwet trenger sig som Fradgan genom
 Sprundet/
 Begynner Köld och Frost/ ty *Capricornus* förer

Mest ther sit *Regiment*, och them i Koyan körer/
 Som ämbna sig förbj hans *Circul* och haa warit De mari glaciali vid Ol.
 520 Uti *Brasilien* och thet igenom farit. Magn. Histor. Septen-
 trion: lib I. c. 13 & 14.

Alt sedan yppar sig thet stoorä Norra Hafwet & lib. 11 c. 28.
 Som haar så mångt it Skipp och Skippare begrafwit/
 Ther faar han sina Färd/ om *Cabo Razo* smyger
 Samt *Nova Francia* och samma Wäg ä dryger
 525 Til thes man äntlig fåår af hwjta Jsland kenning
 Och grymma Grönlandz Udd/ djt dock then
 snöda Penning

[76] Kan lokka mången Man/ ja Hafwet kan ej hitta
 Så mörk een Löngång/ djt Holländerna ju titta/
 Som ytterst til Nordkap och Kimmernäs sig wåga/
 530 »Ty hwar til/ meena the/ skal oförsökter dåga?
 Dock när the kunna haa then Lykkan at the drabba
 Rätt **Kyndens-Udd** förbj och sig alt sedan snabba
 Med *Nova Zembla* fort/ longs ut med Norges
 Klippa

Til thes the *Schawen* see the tå sin Möda slippa/ Vid. Parival. les delices
 535 När *Texel* eller *Vlie* sin Barm för them wil blotta/ d' Hollande.

Ty ther som Skoog haar wext ther ligger nu een
 Flotta:
 Ther legger iag mit Skipp/ ther faller iag mit Ankar/
 Ther stryker iag nu Segl och hwjlar mina Tankar;
 Jt ärligt Afskeed iag från *Oceanen* tager/
 540 Ty stoorä Landet mig fast bettere nu behagar/
 Ther iag som *Hercol* wil mig Minnes-Stabbor festa
 Och ej *Neptuni* Macht i thetta Åhr meer fresta:

Faar wäl tu stoore Kung! Som förer alla Flottar Hafwet Beröm
 Och twingar ganska snart the störste Werldens och Nytta.

Drottar/
 545 **Tu Köpmäns Wexel Bank/ tu Förstars Mätes-**
Mader
Tu Länders Gränse Rjft/ tu Fiskens FosterFader

Tu Perle Äkker! Tu Coralle Trägård sköna!

Faar wäl iag flytter uhr tit Waturjke gröna/
 Ty tu äst mykket falsk/ man kan sig ej förlåta
 På tig/ tu gör at man kan både lee och gråta/ 550
 Tu kan uppå tit Fält the största Kungar stielpa/
 Men usle Röfware til lyksamt Byte hielpa;
 Tu syns wäl ofta mild och ställer tig rät miuker/ [99]
 Men strax så grym at tu bå Skipp och Gotz upsluker:
 Jag söker therför Hampn och lägger up min Skuta 555
 Jag taklar småningz af ty Masten börjer luta/
 Boogsprötet är i tu/ stoor Seglet sönder remnat/
Compassen är förryckt/ och ingen Ting är lemnat
 Utaf min Skepz Kost/ ty wil iag nu Wimplen rjfwä
 Från Stången need/ och mig på torra Land begjfwä. 560

Haaf *Typhis* Tusand Tack för Bjstånd iag haar
 nuttit/

Med *Acess* hade iag ännu på Hafwet sudditt:
 Men hwar får iag een Wän som mig på Wärdzhuus
 förer
 »Then Siöman doger ej som it gott Lag förstörer/
 Jag haar nu länge noog af *Thetis* salta Kruka [77]
 Fåt supä **Watersoos** och Gåse-Drycken bruka;
 Nu hjt een Pintje **Wjn**/ ther med wil iag mig ljsa/
 Och Hafwetz Egenskap jmedlertjd bewjsa.

Några Vnderwjs- At Gud then **salta Smaak** i Hafwet tektes gifwa
 ningar om Hafwetz Är skeet at Fiskarna må bettere theraf trifwas/ 570
 Egenskap. Som hafwa then Natur at the i sålto lefwa
 I. Och ej med Ferska Siön sig någon Tjd bewefwa;
 Hwarföre thet Seen på thet Hafwet må the Tunga Skhippen bära/
 är salt. Een Börda som wäl kan een tiokkan Muur beswära/
 Men Hafwet är uti sin Rygg så starkt och härdigt 575
 Vid. Problem. Aristot: At thet mång Tusand Pund kan bära ganska färdigt
 Sect. 23. Plin lib. 2. Uti sin miuka Fampn/ på sina blöta skuldrar/
 cap. 97. sq. Och swjktar intet fast än Kynge-Wäder bullrar;

- Om Hafwet wore ferskt och ej uthaf sig gutte Garcæus meteorol.
 580 Then Ädla Kryddan **Salt**/ tå ingen Bonde nutte C. 36. L. Daneau Phys
 J Huset gammal Maat/ Kiöt/ Fläsk och sådant Christian: part. 2. c.11.
 meera
 Ther med han plägar nätt sit Wisthuus utstoffera
 Salt kan then fräna Smaak uhr ferska Köttet
 drjfwä/
 Salt gör at Kroppen sund och Magan stark kan
 blifwä/
 585 Salt kan wår *Appetit* heelt oförmerkt upwekka/
 Salt lokkar Ölet fram at man må Torsten slekka;
 Men at ej *Triton* kan med *Acheloo* drikka 2.
 Och friska Watnet ej sig i thet salta skikka/ **Hwarföre the många**
 Thet wåller Soolens Kraft som utur Hafwet **färska Floder som lö-**
 drager **pa i Hafwet kunna ej**
 590 All **Sötman**/ hwilken hon med gyldne Mun **göra thet sött eller**
 uptager; **minska thes sälto.**
 Twert om at Siögarna ej blifwä saltan **Laka**/
 Och källo Watnen ej som Hafsens Wågar smaka/
 {100} Thet jämwäl Soolen gör som med sin stoore Heta
 [78] Så luttrar Watnet/ som the lärde Män wäl weta;
 595 Ja hoo weet icke thet at Hafsens Wågar wjda
 Fördraga meera Salt än the små Bekkar ljda.
 Men thet är underligt och swårt at utransaka
 At Haafwet snart går fram och åter snart tillbaka/
 Thet kallas **Ebb** och **Flood** och är så stoort it **Om Ebb och Flood.**
 Under
 600 At *Doris* kyßa wil then thetta rätt begrunder:
 Een Flood som enda fram och ej tillbaka rinner/ Vid Morizotum & Rheitæ
 Han faller **Söder** på fråån **Nordan** och man finner ocul Enochi.
 At Siöfart **Norr** uppå fast swårare mon tykkias Joh: Arndius. Ver.
 Än then i **Söder** skeer/ som mykket bettere Christ: pag: 866.
 lykkias/
 605 Ty then Ijs-Klädde **Kold** som Norr uppå Gassend. in vit. Peyresc:
 regerar l. 4. p. m. 310. de opi-

- nione Galilæi qui flux- **J Luften** Tökn och **Moln/** i **Hafwet Dimban**
 um & refluxum maris merar/
 e motu terræ oriri Som tynger mykket the utspende Skeppens
 putabat. Wingar/
 »När Seglen däfne blj thet Faarten mykket
 twingar.
 Men uti Söder kan then bljda Soolen werka
- Vid. Verulamij Frang- At Dimban snart förtärs som Siömän noogsamt 610
 ment: inter Jsaci merka
 Gruteri scripta Philo- Dy see wj Strömarna i Söder altjd falla
 sophica. Så lät som Watnet plä från Bergen nederswalla;
 Men andra Flooder/ the som löpa fram och åter
 The gifwa Orsak til the Lärdes många Gåtor/
 Ty på Sex Tima-Rum uttorkas the och fyllas/ 615
 Och hwar gång ökes til så mykket som förspillas.
J Öster Hafwet weet man ej af sådant Byte
- Vti Öster Siön är Men merker aldrig ther at Watnens Förråd tryter
 ingenstädes Ebb Men uti **Norra** Haaf och wid *Atlanska* Stranden
 och Flood Fixerar Ebb och Flood then dristige Siömannen/ 620
 Ty ofta händer thet at Watnet löper unnan
 Try/ Sex/ Tolf Alnar diupt så Skeppen stå på
 Grunden/
 Och thet som meera är i *Kiskas* henda plägar
 At Watnet löper af i hemeliga Wägar
 Til Tje Famnars Diup/ dock wender thet til ryggia 625
 Jn om Tolf Tjmars Tjd/ så Skeppen kunna tryggia
 Snart såsom Fiskarna blant höga **Wågor** simma/
 Snart såsom fasta Slått på torra **Marken** glimma/
- Qwentz Diupet. Men än **it Under** stoort at twenne Floder mötas
 På *Londens* diupa Qwenst och heftigt samman- 630
 stötas/
 Then eena löper **in/** then andra **ut** åt hastar {101}
 Och thetta mångt it Skipp i största Fara kastar. [79]
 Hwem Orsak är til sljkt mon Schriften uppenbara
 Som tjdtk bekenner thet then **stoore Gud**en wara/

- 635 Thet och wj Christne troo och Gud then Kraft
 tilschrifwa/
 »Hans **Arm**/ Hans starka Arm mon thet och alting
 drjfw!
 Ty när han Watnetz Swalg från Jordens Plaan **I.**
 afskilde **Nyttan som kommer**
 Och satte hwart för sig uppå thet Rum han wille/ **af Ebb och Flood.**
 Tå böd han Watnet i ordentlig Oroo wara/
 640 Och på sin wißa Tjd bå fram och åter faara/
 Deels at thet ikke skal förmedelst Stilhet rutna/
 Deels at the sköna Ting som therest nedergutna
 Må kunna hemptas up och wj alt så få röna
 Thet Gud och til wår Tjänst i Hafwet Håfwor sköna
 645 Haar nedlagt/ Perlorna/ Bernstenen och *Coraller*
 Skil-Paddor och hwad meer som kostbaart hoos oß
 faller.
 Så rjk är Herrans Hand/ så milder til at gifwa
 At alt got/ hwar thet fins/ skal för oß ospart blifwa.
- När Gud all Watnens Häär sit Läger inrymt hade
- 650 Sj huru han thes Macht *Dictynnæ* underlade/ **2.**
 Ty Månens Silfwer-Hoorn/ som Tjden richtig **Orsaken til Ebb och**
 mäta/ **Flood.**
 The giuta uti alt een öfwerflödig Wäta/ Vid. Joh: Arend. p: 863.
 Och som han måste sielf nu minskas nu förökas/ Rosellum de æstu maris.
 Snart rundas som it **Hiul**/ snart som een **Boga**
 krökas **Alij a Luna non magis**
 moveri aquam. quam
- 655 Så kan han Watnet och förändra hwart thet rinner **Calendulam a Sole**
 At thet snart **wexer** til och snart igen **förswinner**; **putant.**
Exempel ther uppå man uti Köket röner/ **Plutarch. lib: 3. de**
 När man *Vulcanum* med een Koppar Hätta kröner **placit: Philosophor:**
 Thet är på starkan Eld een Wattu Kittel setter/
 660 Tå hoppas Watnet strax/ frääs/ skummar/ pöser/
 spretter/
 Men minskas Elden/ tå begynner Watnet stana/
 Med Ebb och Flooden haar thet äfwen samma Wana:

3. Som Månen wexer til så börjer Hafwet jfwas/
 Och när han tager af/ må thet tillbaka drjfwas/
 Ja efter hans Natur skal thet sig hörsamt ställa/ 665
 Ebb och Flood skeer Nu **stjga up/ nu need/ nu twjna bort/ nu swella;**
 på åtskilliga Tider Dock at ej Månen jämt i alla Haaf och Strömar
 uti åtskilliga Haaf. Bewjsar thenna Kraft/ therom iag intet dömer/
 Jag tör min Hierna ej med sljke Saker plåga [80]
 Och moot hans waða Hoorn mit swaga Hufwud 670
 wåga.

Thet weet iag Flooderna haa ingen wißan Lexa/ {102}
 At them tilljka bör i heela Werlden wexa
 Och åter taga af/ ty eenstädz ä the fulla
 När Tunglet nys är tendt/ men annorstädes rulla
 The bort och minskas mäst när Månen mäst är 675
 trinner
 Och fyllig/ så man här ej wjßa *Reglor* finner.
 Snart wexer Flooden til tå Månen är i Söder/
 Snart uti Öster han sljk Watnetz Ökning föder/
 Med sljk Ostadighet wil Gud wår Klokheet winna
 »J sielfwa Ordningen wj ingen Ordning finna! 680
 När *Alexander* som ej elliest plögde wara
 Rät mykcket Skugge-rädd och skydde ingen Fara/
 Vid. Cart: Lib. 9. n. 9. Såg i *Jasquette* Flood een sådan Ändring henda
 Såg Watnet löpa af och strax tillbaka wenda/
 Tå häpnade han strax och styfwa Moodet slepte/ 685
 Ja meente wjst at Gud hans Wäg ther igän tepte/
 Så at hans stoorra Macht och Segersälle Wårja
 Ej lenger skulle gåå/ ej fleere Land förhårja/
 Dy hjrtade han sig och all hans Anslag wendes
 Med Flooden/ ja hans Strjd och Landamär ther 690
 endes.

Jag wil nu mig ej meer i salta Haaf fördiupa/
 Jag wil och intet meer af Reynska Wjnet supå/
 »Ty måtteligt är best/ för mykcket gott kan skada/

- Tå flyta Splittrarna som sönderbrutna Pjlar.
 Jag wil **eens annars** Taal och ikke **mit** förtällja
 »Jag wil för samma Kiöp/ som iag haar fåt thet/ sällja;
 Ther fins i Hafwet (som man oförgrjplig menar) 725
 Een Skärgård konstigt bygd af höga Berg och Stenar
 Som haar een eenda Port/ ther Wågor genom slippa;
 Men elliest mit uti een rund och resig Klippa/
 När som nu Strömen sig med heftig Fart utgiuter
 Och honom samma Gård i Trängslet innesluter 730
 Så han ej Utlopp haar/ tå brusar han och swäfwar
 Kring om then höga Steen och moot then samma
 sträfwar
 Ja stedse om och om som Qwarne-Hiulet snårrar/
 Och med then Hwirfwelgång een diupan Hurwa borrar
 Som swälljer Stock och Stubb och them moot Klippan 735
 kroßar
 At Splittrar flyta kring i stora höga Droßar;
 Om thetta tekkias må them Lärdom/ är iag glader/
 »Men taar min Ord igen och är ej mindre Mader
 »Så framt iag hafwer ej then rätta Mening funnit/
 »Skiut Måhlet närmare så skal tu hafwa wunnit; 740
 Vid. Fullers ho- Jäg säger så om then som och om andra Saker/
 ly State Lib. 2. Thet öfwergår mit Werk/ iag gerna thet bejakar/
 p. 122. »Thet är förgäfwes at iag bryyr min swaga Hierna/
 »Jag bryter wäl it Skaal at iag må fåå een Kierna
 »Men är thet alt för hårt så låter iag thet wara [82]
 »Och mister wäl een **Nött** at iag må **Tannen** spara;
 »Ty wil iag wara nögd med thet som andre mena/
 »Han är een Narr som troor sig wara klook allena;
 Tacksägelse »Men **Gud!** Jag wender mig med Hierta/ Röst och
 til Gud. Tunga
 »Til tina Werk igen och wil them städse siunga/ 750
 »Ehuruwäl iag weet at iag ej rät förkunnar {104}
 »Tit stoorå Loof/ som böör upfylla alla Munnar/
 »Ty thet skeer tig til Prjs at stolta **Böljor** brusa/

Och ther med sköllia bort förgiftig Kropsens Wätska/ 785
 Ja Blodetz Heta/ samt och Mieltans Bråna leska;
 Han hielper gierna til och wil alt sit förläna
 At han må til Behag the snygga Qwinfolk tiäna
 Och bleka theras Lärft/ thet grofwa med thet fina
 Ja Jsmugz-Kläderna at the som Silfwer skjna; 790
 Han gör och mykktet Gagn i Kiöket och så lagar {105}
 At Soppan blifwer tunn som Slunten ofta klagar;
 Ej mindre Tienst gör han i Trä- och Örtogårdar/
 Ther han sig om the små och späda Plantor wårdar/
 Begiuter rjkelig the torra Ympe-Stokkar 795
 Och then half döde Qwist uhr Moder-Skötet lokkar:
 Som han nu hielper wäl i Huushåld/ Kiök och Arnar
 Så haar och Mölnaren hans Tienst wid sine Qwarnar;
 Them han kan drifwa kring fast the så mykktet woge
 At them ej tiugu paar the störste Hestar droge; 800

Men öfwer alt kan man hans Konst och Kraft
 befinna

Uti *Fontainer* och *Cascaderna*, som rinna
 På margahanda Sätt/ snart högst i Skyrna spritta/
 Snart the fördolda Diup/ som *Vesta* gömmer/ hitta.
 Som Ådrar i een Krop sig sno i Bogter monga/ 805
 Som Knechtarna förtäkt i Löpe-Grafwer gånga/
 Så smyger Watnet och i Jordens mörka Klapur/
 Hwadän Kellor/ Men när thet bryter ut i något Holl som gapar
 Bekkar och Flo- Tå blifwa Kellor ther och Spegel-klara Brunnar/ [84]
 der komma. Som spruta Watnet ut igenom Tusand Munnar/ 810
 När sådant samlar sig och it thet andra rekker/
 Tå blifwa ther utaf the aldraliufste Bekkar;
 När åter theße sig i gröna Dalar sampna
 Tå blifwer Elf och Åå som aldrig kunna hampna
 (Fast the gå wjda kring the stoora Jordens Planer) 815
 Eccl. 1. För än som theras Lopp i sielfwa Hafwet stanar.
 Til ferska Watnetz Skutt bör Sniö och Hagel gifwa
 Jäm-ljka hwar sin Deel när Soolen börjer drifwa

- Them bort uhr Mark och Skoog/ ty tå så må the sökia
 820 Sin Wäg och Siögarna med sin Förlust förökia
 Dock om the i sin Fart it Rum i Dalar finna/
 Tå kortas Resan så the intet lenger hinna/
 Men Kiärren hafwa mäst (så framt iag Sanning ramar)
 Sit Uphoof utaf Regn som sig ther ofta slamar/
 825 Ty haa the ey Bestånd/ men stå nu toma/ torra/
 Nu åter fulla som it sumpit Myyr och Korra;
 Så mjns tå hwad iag för haar sagt at Åår och Floder
 Ha Hafwet til sin Faar och Jorden til sin Moder/
 Ty thet kan lönlige in under Marken krypa
 830 Och åter springa fram/ thet gjr hwad Skyyrna drypa
 {106} Och sleppa neder/ ja när Jjs och Sniö försmelta
 Må genom Wår-Flood alt i ferskan Siö sig wälta/
 Dock får wäl Hafwet sit igän när starka Strömar
 Utbryta så at Spång och Broafiölen rymmer.
 835 Som Jmmen stjger up i Brenwjns Pannan heeta
 Och wil Hög-Sätet strax i sielfwa Hatten leeta/
 Men när thet Rummet bljr förtrångt åt många Gester
 Och then utspridde Swet sig Droptaals sammanfester/
 Tå tilrar han snart need och genom Rören gljder
 840 At Glaset blifwer fult som nedan under bjder;
 På äfwen samma Sätt kan Soolens Heta draga
 Then lätta Dimban up och Luften emoottaga
 Som i een wjder Hatt/ ther göms thet som iag tänker/
 Til thes thet sedan i Regndroppar neder stenker.
 845 Med sådant Wänna-Låån kan altjd Soolen bljda
 Förskaffa Watn noog i heela Werlden wjda;
 [85] »Men at beschrifwa thet så artigt som sig borde
 »Thet faller mig för swårt fast iag een Penna giorde
 »Utaf the Wingarna som *Pegasus* haar twagit
 850 »J *Cyrrhæ* Brun/ then han med Foten haar upslagit:

Ty wil iag börja på at schrifwa thet iag hinner
 Om stoora Floderna så wjdt iag mig påminner/
 Och then *Riphæiska* bör nempnas med the främste/

The Förmäste
 Floder i Werlden.

- Tanais. The *Scythers Tanais* som wist är then förnämste/
Then heela *Asien* ifrån *Europa* sluter 855
Och uti *Euxino* sig seent omsider giuter.
- Jnda. Then *Indianiske Flood*/ som man nu hafwer gifwit
Jt annat Nampn och lätt för *Jnda Snida* schrifwit
Han rusar hastigt need af *Caucas* höga Tinnar
Och sedan långt omkring i tusand Ådrar rinner/ 860
Bespruter öfwer alt the Krydde-fulla Länder
Och mest *Cambaja* som oß många Saker sender.
- Ganges. Jag haar och läsit om then rjke *Gangis* Bölljor
Then *Paradises Flood* som Stranden tidt besköljer
Med gyldne Gruus och Sand/ thet man med Gjri 865
samlar
Och skrämes ej fast än så mången therom famlar/
Ja finner Döden förr än Guld; Dock ökes Machten
För *Bengala* ther af och *Aracanske Tracten*
Som bäär uti sit Skiööt thet röda Guldetz Würde/
The **sköna Fruchter** som af Floden blifwa närde. 870
- Mecon. Then Floden *Mecon* man och intet här förgäter/ {107}
Som sig rät Krantze ljk kring monga Städer fläter
Och ymbnar mången Wext men mest *Calamben*
rara
För hwilket mången wil ej röda Guldet spara;
Men öfwer alla är wist *Nili Flood* at prjsa/ 875
- Nilus
Vid: Tibullum, Lucanum J ty han Åår från Åår thet Landet öfwer flyter
& Athenæum item Pli- Och sedan sig uti Siu Grenar sönderbryter
nij Panegy: p. 51. 52. Ther med han *Africa* och fleere Länder tiänar
nec non Claudian: in Och hwar han går omkring stoor Fruchtbaret 880
Epigr: Euphrates. förlänar.
Thet är it Under stoort hwad man upteknat finner
Om Floden *Euphrate* at han uhr Berget rinner
Som kallas *Niphat* i *Armenien* beläget
Ty han skal löpa kring och sökia ganska träget
Til thes han får igen the stoor *Tigris* Elfwer [86]

- Med hwilka han sig seen i Röda Hafwet hwälfwar.
 Thet samma minner mig om stora *Jordans* Floden
 Beschrifwa några Ord/ helst för then Minne-Stoden
 Som *Josva* satte ther/ tå han *Israels* Härar
- 890 Lät genom Watnet gå/ som Helga Schriften lærer. Josv. 4. 9.
 Han hafwer sit Uphoof/ (thet kloke Män bewitna
 J gamla Bökerna som länge äre slitna)
 Sit Uphoof/ säger iag/ utaf the många Kellor Euseb. hist
 Som *Paneadis* Berg *Panejus* nederfäller. Eccl: lib. 7. c. 17
- [87]
- 895 J vårt *Europa* är ej någon Flood så kunnig
 Som *Donaw*, hwilken är så ganska yppen-munnig Donaw.
 At han utsprutar meer utur sin håla Strupe
 Än alla Turkarna the nånsin årka supa.
 Om thet är sant at han uhr *Arbons* Berg utweller
- 900 (Dock hwar Mann *Plinium* nu för een Sqwallra skeller)
 Tå see wj sannerlig at Barnet tjdte kan blifwa
 Fast störr än Modren är; Men hwad skal iag nu schrifwa
 Om Flooden *Tago*? Ty mest hwar *Poet* wil läppia Tagus.
 J honom och alt om hans gyllne Wågar gläppa
- 905 Samt dyrebare Sand/ men ingen må mig skylla
 Om samma Saga kan hans tomma Pung ej fylla;
 Han haar sit Utlop först uhr *Tajo* Spanjens Klippa
 Och kan the stoor Skipp och *Galeazzer* wippa
 Wid *Lisbons* sköna Strand/ på hwilken han flux stöter
- 910 Dock Wester Hafwet ther rät tjdigt honom möter:
- {108} Min Tjd ej hinner til widlöftigt at beschrifwa
 The margahanda Ting som jämwäl schrefne blifwa
 Om fleere Floder/ ty wil iag allenast nembna
 The best bekante Nampn och alt thet andra lembna.
- 915 *Rhodan* uhr *Alperne* til Frankerjke rinner Rhodan.
Loire går och djt dock ej så wjda hinner
 Som *Seine*, then *Paris* dock gerna närmar hade Seine.
 Ty thet een Prydna stoor til stoor *Lowvren* lade;
 Then fulle *Ebro* som sig genom *Spanien* stikker Ebro kallas nu

Mariza	Haar Nampnet ther utaf at han så mykket drikker/ 920
Parana kallas nu	<i>Garonne, Maraigon, Parana, Vecht</i> och fleere
Rio de la plata.	The äre kunnoga til Nampnen/ men ej meera.
Tiberis.	Then frake <i>Tiberis</i> igenom <i>Rom</i> sig tränger
Thems.	Thems går til <i>Londons</i> Stad från <i>Gravesand</i> och länger.
Rhein.	Rhein Strömen yppar sig wid <i>Amsterdamske</i> 925 Stranden
	Och bäär åt Drinkare Wjnåmar kring om Landen/ Så han är utaf Wjn fast meer Nampnkunnig worden
Elb.	Än utaf stoora Krjg then störste Kung på Jorden. Then Fiske fulle <i>Elb</i> gjr <i>Hamburg</i> herlig Näring/ [88] Och margahanda som wäl tiänar til Förtäring. 930 <i>Mayn, Weixel, Weser, Maas</i> samt <i>Jsel, Dynen,</i> <i>Oder,</i> <i>Po, Nieper, Ladoga</i> the många Siögars Moder/ Ty <i>Jlmeren</i> går djt och <i>Peipis</i> djt åt lutar/ Som Ryßar pröfwa tjdt med sina rutna Skutor;
	Ther äre Floder fleer/ them iag ej hinner tällja 935 Ty theras Mykkenhet kan lätt mit Minne swällja/ The Swenska Strömar Jag fruchtar at iag ej kan rekna alla Strömar och förnämste Siögar. Som uti Swerge fins/ och våra Heemskär glömer Them iag ej ofta seer; Dock skal iag nappast mista Rät många på min Längd och wåta Watn-Lista: 940
Mälaren.	Then sköna Mälaren wid Stockholm Utlop hafwer/ Och går til Örebro dock genom tronga Grafwer.
Wänaren.	Then starka Wänaren wjd Wadstena sig wjsar
Wäteren.	Men Wättren Wjsings Öö och Jöneköping spjsar;
Roxan.	Öst Giötar fånga Ijd i Roxan när the willja/ 945
Sillia.	DaalKarlar fara kring uti then longa Sillia / Som holls för Botnlöös/ och efter man kan smaka At han om Sommaren är nästan salt som Laka/ Tå gißar man at ther een Löngång måste wara/ Så Hafwet kan djt åt på wjßa Tjder faara. 950

- {109} J **Sörmandland** seer iag een Siö som kallas **Dunker.**
Dunker
 J **Småland Somen**/ ther så mången Kobba siunker/ **Somen.**
 Then rene **Hielmaren** är som it Gräntze Märke **Hielmaren.**
 Emellan Sörmandland/ Öst-Giöotaland och Närke.
 955 **Motala** är wäl stoor/ men kunde störrer blifwa **Motala.**
 Om han åt **Roxan** ej så mykket wille gifwa;
 J **Halland** flyter fram bå **Niða** Flood och **Lagan**
 Som sällan hafwa Nöd af minsta Wäderflagan:
 J **Skåne** äre Paß/ men inga stoor Strömar/
 960 Dock iag ej **Helgesåå**/ ej heller **Ringsiö** glömmes.
 Men uti Norge fins thes fleere som iag hörer/ **The Norske Siögar.**
 Ty ther är mången Ström som Såge-Qwarnar förer
 [89] Och hwelfwer liufligt ut uhr högste Berge-Tinnar
 Ja hysar mykken Fisk som **Baggen** ther i finner/
 965 Jblant them alla sägs wäl **Miös** then störste wara
 Dock kan han med sit Fall i ingen måtto swara
 Til then bekante Fors/ **Trol-Hättan**/ som man
 skådar/
 Ej långt från Wännersborg/ och alla Strömmar råder.
 [90] Om Danska Siögarna behöfwer iag ej rjma/ **M. Arebo insignis**
 970 Een annan haar ther på bekostat mången Tjma;
Tyßö och **Eßerom**/ **Slj**/ **Eider** må wäl flyta
Njf-Ljm och **Gudhemsåå**/ Ty Sanden börjer tryta
 »Uti mit Timmeglaas/ och utan Ord påminner
 »At Tjden oförmärkt med ljka Hast förswinner;
 975 Förthenskul måste iag och med min Penna fika
 Om iag skal schrifwa meer om thetta Wattu rjka;
 »Och sedan som mig bör then stoore Guden lofwa
 »Som så försörjer oß och skenker sådan Gåfwa/
 »Så mången Flood och Åå/ at the som ikke hinna
 980 »Til stoor **Hafwet**/ må i **Siögar** Näring finna.
- Nu wil iag kortelig til samme Gudens Ära **Om Kellorna.**
 Om Kellor några Ting/ som iag haar läsit/ lära/ **Hammona.**
 Ty at uprekna alt hwad *Plinius* han gißar

- Vid. Plin: lib. 2. c. 97. sqv. Thet är at wältra sig i stoorä Aske-Dyßar.
 & c. 103. Et Frontin. de Then undersamste som iag seer blant alla Kellor/ 985
 aquæ ductibus. Et P. Nic- Är *Hammons Brun*/ ty han om *Nätterna* och
 laim. lib. I.Cap.8. Jsidor. qweller/
 lib.13.origin cap. 13. Tå aldä kallast är/ är siud-heet och kan brenna/
 Men mit om *Dagen* kan man ingen Warma
 kenna;
- Mela lib. 2.c. 34. Andr. Ba- Ty tå är han så kall som IJs och intet niuter {110}
 cius de thermis l. 6.c. 28. Af Soolens heeta Kraft then hon i honom 990
 skiuter/
- De fontibus mirabilib vid. Uti *Silara* är een Flood/ hwars Kraft man menar
 Thom: Bartholin de medi- Är sådan/ at om man nedkastar Lööf och Grenar/
 cin:Danor: & Morisons Tå kunna the med Hast i hårdan Flint för-
 travels part. I. cap. I. pag wandlas/
 5. Silara.Vid.Baccin. lib. de Och hoo begrjper rät hur thetta drjfs och
 Thermis ubi agit de Euri- handlas?
 min & filare, item Plin: Än större Under är at ther i *Scotland* finnes [91]
 lib. I. c. 103. Vid. Laudem- Een Siö (men si hans Nampn iag ej så hastigt
 berg Acerr. Philol. pag. minnes/
 140. & Boys sermon Ps. Som Pennan löpa wil) af honom skal upfaara
 14. Een sådan Dimba som så kraftig menas wara/
 Plin. l.31. c. 2 commemo- At Träden ther omkring heelt rara Fruchter
 rat in Cæa insula fontem bäära/
 esse, quo homines fiunt Ty thet är ingen Nött/ ej/ Äple eller Pära 1000
 heberes. Men små Ank-Ungar/ si man wil för wist betyga
 The wäxa ther på Trää til thes the orka flyga;
 Och tå så sökia the först til sit Hemman rätta
 Och plaska need i Siön; Een löglig Frucht är
 thetta!
- Jt sälsynt Under är och thet som man för- 1005
 nimmer
- Eleusina. J *Eleusinae* Brun/ hwar thet alt stedse timmar
 Wid Athenen. Aristot. At man med sötan Sång och Strängia-Speel kan
 libr. de miracul. naturæ. röra
 Thes klara Wågor/ så the månge Uptoog göra.
 Andros är een Öö uti Then Kellan som ännu fins uppå Landet *Andros*

- 1010 Är jämwäl underlig om *Plini* Ord ej klandras/
 Som säger oß at hon eengång om Året giuter
 Then beste **Oljan** ut/ och eengång **Wjn** utspruter;
 Men hwadan kommer sljkt? Kan *Pallas* Olja
 twinga
 Uhr Sanden? Kan then Sweet uhr torra Jorden
 springa?
*Ægeiska Hafwet. Kallas
 ellies fons Phoeb. vid.
 Plin. l. 31. Cap 2.
 Pallas sägs först hafwa
 påfunnit at preßa Olja.*
- 1015 Mon *Bacchus* plantar ther the ädla Wjnetz
 Qwjster
 Och sedan Saft utur the mogna Drufwar kryster?
 Om Bekken *Cephiso* man något roligt schrifwer/
 At Hiorten som ther af wil drikka Sniöhwj
 blifwer:
 Men si *Cerona* Brun förmår at Fåra-Hiordar/
 Vid. Virgil. l. l. Georg.
 Vid. Montacut: Origin:
 Eccles. part. I. pag 36.
 Cephisus.
- 1020 Så snart the läppia ther bljr swarta såsom Mårdar;
Xantus haar annan Art och färgar Fåren röda
 Men röda Hafwetz Tång kan Purpur af sig föda:
Dodona hafwer och een öfwer-konstig Kella/
 Ty när man ther uti een Kepp och Stöör wil ställa/
 Vid. Plin. lib. 2. c. 103.
 & lib. 31. Cap. 2.
 Xantus
 Dodona
- 1025 Upswälljes han med Hast och rät som heelt
 förtäres/
 Men uti Watnetz Diup så underligen näres
 At han förutan Talg och Weka börjer brenna
 Så klaart at man ej kan een bättre Lampa tenna;
- {111} Jag må ej glömma bort een Öö som Nampnet hafwer
- 1030 Af sielfwa Lykkan/ ty thet sägs at ingen grafwer
 Ther någon Dam och Brun/ alzingen nödgas
 wekkia
 J Jsen någon Waak tå han wil Torsten slekka/
 Vid. Petr. Messiam Tom.
 2. cap. 30 & Plin. lib. 6.
 Cap. 32.
- [92] Men lembnar samma Kroog åt Fiskar/ Giäs och
 Ender/
 Ty *Indianen* weet hwar ther een Kella renner
- 1035 Utur it härligt Trää som groor i skarpa Sanden
 Och swettas ljkwäl så/ at alle ther i Landen
 Haa Watn noog ther af och hemta när the willja/
 Ty Droppar samt och jämt af Bladen nedertrilla.

- Vid: Plin. lib. 4. Cap. 7. Jag kunde mykket meer om Kellorna berätta/
 Jag kunde *Papper* noog i *Aganippen* twetta 1040
 »Men om iag wille alt uhr alla Böcker hemta
 »Tå lade iag i blööt kalt Watn/ som wj skemta:
 Uti *Peruvia* ther man sägs Guldet skära
 Med Telle-Knjfwar (dock är thet ther noog i Ära)
 Ther fins een Maaklöös Brun breed wid *Helenæ* 1045
 Kyrka
 Then Spanier hafwa bygt sin Helgon ther at dyrka;
 Ty utaf samma Brun går rät naturlig Tiära/
 Så *Indianen* ej behöfwer Konsten lära
 Af wåre Bönder/ som med Sööl och Arbet brenna
 Then swarta Oljan/ then som giör at Wagnar renna; 1050
- The Kellor finnes och/ (dock efter Båtzmäns
 Sägner)
 Them man een sådan Kraft och Egenskap tillegner
 At the hwar Tjmma Rum sin Smaak och Färg
 förbyta/
 Ja om man smakar them/ hwar Tand the sönder-
 bryta:
 Man må wäl undra på hwar til the Kellor doga [93]
 Som spruta jdel Eld i Stål-blå Swafwel-Låga/
 Sampt häfwa hoopetals ifrån sig många Saker/
 Pimstenar och sljkt meer/ som man uhr Askan
 rakar.
- West-*Indien* skal haa een Flood som må
 berömmas;
 Som är it Underwerk/ thet ingaledz bör glömmas; 1060
 Så snart then mörka Natt til Hwjla Folket manar/
 Tå hwjlar Floden med och mitt i Loppet stanar/
 Ja legger sachta need sit förra Dåån och tystnar
 Så han ej höres/ fast man noog ther efter lysnar;
 Men strax som Soolens Lius til Arbet Folket 1065
 kallar/

- Tå rörer Floden sig och som tilförne faller;
 Sj nestan sådan Art *Bethesda* Dam och hade/
 Ty hwar och een *Sabbath* han sig til Hwjlo lade
 {112} Och höll så sin *Sabbath*, men när then war til Enda Joseph. lib.7. de bell.
 1070 Och Söknedagen kom begynte han sig wenda. Judaico c. 24.
- Oreknelige Ting fins yttermeera schrefne
 Om andra Underwerk som äre Watnet gjfne;
 Ther skal i *Jndien* it Haaf upfunnit wara/
 På hwilketz wåta Plaan man ej med Skipp kan faara/
 1075 Ty ther står Örter/ Gräas och Trää i skönste
 Blomma
 Så högt at the långt up utöfwer Watnet komma;
 J *Jrland* är een Flood/ i hwilken om man stikker Gerhard Boate dans
 Een Kiep/ si han tå strax een sådan Kraft indrikker l'histoire naturelle
 At thet i Botnen står til hårda Flinten blifwer/ d'Jrlande.
 1080 Then Deel i Watnet är bljr Jern; Men si (man
 schrifwer)
 Thet öfra sin Natur som thet har haft/ behåller/
 Hoo kan wäl grunda ut then Orsaak som sljkt
 wåller!
 [94] Och jämwäl thenna Kraft som Brunnen fordom
 hade
 J hwilken *Labans* Måg the Aspe-Keppar lade;
 1085 Som giorde at så snart som Fåren hade drukket Gen. 30. v. 37. sq.
 Utur then samma Brun/ tå blef altsamman brokot
 Hwad the seen ynglade/ så *Jacobs* Hiord föröktes
 Och *Laban* wiste ej hwar med then Winning söktes.
 Jag fruchtar at man wil mig ej meer Wits-Ord gifwa Gassend. in vita
 1090 Så framt iag flere Ting och Under wil beschrifwa/ Peyresc.
 Men iag försäkrar thet at iag ej något dichter
 Ty om thet hoos mig fins iag mig tå så förplichtrar
 Som af *Cassandra* skeet/ at alle må mig straffa
 På thet min Ord ej meer Oreda måge skaffa. Vid. plura ap: Wernerum
 1095 J *Colmars* säger man een sådan Kella wara de admirandis Hungariae
 Som hafwer Ebb och Flood/ ty man skal ther förfara aquis.

Fallopium de aquis medicatis. At på een Tjma Rum kan Watnet gå och stana
Rät otta gånger ymst och håller jämt sin Wana.
Hwad i *Puteolis* och *Zembij* Kella hender
Kan iag ej schrifwa nu men Läsaren djt sender. 1100

Så ljtet som iag kan i kalla Watnet trifwas/
Så ljtet mins iag alt hwad ther om kunde schrifwas/
Förthenskull wil iag i Gudz Wjshetz Diup mig
senka

Som meera innebär än iag kan nånsin tänka;
Men intet wil iag mig som *Philosophen* kasta 1105

Bort uti *Euripo*, förty hans Wågar hasta
»Och iag thet ej förstår: Jag wil wäl eftertota
»Men stanar när iag seer at stoorä Hinder mota;
Jag törr förthenskul nu ej komma näär *Averna* {113}
Befarandes at iag skal kenna i min Hierna 1110
Then stygge Dimbans Kraft som up af honom
wäper

Och ofta Foglarna i sielfwa Flygten dräper:
Jag löper långt ifrå *Mephitis* som så lughtar
At och *Herodotus* för sielfwa Jmmen fruchtar.
Cocytus, *Acaron* och andra fula Siögar 1115
The äre *Maros* Lust/ som fljtigt theruhr tögar.

Stoorä Naturens Dock må jag ej min Gud thet Lof/ then Äran
Vnder uti Thermis söna/
eller warma Bad. Som han haar wäl förtiänt med sine Gåfwor sköna
Needgömd i Jordens Skööt/ them han oß ljkwäl
unnar

Vid. Andr: *Baccium*. Utj the **Warma Bad** och **sura Helso-Brunnar**; 1120
Thom: *Jordanum de* Man weet at Öl och Wjn een Efter-Smaak kan [95]
Moraviae therm. draga

Af Kärlet/ såsom noog befins i Mun och Maga;
Fallopium. Weckerum. Ty thet som hafwer ståt i Meßing/ Tinn och Koppar
Helmontium de font: Thet smakar utaf Erg som skadar våra Kroppar;
Spadan. Så må thet jämwäl i Gudz stoorä Wisthuus henda 1125

- Och i thet stoora Köök i hwilket wj ofß wenda; Theophrastum.
 Ther fins i Jordenne rät såsom några Grytor Doct: Beale Aer Angl
 J hwilka Watnet giuts för än thet längre flyter/
 Om Ådran är tå salt så wil och Watnet smaka
- 1130 Ther af/ och blj så skarpt som sielfwan Sille-Laka; Thurneiser.
 Är ther och annan Malm och *Mineraliskt* Grytter/ De Thermis Bajanis
 Swafl/ Alun/ Koppar-Röök/ Sallpetter/ si tå smittar vid. Scipione Mazella
 Thet Watnet så thes Smaak fåår ther utaf een nell' Anchita di Poz-
 Kenning/ zuolo Cap. 20. 21. &
 J a fast thet synes reent så är ther dock een Blänning; elegantiss: Epigramma
 1135 Ty Ångan som går up af Bergens diupste Rennar di Matteo Factano.
 Har med sig sådan Rost och Skarphet som man
 kenner
 Beblandad med *Victril*, Jern-Oos/ Wjsmut/
 Gallmeja
 Samt *Ochra* hwilken gjr Bruuks-Folket noog at säya; Vid. D. Hiernes
 Hoo wet ej? Dock ther är wäl then som ej haar **Wattuprofware.**
 pröfwat
- 1140 At Watnet smakar kalt/ ty Herrar ej behöfwat
 Som daglig drikka Wjn; Men ther ä Kelle-Grifter
 J hwilka Gud med Fljt then kalla Smaak omskifter/
 Ty somblige af them haa Watn **Heett** som Låga
 Så man ej ther uti törr minsta Fingret wåga;
- 1145 Men andre gjfwa **Liomt** som medelmåttigt warmar
 J it naturligt Bad the styfwa Been och Armar;
 Si sådan Läkedom then stoore Gud ofß gifwer!
 Sj sådant gott *recept* han underligen schrifwer!
- {114} At wj i hårda Berg och Jordens diupste Renor
 1150 Få thet som ljsa kan Kropp/ Hufwud/ Ådrar/ Senor:
- Sljkt gjr ofß Tyskland noog samt *Ungern*, J Gasconien **äre**
 Frankerjke/ **these Bad och**
Luyck, *Behmen*, Engeland/ *Jtalien* thesljke; **Brunnar:** Chau-
 Ja Mähren/ Holland med/ men skulle iag förgiäta doretz, Barech.
 Then ädla Jord/ then Moor som gjr mig Bröd at äta/ Aigue chaudes
 1155 Thet **stoora Swealand** som och omsider wjsar Baigneres.

- Vid Bartas: At thet med gammal Maat nu ej allenast spjsar
The tappre **Knechtarna**; Men haar och *rara*
Drycker
- In agro sinensi äre Åt späda **Qwinfolk** när them någon Krempe
Caldanell och Aviana trycker;
- Grottan; Witerbio. Får **Meedwj** taga til/ får *Hierne* Hiernan bruca [96]
uti Naples och Pute- Man skal med Gudz Hielp see/ see margahanda 1160
olo äre och herlige Siuka
- Bad. J Tyskland:** Fåå Boot för långlig Soot/ then halte Krykkan kasta/
Spaa/ Swalbach/ Then Lame hoppa kring; Een Blind på Wägen hasta/
Eger/ Andernach/ Een Watusichtig skal förundra sig och spörja
Pirmont/ Carlsbad/ Hwj Magen swängnar så/ ty han wil wjger börja
Göppinger, At plåstra Grannen sin som haar it neesligt Lyte 1165
J England äre Af Franske Meslings Arr på Läppar/ Hals och
Knaisbrough Rothe- Snyte;
ram, Oulton Astrap. Ja thet som *rarast* är/ *Podagers* Undersåter
Tunbrigde Scarbrough, J hwilkas ömma Kropp hwar Ledamoot så låter
Epsham. At Döden ömkar them; The skola i the Brunnar
Som Swerge gjr oß nu med mykcket glada Munnar 1170
Tjdt dricka Sundheets Skåål/ och när the Watnet
niuta
J stilla Nychterhet behöfwer ingen tiuta
At Senan warder styf/ at rutna Bloden tioknar/
At Beenen krympa sig/ at Ögna-Liuset slåknar;
Jag lemnar altså them thet Helso-Watnet klara/ 1175
Och wil nu see hwad gott på Jordan monde wara;
Thet är ej länger sundt at gå med wåta Jljär
Then dantzar wäl i Gräas som hafwer inga Tilljor. [97]
- Jordenes** Kom *Musa* fölg nu med/ skiär Pennan wäl til
Beschrifning. rätta
Tag schrif-Tyg/ Papeer/ Blek/ och hwad som höfz 1180
til thetta;
Wj willje gåå omkring Fru *Vestæ* sköna Ägor
Som när Lantmätaren Jord-Riftning hålla plägar;
Ty thet är Mödan wärdt then Egendom beskåda

- Utöfwer hwilken Gud of gifwer Macht at råda;
 1185 Thet är then **Wäna Jord** som of så liufligt fågnar
 Uti vår Födslo-Stund och of **alt sit** tillågnar/
 {115} »När **Waggan** är ej giord/ när **Lindan** är ej sömad
 »Taar hon of i sin Fampn/ ty böör of intet vid. magnificam terræ
description. in Plin. lib.
2. Cap. 63.
glömmat;
 »När **Watn/ Eld** och **Luft** ej meer of wilja tiäna/
 1190 »Wil hon of i sit Skööt it roligt Herberg läna
 »Och gömma våra Been/ **wårt Stoft i sit** förwara
 »Til thes at wj för **Gud** of skolom uppenbara:
 Then skarpa **Luften** of mång Anstööt ofta wäller
 Och i vår usla Kropp it farligt Wäsen håller/
 1195 Men frjda **Jorden** wil of som een Amma deggia
 Ja under Fötterna sig för of nederläggia/
 Och låta trampa sig/ ja oförwäget spierna
 Af them som hon ljkwäl hwar Dag försörjer gerna.
 När **Watn/ Eld** och **Luft** förgrymma sig och rasa
 1200 At man för thes Macht må fruchta/ bāfwa/ fasa
 Så blifwer **Jorden** froom/ gör af sig intet Buller
 Om hon fåår blj til fredz; Dock stundom skeer thet
fuller
 At **Gud** tā han är wreed kan med sin Ande röra
 Then stilla Jorden/ så hon må stå up och höra
 1205 Hans strenga Herre-Bud/ at hon skal hastigt
rembna
 Och swällja up thet Folk hwars Synder Gud wil
hembna;
 Men fast hon **skonar/ si!** så skal hon ljkwäl **hota**
 At Gud bā wil och kan them i een Hast utrota;
 Ty hon plä skaka sig så Toorn och Muren darrar
 1210 Så Husen rambla kull med Wäggiar/ Taak och
Sparrar;
 Ljkwäl är Jorden helst of til all Tiänst benägen
 Och tröttas ej ther wid fast man är något trägen
 Til bruka hennes Låån/ hon låter krafsa/ rjfwā/
 Såå/ plöja/ ärja sig/ ja wälta/ grafwa/ drjfwā;

Storax och Benzoin, Moscus och Sandaraca

Kan man i Öfwerflöd af hennes Förlåt skaka; 1280

Men fast så rjk een Brud är gifwen oß til echta/
 Böör oß dock träla så at mången må försmechta
 »Om han wil hafwa Bröd; Med suuran Sweet och Möda
 »Böör een och hwar af oß förwerfwa sig sin Föda.
 Ther måste Ploog och Bj/ Harf/ Stock och Hakka brukas 1285
 Samt annan Redskap meer om Jorden rätt skal miukas/
 Ther tarfwas Regn och Dagg/ ther tarfwas Frost och Heetta/
 Ther tarfwas Gödsel som skal giöra Åkrar feta;
 Ja entlig tarfwas och två tragne-trjfne Händer
 För innan thenna Brud oß någon Gåfwa sender. 1290
 Så skrinn och ogiaf är then fagra Jorden blifwen
 Alt sedan som hon wardt uti vårt Wälle gifwen;
 Men tå Gud henne först i Werldene beredde
 Och henne späd och ung för *Adams* Ögon teedde/
 Ach huru dägligt/ ach hur rjkt war hon tå smykkad? 1295
 Hur war all hennes Drägt bebrämard och bestikkad?
 Från högste Berge-Klint til diupste Däldens **Skrubba**
 Fanns ej it eenda Trää/ een eenda Stiälk och Stubbe
 Then ikke war beprydd med Blomor/ Fruchter/ Kernor
 Ther af hon war så skiön som Himmelen af Stiernor; 1300
 Ther til halp intet Regn ej heller Soolens Strjmor/
 Ej någon långlig Tjd/ Ej Åretz många Timar/
 Nej! med **it eenda Ord/ it eenda Ord!** Gud gjorde
 All sådan Ymnighet som *Adam* såg och spoorde.

»Thet Ordet sådde Frö/ thet nedergrof och **Rötter/** 1305
 »Thet plantade all Trää/ thet gjorde Bäär och **Nötter/**
 »Jn-ymppte Teelningar/ gaf Färg åt alla Blomar/ [118]
 »Så thet på een Dags Tjd war Winter/ Wåår och Sommar/
 Lät alle Konungar med wäldigt Alfwar biuda/
 Lät theras Ord och Bref så hårt som Tordöön liuda; 1310
 The kunna ther med ej een Ört uhr Jorden draga/ [101]
 Fast the än ther til all sin Ljftztd wille taga;

Wj undre noogsamt på at *Arons* Staaf hin torra/
 Til Witnesbörd emoot then Hoop som dierfdes
 knorra/

1315 Baar många Mandlar som på een Nat mogne worde/
 Jt Werk thet *Coreh* sielf wäl såg at Herren gjorde;
 Men större Under är/ thet iag nu ämbnar schrifwa
 At Jorden på een Stund så fruchtbar kunde bljfwä;
Gud sade; Genast stood then rake *Ceder* ferdig

1320 På **Bergens** höga Kull/ samt *Larix* seeg och hårdig/
 Ther jempte **Fuur och Tall/ Een/ Ask och smerta**
Biörkar

Af hwilke skiärs gott Rjs som Barna-Tuchten yrkiar.
 På **flakka Fältet** haar then hårda Eek sig rotat/
 Samt sköna Böken then som altid bljfwer hotat/

1325 Then Skugge-wjda Lind och Aspen then som bäfwar
 För hwar een Wäderpust som then med Froßan
 sträfwer.

J sida Dalarna och ut med klara Bekkar
 Seer man at Widian sig samt Aal och Pijl-Trä strekker:
 Men gröna Engiarna bepryda Myrte-Buskar/

1330 Hägg/ Oxell/ Roosen-Törn/ i hwilka Haren snuskar.

Een Gud så good som rjk! Han wille så försörja
 Thet första Echte Paar/ som skulle Huushåll börja;
 Gaaf Trää som med sin Frucht mång Diur i Skoogen
 föda/

Ja the osnygga Swjn til största Fetma giöda!

1335 Så haa wj rjkelig alt thet wj nu betarfwa/

Och ingen är rät arm fast han får aldrig ärfwa!

Nytta som man

Ty Skoogen gjr oß Trää om wj haa Lust at byggia

hafwer utaf Skogen.

Han gifwer Weed och Kohl om man wil koka/

bryggia/

Han gifwer Mast och Kiööl och margahanda

Timmer/

1340 J hwilket man med Maak kring heela Werlden

simmer/

Han gifwer både thet som fattig Man behöfwer
 Och thet then eene Kung then andre med bedröfwar/
 När flygande *Castéel* och Slott som kunna röras
 Med några Tusend Man i wjda Hafwet föres:
 Ja heela Skogarna med Wingar utstafferas 1345
 På thet then eene af then andre må fixeras!

Jordenes Fruchter. Men ikke alt til Strjdz! Then frjda Jorden gifwer {119}
 Margfallig Fröö och Frucht som oß til Nytta blifwer;
 Thet skiöna Äple-Trä som på the kröökte Greenar [102]
 Bäär sina trinna Bröst man weet wäl hwad iag menar/ 1350
 Jt är thet andra ljkt; *Pomona* then Gudinna
 Hon hafwer thet som wäl anstår een Danne-Qwinna.
 Men utaf Äplons Art fins marge margehanda
 Och på thet iag ej skal ondt i thet goda blanda/
 Så nembnar iag ej fleer än the som hols för *rara*, 1355
Granater som hoos oß ä något dyrebara
Citroner, Pomerantz, de Sina kan man finna
 J största Mykkenheet när Spanie-Farer hinna
 Jgenom Stockholms Skiär fast ther är något Pepar
 På them/ hwad hielper thet? Een fattig fremmad 1360
 Skepar
 Bör hafwa sin Förtjänst; Låt Torparen såå Rofwor
 Ty han så främmad Frucht ej retteliga profwar.
Bosdorfer, PomRenées, Bon Chrétiens the trjfwat
 J andra Länder best/ samt *Pepins* hwilka rjfwat
 Med stoort Begiär sin koos/ men iag och mine Ljkar 1365
 Wi tyckia Jnländsk Frucht then andre intet wjker:
 Wj sakne wäl hoos oß *Orangnens* gyldne Fruchter
 Och jämwäl *Alcican* som ljkt een *Ambra* lucher;
Castanier fattas och; *Persicher, Apricoser*
 Är Rjkmans Maat/ ther af een Fattig sig ej rosar; 1370
 Dock *Pergamotter* noog fins her och gula Syser
Pruneller, Callevill, när Bloman icke fryser/
 Tå man och Frögdefull seer all then skiöna *Orden*
 Som Gud planterar på then nyys-begräsd Jord

Gud gifwe iag så wist thes Roos rät kunde schrifwa!
 Rät schrifwa om then Frucht som Herren hafwer ympat 1405
 På *Ceylons* fagra Öö/ then många hafwa stympat
 Och sökt thes *rare* Wext til andra Orter flyttia
 Så man alt *Jndien* wil nu i Hålland nyttia.
 Men Gud haar dock så giort at alla Länder bära
 Wärteken af hans Hand til hans Beröm och Ära! 1410
Molucca, hwilket är een Lustgård eller Haga
 Gjr oß the Neglikor som warma up wår Maga/
Chinesen hafwer noog af margehanda Fruchter
 Then eene smakar wäl/ then andra bettere luchter/
 Tingi Förnämbliq Jngefär then han weet så at laga [105]
 At samma bittra Root Kräs-Magan kan behaga.

Thet samma Herrans Ord som han then Dag har taalat
 Til Jorden/ hafwer och med Guddoms Kraft befallat
 At *Nardus* skulle stå heelt ymnig och bepryda 1420
 All Marken med sin Lucht/ *Jasmin* haar och måst lyda
 Thet stoorä Bud och sat sig på the sida Engiar/
 Men blifwer ofta lagd uti the skönste Sängiar;
 Thet bittra *Aloes* haar man tå kunnat sankä/
 Then liufste *Balsam* och som wederqwekker Kranka
 Ther såg man *Myrrha* stå/ här *Gummi* nederdrypa/ 1425
 Ther *Costi* stiga up/ och här *Rhabarbar* krypa
 På Jordens gröna Skiöt/ ja Himmel ljknad *Manna*, {121}
 Omskiönt thet ikke är så kraftigt som thet sanna.

The undersamma Röö af hwilka Zocker siudes
 Så ymnigt at thet nu hwar Dag til Salu biudes; 1430
 China Chinæ Then dyra *Chinæ* Root som menas kunna läkia
 The siuke/ fast the haa begynt åt Grafwen kräkia;
 Amfion. Thet starka *Opium* som hielper them ther waka
 At the then långa Sömpn få understundom smaka;
 Then milde *Tamarind* som tyst i Magen smyger/ 1435
 Men blifwer enom seen i heela Kroppen dryer;
 Alt thetta och än meer haar Herrans Ord upropat

- Och sådan Blomster-Häär på Marken sammanhopat:
 Thetsamma hafwer och otalig många Rötter
- 1440 Oß til een nyttig Tiänst lagt under våra Fötter/ **Jnländske Fruchter.**
 Ther af så mången een uti sin litzla Hydda
 Sit Uppehälle får/ och hafwer Maat och Krydda:
 Men Bohagz-Qwinnan weet een richtig Skildnad
 giöra/
 Weet hwar til Timian/ Salwia/ Meyran höra/
 1445 Weet wäl at Saar och Dill/ *Lavendel* och *Persillia*
 Är bättre i it Kiök än *Tulipan* och *Lillia* :
Augurker, Artischok, Rödbeta/ Portulaca
 Samt mångaslagz *Salat* som ej plä illa smaka/
 Besynnerlig *Lactuc, Asparagus, Endiver*
- 1450 Gör nästan samma Gagn som *Capris* och *Oliver* :
 Dock *rarast* är hoos oß then dyra Maat *Meloner,*
 [106] Som haar (iag troor) een Kraft hoos sombliga
Matroner,
 Men om then samma Kost kan heta eller kyla
 Weet intet iag/ ty the må wäl then Wjshet skyla.
- 1455 Man må wäl undra på at Jorden årkar bära **och Bäär.**
 Så margehanda Frucht som wj hwart Åår förtära/
 Särdeles många Bäär/ så många at iag hinner
 Ej schrifwa theras Nampn/ fast iag mig them
 påminner/
 Men några schrifwer iag som både Ögat låkka
- 1460 Och kitla Handen at hon flitigt gjrnas plåkka:
 The runda Kirsebär/ the saftige *Coraller*
 Är then förnämste Frucht som mongom helst
 befaller;
 Jag wil ej tala om thet Bonde-Flikkor weta
 Och kunna deals på Berg deals uti Moßar leta;
- 1465 Nu Smultron/ Hallon/ Trann nu Lingon/ Hiortron/
 Fläder/
 Nu Niupon/ Galron/ Slåå/ och meer som Gud
 bekläder

- Hwad är af *Opitz*, *Catz* och *Taubmans* Penna
fluttit?
- Hwad hafwer *Ariost*, hwad haar *Buchanan* drefwet?
Hwad *Barle*, *Heyns* och *Rist*, som sämligt hafwa
schrefwet?
- J Sanning! *Cyrrhæ* Flood och the *Castalske* Brunnar/ [108]
Omskiönt the öste ut otalig tusand Tunnor/ 1530
The hinte dock ej til/ om tu ej *Evan* stoore
Som oftast spädde på och Pennan wåter giore;
Men nu må Swälljare/ Ölholkar/ *Bacchi* Bröder/
Wjn-Swampar/ Suputs-Barn/ Glaas-Kempar/
Item Flaminij, Marulli, *Cerces*-Söder/
Mureti, Jul. Scaligeri, Herr Nimmer-nychter med thes torstige Gesäller/ 1535
Ronsardi, Aurati præ- Dregg-Leppar/ fuchtigt Folk/ och hwad the kallas
conia Bacchi. heller
- Beschrifwa meer här om/ ty iag wil ljtet stjga
Bort til it annat Trää thet iag ej må förtjga.
- Jndianske Palmens Thet är then *rara Palm* som *Jndianen* hägnar; [109]
Beschrifning. Hwil- Ty thet gör honom Tjänst på alla Trädens Wägnar/ 1540
ken uti Maleiska Thes Fruchter wille iag wäl gifwa tig at smaka
Språket kallas Tri- Men Trädet är så starkt at iag ej kan thet skaka;
can, och thes Frucht Jag går wäl långt omkring/ tig länge uppehåller
Niber. Med mykket fagert Snack/ men weest tu hwad
thet wåller?
- Then Lustgård är så stoor som iag nu wil beskåda/ 1545
Qwarteren så fördeelt at iag kan intet råda
Om thet taar någon Tjd/ man seer här mykket {124}
meera
- Än hwad *Alcinous* i sin Tjd lät *plantera*,
Än hwad *Semiramis* på *Babels* brede Murar
Haar ympat/ ia then Frucht fast längre bljr och 1550
durar;
- Men si! Thet fagraste som iag nu här kan finna/
Thet undersamste som kan mina Tankar winna
Är förbemälte Trä som *Jndien* bekröner

- Och är så skönt at man Gudz Allmacht ther af
 röner;
- 1555 Thes Längd är ganska stoor och wil ej *Cedren* wjka/
 Thes Greenar äre små och Tallans nestan ljka; Vid: Tevet: Lib: 12.
 Och på thet samma Trän ej skola hastigt foorna Cap: 21. item Garsiam,
 Haar then Allwjse Gud behagat så förordna/ Strasiam &c. & Goma-
 At the hälst rota sig på wåta Wattu-Renar ram in Histor. Jndic.
 1560 Och skyy then Jord som är upfylt med Gruus lib. 3. Cap. 94.
 och Stenar; Oviedo in Summar:
 The krökia sine Lööf at the som Skölden bugna Ind. Occid. Cap. 66.
 Så Fruchten under them kan sig af Skuggan hugna;
 Then samme wexer fram som stoore Drufwe-Klasar
 Men *Portugisen* ej therföre något fasar/
- 1565 Han äter Kiernan sielf och sällier sedan Skalet/
 »Took som thet **Wersta** taar när han haar **Gott** i
 Walet;
 Thes Nampn är *Cocos*, men the hurtige *Maleter*
 Betyga at thet rät egentlig *Niber* heter;
 Een *Indianisk* **Nött** plä wj gemenligt kallat/
 1570 »(Som man taar up it Ord så kan man låta fallat).

Men wäl een sälsynt **Nött** som mykken **Nytta**
 gifwer

- Om elliest alt är sant/ hwad *Linschotanus* schrifwer;
 Ty utaf Trädetz **Bark**/ när man then grön afrjfwer
 Och sedan torkar wäl/ then bästa Hampan bljfwer
 1575 Ther af man spinner Tog/ så longa/ starka/ tiokka/
 At man een Kabbel förr än them skal sönder plåkka;
 [110] När *Indianen* och uti sit Skip behöfwer
 Top-Segel Fokka/ Skööt/ han ej så länge töfwer
 Til Segelmakaren wil sådant syy och skära
 1580 Men si han weet sig Råd/ hwad kan ej Nöden lära?
 Ty han kan *Cocos* **Blad** så konstigt sammanfläta
 At the som bästa Segl blj tunna/ starka/ täta.
 När sielfwe *Cocos* **Frucht** är mogen tå begynnar
 Een liufig Saft utgå som sedan ymnigt rinner/

At ther utaf een Nött tu Stoop full ofta blifwa 1585
 Man måste fuller troo thet nu så många schrifwa;
 Tå dågar **Skalet** med och kan med Salt beredas {125}
 Så wäl/ at man ther wed ej longan Tjd kan ledas/
 Men när alt moget är tå torkas förra Wetskan/
 Och får een **Kerna** snart så stoor som största Sweskon/ 1590
 Så sööt och god af Smaak/ så kraftig til at nära
 At man ej bättre Sågl kan önska och begära;
 »Och at ej tryta skal hwad man i Huushåld tarfwer
 »Tå **taar** man hwar ther **fins** och ther thet **fattas** skarfwer
 Så giör *Maleten* och af samma Kerna twingar 1595
 Han sådan Olja/ at man sleker wäl sit Finger;
 Men si iag måste nu ej heller thet förglömma/
 Hwar af man synnerlig kan thenna Frucht berömma/
 Then **Saft** som ther utur plä stundom ymnoft flyta
 Och kallas *Sura*, kan när Ätika mon tryta 1600
 Strax surna tå man then för Soolens Strjmor steller/
 Thes förste *Spiritus* är skön som *Moscateller*,
 Och kallas *Nypa*, men thet som wil efterlakka
 Är utaf sämbre Prjs och kallas ther *Uracca*,
 Dock giör thet samme Gagn som bästa Klingenberger 1605
 Och som een Purpur Roos *Zebuttens* Kinbeen ferger/
 Om han med Zokkker wil bekrydda sina Rätter/
 Tå giör han intet meer än samma Saften sätter
 J Soolen på een Stund/ så haar han som är likker
 Så söta Saker at han sig om Munnen slikkar: 1610
 Wil man omsider thet berömde Trädet fälla/
 Tå kan thes **Stokkar** och thes goda Timmer gella
 Fast meer än beenhård Eek/ men blöta Kernan preßas
 Helt tun och ther til een *subtilig* Jern-Styyl hweßas/
 Seen schrifwer man så nätt som med then besta Penna [111]
 Ther uppå Post-Paper kan kap med Posten renna.
 Om Gud ej hade tektz sins Wjshetz **många** Håfwor
 Utgiuta och betee oß margahanda Gåfwor/
 Tå hade warit noog at han **thet Trä allena**
 På Jorden hade satt/ som många Lärde mena; 1620

Ty thet allena är it **Skafferij** som spjsar/
Jt **Köök**/ een **Kellare**/ it **Tyghuus** thet man prjsar.

O Ewig-Stoore Gud/ Alzmächtigste *Jehova!*
Om man ej elliest noog tin Wjshet kunde profwa/
(126) Så skulle thetta Trä ofß Ögonskenligt lära
At tig allena bör all Starkhet/ Kraft och Ära!
Ty af thet samma haar man både **Maat** och **Kläder**/
Skipp/ **Segel**/ **Paper**/ **Bleck**/ **Wjn**/ **Watn**/ **Huus** och
Städer.

Ja nestan alt thet som i Huushåld plägar tiäna
1630 Kan thetta eena Trä rät rjkelig förläna!
Wid sådant Underwerk är rådsamt at iag stanar
Omskönt *Sinesen* med sit korta Språk mig manar
At iag skal länger gå och fleere Ägor syna
Som i hans **skiöna** Land af många Fruchter **skjna**;

1635 Ty Gud *planterar* ther then sundaste *Calambe*
Dudroa, *Anones*, *Durionas* och *Jambe*.
Men sådant kommer ej moot thet som nu påminnes
Om Trädet *Persea*, som i *Ægypten* finnes/
Thes **Frucht** är **Hiertan** ljk/ thes **Lööf** seer ut
som **Tungor**

Spitzelius in prae-
fat: felic: Literat.
vid. Hieroglyphi:
Ægypt.

1640 Är både teck at see och jämwäl good för Hunger;
Gud gifwe Menniskian thet samma Kynnet hade
At Hiertat tänckte alt thet Tungan liufligt sade
Så Ord och Mening sig ej mindre sammanfäste
Än Trädetz Lööf och Frucht/ så skulle man sin Neste
1645 Så tjdt och listelig med fagert Taal ej swjka
Men Tungan wexer nu hoos Hiertat ej tilljka!

Hur ymnog Fruchtbarhet *Sicilien* kan gifwa
Är swårare at troo än thet är at beschrifwa/
Ty thet berettas/ at then Jordzmon alla Nätter
1650 Frambäär een nyfödd Wext och dubbelt meer ersätter
Än hwad om Dagen kan af Fää och Boskap ätas/
Skal Herrans stora Macht och Godhet tå förgåtas?

Silius Jtalicus.
Æstiva quantum &c.

Om iag nu sljkt och meer med Fljt betrachta wille [112]
 Tå måste iag it Åår på Marken blifwa stilla;
 Ty fast om *Adam*, tå han dristade sig taga 1655
 Förbudna Trädets Frucht/ som *Eva* mond behaga
 Haar Jordens Jungfru Krantz af hennes Hufwud refwet
 Så Törne/ Tistel/ Starr och Ogräs är nu blefwet
 Then Prydning henne gifs at ther med sig betekka
 Så långt som hennes Kropp och många Lemmar rekka/ 1660
 Ty sukkar hon rät hårdt och bäfwardes beklagar/
 At hon nu är så snööd som fordom war så fager/
 At hon een ljtten Tjd blomerat Tyg fåår bära/
 Men måste låta straxt sig Sörje-Klåder skära;
 At hon som elliest war och hade kunnat wara {127}
 Een altjd däglig Möö förutan Ålders Fara/
 Hon måste wara nu ljk een Huusachtig Qwinna
 Som hafwer Rokken kär och gerna gitter spinna/
 Ja wil haa Tenen full/ men wed hon är så trägen
 Får Sömmen henne fatt/ bljr henne öfwerlägen/ 1670
 Så ther een Fnurra sig på hennes Tråd förknyter
 At hon sins Arbeetz Lust omsider sielf förtryter:
 Men hwj wil iag thet Werk som lofligt är/ fördöllja?
 Och med så **mörka** Ord een **klaa**r Saak öfwerhöllja?
 Wår Jord hon är nu ljk een Qwinna som kan föda 1675
 Hwart Åår it Barn/ men si med sådan kärlig Möda
 Utmattar hon sig sielf/ kan sedan intet orka/
 »Ther Soolen länge skjn ther wil hon mykcket torka/
 Dock huru swag och trött sig Jordan mon nu wjsa
 Så gifwer hos oß noog Anledning til at prjsa 1680
 Gudz undersamma Kraft/ sljkt at iag rät må göra
 Skal *Majus* mig uti sin stoorä Trägård föra/
 Tjt iag mig ämbnade tilförne/ men haar töfwat
 Een Stund wjd *Evæ* Graaf som haar oß så bedröfwat!

Dock ware Gudj Tack! Som haar så mykcket lembnat 1685
 Til Menniskiornes Gagn at iag ei hinner nämbnat/
 Ty när man kommer i een Lustgård eller söker

Een skön beblomstrad Mark/ seer man at ther föröker
 Sig så margfallig Ferg/ at Frw *Aurora* drager
 1690 Så brokot Kiortel ej när hon sig fågrast lagar
 [113] Och wil med *Titan* sielf sin Heders-Gata faara/
 Ja för then heela Wärlde sin Prydning uppenbara:

Jris then dägliga/ then sköna Himla-**Bogan**
 Then Gud utspände sielf tå Synd- och Wattu-Wågan
 1695 Blef **skutten** need i Grund/ ej när så skjna gitter
 Som aldraminste Speetz på *Floræ* Förklä sitter:
 Men **Fergan** är ej noog/ Gud hafwer och ther jämte
 Hoos fogat herlig **Kraft** som wj ther uhr må hemta.

Podagra är ej så ingrood och hårt berotad
 1700 At hon ju låter sig med Örter warda botad;
 J synnerhet med een/ om iag kan Nampnet huxa/
 Så troor iag wist at thet i *Japan* kallas *Moxa*.
 Then stygga Wattusoot som Kroppen så försteller
 Och gör at Buken som then största Wjn-Ååm swäller
 {128} Kan och med Örters Kraft så blifwa trykt och wunnen/
 At man må undra på hwart Kellan är förrunnen.
 Then stygga *Napels* -Soot/ Frw *Venus* Elskogz-Klåda
 Som man gemenlig seer wid Mun och Näsa låda
 Sägz utaf *Sassafras* och af *Sassaparilla*
 1710 Som oftast låta sig/ sit Gift/ sin Sweda stilla.
 »Men lit ej ther uppå/ ty the som ther på wåga
 »Plä för een **stakkot Lust** få een **obootlig Plåga!**
 Dock om ej Örterna een mächta Werkan hade
 Om the ej giorde oß helbregde/ friske/ glade/
 1715 Tå skulle *Charon* snart sin gamla Bååt förnöta/
 Och *Atropos* ej få rät mykket annat skiöta
 Än klippa Dag från Dag then klana Tråden sönder
 På hwilken Kungars Ljf ä bundet jämte Bönder.

[114] Men si med Örters Kraft och med een ringa **Salfwa**
 1720 Haar *Æsculapius* läkt Ledamöter halfwa

Och giort *Hippolitum* fast han war sönderbråkad/
Helt frisk och ferdig; Then han hade Konsten
råkat!

Medæa wiste och hwad Kraft i Kryddor boodde
Ty hon haar giort een Konst (om elliest någor
trodde)

At *Æson* som war död fik Ljf igen och stridde 1725
Med *Jason* longan Tjd/ thes mädan *Charon* bjdde
J *Styx* med Bååten sin och ingalunda wiste
Hwart thenne Gästen bleef som han så hastigt miste.

Om åtskilliga Örters Men några Krydders **Kraft** är stoor och **Smaken**
undersamma **Kraft**. bitter/

Ty lindras sådant med then **Lucht** som i them sitter/ 1730
Och är så tekkelig at han kan wederqwecka
Thet inra Blodet och een half-död Kropp upwäcka.
Wjnruta/ Balsam med *Violer* och *Melisser*
Giör sådan Krydde-Qwast at man then Handen
kyßer

Som binder sljkt i hoop/ *Jasmin* och *Anemone* 1735
Alenge, *Jeroflée*, *Narciss* och *Martagone*,
Lavandel, *Rosmarin* må ingaledz förkastas

Vid. J C. Scaligeri

Commentar. in Theo-
phrastum de causis
plantarum. Diosco-
ridem, Plinium,
Ruelium &c, e qui-
bus hæc desumpta.

Ja *Tubereuse* bör ej heller af os lastas;
Syngade sägz ljkwäl at öfwergåå them alla
Så uti Ferg som Lucht så at *Maleter* kalla 1740
Then Örten **Månens Brud**/ emädan then är fager
Om Natta Tjd/ och helst then mörka Sky behagar/
Som är rät undersamt/ at thetta Trä *Syngade*
Om Dagen aldrig groor rät som thet Fruchtan hade
För Soolens stoor Lius/ ty strax hon thet utbreder {129}
På *Firmamentets* Hwalf tå fäller Trädet neder
Sin hela Blomster-Pracht/ och synes rät som sörja
Så ofta Soolen skal een ny Dagesa börja/
Men thet har sine Skiäl som Skalder thet förklara
»(Ej at thet är så wist/ men at thet kan så wara). 1750

- Ther war een däglich Möö/ ung/ lustig/ qwick och glader
 Then *Parisatico*, så hete hennes Fader/
 Haar achtat fljtigt noog/ men sådant Godz förwaras
 Omögliga så wäl at thet ju uppenbaras;
 1755 Ty merkte *Phoebus* strax hwar samma Jungfru doldes
 Böd til at frja ther/ thet noog af Fadren tåldes
 [115] Uti thet wißa Hopp at Dottren skulle winna
 Een sådan Herre/ och strax blifwa een Gudinna/
 Men *Phoebus* höll ej Streek/ begynte Seglet hißa
 1760 När Ankar låg i Grund/ tu kan nu nogsamt gißa
 Hwad Klockan slagen war; Then för godtroogne **Flikkan**
 Blef **Moder** för än **Brud**/ och Gilliaren lät stikken
 J Skammen/ hwilket och haar henne så förtruttit
 At thet haar hennes Ljf/ thet unga Ljf! afbruttit/
 1765 Men när hon döder war och all til Aska bränder
 Som war een Hedna Seed/ si tå thet Under hender!
 At af then Askiohoop är thetta Blomster wuxet/
 Som altjd hafwer seen sin Krops Oreenheet huxat/
 Och *Phoebo* thet til trätz/ men sig til Sorge-Ljsa/
 1770 Wil sig om Dagen ej men helst om Natten wjsa.
 »Sljkt är *Poetisk Dicht*/ men kan dock innebära
 »Een Mening hwar utaf man något got kan lära.

- Här jämte finnes och margfallig andra Örtor
 Som hafwa sådan Kraft at thet Förnuftet störter
 1775 J diup Förundran need; Jag wil wäl några nämpna
 Men måste största Deel i Tystna ute-lembna:
 Utaf *Cichorea* kan heeta Lefran swalkas
 Och om then samma Ört een Myyrstak råkar nalkas
 Tå dryper af thes Stielk een Bloodröd Saft/ så schrifwa
 1780 The som i Läkekonst almenligt trodde bljfwä:
 Ja när som samma Stielk kring Halsen warder bunden
 Tå hafwer man förmärkt at **Starren** är förswunnen
 Och **Synen** worden klaar/ thet the blööt-Ögde kunna
 Försöka/ gör thet gott kan iag thet gierna unna.

Om *Cyclaminum* har then Kraft som nu berömmes/ {130}
 Tå är thet rät een Synd at sådant plat förglömmes
 När Barna-Föderskor i Wåndan äre stadde
 Och önska innerlig at the Förloßning hade/
 Ty thenna Örten sägz all Födzo-Pinan ljsa
 Och Fostret rättan Wäg til Werldsens Herberg wjsa. 1790

Pioner skola och moot faarlig Siukdom dåga
 Besynnerlig om Barn af Hiert-Språng hafwa plåga/
 Och om Bråtfellingar ej annars kunna botas/
 Så kan wist thetas Soot med thetta Medel motas;
 Man weet noog tala om then liufste Drufwe-Saften [116]
 Man merker stundom och then ganska stoorra Kraften/
 När man i Hufwudet thet swåra Wjn-Oos kenner/
 Och Kellar-*Feber* i then torra Kroppen bränner/
 Men ändå större Kraft haar **Safran**/ ty man binder
 Then uppå Hießan straxt all Siukan tå förswinner. 1800

Een mächta Werkan sägz *Angelic* innebära
 Ty the som af then Root it ljtet Stykke skiära
 Och hållat i sin Munn them kan Förgift ej döda/
 Ond Luft och Truldom ej tilfoga någon Möda/
 Förthenskul dichtar man at Englar hafwa snattat 1805
 Then Ört uhr Himmelen/ som är så dyrbaart skattat.

Barillia som gör *Spanjoren* mykken Nytta
 Then hade iag wäl Lust ifrån *Walença* flytta
 Ty besta slags *Chrystal* man af thes Aska brenner
 Men *Gazos* Blänning man i Glaset genast kenner. 1810

Om *Pimpinella* troos at om een siuker håller
 Then samma i sin Hand een Tjmas Tjd/ tå wåller
 Then/ at omskönt han är af gyldne Ådran rjker/
 Tå minskas samma Skatt/ och onda Godzet wjker.

Ulfztan (så kallar man een af the starka Rötter) 1815
 Gör wårste *Scorpion* så swag/ så matt och trötter

At han förmår ej meer then minsta Skadan giöra
 Men om man honom strax wil alra sachtast röra
 Med hwjt *Nicotian*, tå qwiknar han och hotar
 1820 Med Eeter fullan Stiert hwem honom troget botar.

Viol -Root/ *Jris* Gräas/ kan Skörbuuk strax
 fördrifwa

Så samma Krankhet skal ej Natte-gammal bljfwä/
 {131} Ty man förnimmer een stoor Ändring hoos the Siuka hinc proverb: Ital:
 När the om Wååren rätt bemelte Krydda bruka. Tu hai piu virtu, che
 1825 Wil man *Betonia* uti een *Circul* leggä no ha la betonica.
 Tå kan hon Ormarna til mykken Grymheet äggia
 Som sleppas ther uti/ the ilskena så och bjtas
 At the ej låta af för än the sönderslitäs;

Men *Lysimachia* kan twert emoot förljka
 1830 The yra Hestarna/ ty the sachtmodigt wjka
 Jfrån hwar annan tå/ när thetta Qwåse-Gräset
 J Hufwud Laget säts; Så schrifz/ så haar iag läset.

[117] *Dictamne*, Hierte stark/ som wexer uti *Creta* Plin. lib. 8. c. 27.
 Haar een förborgad Kraft thet Hiortar ljkwäl weta/ Ævian. l. I. var. hist.
 1835 Ty när som Skytterna them rät på Ljfwet drabba Solin. Cap. 31.
 Så röda Swetten syns/ tå ä the ganska snabba
 Och sökia samma Ört/ hwar med the sig *curera*,
 Så Sååret läkes strax och synes intet meera.

Hwad *Filicastro* kan förmå är långt at schrifwa/ Jtal: Sferra cavallo.
 1840 Hon sägz Jernskenorna från Hiulen kunna rjfwä/
 Hon öpnar starka Låås/ draar ut bå Krook och Krampa/
 Hon rykker Söm och Skoo från Hestarna som trampa
 På henne; Är thet sant/ så tarfwäs nu ej länger
 Hwad som i Smedie brukz/ Djrk/ Hambrar eller Tänger.

1845 Sljk Kraft haar Stäkra och som hölls för fulla Alfwar/
 Ty trampas samma Ört af Hestar/ Oxar/ Kalfwar/

Tå hempnas hon thet strax/ och kan them alla hasa
 Så the med niugga Nöd sig orka fram åt asa/
 Ja om the äta af then Örten strax förtwjna
 The ättre Lemmarna och dö i största Pjna. 1850

Om thet är jämwäl sant/ hwad the om *Malva*
 snakka

At när man thenna Ört rät små wil sönderhakka
 Och trykka Saft ther uhr/ seen Handen ther med
 smörja

Tå kan man oskadd ta smält Bly och glödheet
 Mörrja.

Om så är/ slutar iag med många andre Lärde 1855
 At Påwens Underwerk ä utaf litet Wårde.

Jerntekn.

vid: plura de herbar: Then Örten *Ferula* kan **Oxen** så förswaga
 qualitativ. in Matthiolo, Om han ohappandes får henne i sin Maga
 Dalecampio, Dodoneo, At han strax stupar kull/ och Modet så förtappar
 Garsia d'Ortos &c: Som när een Slachtare med Yxan hårdhånd klappar; 1860
 Men utaf samma Ört haar **Åsnan** bästa Föda/ [132]
 Så kan it eenda Gräas bå spjsa Diur och döda!

Wild-Körfwel är it Gift/ om Folk wil thet
 förtära/
 Men elliest är thet gott at Foglar ther med nära.

Om något annat Diur wil *Oleandra* smaka 1865
 Tå gjr thet samma strax bå Blood och Ljf tillbaka/
 Men om een Menniskia med Gift är worden spjsad
 Och brukar samma Ört/ tå kan hon warda ljsad.

Ther fins ej wårre *Pest* än Ulfroot/ som the
 schrifwa
 Dock kan thet Orma-Udd och Eeter lätt fördrifwa; 1870
 Thet är förwist een Ört som alla Örter winner/ [118]
 Som på then wjda Mark sin Maka nappast finner/

När hon om Wintertjd är död och steelnad worden/
 Ja i then hwjta Sniö som i it Lakan sweepter/ 1905
 Och under hårdan Ijs som under Ljksteen tepter;
 Ty strax then bljda Sool sin Himmel-Warma sender
 Tå warder Jordens Glantz/ som för war sloknad/
 tender

Och hennes döda Qweed begynner såsom *Sara*,
 Tå minste Hoppet syns/ then skönste Frucht 1910
 förwara.

Thet ihiäl-frusne Korn/ som mest haar warit ruttit/
 Och uti Fororna som i it Fängzle luttit/
 Upljfnas underlig/ och wil ej längre dölljas
 Men genom Kälans Hwalf/ hwar med thet öfwer-
 hölljes/

Framtränger småningz sig och sina spåda Finger 1915
 Jgenom Js och Sniö och Steenhård Skorpa stinger;
 Thes Root sig meer och meer i Jordan nedertrykker/
 Emädan Brådd och Strå sig up i Wädret rykker;
 Fåår efter Handen Knä/ och många netta Leder
 At Hagel/ Storm och Regn ej lätt skal slå thet neder 1920
 Sidst kommer Axet fram thet *Ceres* härligt kröner
 Och then utståndne Twång med mykken Fägring
 löner/

Ja gjr ej it för it/ som Nidsker/ utan heller
 För it bort ruttit Korn wäl Sexti wedergäller/
 Så Skördemannen ej får läggia sig på Lättia 1925
 Om han then ädla Säd wil tor i Skylar sättia/
 Och föra wäl i Huus/ ther wj seen röna kunna
 Gudz stoorä Gifmildhet i Skeppa/ Span och Tunna;
 Och som Gud rjkelig gjr oß hwad wj förtäre
 Så skenkar han oß och thet wj på Kroppen bäre/ 1930
 Then Jord som bär oß Bröd/ hon gifwer oß och Kläder
 Ja allahanda slagz til allahanda Wäder.

Jorden bär ej allenast Then blöta **Bomull**/ som ej fins i våra Länder
 thet wj behöfwē til Bljr oß i Ymnoghet från andra Orter sänder/

- 1935 Thet lena **Silket** får man och så mykket köpa Födan utan och til
 At alla alla nu med tunna Kiortlar löpa/ Kläder.
 Thet wardt i Fordom Tjd af Kunga-Döttrar spunnit/
 Och uti Furstars Huus allenast brukt och funnit/
 {134} Men nu så seer man at *Per plebs* och Syster *Fiolla*
 [120] Sig och som annat Folk i Taft och Sammet hålla.
 Men thet blå-gröna **Ljn** bör mig ej heller glömma/
 Som är med rätta wärdt at man skal thet berömma/
 Berömma aldramest förty at Qwinfolk tekkes
 Haa ther med Tjdz-fördrjf/ ja mången mången
 wekkes
- 1945 För kära Sponnans skul som elliest sufwe länge
 Ty mången på een Tråå sin stora Heder hänger;
 The tyga illa til thet arma Ljnetz Lokkar/
 Til thes the få med them bepryda sina Rokkar/
 The bryta/ bulta thet/ the häkla/ wrjda/ sljta/
 1950 The rykka/ gnugga/ dra/ sno/ targa/ kroßa/ bita/
 Men när thet alt är skeet tå börja the thet smeka/
 The Fingrat up och need/ the kyßat och the leka;
 Men leka ljkwäl hårdt/ ty the ej återwenda
 För än the hafwa fått all Tutten på sin Slenda/
 1955 Och mången Paasma giort/ som sedan måste nystas
 Af Harfwen/ och it Kloot af Linet samman krystas:
 Men när som **Qwinnan** kan ej plåga Ljnet länger/
 Får **Wäfwaren** thet fat/ som thet så sammantränger
 At han får Lärft ther af/ thet sedan måste bykas
 1960 Och blekas/ rullas/ syys/ ja krusas/ stärkas/ strykas/
 Seen går man ther med gran och många Alnar sljter
 At man må synas snygg/ och fyradubbelt hwjter;
 »Hwad alla Qwinfolk kring om *Rheins* och *Mosels*
 Strömar
 »Arbeta/ hwad man i *Paris* och *Londen* sömar/
 1965 »Thet brukas ej så stoort til Kroppen at betäkka/
 »Som meera oreen Lust til Kroppen at upwäkka;
 »Dock om wj ej så lätt thet skiöna Lintyg hade/
 »Wår egen usla Kropp ofß hastigt öde lade;

- Then sträfwa Hampan böör ej heller här för-
glömmas
(Alt må ej kastas bort som i *Scatul* ej gömmes) 1970
Ty ther af giör man Tog och Segel öfwerflödigt/
Som uti Siöfart är omisteliga nödigt;
Thet förer oß så långt som *Triton* årker föllja
Så wj torrskoodde gåå uppå hans blöta Böllja/
Ja wäta ej wår Foot fast stoorå Wågor truga/ 1975
Men hafwa sådant Maak som heemma i wår Stuga.
- Gudz Ordz obegripeliga Kraft. Som nu thet **eena Ord af Herrans Mun** utgångit [121]
Så kraftigt warit haar/ at Werlden haar unfångit
Ebr. 1. Sit Ljf utaf thes Ljf/ så kan thet jämwäl bära {135}
Matt. 4. Then stoorå Werldens Tyngd/ och krafteliga nära 1980
The många tusan Ljf som alla Dagar ökes/
Ja gifwa all then Spjs som lofligt eftersökes;
Thet samma Ordet giör at Bonden ej förlorar
Een eenda Handfull Korn i the beplögde Foror/
Men får thet wist igen och tjdt med sådan Renta 1985
At för **een Skeppa** kan han **många Tunnor** wenta.
Thet samma Ordet giör at Ympen groor i Stammen
Och Tolf slags oljk Frucht på it Trå wexer samman;
At aldraminste **Frö** i hårda Jorden blifwer
Så hafwande/ at thet mång **Foster** af sig gifwer; 1990
At Gråset/ fast wj thet så tjdt med Ljan fälle/
Upreser sig igen och wexer nyt i stelle;
At Tråden Åår från Åår få Blomster/ Blad och
Knoppar/
Ja at the döda Ljk upstå med nya Kroppar.
- Gudz Wålsignelse utgiutes ej all till- ljka/ utan gifs Tjd efter annan. Och theße Gåfworna med Nåde sammanbundne 1995
The warda ther utaf så mykket störrer fundne/
At Gud Wålsignelsen ej all tilljka gifwer [122]
Så Frögden på eengång begynd och endad blifwer;
Men si han deelar ut först een så annan Gåfwa/
At man hans Mildrjkhet må stådse see och lofwa: 2000

- Hwar Månad bär sin Frucht/ hwar Weka sina Blomor/
 Och ingen/ ingen Dag är af Gudz Godhet tomer.
 Ty *Januarius* fast han är skarp och kaller/
 Bär Ijkwäl fram een Ört som mången wäl befaller
 2005 Och heter Prusteroot/ förthenskul må the gerna
 Til *Anticyram* dra/ som hafwa rutten Hierna/
 Ty sammastädes fins *Elleborus* som renar
 Thet grumlotta Förstånd (man weet wäl hwad iag menar)
Mars Blommor haar man och/ samt Ulf-Ört när thet frostar/
 2010 Så framt man ther uppå een warman Kammar kostar.
 Fast *Februarius* med Sniö och Ijs är tekter/
 Så warder Ijkwäl tå *Chamæleon* upwekter;
Mars Månan lokkar fram then fågra *Hyacinthen*,
Aprilis wisar oß *Violen*, Syran/ Myntan/
 2015 Men *Majus* setter up een hoper sköna Kryddor/
 Och står i Rosor klädd samt *Purpur* -Blomor prydder;
 Seen kommer *Junius* och med *Endive* spjsar/
 Så *Julius*, och oß the många Lillior wjsar/
 [136] *Augustus* gifwer rundt *Serpyllon* och *Abrona*,
 2020 *September* wil at man skal intet Humlan skona/
October biuder ut the många Drufwe Klasar/
November haar och grönt fast Kölden mykket rasar.
 Ja som een Jungfru/ när hon ämbnar sammanknyta
 Een artig Kärleekz Krantz/ wil hon behändigt bryta
 2025 Jt Blomster her och ther och Färgorna så deela
 At the med spräklot Glantz för Ögonen må spela/
 Så wil och Herren Gud thet hela Året kröna
 Med margahanda Frucht och många Gåfwor sköna.
 Som thet nu kunnogt är/ at Jordens **Rygg** är **smykkad**
 2030 Med tusan-handa Drägt/ then nätt är sammanstykkad
 Af många många slags/ så see wj at Gud **mättar**
 Then samma Jordens **Ljf** med stoor dryga Retter/
 Så thes Jn-elfwor ja thes Ådrar äre stinne
 Af then Blod-dyra Saft som wj uti them finne.

[123] Thet blåå-*Turkoser* Hwalf bär intet fleere **Stiernor**/

Granade Äplon haa ej heller fleere **Kernor**;
 Ej fleere **Löf** och **Blad** een **Skoog** om Wååren kläder/
 Ej fleere **Böljor** drifz af skarpa **Nordan** Wäder/
 Än Jordens Håfwor ä och hennes Ägodelar/
 För hwilka mongen een sit Ljf och Siäl förspelar: 2040

Om then Skatt som ligger i Jordene Jag wil om **Skäfwor-Block-** och **Kalksteen** intet
 scharifwa
 förborgad; Nemlig Ty med thet grofwa Godz wil iag ej Handel drifwa/
 Guld och ädla Ej heller hinner iag all Marmorsteenene tällja
 Stenar &c: Then the i fremmad Land för stora Pengar sellja;
 Om *Alabaster* tekz mig rät så ljtet tala 2045
 The må berömma thet som ha the Saker fala;

Jag wille heller/ ther iag elliest thet förmodde
 Ther iag om *Japans* Skatt samt *Moguls* Träfsel rådde/
 Min Book med Perlor och *Demanter* heelt upfylla/
 Ja hwar een Bookstaf stark med besta Gull förgylla/ 2050
 Ty sådant finnes noog i *Peru* och *Araca*,
 Från *Guinea* fåår man och sådant Godz tilbaka/
 Uhr *Ophirs* rjka Land/ som nu *Sumatra* heter/
 Och utu *Pegus* Berg man mykket Guld utleter.

Thet skulle och stå wäl om man ther jämte satte 2055
 The ädla Steenar them wj dyrebara skatte/
 Them Soolens starka Glantz och heta Strjma renar {137}
 Fast Jorden döllier them i kallaste Gråstenar.

Vid. le gentil Poeme *Demanter* haar iag nämpt them *Bisnagar* sägz åga
 de R. Belleau, nommé Til många *Centners* Wigt/ men wj een *Scrupel* wåga 2060
 les amours des pierres Moot meer än dubbelt Guld/ och om wj see een bära
 precieuses. Een *Demants* Ring/ tå gör wår Hatt een Foot-diup
 Gesner: de natura Ära.
 fossilium. *Rubiner* finnes noog/ samt swart-blå *Amethister*,
 Bosteau in Histor: *Carbuncler* röya sig med sine Stjerne-Gnjster/
 prodigiosa. *Topaser* seer man och i Jordens Sköte glimma/ 2065
Turchoser och *Smaragd* med sin hwjt-gröna Strjma;

- Then språklotte *Agat* med *Cassidonen* parad/
Jaspis och *Sardonix* i Guldet wäl förwarad
 Är intet ringa Präål/ men then ej sådant hafwer/
 2070 Han gerna efter thet som sämbre skattas/ grafwer/
 Och menar sig förwist een Rjkedom at winna
 När han kan Silfwer/ Jern/ Bly/ Meßing/ Koppar
 finna/
 [124] Thin/ Alun/ Swafwel/ Gyps/ *Cinober* och Salpeter
 Spansgrönt/ *Armoniac* och hwad thet Tyget heter/
 2075 Qwiksilfwer/ *Arsenic* med andra *Mineraler*
 Om hwilka Book-lärt Folck i alla Scholar talar.

- Men heller wil iag dock een gammal Bergz-
 Karl höra
 Som kan Berättelse om sljka Saker göra
 Af sin Förfarenhet/ som uti Saalbergs Grufwa
 2080 Haar wandrat op och need och wil ej ther wjd
 skufwa/
 Som uti Afstadfors och diupa Kopparberget
 Haar släpat mången Dag och sig som Puken färgat/
 Ty si een sådan weet hwar Schackt och Senkning
 rekna/
 Weet hwad the Ungerska och Tyska Ord betekna/
 2085 Som Stybel/ Skärsteen/ Kjs/ Sljk/ Kobolt/
 Wismuth/ Achter/
 Qwaartz/Spaat/Malm/Stuf och Slam/Slagg/Sylt
 thet man förachtar;
 Hur KopparRöken skal samt och Jern-Oset
 präfwat
 Hwar til Mispickel och Galmejan kan behöfwat/
 Hur man skal Boka Wask och huru Teesten lagas/
 2090 Samt huru Lembningar uhr Planan måste tagas/
 Weet han på Fingrarna/ och haar sig lenge öfwat
 På thet han weta må hur Silfwer warder döfwat/
 Ja han förståår sig och på Jordenes Jnelfwer

**Om Bergwerken och
 theras Bruk.**

Vid. Matthiol. G. Agri-
 colam lib. de re me-
 tallica, de natura
 fossil. &c:

Weet hwad Glücksruthen wil när hon i Handen
 skelfwer:
 Men hwad *Granalie*, Bruck/ *Pagament* mon heta 2095
 Brand/ Riedel/ Blik och meer bör een Geschworner
 weta;
Probere-Mestaren än bättre/ ty han kenner {138}
 Thet minste *Mineral* som utu *Gassen* renner.

Om alt thet Watnetz Fors som *Helicon* utgiuter/
 Och all *Permessi* Ström som *Tenedon* bespruter 2100
 Förwandlades i Bleck så kunne thet ej hinna
 Til at beschrifwa thet som man wil mig påminna
 Om Jordens många Berg/ ty låter iag thet blifwa
 Och wjsar Läsaren til thet som andre schrifwa
 Om *Carmel*, *Libanon*, om *Moria* och *Hermon* 2105
 Om *Hecla*, hwar ther fins städz-warig Snöo i Warman/
 Om *Tabor*, *Caucaso*, *Gaur*, *Atle*, *Pyrenæer*,
Olympo, *Alperne*, *Meth*, *Ætna* och *Riphæer*.
 Omm-Berg och Huneberg/ Toorshall/ och Kinne- [125]
 Kulla/
 Med andra hwar utaf Nord-Landen äro fulla. 2110
 Skars-Dofra-Sevaberg och Sula-fule Fiällar
 Går iag med Hast förbj och them på Sjdan steller.

Men si Fru *Dædala* (så plä man Jordan kalla)
 Fast hon haar många Barn/ så är dock blant them alla
 Vid: Plin: Lib 36. Jt Fooster undersamt/ *Magneten* iag nu menar 2115
 Cap. 16. Som är ej **dyrast**/ men dock **best** blant alla Steenar;
 Magnetens Ty ingen Skippare kan utan honom wara/
Beschrifning. Om han wil genom gåå thet grymma Hafwetz Fara!
 När **Stormen** resar sig/ när **Wågen** Sky-högt sweller
 När **Töknet** faller på/ när **Tog och Takkel** smeller/ 2120
 När **Roret** lyder ej/ när **Masten** börjar swichta/
 När Hoppet är sin koos/ och intet Land i Sichte/
 Tå kan then litzla Nåål/ jämlijk *Magnetens* Sinne/

- Rät som een snäll *Pilot* then rätta Faarten finna
 2125 Uti thet willa Haaf; Ty hon på Nordan pekar
 Ehwart och Winden blås/ ehuru Skippet hwekar.
 Sljkt är it Underwerk/ så stoort at alla Lärde
 Jblant Naturens Skatt ha thetta högst i Wärde;
 Ty hoo kan thet förstå/ at it så Liflöst Stykke/
 2130 Een Steen kan weta Wäg/ kan hafwa Hog och Tykke?
 Så han alt stilla wil til samma Rum sig böya/
 Och när han kommer djt tå stanar han med Nöye.
 Han wil och med stoor Lust til Jernetz Sällskap faara
 Och hoos thet heller än hoos Guld och Sölfwär wara/
 [126] Ja om man lade ther rätt stoor Perle Dyßar
 Så går han heller bort och swarta Jernet kyßar;
 (139) Han kan ej taga/ ty han hafwer inga Händer/
 Han kan ej bjta/ ty han haar ej heller Tänder/
 Dock hänger han så wid som een eenträgen Borra/
 2140 Och Tistel Knapparna när the ä genom torra;
 Sljkt är ju undersamt/ at när een Ring är struken
 Med ringaste *Magnet*, strax är then Kraft indrukken
 J samma Ring/ at han een annan åt sig drager/
 Then samma wjdare then tredie til sig tager
 2145 Ja the föreena sig så nätt och utan Möda/
 At ingen Guldsmed kan så artigt sammanlöda.
 »Men som *Magneten* Jern/ *Agaten* Strå wil söka/
 »Så wil een Menniskia helst efter Guldet böka.
 »Fast *Hippoman* i Lop ej *Atalanta* hinner
 2150 »Han ljkwäl Måål och Prjs med gyldne Äplon winner.
 Ja *Jovis* gyldne Regn sig genom Murar tränger
 Omskönt man *Danaen* i Slot och Fäste stenger.

Här häpnar mit Förnuft! Här kastar iag min Penna
 Til *Pallas* Fötter need/ och wil runt ut bekenna
 2155 At iag förmåår ej meer om thenna Saken schrifwa
 »Hwad man ej hinner med är bäst at låta blifwa.
 Wäl haar *Lucretius* sökt sådant at begrunda
 Och si han kom så wjdt at han omsider kunde

Vid. Lucretium Lib.
 6. & de eo Ovid Lib.

1. Elegiar,
Vid: Opusc: ejus de
experimentis
Magneticis.
- Förnimma thet *Magnet* och Jern fast bättre
sämjas
Än han med Hustrun sin i Huuset kunde tämjas; 2160
Men *Werulamius* haar sedan meer förfarit
Om thenna Steenens Kraft och thet alt uppen-
barat
För lärda Werlden/ som om sljke Ting kan
dömma
Fast hon weet föga meer än hwad the drukne
drömma;
- vel Johannes
Coja d'Amalfi. Vid:
Tevet: Lib. I. Cap. 2. De
Magnete prius scripserat
Alb: Magn: teste Carda-
no Lib. 7. de subtilitate.
- Bäst hafwer *Flavius* af *Melphis* kunnat kenna 2165
Magnetens Egenskap/ ty man troor wist at thenne
Heel-wjdt bereeste Man haar först lärt honom
nyttia/
Och wjst at han uti *Compassen* tänar sittia.
Sljkt haar *Epidocles* så ljtet kunnat weta
Som iag weet hwad the Barn *Theognis* födde/ 2170
heta.
- Ännu it Underwerk haar iag her at berättia
Som fögo mindre är än hwad iag schreef om
thetta/
- Lapis Amiantos vel
asbestinos kallades
af Romarne Linum vi-
vum, Plin. lib.19. C. 1.
- Then Steenen *Amiant* som man i *Cyperm* finner [127]
Är luden så at man fint Garn af honom spinner/
Och wäfwer Lärft ther af som Eeldens Kraft ej 2175
kenner
Men blifwer renare ju längre man thet brenner/
Ty hafwa Hedningar the Ljk ther i förwarat {140}
Hwars Aska the til Ståat och Heder hafwa sparat/
Thet synes sälsamt Ljn/ thet Eld ej kan förtära
Men iag haar sådant sielf/ och kan thes Witne bära. 2180
- Gudz Gåfwor blifwa
af många misbrukade.
- Men si! Fast Jorden är så skön och högt
begåfwad
Så blifwer hon ljkwist ej utaf allom lofwad/
Ty många anka på/ at hon utaf sig gifwer

Thet Siäle-swåra **Guld** som Menniskiorna drjfw
 2185 Til Tusan Nidingz-Werk och Endalöst Bekymmer
 Så mongen både Gud och Saligheten glömmet/
 J ty han tenker på hur han skal Guldet samka
 Och altjd haa sig fram ther Winning plägar wanka.

Här jempte blifwer och på wäna Jorden klagat
 2190 At thet seeg-sljtne **Jern** af henne warder lagat/
 Ther med man mykket Blood/ ja Christnas Blod!
 utgiuter
 Så ingen snart then Frjd/ som han högst önskar/
 niuter;

Än yttermeera fins/ the som på Jorden smäda/
 Och henne til Föracht Oqwedins Wjsor qwäda/
 2195 Förty hon bär then Frucht/ som gör så många
 galne
 Som gör och hafwer giort at fleere äre falne
 För Kannor/ Kruus och Glaas/ än som för Swerd
 och Spetzar
 Jag menar **Wjnet** som til mongen Odygd hetzar;

Men ingen moste så Gudz milda Gåfwor spotta
 2200 »Thet är ej theras Skull/ at the i mången Måtto
 »Mißbrukas skendelig/ men Synd och Odygd wäller
 »At man the bäste Ting i ringa Wårde håller; Plin. lib. 54. C. 14.
 Ty Jernet gör ju Gagn när man thet rät wil bruka vocat ferrum optimum
 Thes utan kunde man then hårda Jord ej miuka pessimumque vitæ
 2205 Ej ryddia Engiarna/ ej Höö/ ej Säd inbarga instrumentum.
 Ej Land och Städer moot Woldsamligt Jnfall
 wärja;
 Ej hafwa Ploog och Bill/ ej Yxa/ Spada/ Lja/
 Ej Bößa/ Swård och Spiut/ och sig altså befria
 Från lösa Drafwelsmän; Ja nappast kunna syta
 2210 Jt Huushold som sig bör/ ther Jernet skulle tryta.
 [128] Är tå thet samma Skull at arge Boofwar wenda

Thet til it farligt Bruuk och til een syndig Enda?
 Förmörda meenlöst Folck/ och uppå rätta Wägar
 Utplundra resande/ som Härjan-Piltén plägar/
 Ja hugga/ skiuta/ slå och andra Moordwerk börja 2215
 Som man i Krjg och Frjd får alt för ofta spörja;
 Men monne Jernet wil een Man til sljkt beweka? {141}
 Thet är ju måål-löst/ kan ej jaka eller neka/
 Thet låter bruka sig/ och kan ju intet skillja
 Emellan ondt och godt som står i Mansens Willja. 2220

J ljka måtto bör man och om Guld det dömma/
 Som för sin Nyttä skull är wärt noog at berömma/
 Ty thet går Werlden kring och Manna-mellan löper
 Rät som een Mäklare; Thet länar/ sälljer/ kiöper
 Ja många Hiertan så i Wänskap samman sätter 2225
 At **Blood** och **Börd** ej kan förmå thet **Guld** uträttar;
 Men at så mången een småål grrig-Buker finnes/
 Som hwarken Laag och Rätt/ ej heller Samweet minnes/
 Som håller thet för Lust/ at rappa/ röfwa/ liuga
 Och uhr sin Nestas Been all Marg och Must utsuga/ 2230
 Sj sådant kan ju ej thet ädla Guld tilschrfwas
 Thet biuder ingen at man skal ther om så rjfwat.
 »Man pröfwar med een Steen om Guld är got och wigtigt/
 »Man pröfwar och med Guld om Hiertat är uprichtigt.

Om någor jämwäl wil sit Weet och Sinne dränkia 2235
 Uti then söta Skåål som *Bacchus* plägar skänkia
 Och tykker all hans Frögd kan uhr een Kanna ösas/
 Ja at hans Lj och Siäl kan med it Wjnglaas lösas/
 Thet är ej Wjnetz skull/ ty tu och iag bör kunna
 Förnuftigt bruka thet som Gud oß tekkes unna. 2240

Här wore mykket meer om Jorden til at rjma
 Men *Clio* är i Säng alt reda för een Tjma/
 Ty sompnar och min Hand/ och fäller need sin Penna
 Ja sielfwa Liuset haar ej längre Lust at brenna:

2245 Jag skulle elliest wäl med monga Ord förklara Om Jordenes medska-
 Thet Jordan af sig sielf förmögen noog mon wara/ pade Egenskap och
 [129] Och hafwer ej Behoof med fremmad Godz at pråla Kraft.

Ej heller sina Rum med länte Fergor måla;
 Thes Tusenfaldig Frucht/ thes dyrebara Stenar/
 2250 Thes monga slags *Metall*, thes sköna Trä och

Grenar/

Thet är een Egendom then Jordan nu besitter
 Som een Förläning/ men hon noogsamt wjsa gitter
 Sit eget Frelse som uhrminnes Häfd och blifwit
 Een stoor inälstrad Kraft then Gud har henne gifwit;

2255 Om Jordan *Lemnia* man ganska mykket tykker
 Ty Turken sit Signet på hwart it Stykke trykker

[142] För än han sällier thet/ och haar then Seden tagit
 Ther af at fordom war it Jern-fast Planke slagit
 Kring thet berömda Berg ther man then Mullen
 finner/

2260 Och på des starka Poort/ om iag mig rätt påminner
 War trykt *Diana* Beeld/ sljkt man nu efterföljer
 Och stoort Bedrägerj med sådant öfwerhöljer.

Then gråå *Melindæ* Jord sägz och then Kraften
 hafwa

At hon kan läka Såår/ ty wil man henne skafwa
 2265 Uthur then hårda Moo och ganska Miölgrant sella
 På thet hon skal thes meer i Folkz Jnbilling gella.

Med *Chios* Stoft wil sig Frutimbret gerna sminka
 Och gnjda Kinderna at the må deyligt blinka
 »Som een *Rubin* i Guld/ ty Qwinfolk såledz strjda/
 2270 »The fånga Ögonen seen måste Karlen bjda.

Erethris Jord kan och the diupa Sååren heela/
 Och sättia Kiött igen ther thet kan elliest feela/
 Hwar om the lärde Män ha ganska mykket diktat
 Mest *Dioscorides*, som sig haar högt förplichtat

At sljkt och annat meer med Sanning samman- 2275
 henger
 Försöket hoo som wil/ Gud nåde then som
 tränger!

**Om Åkerbruketz
 Liufflighet.**

Med thetta hafwer iag för Ögon welat stella/
 Dock som een Klåpare/ hwad Jordens monne gella/
 Hur dyrebaar hon är/ hur ymbnig/ rjk och fager
 Så at hon med alt Skiäl all *Creatur* behagar. 2280
 Ty är then wist it Wååp som Bonde-Lefnat ratar/

Vid, Opitzij Encomium
 vitæ Rusticæ.

Som Åkerbruket skyyr/ och Jordens Fägring
 hatar/

Ægidium van der Myhle.
 Heideggerum.

Ther dock Gudz Helga Ord thet samma högt [130]
 berömmar

Virgil. lib. 6. Æned.

Och hwar förnuftig Man med Wördning ther

Vid. Varron: Aristot:

om dömmar/

Cicer: Columell:

Ty *Noa, Abraham* och andre Helge Fäder 2285

Juvenal lib. 2. Satyr. 6.

Ha på then gröna Mark fast heller än i Städer

Stat: Sylvar: lib. 1.

Sit Huus och Boning haft/ ja Kungar ha tektz fästa

Cap. 3.

Sin *Thron* på Jordens Torf och gröna Engiar gästa/

Vide etiam Ausonium.

Thet *Cyrus, Attalus* och *Philometus* schrifwas

& Plinium lib. 18.

Som oftast hafwa giort/ och kunde intet trjfwat 2290

cap. 3.

Uti the stoora Slått the Konungzliga Hallar

Hwar Sorg och Oroo som een Wååg i Hafwet
 swallar.

Hiron och *Archilas* ha äfwenwäl behagat

At see hur Skoog och Mark och Åkeren blef

lagat/

Ja större Nöye haft i Jordens Sädes-Renar 2295

Än i then största Pracht och skönste Ädlestenar.

The tappre *Romare* fast the wäl elliest hade [143]

Så ädelt Sinne at the sig ej gern lade

På lata Sjdans need/ dock sökte the sin Ljsa

J eensligt Lefwerne/ och wille heller wjsa 2300

Sin Snälhet ther uti at the een Åkker sådde

Än at the förde Krjg/ och öfwer Häärrar rådde

Thet *Cincinnatus* med sit Lefnat noog bekräftar
 Och många andre som haa sedan följt thet efter;
 2305 Then gamble *Curius, Fabritius, Serranus,*
 Ja sielfwer *Scipio* och *Diocletianus,*
 Som kunde med sit Swerd slå Kungar öfwer Enda
 The hafwa heller tektz then tunga Plogen wenda;
 Och si! Man ljtet tå af Flärd och Falskheth wjste/
 2310 Ty **Rätt och Fattigdom** hwar annan wänligt kyste/
 Man fann i Herrars Huus alz inge Silfwer-Sengar/
 Ej *Alabaster* Golf/ ej Purpur klädde Drängiar/
 Men **Ärlighet** och Dygd hoos **Sparsamheten** bodde
 Och hwad een sade thet een annan säkert trodde/

2315 »O meer än Lyckelig/ then samma Roo kan hafwa!
 »Och i sin Åkker alt Bekymmer nedergrafwa!
 »Ja uti *Ceres* Skööt så diupt sig nedersenka
 »At han behöfwer ej på Werldens Buller tänka;
 [131] »Ej sökia Förstars Nåd/ ej longa *Titler* dichta/
 2320 »Ej sig med höflig Lögn til syndig Tjänst förplichta/
 »Ej sträckia sit Begär djt thet kan aldrig hinna/
 »Ej sträfwa efter thet som man kan aldrig winna/
 »Men låta nöya sig när man een ljten Tufwa
 »Har til sit Örnagåt/ och tykker ingen Drufwa
 2325 »Så sööt och liufligt som reent Kelle Watn smaka/
 »Ja haar thet torra Bröd så kärt som Honungs Kaka!

	Men kom dock wäl ihog at Jorden bör ej wara	Jorden och thet
	Then högsta Sälhet / ty hon kan omögligt swara	Jordiska måste
	J någon mätto til thens höga Himplens Ära /	ingen Christen elska
2330	Til hwilken oß altså then största Lust bör bära. Ty hela Jordens Kretz/ then så widlöftigt teknas Kan som een ljten <i>Punct</i> moot Himmelen ej reknas/ Ja om wj skola troo alt hwad the Lärde gifsa (Dock theras Meningar ä intet altjd wißa)	
2335	Så kan thet minsta Lius och Stierna öfwerwinna All Jordens wjda Rymd och all the Land wj finna!	

Hæc prolixius & Ach hwad för Dårskap haar tå *Adams* Barn betagit? {144}
 elegantius in Hwad Tookhet theras Siäl til Jordens Kiärleek dragit?
 Plinio leges. At the med sådan Lust sig uti Gyttian söla/
 Och Hierta/ Sinne/ Hog uti een Jord-Klump möla! 2340
 Man seer at Konungar sit Folk och Rjke wåga/
 Sig sielf och andre med förmedelst Örlig plåga/
 Utgiuta meenlöst Blood/ förhärja Land och Städer/
 Kullkasta alting som een heftig Storm och Wäder/
 Alt för een Handfull Jord/ och för it uselt Byte/ 2345
 Som dock i Grafwens Diup skal ingen Staaf-Karl tryta.
 Wj see at Bröderna och näste Fränder träta/
 Så the sit eget Blood / sit eget Samweet fräta/
 Gå många Åår til Tings och Mätes Männen nyttia
 Gj Mutor/ swärria falskt/ Rjft och Råmerke flyttia 2350
 Alt för een Handfull Jord och för een ljen Teppa/
 Then eene wil haa **alt**/ then andre **intet** sleppa.

Men Jord iag lembnar tig uti tit stoorä Wårde/
 Och wender mig til Gud som mig af Nåder lärde
 At ther i Himmelen är mykket större Nöye [132]
 För alle them som djt sin Hog sit Hierta böya!
 Job. 22. v. 24: Ther få wj Guld för Stoft för Steenar gyllne Bäckar
 Och annan Härlighet som Schriften oß uptekker.

Så faar nu wäl O Jord med alla tina Håfwor!
 Jag gjr tig många Nampn för tina många Gåfwor! 2360
 Fru *Opis, Cybele, Proserpina* och *Vesta*,
 Jag weet/ iag måste tig her som een Fremling giästa;
 At iag utaf tit Bröst skal haa een daglig Föda/
 Och samla up af tig mit Bröd/ med Swett och Möda/
 Men fast iag gräflar nu i tig med mina Händer/ 2365
 Jag ljkwäl Siäl och Hog til Himmelen henwender/
 Och troor at när iag är i Jord til Jorden worden
 Skal Jesus settia mig up i sin Engla-*Orden*!

{145}[133]

Fierde Dags Skapelse.
 Om
Stiernor och Planeter/
 Sampt
Theras Egenskaper

Innehållet.

Up i Luftens Krop-åås kljfwä/
 Stiernornas Natur beschrifwä/
 Huru monga the syns warä/
 Hwilka Wägar the och fara/
 5 Är wäl ingen Reesa lätt;
 Men så wil iag ljkwäl frästa/
Hyens och *Bartas* gör thet besta/
 At iag up i Högden hinner/
 Och the monga Liusen finner/
 10 Som ther sittia tätt och nätt.

Gen. I. v. 14. 15.

{146}[134]

Och Gud sade: Warde Lius uti Himmelens Fäste/ och åtskillje Dag och Natt/ och gifwe Tekn/ Månader/ Dagar och Åår. Och ware för Lius uti Himmelens Fäste/ och lyse på Jordena/ och thet skedde så &c.

Psalm. 18. v. 2. 3.

HImlarna förtälja Gudz Äro och Fästet förkunnar hans Händers Werk. Een Dag säger thet them andra/ och een Natt kungör thet the andro.

Psalm. 104. v. 19. 20. 21. 22. 23.

vid. Ps. TU gör Månan til at ther efter skifta Året/ Soolen weet
146. 6. sin Nedergång. Tu gör Mörker at Natt warder/ tå draga sig all Wildiur ut: The unga Leyon som ryta efter Roof/ och sin Maat sökja af Gudj. Men när Soolen upgåår/ draga the bort/ och leggja sig uti sina Kulor. Så gåår tå Menniskian ut til sit Arbete, och til sit Åkerwerk intil Aftonen.

Esa. 40. v. 26.

vid. Jer. VPlyfter idor Ögon i Högderna och seer/ hoo hafwer the
51. 14 Ting skapat/ och förer theas Häär fram efter Taal? Then
15.16 som kallar them alla wid Nampn/ hans Förmåga och
Baruc. 3. starcka Kraft är så stoor/ at honom icke it fela kan.
v. 32. sq.

Syrach. 43. v. 1. sq.

HOo kan see sig mätt af Herrans Härlighet? Man seer hans Härlighet på then stoor Högd/ på thet klara Firmamentet/ på then degeliga Himmelen. När Soolen upståår/ förkunnar hon Dagen/ hon är it thens Högstas Underwerk: Om Middagen torkar hon Jordena/ och hoo kan för hennes Heta blifwa? Hon hetar meer än monga Ugnar/ och brenner Bergen/ och blåås Heta ifrå sigh/ och gifwer klart Sken ifrå sig/ at hon förblindar Ögonen:

{147}[135]

- SÅ tjd̄t iag hörer thet små Foglar liufligt siunga/
 Så röres oförmerkt min Siäl och tunga Tunga/
 Ja iag påminnes tå/ at mig fast meera borde
 Lofsiunga **Gudj/** som så herligt Allting gjorde;
 5 Jag **tänker tå/** om iag som **Lärkan** kunde stiga
 J Luften/ skulle iag om **Dagen** aldrig tiga;
 Om **Nachtigalens** Röst/ och hennes snelle Wingar
 The wore gjfne mig/ tå fast thet liufligt klingar/
 När hon sin Afton-Psalm för Diuren låter höra/
 10 Så skulle dock min Sång fleer **glada Nätter** göra:
 Thet är fast större Konst som minste Foglen qwittra/
 Än kunna spela så som *Orphêus* på sin *Cittra*;
 Om någor wille mig *Amphions* Harpa lofwa
 Hwad Nyttā wore thet? Sljkt är een ringa Gåfwa!
 15 *Apollo* Luta haar alt för *subtile* Strengiar
Euterpes Hakkebräd är nu it Speel för Drängiar;
 Jag önsker heller thet iag hade Örnens Öga
 Sampt och hans Fiädrar med/ at iag uti thet Höga
 Må skarpsynt koxa kring/ och Himla Liusen skåda
 20 Som ofß bå Dag och Natt/ bå Roo och Arbeet båda.
 Men thet är fåfängt Werk på sådan Önskning tänkja/
 Jag weet it bättre Ting/ om Gud thet tekkes skänkja:

- O Gud! O Högste Gud! Lät then tin Ande föra
 Mig up i Himmelen som fordom monde köra
 25 *Jsaels* Wagn/ thet är *Eliam* then *Prophete*, 2. Reg. 2. v. 11.
 Som lefwandes uptogs från Jorden thet wj wete
 Utaf then Helga Book/ ty såledz wardt han hedrad
 Af Gudj/ förty han af androm war förnedrad.
 O Gud! O kiäre Gud! Jag törr ej thet begiära
 30 At iag så högt upfaar som *Paulus* och fåår lära

J Tredie Himmelen osäyelige Saker

Jag nöyes och wil stå med ödmiuk Siäl tillbakar/
 Om iag allenast må besee med Ögon mina
 Then **nedre Himmelen** ther tine Stiernor skjna:
 Ty iag kan uti them som uti Speglar klara 35
 Nu någorledes see hwad Klarhet ther mon wara
 I: Timoth 1. Uti tig sielf som boor i sådant Lius/ thet ingen
 Haar seet/ ej heller kan jämföras med the Tingen
 Som kunna synas; Men när Jesus uppenbaras {148}
 Skal iag tin Klarheet see/ och jämwäl sielf förklaras! [136]
 Och efter thenna Böön är giord uppå tit Löfte
 Tit Löfte at tu wil oß hielpa när wj syfte
 Med våra Werk til thet som tig til Ära länder/
 Så tager iag med Lust mit Litzla Werk för Händer.

Påminnelse om thet Jag haar i Måneskeen beseet thet grofwa Ämbne 45
 som schrefz öfwer Af hwilket Gud haar tektz all Werldens Bygning
 Måndagens och Tjß- jämbna/
 dagens Skapelse. Jag haar Fru *Disa* wjst all Jordens fagra Bloma
 Sampt Hafwetz stoor Swalg som aldrig äre toma;
 Nu skal thet Hedna Troll/ then öde *Odin* häpna/
 När *Mars*, *Saturnus* samt Kung *Jupiter* sig wäpna 50
 Och träda fram i Fält/ han skal wäl ingen tubba
 Med then förmeente Kraft som sitter i hans Klubba;
 Thet är iag wil i Dag/ then wj af *Odin* kalla/
 Uprekna Stiernorna/ men ljkwäl ikke alla;
 Jag stood för seerla up/ ty *Phosphorus* han lyste 55
 För än iag waknade och *Phæbi* Hestar fnyyste
 För then Guld-strjmde Wagn/ ty rädz iag/ iag skal
 hengia
 På efter Kelkan/ och til Månans Fakkla trängia
 Om Soolen går mig från: Men alt hwad iag får skåda
 J Wägen wil iag som een Sanningz-Man bebåda; 60

Jag seer/ thet **aldraförst** at Gud ej något lembnar
 J Ofulkomlighet/ men hwad han wil och ämbnar

- Fulbordar han til Gagns/ ty han hwar Natt utstrekker
 Thet swarta Förlåat som Naturens Säng betekker
- 65 J hwilken hon som een glaad Barna-Moder föder
 Mong Tusand Alster-slag och sig i Hwjlan mödar;
 Men at the Foster ej må tråna bort i Lättia/
 Wil Gud the monga Lius på Himla-Stakan sättia/
 Och låta them heelt klaart för allas Ögon skjna/
- 70 At hwar må seen stå up och syta Syslor sina: **Sool och Måna äre**
 Ty Gud som sielf är Lius och uti Liuset wistas/ **skapade af första**
 Har skapat Liuset först som aldraminst kan mistas: **Liuset.**
 Men alt war i een Klimp/ then han haar sedan deelat
 Uti så monga slagz som han haar tektz och welat;
- 75 Som man af Mörsaren *Granade*-Kulor kastar
 När man åstundar thet then grymme Elden fastnar
- [137] J Huus/ så kunde Gud kring Himla-Fästet wjda
 Af Liusetz ena Klimp mong tusand Lius utsprjda;
- {149} Så monga Stiernor at ej *Abraham* förmådde
 80 Utrekna theras Taal tå han them grant beskådde **Gen: 15. v. 5.**
 Som Herren honom böd/ och ther utaf förmerkte
 Jt Skiäl som kraftelig hans förra Troo förstärkte.

Men blant the samma Lius ä the förnemste **Twenne**
 Them wj och aldrabest af theras Krafter kenne/
 85 Then Guld-Glöd-röda **Sool**/ then Silfwer-blanke
Måna
 Som gifwer of sit Lius thet hon sielf måste låna/
 Och begge hielpes at hwart Dygn så wäl at deela
 At of skal hwarken **Roo** ej heller **Arbet** feela.

Men sälsynt Egenskap i samma Liusen rönes/
 90 Med hwilken Herrans Macht och Wjßhet härligt
 krönes;
 När Fakklor eller Bloß wäl skola för of brenna/
 Tå böör man them ej need men altid upåt spenna/
 Ty om the wendas need tå måste the strax slokna/
 När the af mykken Röök och Fetma blifwa drukna.

Men si the Himla-Lius sig städse neer åt wenda 95
 Och oß sit klara Skeen med stoor Förundran senda/
 Ja på thet *Adams* Barn/ som borde fuller släpa
 Och tråla Natt och Dag/ sig sielf ej skola dräpa
 Med stadig Trägenhet/ tå wil Gud Liuset slekka
 J rättan Tjd och them/ när the haa hwjlat/ wäkka. 100

I. Then ärla **Sool** stäär up som een **Huusbonde**
 Om Soolenes och trifwen
 Månans stoorå På thet hans Tienste-Hion må tjdigt warda drifwen
 Nyttighet. Hwar til sin Sysla/ samt hans Nyttå jdogt söka
 Wil han omkring sit Huus med waket Öga stöka;
 Men sedan hwar och een sin Gerning haar förrättat 105
 Och lyktat Arbetet/ samt spisat sig och mättat
 Tå kommer **Månan** fram som **Huus-Moor** och
 befaller
 At hwar går heem til sit/ och Folk til Hwjla kallar;
 Ja at man säkert må god Natt i Fampnen taga
 Skal Luften sit *Gardin* för alla Sänger draga. 110
 Som Gud nu hafwer tektz oß wißan Tjd tilmäta
 När man arbete böör/ samt hwjla/ waka/ äta/
 Så haar han äfwenwål then samma Tjden deelat
J År och Månader thet aldrig än haar feelat.
 Ty Månen Månader/ men Soolen Åren reknar/ [138]
 Som man thet noga noog i *Almanachen* teknar;
 Dock ingen wißare kan *Voigt* och *Fuhrman* gifwa
 Än then the Himla-Lius med sine Strjmor schrifwa.
 Jag nembde *Almanach*, ty faller mig i Minne {150}
 At ther schrifz många Ting them wj dock aldrig 120
 finne
 Ty Stiernorna sägz boo i wißa Huus och Salar/
 Afdeelte i *Quadrat* och i *Sextil* ; Jag talar
 Thet *Thales* hafwer taalt/ och andre/ ja iag minnes
 At ther än meera Tyyg utaf the Lärde finnes
 Jtem Poli, Axes, Paral- J Himla-Bygningen/ som *Debir*, *Zenith*, *Nadir* 125
 leli, Coluri Epicycli, Sampt *Almucantar*, sljkt giör at iag heelt glader

- Gjr Hästen *Pegaso* af Sporren så han springer
 J Högden och slår ut med Stiert och Foot och
 Wingar/
 Han hoppas få een Krantz ja Norder Kronan
 winna/
- 130 Om han kan renna wäl och orkar Ringen finna.
 Noog weet iag Stiernorna the stå ej länge stilla
 Och pläga på een Ort ej mykken Tjd förspilla;
Carl Wagnen går ej fram så tungt/ så trögt och
 sachta
 Som een *Hamburger* Wagn then många Kiöpmän
 frachta/
- 135 Dock fölljer iag wäl med och träget efterhenger
 At iag må Hiulen see om iag ej hinner lenger.
 Jag undrar noog på then oräkneliga **Sanden**
 Som fins på Hafzens Diup och på then wåta
 Stranden/
- Ej mindre på then Hoop af Örter/ Gräas och
 Krydder
- 140 Sampt annat Wext som är på Sommar-Marken
 strödder/
 Then Winge-lätta **Sniö** som alla Berg betekker
 Uti mig äfwenwäl Förundran noog upwekker/
 Dock bljr iag aldramest af Under rörd och skakat
 När iag beskådar rät thet blå-bestiernte Taket/
- 145 Ther snart een *Million Carbuncler* äre satte
 Utj een Ordning then wj Menniskior ej fatte.
 Man seer med mykken Lust på Foglarna som pråla
 Med Spegel-Stiernot Stiert then *Xeuxis* kan ej måla;
 The swantza modigt fram tå när the ämna gillja
- 150 Til Makan/ och med Fljt sin Fägring wjsa willja/
 The wända Fiädrarna på een och annan Sjda/
 Och hela Kroppen med een kärlig Stolthet wrjda/
- [139] The framtee thet the på hwar Fiäder haa it Öga/
 Som sööt-mildt-lokkandes beskådar Makan tröga/
- Æquator meridianus
 &c.
 Een Stierna som kallas
 Corona Septentrionalis, eller Gnossia
 2.
 Om Stiernornas
 Skönhet.

	Seer och wil låta see/ som uti klara Speglar/	155
	Jt Älskogz Beläte och Kärleekz-fulla <i>Reglar</i> :	
	Men med fast större Lust syns Himmelen sig smykka	
	Med echta Silfwer-Skjr och besta Gylden-Stykke	
	Med <i>Scarlat</i> och <i>Bliant</i> så tunt som Ägge-Hinna	{151}
	At Jorden må ther til thes större Ynnest winna/	160
Virgil: Georg:	Ja <i>Jupiter</i> wil sig med tusand Stiernor pryda	
lib. 2.	At <i>Ceres</i> skal thes förr hans Elskogz Tilbod lyda/ Och si then samma Stååt kan henne så behaga At hon til Barn-Säng wil hwart Åår ofeelbart laga.	
	The samma Himmelens <i>Rubine</i> -Liuse-Kronor/	165
	The <i>Demants</i> -Lampor och the <i>Junos</i> Perle- <i>Throner</i>	
	The äro skapade utaf thet Första Liuset	
	Som Gud uptende tå han til thet första Huset/ J hwilket alle Boo/ then första Syllan lade	
	Och thet sit första Ord/ bljf Lius alzmächtigt sade:	170
Liusetz första Malm	Ty samma första Lius är ingaledz förswunnit/	
som blef skapat	Men blifwer stedse på mong tusand Orter funnit	
första Dagen/ blef	Fördeelt/ som förr blef sagt/ i små och stoor	
ljka som polerat och	Stiernor	
sönderdeelt på then	Incirclade som i it Äple monga Kernor/	
Fierde Dagen.	Then störste ther iblant är then wj Soolen kalla/	175
Om Solenes	Jt Lius så liufligt at thet wederqwekker alla/	
Egenskaper.	Så härligt at thet kan med inga Ord berömmas/ Så stoort at thet ej kan i våra Tankar rymmas/ Så undersamt af Kraft/ så skönt af Ferg och Strjmor	
	At iag med all min Fljt helt Barnslig therom rimar.	180
	Then stoor Dichtaren som sång the söte Psalmer/ Then Segersälle Kung! Som baar the helge Palmer/ Them Herrans högra Hand sielf sammanflätat hade	
	Kung <i>David</i> menar iag/ han så om Soolen sade	
	At hon så snäll och rask på Himmel-Wägen fiker	185
Psal. 19.	Som Kämpen til sit Måål och ej af Banen wjker/	

4. Jag undrar mykket på at *Plinius* så löper
Om Stiernornas J Blindan och sig ej it paar Glaas-Ögon köper 220
Form. At han må kunna see om Stiernor äro trinna
 Som Perlor/ eller om han rättare kan finna
 Them wara flate som een Talrik/ men thet nekar
 All then Förfarenhet som rät på Saken pekar;
 Ty sljkt wj ther utaf egentligt merkia kunna 225
 At hwar wj äre så syns alla Stiernor runna/
 Som aldrig kunde skee om them ej wore gifwen
 Een Skapnad Äple-trin/ som ofta är beschrifwen:
 Thet är ej Mödan wärt at fleera Gäkkar swara [141]
 Som snarare med meer/ än mindre Drafwel faara/ 230
 Ty fast the haa thet Nampn at the ä mykket lärde
 Så lära the dock thet/ som är af ringa Wärde
Thenna mening Och är thet ikke så hwad *Metrodorus* menar/
hade och At Himmelen är bygd af Grå-Håls-Kämpe Steenar/
Anaxagoras Hwar Stierna är een Flijs som Eld ifrån sig fnyser 235
och Democritus. Och Soolen Glöödhet Jern som så i Luften lyser;
 Sljkt hafwer iag ej Tjd med Ord at wederleggia/ {153}
 Ty *Pegasus* wil fort nu *Hinnulus* hörs gneggia;
- Jag seer the Himla-Blås/ iag seer them liufligt
 brenna
5. **Om Stiernornas** Dock ljkwäl tör iag ej bifalla Lärän thenna/ 240
Heeta. At the ä jdel Eld/ som någre *Græker* glunka
Sådant hafwa åt- Förty the kunna så på wjda Himlen funka/
skillige Lärde in- Ty wore thet alt Eld som syns i Mörkret blänkia/
billat sig/ eenkan- Tå måtte man ju thet ofeelbart troo och tänkia
nerliga Cardanus, At kåta Kattorna/ samt och the Leyon bjstra 245
Cardanus, Ha Eld i Ögonen som Låga-ljke gnjstra;
Teresius. Patricius, Små Matkar skulle man och tänkia blifwa sweedde
tagandes Anledning När the rät som een Glööd i Mörkret warda seedde;
af Augustino, Basilio, Hwad skulle man och om thet torra Fnysket sluta
Ambrosio, Theodoret, Som uti skumlot Wrå tykz Strjmor från sig skiuta? 250
Philone, Josepho. Ja huru torde man tå *Demants* Smykken bära?
 Man borde lemna them Trol-Käringar til Ära

- Så framt the äre Eeld/ och Låga af sig tenda
 Förty the Lius och Glantz ifrån sig kunna senda.
 255 Oß bör för then skull thet the Lärdes Taal bejaka
 At Sool och Stiernorna stoor Heta förorsaka/
 Men hafwa dock i sig alz ingen Eld och Bråna
 Förutan then som Gud tekktz samma Liusen låna:
 Thet oß thes snarare bör troo/ helst när wj weta
 260 *Exempel* at thet som sielf kalt är kan dock heta;
 Een god Dryck Ferner Wjn tykz ej i Munnen brenna
 Men wara kyll och swaal/ dock kan man sedan kenna
 At han haar annan Kraft/ ty Skallen börjer swettas
 Och Kroppen såsom i een Finne-Badstu heettas:
- 265 Ja om thet wore så at Sool och Stiernor brinna
 Så måste ju eengång then Elden heelt förswinna/
 [142] Förtäras/ slokna ut/ men si han stedse waarar
 Och waarar wäl til thes Her *Metrodorus* swarar.
 Om Soolen wore Eld/ tå efter hon är fiärmer
 270 Om Sommaren/ men gåår om Wintren mykket
 närmer
 Så skulle Winter Dag ju meera Warma gifwa
 Än sielfwe Sommaren/ och Kyndermeßan blifwa
 Så liufig som then Tjd man Höet samman refsar
 Och ilskne *Sirius* åt Slåter-Karlen biäfsar.
 275 Men på hwad Sät thet skeer at **Sools och Stiernors**
Heta
 Befins om Sommaren så stoor/ thet må the weta
 [154] Som lystra så at the wist tykkias kunna höra
 Hwad *Jomal* hwiskar i sin kära *Junos* Öra.
- Dock wil iag säya hwad the Lärde therom gißa/
 280 J sljka Saker ä wj nestan ljka wißa;
 Then Lärde Konungen som intet wille stana Ptolomæus **Konung**
 På Jorden med sin Macht/ men dierfdes och så mana i Ægypten.
 The Himla Häärarna i Strjd och torde sättia
Saturnum, Martem, ja wäl *Jovem* sielf til rätta/

- Han menar Stiernorna med sine Strjmors Skächtor 285
 Nedskiuta Warmen så/ at mången tjd försmechtar;
 Dock sådan Heta haa the ej uti sig sielfwa
 Ty the syns rysa/ så som een ther hafwer Skelfwa:
 Men thetta/ säger han/ skal Warman förorsaka
 At Strjmorna moot Berg och Jordan slå tillbaka/ 290
 Förthenskul merker man the samma meera bljda
 På höga Bergen än på frja Feltet wjda/
 Ther Wädret susar fram och någon Swalka gjfwer/
 Ja *Phæbi* Strjme-Skot med Hast på Sjdan drifwer.
 Aristot: At Hetan wärkar mest med ty han slår tillbaka/ 295
 Thet kan och måste man för Sanningz skull bejaka/
 Ty man kan läsa thet at när man fordom hengde
 Stål-Speglar moot een Muur/ tå strax the samma
 fängde/
 Förmedelst Soolens Hielp på Huusen/ Eld och
 Låga/
 Zonaras in Ther med haar *Prochus* giort the *Saracener* Plåga/ 300
 Anastas: Jmp. När the sig hade för *Constantinopel* lägrat
 Och all Undsättning war then samma Stad för-
 wägrat.
 Plin. Lib. 7. Cap. 37. *Archimedes* sägz och then Konsten hafwa brukat
 Livius l. 14. c. 31. Och ther med Fienden förswagat och ödmiukat/
 Ty han haar Eld och Brand på Flottan kunnat styra/ [143]
 Fast man med Mörsare ej then Tjd wiste fyra/
 Men några Speglar haar han wäl behändigt lagat/
 På hwilke Soolens Glantz haar med then Kraften
 slagit/
 At Strjmor glödande som Pilar hafwa farit
 Til rygga/ och thet haar the *Girkars* Skada warit. 310
6. Men som wj Menniskior ä här och ther förströdde
 På Jordens stoora Plaan/ een Deel haar sat sin Hydda
 Om Orsaken til the Mitt under Soolens Bröst/ een Deel sit Tiäl
 oljka Climata i utspenner
 Werlden. På Sjdan/ djt wår Sool knapt Näse-Snibben wender/

- 315 Så finna Strjmorna åtskilligt thet them möter
 Ty skeer at Warman och oljk tillbaka stöter:
 (155) Thet usla Folk som boor i *Indianske* Länder
 Är alt förty så swart som een i Smedia brender/
 Emedan *Phœbus* sielf rät öfwer theras Hieða
- 320 Med spände Bogan står/ kan sine Pjlar hweða
 Och skiuta enda need/ ja så the Wåpen steeka
 At sielfwe Trollen må wäl rädas med them leeka.
 Men här i Nordan haar ej Soolen sådant Wälle/
 Här kennes Köld så grym/ som man ej skutte Spielle
- 325 Then långa Winteren; Ty Soolen går i Söder
 Och gör at Hetan ofß så mykket ej bemödar;
 Emedan Strjmorna nedskiutes ej så spitza
 Men komma brutne fram/ och må på Sjdan gliða
 Thet går tå altså til/ ju högre Soolen kljfwer
- 330 Ju meera Stråle-Skott och större Heta blifwer/
 Men twert emoot ju meer hon ofß på Sjdan skrdjer
 Ju meera Köld och Frost om Wintertjden swjder;
 Eenfallig Bonde så uppå sin Runstaaf läser/
 At om ther något Kalt wid Olofs-Meßan hwäser/
 335 Tå är om Sommaren Dof-Heta til förmoda/
 Kan hända at han haar the Skiälen som ä goda/
 Men rättare gör then ther annan Orsak söker/
 Och säger thet är Gud som Köld och Heta öker;
 Dock må Naturens Lopp wäl något ther til göra
- 340 At Warman wexer til som iag wil låta höra.

- Man weet at heftig Eld sin Låga meer utgiuter
 När man i honom tjdt thet kalla Watnet sprutar/
 [144] Han sprakar/ gnjstrar/ gnyyr och sielfwa Wätskan tärer
 Ja sig med thet som är emoot hans Kynne närer;
 345 Så troor man kunna skeep med Soolen/ at hon blifwer
 Än meera Brånefull/ och större Warma gifwer
 När töknot Wätska sig af Jordene uptrenger
 Och fuchtig Dimba sig med Soolens Glantz förmånger.

Cic: l: 2. de Natur.	Jag wille enda bort helst alfvarsammer wara	
Deor:	När iag skal <i>Tullio</i> then lärde Mannen swara/	350
	Men iag omögligt kan mig nu för Löye hålla/	
	Ty <i>Romuls</i> Sone-Son han talar som een Fiolla;	
7.	Thet är ju gifwa bort Förståndet til een Spilning	
Om Stiernornas Lopp	När man intrykker sig och androm then Jnbilning	
och hwar af thet	At Sool och Stiernorna the ofeelbart regeras	355
samma styres.	Af een förnuftig Siäl/ thet ther med skal proberas/	
	Emedan the sin Gång och Wäg så riktigt weta/	{156}
	Och kunna hwar sit Rum ordentlig strax upleta:	
	Sant är thet Stiernorna sin wißa Gång behålla/	
	Dock theras eget Weet kan sådant inet wälla/	360
	Men såsom Ekrarna i Nafwet sittia stilla	
	Och föllja ljkwäl med ehwart som Hiulen trilla/	
	Så måste äfwenwäl the många Stiernor föllja	
	När Himle- <i>Circlarne</i> sig tumla som een Bölja;	
	»Han therfore som så ordentliga leedsagar	365
	»The många Stiernorna så Nätter som och Dagar	
	»Är then Alwjse Gud / som med sin Hand så förer	
	»Alt hwad på Jordene och Himmelen sig rörer;	
	»Hans Ande werkar alt/ hans Ord altsamman	
	setter	
	»J Ordning/ Lag och Skick/ hwar efter alt sig	370
	retter.	
	 Som Hönan spenner ut sin Aldraminste Fiäder	
	Och skylar Ungarna at ikke något Wäder	
	Skal på them pusta in/ men the af Warman trjfwas	
	Och under hennes Ljf ju meer och meer upljfwas;	
	Så gör then wäna Sool/ hon sina Wingar sprjder	375
	Utöfwer Jordens Kreetz och hela Luften bljdar/	
	Ja genom-warmar så Naturens swaga Lemmar	
	Som Amman i sit Skööt med Linda Barnet	
	klemmar;	
i. e. Aristoteles	Thet <i>Stagirites</i> haar och welat gj tilkenna	
	När han oß lemnade i Troomåäl Läran thenna/	380

- [145] At Sool och Menniskian kan Menniskior förmeera/
 Ty **Wååt** och **Warma** gör at een kan blifwa fleera/
 Och thet må blifwa så! Jag wil thet intet hindra/
 »Hwad som kan warda **meer**/ skal ej af mig blj
mindre!
- 385 Nu haar *Urania* een Stund heelt gladlynt smystrat/
 Men si thet samma haar *Copernicum* förbjstrat/ Copernicus hade
 Han blef af Soolens Glantz och Månens Strålar then **Meningen** at
 blanka **Himmelen ståår**
 Så wilder at han ej kan sina Sinnen sankan/ **stilla och Jorden**
 Så Hufwud galen at han talar uti Yrsla/ **går omkring.**
- 390 Och *Herculs* Klubba wäl betarfwas til hans Styrsla; Vid. Systema Co-
 Ty han inbillar sig/ och wil thet fleer inbilla/ pernic: lib: I. c. 7.
 »At Jorden löper kring och Himmelen står stilla; & Gassend. in vita
 Men sannerliga han haar sielfwer gåt i Willo/ ejus. Jt. C. Calcag-
Planeter hafwa fört hans Hierne-Weet och Snille. ninum.
- 395 Dock om ther finnes een som wil först Tookhet börja/
 Han får wäl Sälskap snart och höfwer intet sörja/
 [157] At han allena skal then långa Ljmstång bära/
 Nej! Nej! Ther fins wäl fleer som willia Konsten lära/
 Ja många synes nu at blifwa rätt mislynte/
 400 Om Därskap stanar ther hwar man thet först begynte.
 Med wår *Copernico* är thet så hendt/ man finner
 Them som med honom gå omskönt han sielf är
 blinner;
 Ty mon then hafwa Weet och Manna-mogne Tankar **Men blifwer med**
 Som säger at it Skipp/ när thet haar löft sit Ankar **ögonskeenliga**
 405 Och hißat Segel/ dock i Hampnen böör-fast blifwer/ **Skiäl förlagd.**
 Men Landet går sin koos och fort med Wågan
 drjfwer?
 Omskönt thet synes så/ så weet man ljkwäl bätter
 Ej Troo til **Ögonen** men til **Förnuftet** sätter:
 Om sådant/ som iag nu haar nempt/ troowärdigt
 wore/
 410 Tå måste Stiernorna/ the små så wäl som stoore/

- Stå stedze ljka långt ifrån hwar annan skilde/
 Thet ljkwäl ej så fins/ fast *Tyke* mäta wille.
 Een Pjl som skiutes up i Luften skulle swalla
 Omkring och aldrig need för Skyttens Fötter falla
 Men faara långt baak om/ som Steenen then man 415
 kastar
- Uhr Skippet hwilket fult för alla Segel hastar.
 Thet samma skulle och ofeelbart skee och henda
 Så ofta man uppå *Cartawer* wille tenda/
 Ty fast man wille rätt i Öster med them syfta/ [146]
 Så skulle Luften dock i Wester Kulan lyfta 420
 Om Jorden ginge kring; Ja ingen skulle drabba
 På Målet fast han sig än mykket wille snabba:
 Små Foglar äfwenwäl/ som måste Födan sankar/
 Och hastigt hjt och djt i wjda Luften wanka/
 The skulle faara wild och aldrig kunna minnas 425
 Thet Rum the fluge från/ ther thes Nesten finnas.
 Men hwad behöfwer man så **många** Skiäl framdraga?
 Thet är ju bettere at wj **it** sanskylligt taga
 Utaf then Helga Schrif/ och helst af *David's* Wjsa
- Ps. 104. v. 5. Vid. I. Med hwilken han haar Gudz Alz-wälde welat prjsa; 430
 Chron. 17. 30. Ty han försäkrar at then tunga Jord är satter
 Uppå sin fasta Grund/ och at hon är så fatter
 At hon omöyeligt kan wenda sig och tumla/
 Ty hon sin Botn haar och hwjlar på sin Kumla.
- Job: 38. v. 46. Jag kan ej säya thet som *Job* haar intet kunnat 435
 Förklara/ hwar uppå Gud hafwer Jorden grundat/
 Hwar på then Bygning ståår/ hoo Hörnesteenen lade {158}
 Weet iag så ljtet som hwad Signet *Adam* hade;
 Dock troor iag fullelig hwad Schrifterna betyga/
 Och låter mit Förnuft alzintet högre flyga: 440
 Men likwäl wil iag ey wid Jorden längre låda
 Jag måste högre up och höga Ting beskåda.

Noog weet iag Jorden ståår/ så henne ingen rokkar/

Jag wil nu weta om the många Stierne-Skokkar
 445 Beweka sig och gåå/ hwad Wäg och huru wjda
 The wandra/ iag må foort ty Dagen börjer lJda.

Om iag begärte thet iag måtte *Summan* weta
 På alla Stiernorna/ samt Nampnen hwad the heta
 Tå wore thet förwist een så förmäten Sysla
 450 Som om iag wille i Gudz eget Rådhuus nyysla;
 Så gerna måtte iag begynna på at tällia
 All Haafsens hwjta Sand/ och alla Myggior hällia/
 All Hööstrå rekna up/ samt alla Fiske-Fiälen/
 Sljkt öfwergång thet Weet som nu är qwart i Siälen;
 455 Then Wjshet hafwer Gud behagat hoos sig gömma
 Hwad man om Stiernors Tal och Mykkenhet skal
 dömma/

[147] Ljkwäl haar Menniskian sig underståt at rekna 8.
 Eendeel utaf the Lius/ och them på Paper tekna/ Om Stiernornas
 Ty några meenar man heelt **stadige** at wara Deelning. Ty somlige
 460 Som blifwa i sit Rum och ikke wispot faara/ kalas stadige hwilke
 The sägz then Ottonde Rundelen mest upfylla sittia in sphæra
 På Himmelen/ och then/ som wj wäl see/ förgylla: Octava. Somlige
 The andre kallar man **ostadige Planeter**, wandrande/ eller
 Af hwilke een och hwar sig särskildt Wäg upleter Planeter.
 465 Och löper hjt och djt/ nu baak nu fram om Soolen/
 Nu när/ nu långt ifrån then dubble Himle-*Polen*, Zodiacus.
 Men aldrig the utom then **Diure-Gård** sig wenda
 Ther *Titan* haar sin Jagt thet hela Åhr til Enda.
 The gåå i Krökedantz/ the hoppa up och neder/
 470 Och snart är thetas Wäg heelt trong/ snart wijd
 och breder/
 Så thet för then skul må een Berg-Stjg billigt
 nempnas/
 Som aldrig än war jämbn och kan ej heller jämnas;

Dock må man intet om *Planeters* Ordning twjka
 Then eene weet rätt wäl thens andres Höghet wjka;

	Ty som man Jordens Kreetz i monga Landskap skifter	475
	Och sätter hwart sin Grentz sampt wiße Råmerkz Rifter/	
	At ej thet eena Folk skal blandas i thet andra	[159]
	Och man förwillat som i <i>Babel</i> måste wandra/ Så hafwa lärde Män een artig Deelning dichtat	
	J Stierne-Rjket/ och Höfdinga Dömen stichtat/	480
	The samma uti Lään och Härader fördeelat Ja afmätt Himmelen som the haa tykt och welat/ Sagt at ther Städer fins i Talet Fyrtj-Otta Som haa Åboar noog och aldrig äre blotta/ Ty Stiernor sittia ther it tusan två och tiugu	485
Vid. Plin. Lib, 11. Cap. 26. & Lib. 2. C. 39.	Så framt at <i>Hipparchus</i> och andre ikke liuga; Dock troor iag nappast han then förste hafwer warit Som med sin Ögon haar the höga Wägar faarit; Kan henda <i>Adam</i> sielf i ty som och i annat Är utaf Gudj lärd hur Himmelen är dannat.	490
Num. 24. v. 17.	Hoo weet om <i>Bileam</i> ej haar then Konsten funnit Och några Stiernors Nampn utu sin Hierna spunnit?	
Job. 19. v. 9.	Wist noog är thet at <i>Job</i> i sine Tjder wiste At nämpna somblige/ och om han war then sidste Thet säger intet iag/ men ej war han then förste	[148]
	Ther hitte på then Konst som nestan är then största.	

	<i>Arcturum</i> kende han och <i>Pleyades</i> the bleka/ Then Stiernan som Ja hwar <i>Orion</i> satt djt haar han kunnat peka. sitter i Tiurens Panna Haar han nu thetta wist? Wist <i>Oxen-Stiernans</i> Säte?	
Pleyades kallas elliest Vergiliæ Hyades succulæ.	Haar han kendt <i>Hyades</i> som helst bebåda Wäta? Så haar han wäl wist meer: Ho först Werdinnan kenner J Huset/ gör sig seen snart fleere gode Wänner.	500

Man finner fordom Tjd Widskepelsen har
skyndat
Thet usla Juda Folk/ som altjd war förblindat/

505 Til thet Afguderj/ och til then Synd at jdka
 At the med Offer ha demödigt welat bljcka
 Then stoora Himmels-Häär/ ther af man noog kan

gifsa

At Stiernor hade tå sin Ort och Ordning wißa.
 Men hwad wj skolom om the sköna Saker tykka
 510 Ther med *Urania* sig daglig plägar smykka/
 Wil iag eenfalligst/ ty iag kan ej bättre/ rjma
 Haaf Tålamod och lääs thet warar man een Tjma.

Then stoore Himmel bäär omkring sit Ljf it **Bälte**

Så skönt och dyrebart/ at aldrig någon Hielte

515 Haar sådan Gördel haft/ ty thet är konstigt slingat
 Af Herrans egen Hand/ med Hast och intet twingat.

{160} Thet hafwer i sin Längd Tryhundrad Sextje *Grader*, Vid. Marsil: Ficinum
 Hwar *Grad* haar Femton Mjl; War säker thet ej de vita coelitus com-
 skadar paranda. c.17. sqq.

Fast tu i thetta Måål troor meer än iag kan wisa/

520 Ty iag så lokkar tig Gudz Almacht til at prisa. Manil. lib. I. Jul.
 Thet samma Bälte (iag *Zodiacum* här menar) Firmicum & alios.

Är herliga besat ej med the ädla Stenar/

Men med margfallig Diur af Stiernor sammansatte
 Så wäl at man ej må *Demanter* ther wid skatta.

9.

The Teken eller Diur

525 Först springer **Wädren** fram/ och långt i Luften som sägz wara uti
 wädrar/ Zodiaco äre.

Om Swalan ikke syns/ om Swanor/ Orrar/ Tiädrar I.

Begynna samla Boo; Han så med Foten sparkar **Wädren**.

At Jsen braka må/ och öppna Fiske-Parkar/

Han stöter med sin Hoorn moot Jordens Koppar-
 portar

530 At the upsluta sig och framtee alla Orter:

Han färgar så sin Ull i Soolens gylne Strålar

At ingen meer än han på Himbla Feltet prålar:

[149] Han wjker intet af/ wil ej tillbaka träda/

För än han hörer at the fläste Foglar qwäda/

För än han Takkan seer hoos Gumsen gåå och skeka 535
Och späda Lammen i thet späda Gräset leka.

- II. Then bjster-grymma **Tiur** med *Marmor* hårdan
Tiuren. Panna
Han föllier Wädren nämst/ och är hans näste Granne
Han öpnar Stall och Båås/ at Boskap kan gåå ute/
Och efter Wintrens Brist få Sommar-Betet niuta. 540
Thet är then **Tiur** (om iag må litet Drafwel nempna/
Som oß *Poëterne* i sine Schrifter lembna)
Then Tiur som förde bort *Europam*, *Jovis* Frilla
Från hennes Fader/ men fast thet war giort rät illa
Fick han ljkwål then Löön at han til Himlen fördes/ 545
Ther han/ o galen Dicht! med *Stierne-Titul* wördas;
- III. Seen föllja **Twillingar** som hafwa fåt the Nampnen/
Twillingarna Förty the kärligt haa hwar annan uti Fampnen;
Castor och Pollux Och sannerliga the med idel Kärleekz-Gröda
bestå af 18. Stier- Upfylla alla Diur som elliest syntes döda; 550
nor. Kallas Bellon, The senda Warma need som är så liuf och kraftig/
Gallic: At *Majæ* Honungz-Swet gör hwar een Krydda saftig
The kläda uti grönt the Mos-grå-rutne Stubbar/
The hielpa Bjen til at rikta sine Kubbar/
The stenkia Rosarna med Droppar *Nectar*-söta/ 555
Så *Hyblæ* Foglar them med tusand Kyßar möta;
Ja hwad ej **Tiuren** haar af Wintren hjnt bortstånga {161}
Thet smelta the sin koos uti the Dagar långa.
- IV. Een **Kräfta** synes och på Himlens Giördel krypa
Kräftan. Wil med sin Saxe-Kloo then ene Twilling strypa/ 560
Befaller Solen och een Kräfte-Dantz at föra/
Thet är/ baaklänges gåå och höflig Wenning göra;
Så länge han faar fram/ fåår man ej sofwa länge/
Long Dag och stakkot Natt/ snart up och seent i Sänge:
- V. När Kräftan är förbj utgåår it **Leyon** modigt 565
Leyonet. Och är så Gnjster-rödt som thet alt wore blodigt/

- IX. Ther låter sig och see een **Skytt** med Pijl och Boga
 Skytten. Är hitzig i sit Mood som idel Eld och Låga
 Men skiuter ljkwål ut stoor Köld och intet annat/
 Så at hans Jfwer har på halfwa Wågen stannat; 600
 Hans Skektor allestädz kring Taken spetze hengia
 Befiädrade med Sniö/ och fast the sig ej trengia
 Jgenom Kroppen/ dock må sielfwa Hiertat rysa
 Och klemot Smeekling skal wål i een Lapmud frysa:
- X. Een sälsynt Ordning är/ at Diuret fölljer efter 605
 Then Skytt som jaga skal/ och med wid-öpne Käfter
 Steenboken. Utmanar Jägaren/ så gör then **Steenboock** kekke
 Then Jule-Klockarna med heligt Bång upwekka/
 Ty är han Juleboock; Men fast han Soolen förer [151]
 Uppå sin Hoorn/ han dock hwar Man til Ungnen körer/ 610
 Han håller Wänskap med Fru *Opis* then han skenker
 Jt Foder åt sit Skin när Nattfrost henne krenker.
- XI. Then wåte **Watumann** som slåpas med sin Kruka
 Watumannen. Han spiller her och ther/ men samma Droppar miuka
 The härdas ganska snart och stelna oförtöfwat/ 615
 Then heetzig Lefra haar han kan som snarast pröfwat/
 Ty hwad som töyar up och tenar heela Dagen/
 Fryys på een Stund i hoop/ alt fram i Fastelagen.
 Jag skulle meer om tig *Ægipan Jovis* Broder
 Förtällja/ men blj qwar hoos tina Foster-Moder 620
 Til iag får bettere Tjd/ iag skal dock ej förgiäta
 At rekna ut tin Ätt/ om hwilken Geetter träta.
- XII. The qwikka **Fiskars** Rum är ytterst på thet Belte/
 Fiskarna. The såge gerna thet at *Phæbus* Jsen smelte/
 Ty the nöys intet med at man wil Wakar wekka/ 625
 Och them med Winter-Noot så omildt ofta gekka.
 Sj sådant är thet Band! Then Himla-Riddar-Orden!
 Så skön är han med Lius och Eld bestukken worden;

Men **Månen** twert emoot är med så hwjta Dukar
 690 Omswept/ som Sörjefolk i Herra-Ljk-Färd brukar/
 Och rätt så klädd är then som jempte honom sitter/
 Seer bleek och glåmot ut/ helst när som Köld är bitter;

Thes utan hafwer Gud Åtskildnad göra welat (2.)
 Emellan **Stiernorna**/ j ty han haar them delat Vti Stoorleken.
 695 J **Stoora** och j **Små**/ som noogsamt rööns och kennes/
 Så ofta Himmelen sit Natt-Lius låter tennas;
 Ther hafwa funnits the som galet hafwa gifåat/
 Och annat olärt Folk om Stiernorna förwiåat
 At then som ther ibland tykz fast then minste wara
 700 Kan dock til Jordens Kreetz wäl hundra Resor swara/
 Men the som kunna grant med tu paar Ögon kika
 See wäl at Jordan och een Stierna ej är ljka:
 Kan henda *Sirius* allena ther til hinner
 Men hoos the andra man ej sådan Stoorleek finner/
 705 Ty Jordan snarare tree gånger större skattas/
 Än the/ dock see wj them i Wexten intet fattas/
 Helst när wj til then Högd ther the ä satte syfte
 Och våra Tankar til thet öfra Hwalfwet lyfte/
 The Lärde säya (dock hoo kan thet noga gäta? Vid. Junctini & Clavij
 710 Hoo gitter med sin Fampn een sådan Wjd utmäta?) commentar. in sphæ-
 At Månen/ han som wist är Jordens nemste Granne/ ram J. de Sacro Bosco.
 Är ljkwäl ther ifrån (om *Creter* äre sanne)
 {165} Wäl Sexton Tusend Mjl/ men til then högste *Sphæra*
 Jt Hundrad Tusend/ ja må henda något fleera.
 715 Kan man med *Jacobs* Staaf til thenna Högden hinna
 Tå skal man nappast sljk een *Brabantz* -Alen finna/
 Han haar ej Seenedrag/ thet måste iag bekenna/
 Som orkar thenna Längd med sine Fingrar spenna;
 Min *Circul* är för kort och kan ej nåå så wjda/
 720 Ty wil iag/ til thes iag fåår bettere Redskap/ bjda.

Jag kan altså ej nu thet *Hyacinthe*-Taket
 Som i thet Ottonde Guld-hwelfde Himla-Maket

	Begypsat synes/ så beskåda som mig lyster/	[154]
	Men herness hoppas iag at <i>Phœbi</i> wäna Syster	
	Skal tekkias wjsa mig the Saker som ä rara	725
	Uti Gudz <i>Gallerj</i> , the <i>Demants</i> Lampor klara/	
	The <i>Jaspis</i> Speglar/ och the Gyllendukz <i>Tapeter</i> ,	
	Thet <i>Porcelline</i> Golf och hwad thet meera heter;	
11.	Nu wil iag medlertjd mig ljtet nedersenkia	
Om Planeterna	Och uppå thet som är oß något närmer tänkia/	730
i synnerheet.	Ther fins/ hwad säger iag? Ther fins! Man sig inbillar	
	Een siufalt <i>Circul</i> , som oß öfwer Hufwud trillar/	
Vid. Censorin:	Och haar hwar sin <i>Planet</i> then han skal med sig föra/	
de die Natal.	Rätt som een Åkare skal annars Waror köra.	
Cap. 13.	Men si! Ej fleer än een <i>Planet</i> haar Gud tektz fästa/	735
	Uppå hwar <i>Circuls</i> Wäg och sådant til vårt bästa/	
	At wj it eenskjldt Lius thes bettere skolom kenna	
	När wj på Himmelen om Natten see thet brenna/	
	Ja see med Under the Stånd-faste Stiernor glittra	
	Och een rät darrande Eldzstrjma från sig splittra/	740
	Ther dock <i>Planeterna</i> som wispa kring och wandra	
	The brenna stadelig och tindra ej som andra:	
	Dock för then Orsak skul wil man ljkwäl ej twjka	
	At ikke Stiernorna af Gudi giordes ljka	
	Uti sin <i>Form</i> och Glantz/ ty alla äre runna	745
	Som Kloten/ fast om wj ej sådant merkia kunna;	
	Men the som aldrahögst ha fåt sit Rum och Säte	
	Uppå then Ottonde Hwalf-Bogan/ som wj mäte	
	J Himla Bygningen/ förty the äre tiokka	
Vid. Varronis	Tå synes ljka som the sig uhr stellet rokka/	750
Marcipor:	Emedan the sit Lius så hoopetaals utgiuta	
	At the een flechtande Eldzläga från sig sputa/	
	Men si <i>Planeterne</i> som sittia något lägre	{166}
	The spretta intet så men skjna mykket fågre.	
	Så hafwer man nu wjst thet theße njo Winnar	755
	Som man inbillar sig/ men ljkwäl intet finner	

På Himlens höga Slott/ the äre ej bebundne
 Med Bielkar/ Steen och Kalk/ ther blj ej heller fundne
 Jern-Kedior eller sljkt som them i hopa hålla/
 760 Nej! Herrans Wjsheet kan så thet som alting wälla/
 [155] At samma Bogar i hwar annan stadigt hengia
 Fast Himmelen går kring och the sig ofta slengia.

Ty som man i it Egg seer Bloman öfwertäckas
 Med sega hwjtans Skum/ och öfwer Skumet sträckes
 765 Een Hinna/ och it Skaal om samma Hinna skyler/
 Thet eena så uti thet andra inswept hwjlar;
 Så är och Himmelen med runna Hwalf besatter/
 Thens eene *Circuls* Wjd then andra artigt fattar;
 Men huru alla sig kring om hwar annan swinga
 770 Thet wisar ofß nu it *Exempel* som är ringa;
 Jt Uhrwerk som haar Hiul/ deels små eendeel och
 stoorä/

När Wigten drages up/ tå som the alle wore
 Bebundne uti it/ begynna the sig röra
 Thet eena hielper strax thet andra kring at föra;
 775 Uhr-Rodret wender sig/ och wil ej Wippen sleppa/
 Wjspinnan flyttes fram och Klokkan måste kleppa
 Ja Werket stanar ej men går om man thet sköter
 Och både bljdan Sool samt blekan Måne möter.
 Then **store Herre Gud** the stora Himla-Bogar
 780 Med sådan/ ja med een fast större Konst befogar/
 Ty alla swängia sig från Öster bort i Wester
 Och i it eenda Dygn see alla Jordens Gåster;
 Then **Högsta** Umgång kan the andra med sig föra
 Och alla til it Måål på många Wägar köra.

785 Men meera Undersamt är thetta som the lärde
 Ofß lembna til at troo/ thet ware i sit Wårde/
 Jag säger efter Sagn/ at och *Planeter* wandra
 Med förste *Circulen* och följja med the andra
 Små Stiernor endabort i Wester/ som iag sade/

Vid. Aristot. lib. 2. de
 Cælo Cap. 4. & 10,
 Planeterne gåå både

- öster och Wester/ »Så dantza monga med fast the ej görat glade! 790
 Lika som man seer Men fast the stundom ä så mykket Sälskaps Ljka
 Skippen *Lavera*. Och göra Fölljes-Lag/ the ljkwäl ofta wjka
 På Sjdän/ slå een Krook/ åt Österkanten winka/ {167}
 Men gå dock Wester ut och altså ojämpt swinka;
 Ej annorlunda än it Skipp *Lavera* plägar/ 795
 Thet böyes hjt och djt i Hafwetz wåta Wägar/
 Thet gör så mången Loof och måste läggia öfwer/
 Man wrjder Roor i Lää som man thet tienligt
 pröfwar/
 Och tykker at thet kan sig best med Flaggan skicka [156]
 När man wil winna rymd och up i Winden stikka/ 800
 Ty måste Skippet sig nu Norr nu Söder wenda
 Så at een oklook weet ej hwart thet helst skal lända/
 Ljkwäl när thet haar wendt sig tjdt på ymsa Sjdor/
 Får thet then Hampnen ther thes Redare förbjdar:
 Een sådan krokot Wäg kan man sig och inbilla 805
 At the *Planeter* gåå som ej få wara stilla.
 Men thet bör merkias wäl at om *Planetens* Säte
 Är högt på Himmelen/ tå skal man honom mäta
 Een större *Circuls* Wjd then han och wandra måste/
 »Högt Säte/ kära Barn! Stoor Möda plägar kosta! 810
 »Men then som sitter lågt haar mindre Wäg at faara/
 »Swårt är at wara stoor men säkert ringa wara!
- Uppå een sådan Grund som är/ kan henda/
 swager/
 Upsätter man it Slåt och sådan Gißan tager
 Planeternas beskrif- At Stierne-*Circulen* kan sig ej fyllest wenda 815
 ning på annat sät än För än Siutusand åhr the hafwa gåt til Enda;
 man finner uti andra Jag hafwer fuller förr the Springe-Stiernor reknat
 Dagen, Och både thes Nampn/ samt thet som är be-
 teknat
- I. Planet: Saturnus. Med them/ eenfaldigt wjst/ dock bör mig än een
 Resa
 Kring wandra thes Kreetz och thes Gatur glesa. 820

Them samma Stierna haar; Een flanot Elskogz-Gaper
 [158] Må oskad weta thet; Hon **fröyar** hela Jorden
 Och **frögdar** alla Diur/ dy är hon kallad worden
 All Kärleekz Moder kär/ alt Wänskapz foster-Amma/
 Omskönt otuchtigt Folk misbruka tjdt thet samma:
 Hon sägz uptända Eld uti the ungas Ögon/
 880 Och i the gamlas Kropp fast han är oförmögen/
 Hon lånar Tungan Ord och Munnen flåkot Löye/
 Hon lofwar Pungen Guld och Hiertat stadigt nöye/
 Men håller sällan sljkt/ ja then som hon bedrager/
 Får ganska ljten tröst när han sin Skada klagar;
 885 Alt sljkt är fåfäng Dicht/ men samma Stiernas rätta
 Och mesta Egenskap/ är at hon werkar thetta/
 Hon sluter altjd up then Liusa Dagens Dörar
 Och sluter åter til/ när Sool i Skogen körer.
 The lokke-Dufwor små/ som Wagnan hennes draga
 890 Gå mest på *Phæbi* Gård och ther sin Styrkia taga;

Så gör *Cyllenius*, *Mercurius* och *Hermes*,
 Thet är alt it/ si han af *Phæbo* och beskärmes
 Och föllier honom när med sine Fiäder-Fötter
 På hwilka han faar kring och blifwer aldrig trötter/
 895 Han är i alla Holl och alla Konster lærer
 Ther med sig mången **wäl** och mången **illa** närer;
 Snart är han Speelman och bjrfidlar på sin Gjga/
 Snart Båtzman/ och kan snält i högsta Merttzen stjga/
 Nu Köpman och slår up sin Kram och många Warur
 900 Är småål på **Penningar** men **Ord** han aldrig sparar;
 Är dierf och genom sluug/ illfundig som een Bowe/
 Weet Streek och Renkor noog/ och wistas tjdt til Hofwa/
 Och efter han är med hwar något skal förtälljas
 Tå må han Åhr och Dag uppå sin Resa dwälljas.

VI.
 Mercurius.
 Hermes. i. e:
 Tolk.

905 Then kalla **Månen** är för thetta noog beschrefwen
 Sampt med åtskillig Nampn berömd och nämder blefwen/
 Men all hans Egenskap wj neppeliga finne/

VII.
 Luna.
 Ebr. Iareach vel

- Ierech, i.e, **Månad.** »Så tjdt han skiftar **Färg** så ändrar han sit **Sinne**/
 Ja så ostadig som han är i **Färg** och **Lyner**
 Så snabb är han til **Footz** och **Werlden** hastigt 910
 synar/
 Ty han skal **Åhrliga** wäl **Tretton** gånger löpa
Kring **Himlens** **Rennar-Baan**; Then måste **Sporrar**
 köpa
 Som lyster rjda med/ och see hwar **Mänen** tager {170}
 The blanka **Hoornen** them han esom oftast drager. [159]
- Vid. Jul, Cæsar: Om theße skiöna **Lius** heelt fåfängt skulle skjna/ 915
 Scalig: Lib. 5. Epi- Och utan något **Werk** i präcktig **Roo** förtwjna/
 dorpid. & Tarnovii Tå måtte på een Ort stedzwarigt **mörker** wara
 Commentar:in Micha. Men på een annan **Liuus** och altjd **Dagar** klara/
 5. Tå skulle några Land haa **Sommar** utan **Enda**/
 (12) Och några **Winter-Köld** förutan återwendo; 920
Om Stiernornas Tå kunde man eenstädz i **Soolskeen** **Maten** koka
Werkan. Men annorstädz igen på **Skridz-Skoor** altjd åka;
 Tå skulle **Creatur** beswärligt få sin **Föda**
 Ty **Heta** eller **Frost** all **Wexten** lade öde/
 Ja om och **Stiernorna** it stilla **Ställe** nutte 925
 Och altjd på it **Rum** förutan ändring sutte/
 Tå spordes nappast then omwexling som wj röne
 J oß och alla **Diur**/ ja i then minste **Böna**/
 Sampt i all annan **Frucht**/ ty sådant ståår och faller
 Som **Luften** hon befins klaar/ mulen/ warm och 930
 kaller.
 Jag troor förwifso thet/ at **Gud** ej hafwer welat
 Uptända theße **Lius** omsys och altså spelat
 Med them som äre wist **Naturens** störste **Smykke**/
 Alt **Firmamentets** **Prack**t/ all **Werldens** **Mester-**
 stykke;
 Jag troor ej/ säger iag/ at **Gud** haar welat skapa 935
 Jt sådant ädelt **Werk** ther til at man skal gapa
 Med stinne **Ögon** djt som **Koo** på **Wäderqwarnen**
 Och som uppå it **Toorn** the spåde **Bonde-Barnen**/

Men at man noga skal thes Kraft och Lopp behierta
 940 Och see Gudz stooro Macht wid minste Stierne-Kierta;
 Man weet och röner noog at små och ringa Örter/
 Een **Nesla**/ then ther groor wid aldrawärste Pörten
 Samt annan Krydde-Wext/ som *Ceres* allas Amma
 Upfostrar här och ther/ man röner at then samma
 945 Haar någon Kraft i sig/ och meera är förwarad
 Som blefwe/ ther man thet rätt sökte/ uppenbarat;
 Haar Gud ej welat een kleen Planta **fåfängt** sättia/
 Ej grafwit need it Korn/ it enda Fröö i **Lättia**/
 Hur mykket mindre bör man sig tå thet inbilla
 950 At alla Stiernor stå årk-lösa/ stokke-stilla
 [160] På *Firmamentets Thron* och låta sig beskåda/
 Så ingen meera Kraft skal elliest wid them låda.

{171} Then som ej ronnar tå han dierfweliga liuger
 Han haar alzintet Blood/ thens Hierna intet duger
 955 Som sielf ej merker at han uppenbarligt feelar
 Och ganska wårdzlöst med then dyra Sanning spelar/
 Så göra fuller the som säya Stiernor äre
 Ther til förordnade at the sig måste **tära**/
 J ty the **tiäna** oß och intet meera kunna
 960 Än skjna som wj see/ och oß it Nat-Lius unna/
 Thet man bör heller troo thet man och noog förfarer/
 At Stiernors mykla **Kraft** moot Stierne-**Taalet** swarar.

Jag wil ej nempna thet som hwar och een förmärker
 Med hwad åtskillig Kraft then gylne **Soolen** werkar/
 965 Ty efter som hon i åtskillig Boning flytter
 Så är man qweek och frisk/ men åter trög och trötter;
 Jag wil och tjga thet at Soolen nappast ljder
 Een stoor Förmörkelse at ikke thet betydär
 The stoore Herrars fall/ nu andra swåra Plågor/
 970 Ty man/ thes wårr! tå seer at sig *Alecto* wågar
 Uhr *Plutos* Rjke fram och i sit Sålskap hafwer
 Först **Pestilentzan** som för Döden Grifter grafwer/

Seen magra **Hungren**/ then med skarpa Tänder grinar
 Och tager Brödet bort at Menniskian förtwjnar/
 Ther jempte blodigt **Krjg**/ *Enyons Regimente*, 975
 J hwilket man fult up af Blood och Gråt må wenta;

Jag lämbnar äfwenwäl thet allom at betänkia
 Om **Silfwer Fakklan** then wj se om Natten blänkia/
 Jag menar **Månen**/ haar ej mykken Kraft och
 Werkan/
 Omskiönt wj ikke så Egentligt kunna merkian: 980
 Dock merkie wj ju thet i Haafwet förorsakas
 Een sälsynt Ändring/ ty thes Wågar gå tilbakas
 Men löpa fram igen/ hwad är thet them så drifwer?
 »Af Månens Ändring troor man Ebb och Floden
 blifwer.

Wj merkie at som han sin Hy och Klädnat byter/ 985
 Så wexer Merg i Been och åter småningz tryter/
 Så warder Bloden tun/ men åter tiok och kraftig/
 Så blifwer Örten swag/ men åter raak och saftig/
 Så tagar Ostran til och synes något trjfwas [161]
 Uti sin salta Slem ther om the Rjke rjfwas. 990
 Een Bonde weet thet af Förfarenhet/ och achtar {172}
 Then Tjden at han ej sin Koo i Needan slachtar/
 Ty tå är Köttet lööst/ förthenskull wil han dröya
 Til Månen warder full/ tå haar han bättre Nöye.
 Han weet och jämwäl thet at Trädet som han faller 995
 När Månen tager af een föga Penning gäller/
 Ty thet bljr snarare Mask-ätit/ multnat/ ruttit
 Än thet som hugs omkull när Månen full haar suttit.
 Ja thet är noog bekant/ at the som ä förrychte
 Och Hufwud-yre blj gemeenligt meer försökte 1000
 När Månen wexer til än tå hans Hoorn the falla/
 Förthenskul wj och them nu Månad-galne kalla.

Så är tå noog bewjst med thetta **Ena** Liuset

Vid Peucer: de varijs At **alla**/ alla the som ståå i Himla Huset

- Thet och *Planeterna* een större Werkan niuta/
Som hafwa större Krop/ och altså innebära
Jt större Ämbne til at wjsa fram Gudz Ära? 1040
- Lips. in Lib. de Constantia & de quadruplici fato. Dock när iag schrifwer om hwad Stiernor kunna werka
På Jordens wjda Kreetz/ bör Läsaren wäl merka
At iag alzintet är utaf thet wrånga Sinne
Som andre *Stoici*, hoos hwilket Folk wj finne
Een groof Wilfarelse/ i ty the sig uptänkia 1045
Thet snöda **Ödets** Kraft och Gud sålunda skränkia
I it olösligt Band/ ja hårda *Demants* -Kedior/
Thet är een Nornadoom som honom ej tilstädier
At öfwa fult och frjt sins wjsa försyns Lager
Och styra sina Werk som honom best behagar; 1050
Men jemte honom the the trenne *Parcas* ställa
Och gifwa them eendeel utaf Gudz högsta Wälle/
Ja säya Stiernorna förwälla och besluta
Frijd/ Helsa/ Siukdom/ Krjg/ Ondt/ gott och
hwad wj niuta.
Jrenæus lib. 2. *Ab* nej! Then stoore **Gud** haar i sin Almachtz 1055
Händer
The monga Stiernors Häär/ och them så hastigt
wänder
Som wj it litet Hiul/ han biuder Soolen stana
Men åter löpa fort och hålla wid sin Wana;
Han Himmelens *Tapet* för våra Ögon strækker/
Han åter Stiernorna försiglar och betækker; 1060
Orion biuder han uti sit Wäg-spor renna/
Han sielf allena kan **Karl-Wagnen** förespenna!
- Augustin. Comment: Hwad Stierne-Gapen wil för then skul spå och
in Ps. 40. gifå
Jul. Firmic. lib:1. Ther om så kunna wj ej göra oß rätt wißa/
Astronom Ty Gud förbiuder sljkt uti then Helga Boken [163]

Och wil man skal ej troo then dierfwe Papeers-Token/ Esa. 44. v. 24. 25,
 Som i sin *Almanach* om Jord och Himmel dömmar; Vid. Cl. Bilberg
 Men ofta hwad som skeer uti hans Kammar glömmar; de fato Astronom.
 »Gud alla Stiernors Kraft sampt Lopp och Lius

regerar

1070 »Ondt wälle wj oß sielf/ men Gott han oß beskärer

(174) Men medan Synden haar för longan Tjd tillbaka

Blant annat thetta Straf oß kunnat förorsaka/

At wj stå under the Eld-klädde Stiernors Rota

Som hwast uppå oß see och med sin Wapn hota/

1075 Som hafwa wäl then Macht at the oß kunna skada/

Och oförmerkt på oß margfallig Jemmer lada/

Så är nödwändigt at wj oß demödigt buga

För then så stoore **Gud** som kan bå see och truga

Med Tusan Ögon/ som kan alla Stiernor wäpna

1080 Til vårt Förderf/ at wj må för then Hären häpna;

»Thet är/ iag säger/ thet är högst nödwändigt bedia

»At Gud ej någon Tjd wil Stiernorna tilstädia

»At bruka theras Kraft och ther med oß förhärja/

»Men med sin Guddoms Kraft wår Undergång afwärja/

1085 »Så farlig Wäderleek/ stoor Frost och mykken Heta/

»Förgiftig Luft och sljkt/ som wj wäl see och weta

»At Synden haar förtiänt/ skal oß ej platt förderfwa;

»För then skul at wj må hoos Gud then Nåden werfwa/

»Bör oß ond Lusta samt thes **Bråna** tjdigt dempa

1090 »Med helig Bättringz **Gråat**/ emoot oß sielfwe kempa/

»Wår yra **Högfärd** med **Förståndzens** Betzel twinga

»Så wj utom vårt Stånd och Herrans Lag ej springa/

»Men i een sundan **Kropp** it sundt **Förnuft** behålla

»Och ej wår egen **Sorg** med wåra **Synder** wälla.

1095 Jag haar nu genom gåt thet sköna Stierne-Läger/

Mig bör then Höflighet bewjsa som man plägar/

Och taga Afskeed hoos then mest haar at befalla/

Hoos **Soolen**/ then iag må Fält-Herren billigt kalla:

Men *Maro* haar tu Ord/ *Homere* haar tu Tunga/
 Så läna mig nu then/ ty här behöfwes siunga 1100
 Fast sötare än thet som *Orphëus* haar spelat/
Apollo merker grant om något warder felat/
 Han sielf är een *Poët* med Tusan Blomor krönter/ [164]
 Af honom skal och så hwar god *Poët* blj lönter.

Solenes Beschrifning. Så träd tå *Phœbe* fram at iag tig wäl må kenna/ 1105
 Och rätt afrija tig med min ödmiuke Penna/
 Tag nu thet Tekket bort som *Juno* för tig hänger
 Lät see tin Skapnad nu/ och dölj tig ikke länger/
 Lät ingen mulen Flek tins Anlets Klarhet skygga/ {175}
 Drjf Dimba/ Tökn/ Stoft ifrån tig longt til rygga/ 1110
 Ty om iag får tig see/ see tig med milda *Miner*,
 Så skal tu see tin Prjs så wjda som tu skjner!

Tu hela **Werldsens Post** som aldrig tröttas

wandra/

Tu **Warmans gyllne Glöd** som tender Eld i andra/
 Tu **Himmels Lychta** som för alla Diuren lyser! 1115
 Tu **Skönhetz Spegel** tu som alla Färgor wisar!
 Hwar skal iag **enda!** Ja hwar skal iag rättast börja?
 Hwem skal iag aldraelst om all tin Fägring spörja?
 Hwad *David* schrifwit haar til tit Beröm och Ära/
 Hwad *Syrach* hafwer oß om tig förmåt at lära 1120
 Är fuller sinne-rjkt/ men meera kunde wara
 At säya/ om Gud oß thet tektes uppenbara:
 Dock thet iag hafwer lärt och hoos the Lärde
 funnit/
 Thet säger iag igän/ the Droppar som haa runnit
 Uhr *Hippocrenes* Bäck wil iag här rundt utösa/ 1125
 »Med andras Egendom är altjd lätt at slösa!

Soolen ljknas
 I. wid een Ko-
 nungs Stååt

Jag wil tå Soolens Stååt på sådant sätt afmåla/
 Som när wj see een Kung med all sin Skara pråla/
 Ther föllja honom med een hooper stoore Herrar

- 1130 Ljf-*Guardet*, mykket Folck/ *Caretter*, *Wagnar*/ *Kerror*/ och *Herre-färd*.
 Hand-Hestar/ Rytterj/ samt och *Drabanter* många/
 Som göra Raden long och alla Gatur tronga/
 Trumpeter blåsa Liud/ Hofjunkrar gäfwē rjda/
Laqueyer gåå til Footz/ it Dusin på hwar Sjda/
- 1135 Förwetne Menniskior som komma til at koxsa/
 See med förundran **alt**/ men först och sidst the huxa
 Hwem sielfwe **Kungen** är som haar then Hoop i Lydna/
 »Ty han med sin Person gör all som största Prydna;
 »Hans Höga *Majestet* och stoorä Kunga Wälle
- 1140 »Kan lysa meer/ och meer än hela Fölljet giälla;
 [165] Så skeer med **Soolens Färd**/ så prächtig hon och tågar/
 Ty heela hennes Fält är strödt med Eld och Lågar/
 Ther gåå för hennes Wagn **Tree Förstar och tree andra**
 The måste gå baak om så/ tjdt hon tekkes wandra/
- 1145 Thes utan föllier een orekneliger Skara
 Af sämbre Tienare them wj see klädde wara
- [176] J Soolens *Liverj* och rät som hon förgylte
 Ja med *Turkosers* Glantz och *Demantz* Gnjster fylte;
 När thenne Stierne-Kung sin Pracht wil låta skåda
- 1150 Och genom *Phosphorum* sin Utgångz-Tjdt bebåda/
 Tå waknar *Helicon*, the njo *Muser* springa/
Apollo spelar up och låter Lutan klinga/
Pan, *Faunus*, *Satyryrus*, och alla Skogz-Gudinnor
 Begynna hwar sin Dantz/ *Neptunus* sielf påminner/
- 1155 Sin Broder *Æolum* at han skal ej beskemma
 Med wanligt Dunder-Gny *Sireners* Jungfru-Stemma/
 Men med it sachtä Liud och *Zephirs* sötä Tunga
 För Soolens gylne Wagn een liuflig Wjsa siunga.
 Ty **Soolen** är then **Siäl** theraf all Jord har Ljfnad/
- 1160 All *Creatur* sin Lust/ och alla Örter trjfnad/
 The Ädlestenaar Glantz/ *Metallerne* sit Wårde/
 Ja Menniskiorna Kraft/ som elliest snart förtårde
 J Grafwen stupade och öfwer Enda fölle/
 Om Soolens bljda Macht them ikke uppehölle;

- Hon är för then skul wärd så mykket meer at
 prjsa 1165
 Som hon it större Lius än alla Lius kan wjsa;
 Een större Heta gör än många Tusan Ugnar
 Och ther med dagelig then wjda Werlden hugnar.
 Jag länar *Davids* Ord/ iag kan ej bättre finna/
 Een fägre Ljknelse kan iag mig ej påminna/ 1170
 Ty Soolen säger han/ är ljk een mächtig Förste
 Som på sins Bröllops Dag i Herligheten störste
 Beprydd och kostbart klädd utu sin Kammar
 träder
 Och med een liuf-mild Syyn then unga Bruden
 gläder;
 Hans Håår är Sölfwer-blankt/ betekt med gyllne
 Krona/ 1175
 Hans Ansicht Rosen-ljkt/ hans heela Klädebonad
 Är Perlestikkat/ och hwart Finger prächtig skjner
 Af *Demants* Strjmor/ ja hans Kärleekz-wäne *Miner*
 The smystra så at han all Ögon til sig drager [166]
 Och ingen är som ej then åtburd wäl behagar/ 1180
- (2.)
 Thet kan ej (som iag troor) aldeles illa wara
 At iag i Ljknelse wil något längre faara/
 Jag anseer Soolen som och *David* kallar henne
 Wid een Kempe som Een modig Riddare/ then wäl haar lärt at renna
 löper på Wädiobanen. Til Rings och Hesten sin med gylne Sporrar 1185
 twingar
 At han på Banen faar som rasker Örn med Wingar/
 Som häpna **Hinden** när hon är förfölgd af **Hunden** {177}
 Som hungrigt Leyon/ tå thet seer it Roof för
 Munnen:
 Men ingen Kempe kan så snält för Prjsen strjda
 Ej heller med then Hast på Wädiobanen rjda 1190
 At ikke *Titan* meer med sine Hästar hastar
 Och Tusan Kärleekz Wink til wäna Jorden kastar/
 Ty om han henne ej så snart och jämt besöker/

- Om han ej hennes Frögd och Fruchtbarhet föröker
 1195 Tå lägger hon sig siuk/ och kan sig intet röra
 Med mindre *Titan* wil it Läke-Plåster göra.
 Dock si! När han sin Brud på sådant Sät besöker
 Tå går han Almon-Wäg och ej på Sjdan kröker
 Men mit på Stråtene/ at han thes meer må tämja
 1200 Bå Köld och Heta/ ja bebinda uti sämje
Saturni grymma Mood och *Phœbes swaga Sinne*
 At **han** med **Frost/** och **hon** med **Wätan** håller inne;
 Ty komme Soolen oß för näär/ tå blee wj brände/
 Och gingo hon för högt/ oß Kölden hastigt skände.
 1205 Jag wille siunga meer om Soolens ädla Dygder
 Ther med hon Himmel/ Jord/ Luft/ Watn/ alting
 frögdar
 Men Rösten är nu hees/ iag orkar nappast taala/
 Jag haar nu wakat noog/ ty Hönsen börja gala.
 Dock tystnar iag ej än/ än wil iag meer beschrifwa
 1210 Omskönt med tröttan Hand hwad Soolen kan
 bedrifwa.

När hon sig wjsa wil strax alting lefwa börjer/
Men när hon dölljer sig suurmular alt och sörjer/
Hwar hon faar fram ther må bå Sniö och Jjs
förswinna/
Och Steelnad Wattubeck begynna til at rinna/
1215 Regn/ Dimba/ Tökn/ Slagg och alt hwad Luften
fyller/
Faar bort när Soolens Glantz then wida Werld
förgyller;	Martial. lib. 12 vocat
Solem sidereum Deum.
Orpheus hymno in
Apoll. dicit Cœlum u-
niversum Apollinis
citharâ temperari.
Varro in satyra
Ὀνος λυρας.
[167] Ja när hon resar sig tå måste Lättian sljka/
Sompn/ Drömar/ Spökelse sampt sielfwa Natten
wjka.
Hwad skal iag säya meer om thetta Mesterstykket?
1220 Mig fattas Ord/ thet iag wil tala är förmykket!
Ljkwäl O sköna Sool! O herlig-krönte Konung!
Jag är nu lik it Barn som eengång äter Honung	

Och tykker sedan at alt annat smakar illa/
 Så synes jämwäl mig at iag wil intet gilla
 Af alt thet Jordiskt är nu iag then Gunst haar nuttit 1225
 Och uppå Soolens Wagn med mine Tankar suttit.
 Jag gör mig therför dierf/ och af then Krantz hon {178}
 drager

Jt Blomster eller tu mig til een Hugnad tager/
 Dock Soolen är ej niugg ty hon så gifmild deelar
 At ingen/ om han wil annamma/ något feelar; 1230
 Ty hon ej låter sig som mången Kung förblinda/
 Then falska Smjkkrare så listigt öfwerwinna
 At han sin stoora Macht aldeles sielf förglömmar
 Och i it oreent Skööt sin dyra Krona gömmer/
 Är sine Drängars Trääl/ förtroor thet theras Tykke 1235
 At deela ut all Nåd och sällja bort all Lykka:
 The äre Hoffetz Sool/ och sprjda ut the Strjmor
 Ther efter een och hwar må rekna sina Tjmar;
 Ljkwäl een sådan Sool som skjner fögo länger
 Än på sin egen Grund/ ty mongen een som tränger 1240
 Gåår miste/ ther emoot få theras egne Fränder
 Så mykket samla in/ at the haa fulla Händer;
 Men så gör Soolen ej/ hon wil ej ther skal tryta
 Lius/ Warma/ Ljf och Lust/ ty wil hon genom-bryta
 The tronga Wägarna/ och snart it Land besökia/ 1245
 Snart annat/ at hon må så allas Trifnad ökia;

Solen lämpar sig
 som een Moder
 eller Amma. Ej annorlunda än een Moder som skal deggia
 Och sköta många Barn/ wil först thet eena läggia
 J Waggan/ sedan strax thet andra kärligt taga
 J Skötet/ och för them så ymsom Umsorg draga; 1250

Soolen går aldrig
 up eller need/ then
 ena Dagen som then
 andra. Ty är thet wjsliga af Herren Gud förordnat
 At ljka hwar then Dag som Werlden blifwer mornat
 Skal Soolen flyttia sig/ och altså aldrig wandra
 Utur then samma Poort een Dagen som then andra/
 Ja ingen Afton tå hon under Jorden gäster [168]
 Får hon thet samma Stal för sine trötte Hestar;

Försummar sig/ men wil bestälsamt om sig hygga;
 Ther är ej någor Fisk med blanka Fiäl och Fenar/
 Ther är ej någor Fogl uppå the gröna Grenar 1290
 Som ikke kättjas tå/ och wil een ljtten Bråna
 Til sin förkölde Blood af Soolens Strjmor låna.

När Solen sedan sig til **Kräftans** Tekn frammar [169]
 Til **Leyon** Kulan bort och **Jungfruns** fagra Kammar/
 Tå börjer meer och meer then ljoma Luften hetas 1295
 Så at och Later kan om hårda Pannan swettas/
 Tå seer man mykket Folk på Engiar slå och skiära
 Som ingen annan Drägt än Badstumannen bära/
 Ty Warman twingar them at kasta hwar sin Tröya
 Och låta sig med thet som lättast är benöya. 1300
 Men mindre Kraft och Glantz haar Soolen när hon skrjder
 J Söder länger bort och thet moot Hösten ljder/
 När **Skytten** går til Skoogz/ när *Scorpionen* grjnar/
 När **Wigten** henger tung/ och Soolen sällan skjner/
 Tå faalnar Lööf och Grääs/ tå torkas miuka Qwister/ 1305
 Tå blifwer Marken baar och all sin Prydning mister/
 Tå gåår *Pomona* ut at sambla i sit Sköte {180}
 The många Fruchter som begynna blifwa söte/
 Tå kommer *Bacchi* Fest/ tå låter han sig höra
 Och oförwägen wil uppå sin Wjn-Åm köra/ 1310
 Rödbrusot/ magestark/ af starke Drufwe-Musten
 Heelt drukken/ stin och mätt/men intet mätt af Lusten;
 Omsider när så wjdt med Soolens Resa kommer/
 At hon gåår under Berg/ tå syns ej meera Sommar/
 Ty **Wattumannen** wil utu sit Embar giuta 1315
 Så mykken Jjs och Sniö at ung och gammal tiuta:
Steenbokken stöter til med styfwa Hoornens Taggar
 Och **Fisken** sprutar så at hela Dagen slaggar.
 The hwjta Foglarna begynna tiokt at flyga/
 Men andra Foglar må in under Taken smyga/ 1320
 Sniö/ Hagel/ Rjmfrost wil så swärma fram och brusa/
 Som Bjen uhr een Kubb i ymnig Skara rusa/

Och sljkt wil Storm och Blåst så kring i Landet föra/
At man kan blött och jämpt som på it Bolster köra.

- 1325 Men si! Jag seer igän then sköna Månen nalkas/ **Månens Beschrifning.**
Af then iag mången gång om Natten plägar swalkas. Vid. Catull. Carm.
Jag seer *Latonæ* Barn/ *Apollo*s egen Syster/ 35. v. 15.
Jag seer *Dictynnan*, dock kan iag ej wara tyster/ Lucret: Lib. 5.
- [170] Fast hon wil lokka mig til roolig Sömpn och Hwjla/
1330 Wil iag dock Ögonen så gnugga/ raspa/ fila/
At iag then Silfwer-Glantz kan både see och måla/
Hwar med *Tithonia* i Mörkret plägar pråla;
Hon skjner öfwer Berg och öfwer gröna Lundar
Hon går sin Wäg och rädz ej ilsket glafs af Hundar;
1335 Hon mäter Tjden af hur länge man bör sofwa/
När Ebb och Flood skal blj kan hon best spå och
lofwa;
Men thet är fåfängt at iag Månen wil beschrifwa
Som ej it Ögnablik wil stå och stilla blifwa/
Som är sig aldrig ljk/ som tjdt sin Drägt ombyter/
1340 Ja ofta ändrar sig och Jule-merken bryter;
Han synes wäl så rjk at han sig sielf kan kläda
Men är dock fattig som nyfödde Barnen späda/
Them man som oftast må gj Blyja/ Sweep och Linda/
»Men borgat Prääl thet kan och mången Man
förblinda.
- 1345 Dock Soolen gör i ty som stoore Hieltar pläga
The hwilke Adels Rätt af Ät och Börden äga/
{181} Och med sin tappra Hand samt med sit käkka Sinne
Sig större Sköld och Nampn och meera förmon
winna/
När the utwälja sig een Brud af sämbre Slechte
1350 Tå får hon Deel i alt thet goda som the mächta/
Så wil och bljdan Sool med nakne Månen deela
Then Glantz och Herlighet som honom sielf kan
feela/
Ty han får månatlig ny Fägring/ nya Kläder/

Så han sig skialiga af sådan Maka gläder;
 Som han wil wända sig så warder han och fågnad/ 1355
 Hwad han wil taga moot thet blifwer honom ågnat/

Apulejus de Deo
 Socratis.

Men at han skulle klaar på halfwa Kroppen wara
 På halfwa mörk och blå/ thet wil ej iag förswara;
 Dock merker man ljkwist at Månens Anleet
 swinner

Rätt tå han synes mest full/ frodig/ tätt och trinner/ 1360
 Tå intet Moln haar Macht hans Strjmor at betäckkia/
 Ja ingen Sky och Röök kan til hans *Circul* rekkia;
 Sljkt kommer ther utaf at när han wil sig wenda

Soolens Förmörkelse
 skeer uti ny Måne.
 Ther är stoor åtskildnad emellan
 Solens och Månens

Tjt/ hwarest Soolen plä sin Resa stundom enda/
 Tå möter mykket Soot/ hwad skal iag ljkast kalla [171]
 Thet tiokka Dambet som från Luften plägar falla?
 Dock Månen mörknar snart/ och mången Orsak
 ringa

Förmörkelse.
 Vid. Statium. l: 6.
 Thebaid.

Kan all hans daglighet och all hans Skapnad twinga;
 Ljkwäl behöfwer han ej hielpas på thet sättet
 Som Hedningar ha brukt och *Juvenal* berättat/ 1370
 At the med Roop och Sorl/ med Liud af Koppar-
 Pukor

Seneca in Hypolito.
 Vid: Laert: in vita
 ejus.

Undsatte Månen som förmeentes wara siuker/
 Thet månge hafwa troot och sig ther af förfärat
 Til *Anaxagoras* som kunde bettere lärat
 Han wjste Månens Skeen af Jordens Skugga hindras 1375
 Men ej hans Wäsende i någon måtto mindras.

Solen är intet orsak
 til Månens Förmör-
 kelse/ men Månen
 ljkwäl til Soolens.

Men Soolen wärjer sig och ej så ofta ljder/
 Ty hennes starka Glantz moot alla Hinder strjder/
 Och när hon stundom syns förmörkas och
 betrykkas

Så skeer thet ljkwäl ej fast om thet än så tykkes/ 1380
 Ljkwäl haar **Soolen** tå wäsentliga måst twjna
 När Werldsens rätta **Lius** thet återwende skjna/
 Thet är/ tå *Christus* blef på Korset död och dräpen/

Ty ther wid blef bå Jord/ bå Luft och Himmel häpen/ Matth. 27. v. 45.
 1385 »Ja Soolen äfwenwål som sig i Mörker gömde/ Marc. 15. v. 33.
 »Och ther med Judarna til Ewiget Mörker dömde/ Luc. 23.v. 44.
 {182} »Som Mörkret elskade och Ljzens Lius utslächte/
 »Förty thet theras Feel och Styggelser uptechte:
 Wål hafwer Soolen måst för *Josue* Seger stana Josu. 12. v. 13
 1390 Och för *Hiskie* skull gå baak-längs på sin Bana; 2. Reg: 26. v. 11.
 Men si! wid *Christi* Död tå borde hon sig skyla Esa. 38. 8.
 Ty hennes Skapare han wille gå til Hwjla.

Thet bör oß minnas wål/ och ther på bör oß tänkia
 Så wj vårt Hierta ej i Syndens Mörker senkia/
 1395 Men altjd komma hog then stoore Gud som orkar Amos. 5, v. 8.
 Af Natten giöra Lius och utaf Liuset Mörker/
 Som gör Siustiernorna och biuder them så wandra/
 Som sätter uti Rad *Orion* och the andra;
 »Then Guden takkar iag som hafwer tektz uptända
 1400 »Sit Lius för mig/ så iag haar thetta fört til Enda!

[183][173]

**Femte Dagens
Arbete
Om
Fiskars och Foglars
Skapelse.**

Innehållet.

Näst mit Förtaal/ som beschrifwer
Hwad iag ämbnar schrifwa om/
Merk at här beschrifwit blifwer
Hwadan FISK och FOGEL kom:
5 Theße BARNEN ä OLJKA/
Ljkwäl hafwa the een MOOR;
Hwilken wil tå therom twjka/
At ej HERRANS Macht är stoor?

Genes: I, v. 20, 21, 22, 23.

{184}[174]

Och Gud sade: Göre Watnet af sig kräkande och lefwande Diur/ och Foglar/ som på Jordenne flyga under Himmels Fäste. Och Gud skapade stora Hwalar och allahanda lefwandes och kräkandes Diur som Watnet af sig gör/ hwart efter sin Art/ och allahanda Fiäder-Foglar/ hwart efter sin Art. Och Gud såg at thet war gott. Och wälsignade them/ och sade/ warer fruchtsamme och förökens/ och upfyller Hafzens Watn/ och Foglarna föröke sig på Jordenne. Och wardt af Afton och Morgon then femte Dagen.

Psalm: 104. v. 24. 25. 26.

HERRE huru äro tijn Werk så stoor och mong: Tu hafwer wjsliga skickat them all/ och Jorden är full af tina Ägodelar.

Hafwet thet så stoort och wjdt är/ ther krälar uti utan Taal/ både stoor och liten Diur. Ther gå Skipp: Ther äro Hwalfiskar som tu giort hafwer/ at the ther uti leka skola.

Augustinus de vera religione Cap 28.

NOn frustra & inaniter intueri oportet pulchritudinem cœli, ordinem siderum, candorem Lucis, dierum & noctium vicissitudines, Lunæ menstrua curricula, anni quadrifariam temperationem quadripartitis Elementis congruentem, tantam vim seminum species numerosque gignentium &c:

{185}[175]

- STår up *Latonæ* Barn! Man bör ej sofwa länger!
Auroræ purpur Krantz nu redan ute henger/
 Sj Natten smelter bort i Daggens Perle-Droppar
 Och Morgonrodans Lius bestrjmar Trädens Toppar!
 5 Stat up o sköna **Sool!** Hwj skal iag tig nu wäkka?
 Stat up och häf nu bort thet swarta Mörkretz Tekke!
 Up! skynda tig! stat up! Jag haar noog länge dasat
 Och i then långa Natt för swåra Drömar fasat/
 Ty *Leviathan* haar för mina Tankar farit/
- 10 Jag haar uti min **Säng** blant **Hafsens Wågar** warit/
 Och tykt at iag ther såg then **Fiske-Konung** grymma/
 Jag hjsnar än therwid/ och kan thet intet glömma/
 Men wil nu thenna Dag thet diupa Haaf beskåda/
 J hwilket samma Diur/ som iag haar nempt/ wil råda;
 15 Jag wil förnimma om thet är alt som man säger/
 Jag wil betrachta alt hwad Haafwet har och äger.

Job: 41.

- J Himle Fiskiar! J som ären sidsta Retten
 Som bäärs på Årets Bord och oß med Dagar mätten/
 Up foort och skjner nu/ slår ut the blanka Fenar
 20 Som wjda öfwergåå the dyra *Demants-Stenar*/
 Up! wekker Soolen up! Och beder henne hasta
 Ja sina Strjmor need på Hafsens Botn kasta/
 At iag wid sådant Lius kan edra Bröder finna
 Och Fiskiarnas Natur mig nu med Fljt päminna.
- 25 Men tu o stoore Gud! Som Sool och Måne tänder/
 Som öpnar Mörkretz Grund och Liuset tädan sender/
 Uplyys tu nu min Siäl! Upwäk min tröga Anda!
 Och lät tin Ande med sin Hielp gå mig tilhanda!
 Lät honom leda mig så säkert som han leedde
 30 *Propheten Jonam*, tå thet stoora Under skedde/
 At **Fisken** war it **Skipp** och förde Folk i Hambnen/
 At **Fisken** war een **Moor** och baar it Barn i Fambnen/

At **Fisken** war een **Graaf** och Ljket nedergömde/
 Thet Ljk som lefde dock/ och therför intet glömde
 J rättan Tjd stå op, ja snart å nyo qwekna 35
 Och ther med merkelig Upståndelsen betekna.
 Matt. 12. Then Anden/ o min Gud! Som *Jonam* höl i Ljfwē/
 Han wederqwekke mig i Dag och hoos mig blifwe!
 At iag the många Haaf kan säker genomfara/ [176]
 Och tina Underwerk/ som fins ther/ uppenbara. 40
 Hwad *Hellesponton* haar/ hwad *Euxinus* kan föda/ [186]
 Hwad alla andra Haaf/ thet hwjta/ swarta/ röda
 Upfostra i sit Skööt thet wil iag gerna wjsa/
 At iag tit stora Nampn thes meer må kunna prjsa!
 Här äre Underwerk i Haafwet at betrachta 45
 Så ögonskeenliga at hoo them ej wil achta/
 Han moste hollas för een Flaan och Fleep och
 Fåne/
 Ty rät som Himmelen haar Stiernor/ Sool och
 Måne
 Så hafwer Hafwet och; **Thet synes oljkt wara/**
 Men lät the lärde thet/ som sljkt förstå/ förklara. 50

Vid. Plinius lib. 9. Cap. Som uti *Floræ* Barm så uti *Thetis* Sköte
 1. sq. & lib. 32. c. 11. Fins *Rosor/ Rosmarin* och andra Kryddor söta;
 Ælianus l. 15. c. 4 Man finner at ther och i salta **Hafwet** swefwa
 histor animal: Ron- The samma Diuren som i gröna **Skogar** lefwa/
 delet, lib. 16. cap. 19. Swijn/ Hästar/ Biörnär/ Koor/ samt Leijon/ 55
 Wargar/ Hundar/

Vid. Boaisteau in Ther fins och **Fiskar** som man säger kunna **flyga/**
 Histor: prodigio Ja ther fins **Menniskior**(som mången wil betyga)
 a P. Messias part. Och Menniskior them wj ej gerna hoos oß ljda/
 1 c. 22. Jag menar **Munkar/** them dock **Nunnor** gerna 60
 bida;
 Ther fins (iag schrifwer nu som andre troo och
 snalla)

De Rosmaro wid: **Haaf-Gudar/ Nekken** then och någre **Rosmer** kalla;

- Så giör *Tritonis* Hiord/ the qwikke *Doris* Foster/
 Af hwilka ikke it i största Kölden hostar.
 Men hwadan hafwa the sin Härkomst? af hwad
 Ämbne
 Haar GUd them alla giort? Hoo kan mig sådant
 nembna?
 Job. 12. v. 7. 8. Gudz Mannen *Job* han will at man skal Diuren 95
 fråga/
 Samt Foglarna hwar the i första Lindan låge/
 Ja säger/ at man kan af Fiskarna få weetta
 Hwar theras Stamhuus är/ men iag wil inet leta
 J Watnet effter Eld/ iag wil helst thetta höra
 Af *Mose*, ty hans Swar kan bästa Nöije göra; 100
 Och si han säger thet at **Fisk och Fogel föddes**
Af Watnetz kalla Qweed/ som af Gudz Ande
 gröddes.
- Men thetta bör man först wäl merkia och besinna
 At wj förmedelst Gudz Allwjsa Werkan finna
 Vid. Joh. Arndt. de Thet sådan Kiärleek i all *Elementer* spelar/ 105
 Creat. p. 861. At the sin Säd och Frucht hwart med thet andra
 deelar;
 Som Trä och Blomster fåå af Jorden Root och
 Grenar/
 Men Lufften gifwer them all Mognad/ som man
 menar/
 Så kan och Watnetz Ljf åthskillig Foster bära [178]
 Them Jorden sedan skal med sina Spenar nära. 110
- Vid. Hugon. Grot. de Therjemte bör man och med Fljt betrachta thetta/
 verit. relig. Christian. Som man wäl kalla må it Under med all retta/
 L. 1. & Sanconiathon: At Watnet haar af sig the **Twillingarna** burit
 Som man wäl skulle sagt/ ia wäl med Eed beswurit
 Thet the ej samkulls-Barn och rätt full-syskon äre 115
 Om ikke HErrans Ord oß sådant wille lära.
 At digra **Watnet** haar rät som een Moder gjfwit

- 180 Een Deel är tun och flaat/ ja swång och swulten blifwen; 1:5. c. 8. 9.
 Een hoop är hwjt och blank/ een annan mykket brokot/
 Een simmer enda fram/ een annan löper krokot;
 Thet ena slags haar Krop/ men Mun och Hufwud fattas/
 Thet andra hafwer Mun/ men Kroppen föga skattas;
 [180] Then ene lefwer best i salta Hafwetz Bölljor/
 Then andra aldraelst then ferska Strömen föllier;
 Een lefwer utaf Roof och monga Fiskar fräter
 Een annan drikker wäl men aldrig något äter:
 Men särskilt bör mig nu the Fiskiars Nampn berekna
 190 Om hwilke lärde Män tänk-wärde saker tekna;

Skilpaddan torde blj förglömd ty hon går sacht/ **Skilpaddan.**
 Dy wil iag aldraförst thes Egenskap betrachta;
 Een Spanjer/ Engelsman och *Portugisen* sankar
 Een hooper Timmer-werk och söker tiokka Plankor
 195 När han wil byggia Skipp/ men sig äntå ej wågar/
 För än han alting wäl med Jern tilhopa fogar/
 Men *Araben* kan lätt af Skilpads-Skalet göra
 Sit Skipp och ther med sig til Siös frjmodigt föra/
 Ja han har therutaf så stoor och mykken Nytta
 200 At thet på **Hafwet** är hans **Skipp**/ på **Land** hans **Hytta**.

- (190) Then grymme **Hwallfisk** bör mig nu härnest beschrifwa **Hwallfisk.**
 För hwilken Menniskior och Diur förskrechte blifwa/
 Ty han utu sin Hals kan som it Haaf utgiuta/
 Och uti Hafwet tjdt begrafwa Skipp och Skuta/
 205 Dock rädz een *Indian* alzintet för then Styggen
 Men een then minste Glunt tor settia sig på Ryggen/
 Och rjda så til thes han seer Tillfälle wara
 At föra thetta Diur i een behändig Snara.

Thes Tilhåld är nu mäst wid Grönland/ ther man fångar
 210 Then Hwallfisk som är meer än hundrad Alnar longer/
 Och för then fräna Traan som man af Köttet siuder/
 Wil mongen wåga sig djt sielfwa Nekken biuder;

Torpedo Krampefisk
kallas på Holländska
Swijmelaer.

Torpedo är ej stark men öfwermåttan sluger/
Giör Skada oförmärkt/ och dräper för än trugar/
Han är så full af Gifft som utaf falska Ränkor/
Anställer sig wäl dum men mykken List uptänker/
Han smyger sachta bort och sig i Tången döllier/ 275
Djt annan mindre Fisk i stoor Hoopar föllier/
Ther ligger han så styf rät som han wore bunnen/
Ja ingen annan weet än han är kall i Munnen/
Men när the arme Diur hans Graaf beskåda willia
Så kan han i een Hast wid Lifwet alla skillia/ 280
Ty han uthu sin Hals een sådan Dimba sender {192}
Som theras Qwikhet i een steelnad Sömpn
förwender;
Så snart the hafwa så then Dwale-Drykken supit
Och til sin Fiende med wänligt Upsåt lupit/
Tå får then andre Ljf och will behändigt börja 285
Med sine Bröders Ljf sin döda Krop försörja;
Thet är then samme Fisk som sig kallsinnig wjsar
När honom Fiskiaren med ferska Maten spjsar/
Ty han gör intet Bång och låter sig ej merkia
At Kroken något Meen uti hans Goom kan 290
werka
Han rykker intet på/ han hoppar ej och wippar/
Men brukar annat sät at han sit Fängzle slipper/
Uthpustandes med Hast een så förgifftig Ande
At Mannen storknar strax och kan ej röra
Handen/
Så listeliga kan then Fången sig befrja 295
Och ganska oförmerkt uhr Dödsens Giller wrja;

Sargus fins margfallig
uti Ægyptiska Haafwet.
vid. Emblem. Alciati;

Een sälsynt Egenskap man äfwenwäl befinner
At Fisken *Sargus* haar/ thet iag nu och påminner/
Ty när then Tjden är at han af Kättia leker [183]
Tå fins ej någon Fisk then han ej kärligt smekar/ 300
Han drifwer Ellskog med the wåta Fisketolar
Ja är så yyr at han med sielfwe Lufften bolar;

Ty hwar han weet ther är frään Bokka-lucht för-
handen

Djt faar och föllier han alt Enda uth med Stranden/
305 Men snälle Fiskiare som sådant haa förnummit/
The hafwa ej sin Konst i thetta Måål försummat/
Ty the som *Satyri* sig uthi Bockskin swepa/
Och fånga Fisken när the så med honom tepa:
Man weet tå wäl på hwem thet gamla Ordspråk pekar/
310 »Sj then wil wara med som Sarf i alla Lekar!

Men **Canthar Fisken** sägz så huld och trogen wara **Canthar Fisk.**
Som någon Echta-Man/ och skufwar ingen Fara
När han förmerker thet hans Maka grjpen blifwer
Men sig frjwillielig i samma Fängzle gjfwer/
315 Ja will i Dödsens Swalg sin Käraste förswara
Med hwilken han eengång har sig behagat para.

Then stoore **Hufwut Fisk**/ som nappast är för- **Mugil vel**
nögder **Capito.**
Med mången Ström och Flood/ haar äfwen samma
Dygder
At han förlåter ej them honom trogne äre
320 Men wjsar at han haar them öfwermåttan käre/
{193} At han sin Maka ej i Ljf och Död förlåter
Ty han i sin Natur är meera kysk än kåter.

Hwad troor man om then Fisk som uthi Hafwet **Ferrante Pallavicino**
brenner/ **nell Panegyri. di**
Och alla Garn och Näät försiktigt unnanrenner/ **Venetia pag. 52.**
325 Så framt the ej med Konst af Qwinno-Håår beredas/
Ty tå så låter han sig fångas och förledas:
»Hur mången frækker Man/ then elliest Berg kan
bryta
»Får see thet samma Garn kan all hans Kraft beknyta/
»Dy må ej Qwinfolck nu sin Swaghet så beklaga
330 »Jt Qwinno-Håår kan meer än tu paar Oxar draga.

- Scarus aliàs Ruminalis. **Skarfisken** hafwer och så ömt och kärligt Sinne/
 vid: Frantz. histor. At när hans Bröder ä i Garn och Glipar inne
 animal c: 4. Plin: l: 9 Tå wil han wåga sig och alla Medel fresta
 c: 17. Schild. ad. Sveton. At han them frelsa må och sökia theras besta/
 Vitell c. 13. p: 7 9. Ja andras Frjhet är så honom angelägen 335
 Aristot l: 8. hist: At han för theras skull wil wara oförwägen/
 animal: Wil intet spara sig at the må kunna sparas/ [184]
 Oppianus ait eum her- Wil sielf i Döden gåå at andre må förswaras.
 bis vesci & ruminare. »Om sådant böra wäl the Menniskior påminnas
 »Som rät kallsinnige emoot sin Näste finnas/ 340
 »Som offta see hans Nöd och intet therpå tänkia
 »At hielpa honom up/ men heller honom senkia
 »J Jämmer diupare/ som ej it Finger wäta
 »För sin Jäm-Christens skull/ men honom platt
 förgiäta!
 »O tänkiom här uppå at Fiskiar sig förbarma! 345
 »Och i thet kalla Haaf behålla dock then warme
 »J Hiertat/ at the sig om sine Wänner wårda;
 »O huru kunna wj tå wjsa oß så hårda?
- Thet är/ iag tykker så/ oß **Christnom** fögo Ära
 At wj af **Hedningar** bör Dygd och Fromhet lära/ 350
 At *Damon* för sin Wän ej Döden unnanrymde
 Men heller **sig** och **alt** än *Pythiam* förglömde;
 At *Pylades* haar meer *Oresten* skött och fågnat
 Än som sit egit Ljf och honom trogit hägnat;
 At *Pirithous* och haar säkert kunnat byggia 355
 På *Theseo* sin Wän och sig wid honom tryggia/
 Thet höre wj med Lust och läse thet med Under
 Med Under at thet ej skeer ochså nu omstunder:
 Men at wj äfwen wäl af **Fiskiar** skolom taga
Exempel, thet bör oß meer undra än mißhaga/ 360
 »Ja undra må wj wäll at **Fiskiar** ä så såte {194}
 »Men **Menniskian** så arg och wil så illa låta!
- Vid. Cicer: Offic.
 l: 3.

- Dock här är större Dygd hoos Fiskiarna än
 thenna/
 Ty the sägz lära snart sin Maat-fars Röst at kenna
 365 Och låta tämia sig som Foglar uti Buren/
 Hoo skulle sådant troo om theße dumbe Diuren?
 Ljkwäl berettas thet af een rät Witnes-giller Muræna vel Fluta. Vid.
 At *Crassus* hafwer hafft een Fisk som war så Plutarch: de animant:
 sniller comparat: Paul: Jovium
 At han förstood the Ord hans Herre honom sade l: de Pisc: Romanis.
 370 Och genast kom så snart han honom ropat hade/
 Dy baar han til Beröm een **Guldring** i sit Öra/ Macrobij Saturnal. lib: 3.
 Een **Kädia** om sin Hals/ then *Crassus* lät så göra c. 15. Scipio Mazella Nel
 At *Demants* Strjmorna i Watnet skulle lysa Antichita di Pozzolo, c. 20.
 Och **Fiskens** Kynne/ men **Husbondens** meera/
 wjsa.
- [185] Then gylne *Sparailon*, strax Wintren åter- Holland: **Sparlings**.
 wender
 Och Soolen uhr sin Mun then blida Warman Vid. Rondelet: l: 5.c. 3
 sender/ Ælian. l. 9. c. 46.
 Tå wjsar han sig qwik/ ty han allena domnar
 Och döör i Kölden/ men är såsom een ther
 sompnar
 Och waaknar sedan up wäl mornad/ frisk och
 tjdig/
 380 »Jt Under någor giör **Upståndelsen** tå strjdig!
- Man finner ingen Fisk som ju sit Ämbne
 hafwer/
 Men nappast någon then så hurtig är och brafwer Delphin.
 Som een *Delphin*, ty han kan löpa kapp med Vid. Oppian. l. 2.
 Skippen/ Nonnum. l: 44.
 Kan tumla af och an och läggia sig på Wippen
 385 Men ljkwäl föllia med; Kan längst baak efter blifwa
 Och äntå hinna fram/ ja sig i förwäg gifwa:
 Han hafwer intet Been/ ej heller någon Galla/

Men hafwer dock then Dygd som intet fins
 hoos alla/
 Han weet af intet argt/ kan ingen Wrede bära/
 »Lång wräkte Menniskior the borde thetta lära! 390
 Han wjsar på alt sät sig ganska wänlig wara
 Ödmiukar/ krökar sig will ingen Möda spara;
 Rätt som een trogen Hund plä smyga/ krypa/
 springa
 Och med een häpen Frögd sins Herres Wrede
 twinga/
 Så gör och thenne Fisk ty han så liuft kan smeka 395
 At thet een Menniskia til Blidkan må beweka;
 Han haar ther af stoor Lust at han får höra spela
 Ther warandes med nögd fast allting elliest fela;
 Han är och tacksam noog/ gör hwad han kan til
 Ära
 Ja wil uppå sin Rygg sin Spelman trogit bära 400
 Thet wj så wjda troo som Sagan thet berettar {195}
 Och som *Ovidius* uti sin Dicht thet setter/
 Ty när *Arion* sig til *Lesbum* hade ämbnat
 Sin Födo-bygd ther han sit goda hade lembnat/
 Herodot: l. 1. Plin: l. 9 c. 8. Jmidlertjd at han i fremmat Hof förwerfde 405
 Agellium l 16. 17. c. 19 Een större Rjkedom än then han heemma ärfde/
 Ovid l: 2. Fastor. Ty med sit söta Speel och med sin Harpas
 Solin: c. 17. Strängar
 Förtiente han sig snart een hoper Guld och
 Pengar;
 Men när han skulle them uthöfwer Haafwet föra
 » Tå fan han thet Beswär som Pengar pläga göra/ 410
 Hans Siömän lade Råd om honom at förraska
 Och all hans gylne Skatt at stoppa i sin Taska/
 »Ja thermed drögdes ej; Ty onda Råden mogna [186]
 »Som swampar i een hast; J Ondskan ä wj
 troгна!
Arion måtte fram sin swåra Doom at höra/ 415
 Han skulle döö/ och så sin sidsta Resa göra.

Vid: Plutarch: in

Convivio 7 Sapient.

Herodot: l. 1. Plin: l. 9 c. 8.

Agellium l 16. 17. c. 19

Ovid l: 2. Fastor.

Solin: c. 17.

Pausania Mazella nell'
 antichita di Pozzuolo

c. 15. p: 51

Vid Frantz: hist: animal.
 part: III. c. 3.

- Hans Graaf war öppen noog/ och *Pelorus* hin grymma
 Förhindrade at han ej kunde unnanrymma.
 Hwad Råd? hwad Rädning tå? *Arion* war förlåten/
 420 Och *Charon* war til reedz med then Pickswarta Båten/
 Ty gaaf han allting tapt/ och lät thet gerna faara/
 Allenast bediandes man wille gunstigt spara
 Hans Harpa sig til Tröst/ then bad han måtte föllia
 Med honom i hans Graaf och i then diupa Böllja;
 425 »Sljkt blef och lätt förundt: Een Girig gladast springer
 »När Fyrken gifwer Liud/ fast ingen Harpa klingar.
Arion tå han fick sin liufigt-stemde Harpa
 Begynte spela så at Haafsens Klippor skarpa
 Bewecktes therutaf/ men ej the Siömän hårda/
 430 »Som litet om sig sielf/ om andre intet wårda;
 Förthenskull mände han frjmodigt sig bereda
 Til Döden achtandes thet grymma Folketz Wreda
 Och Sälskap swårare än Haafzens glupske Wågor
 »Emedan Skymf och Haat är störst blant alla Plågor;
 435 Han speelte altså up med sine Finger snälla
 Een Dantz then han tå strax med *Thetis* skulle stella/
 Och språng thermed åstad/ språng neder i thet diupa
 Så Watnet rekte up til sielfwe Mannens Strupe;
 Men si! tå närmast war at han platt siunka skulle/
 440 Såg han een stoor *Delphin* iblant the Wågor rulla/
 Framlokkad af hans Speel benägen til at taga
Arion på sin Rygg: Hur måtte thet behaga
 [196] Then hela *Helicon*? Hwad troor man *Phæbus* sade?
 Mon ej *Pimpléides* af Hiertat wore glade?
 445 Jag weet at *Nympherna* i *Timols* Wjngård sprunge
 Och uti *Pactols* Bad med mykken Hugnad sunge/
 Ja *Amphitrite* sielf haar seet med Ögon blida/
 Seet at *Arion* så blant Bölljor kunde rida;
 Och si hans Harpas Liud haar mig så wäl behagat/
 450 *Delphinens* Hurtighet har mig så wida dragit/
 [187] At iag när hade glömt på fleere Fiskiar tänkia
 Som ljkwäl hopetaals blant Haafsens Bölljor blänkia/

Dock blefwe mig för swårt at rekna eller minnas
Them som i alla Haaf kring wjda Werlden finnes:

Förthenskull nempnar iag them Östersiön 455
förläner

Och hwad til Huus-behoof förnämneligast tiäner:
Then ludne **Siälhund** haar alzinga Been och
Knokar

Men öfwerflödigt Flesk theraf man Traanen kokar;
Then mykkla **Torsk** och **Sill**/ then feta **Lax** wj fånga
Är een omistelig och Lækker Kost för många; 460
Stöör/ Langar/ Bergefisk får man med fögo Möda/
Åål/ Flundror/ Strömling som är daglig Huusmans
Föda;

Qweita är på Norska Af **Qweitan** kan man först bå Raaf och Räkling
Språket Hälle Flundra. skiära/

Och seen thet öfrige med wälbehag förtära;
Af Kräfter och Makrel/ samt Rokkor/ Räkior/ 465
Hummer/

Stockfisk och Ostrarna mäst til the **Rjke** kommer/
Sjk- Löijor/ Mörter/ Nors/ wj **fattigt** Folk förunna/
Ty Bonden måste och haa något i sin Tunna.

Men *Clio*, Hiertans Wän! mit Sälskap och min
Glädie!

Jag wil nu skynda mig (om tu så wil tilstädia) 470
Uhr Fiskens grymma Swalg/ som *Jonas* fordom
giorde

När han förlossad wardt igenom HErrans Orde;
Jag tor ej diupare thet salta Haaf ransaka
Men wil til ferskan Siö nu wenda mig tillbaka/
Ty mig omögligt är the mörka Kamrar finna/ 475
Ther *Thetis* Fooster-Barn wäl hafwa stängt sig inne/
Dock är mit Upsåt ej i Siögar lenge dwellias
Och rekna all then Fisk som hela Åhret sellias;
»Noog är thet at iag oß til Taksamhet upwekker

- 480 » För thesse Gåfwor ther oß Gud med wederqwekker/
 At man then söta Karp/ Lampreter/ Rudor hafwer
 Ej långt ifrå sin Huus i Sumpar/ Dammar/ Grafwer/
 [197] Brax/ Abbor/ Röding/ Stint/ Ijd/ Lakar och Foreller
 Helt/ Smerling/ Elfweritz/ Göös/ Girs som meera geller
 485 Än Horkor/ Nors och Mört/ Sijk/ Simpor/ Geddor/
 Löijor/
 »Dock hungrog Maga sig med ringa Kost förnöijer.
 Med sådant godt Förråd haar Gud then hela Stranden
 Wälsignat rjkelig i thessa Nordska Landen/
 [188] Så rjkelig och wäl at *Bantams* Perle-banker
 490 Må intet ljknas wjd the Fiskiar man här sankar
 Uhr Haafsens wjda Swalg/ uhr Siögar/ Tresk och
 Strömmar/
 »Hur otacksam är tå then Gud ej högt berömmet?

Jag tänkte nu ej meer om Fiskiarna at schrifwa	Herisson Gall.
Ej blant the fräsande Haafz-Wågor länger blifwa/	Pompjil. Holland.
495 Men si! Jag kan så platt <i>Pompilen</i> ej förgäta	Booter: Vid. Ronde-
Som doger til at see/ omskönt ej til at äta/	let. l. 17: c. 9:
Jag troor och man haar seet på honom fram för andra	Plin. lib. 9. c. 31.
Och af hans Skapnad lärt i wjda Haafwet wandra/	
Jag troor at han haar lärt hurlunda Skeep och Båtar	
500 The kunna byggias/ så man ej skal blifwa wåter	
Fast man i Watnet faar/ fast wj oß ämbnat hafwa	
Alt ifrå Öresund och intil stoor <i>Java</i> .	
Een deel om <i>Nino</i> , men een deel om <i>Jason</i> gissa/	
At the först bygde Skipp och toorde Segel hissa	
505 Men si ehwem thet war (iag tager <i>Noah</i> unnan)	
Så är then Konsten i <i>Pompilens</i> Schola funnen/	
Ty han rät artigt weet the Böljor genom plöija	
Med Skaletz skarpa Kööl och sig i Winden böija/	
Ja när han märker thet Owäder är förhanden	
510 Tå taar han <i>Ballast</i> in uppå then hwjta Stranden	
Af Steen och Gruus/ at han af Stormen skal ej stielpas/	
»Så kan man mången gång med ringa Medel hielpas.	

- Och effter thet är långt för mig i Watnet glöta
 Til thes iag tages up i Kunga Dotters Sköte
- 545 Som *Amrrams* spåde Son/ så wil iag sielfwer kräkia
 Uhr Haafwet/ dock ej mig på lata Sjdan wräkia/
 Men up i Lufften see och Foglars Footspor följa
 Omskönt the flyga snält och sine Wägar dölja.
 Jag haar ej then Natur (the wetat som mig kenna)
- 550 At iag för Soolens Wagn wil hennes Hestar spenna/
 Och köra alt för högt som *Phaëton* hin dierfwe/
 Ej heller mig thet Nampn som *Icarus* förhwerfwa/
 Och flyga i then Eeld som smelter mina Wingar
 Jag kenner at min Kropp the raske Tankar twingar;
- 555 Dock önskar iag mig thet at iag må kunna wara
 Een Stund i Lufften och små Foglars Art förfara/
 Ty iag med Hiertans Lust så mången gång förmerker
 At theras söta Sång een Andacht hoos mig werkar/
 Ja drager uhr mit Bröst een Sukning Gud til Ära
- 560 Så the/ när iag är glömsk/ min Skyldighet mig lära;
 Men effter iag ej kan så högt min Jordklimp lyffta/
 Som Siälens Åtrå wil och mina Tankar syffta/
 [199] Jag kan then Wägen ej/ fast om iag wil/ bespana/
 På hwilken Foglarna the hafwa Wädio-Bana;
- 565 Så siunger sielfwe tå j Wädretz föllje-Swenner/ Foglarnas Beskrifning.
 J Soolens Grannar och j Lufftens såte Wänner/
 Fast Edor Röst är späd så stämmer dock tilhopa/
 »Then siunger intet best som starkast orkar ropa;
 Upwekker **mig** och **fleer** at wj och mågom siunga
- 570 Wår Skapare til Prjs (omskönt med oreen Tunga)
 Ty när wj höra thet at ingen Fogel sitter
 J hela Skogen tyst/ men qwittrar som han gitter/
 Så warde wj theraff upmante til at prjsa
 Wår gode Gud som wil oß häгна/ hugna/ spjsa.
- [191] Jag wil tå Spool och Fiäl och sådant från mig slengia/
 Som mest wid Fiskiare och theras Faggor hengia;
 Jag wil nu gifwa mig iblant then Fiäder-skara/

- Och up i Högden/ men med andras Wingar/
faara;
- Jag seer wäl Foglarna i Wädret slåå och flechta
Jag seer them swäfwa fram och emoot Lufften 580
fechta/
- Men mig förmå the ej på sina Wingar föra/
Ej heller någon Tienst på thenna Resan göra/
Dy wil iag aldrahelst then **Dufwans** Hielp
begiära/
- Rom. 8. Som all min Sukkan kan til högste Himmel bära/
Som låter utaf sig it större Lius förnimma 585
- Ps. 68. Än Dufwo Wingarna fast the som Guldets glimma;
Then **Helge Ande** är then **Dufwan** som kan draga
Mig up af Jordene och i Gudz Skööt ledsaga!
- Phoenix Sj! med hans Bjstånd wil iag wjdare begynna
Och schrifwa hwad iag weet om Foglars Art 590
och Kynne.
- Om *Phœnix* allraförst/ ty han är wärd then
Heder
- Om honom schrifwer** At alla Lufftens Diur om honom stiga neder/
Plinius I: 10. Cap: 2 Han är then eendaste som af then Ätten finnes
& I: 6. **Men** Jonstonus Han är then skiönaste som iag bland Foglar
och Ulysses Aldrovandus minnes/
- hållat för een** Fabel. Hans **Ögon** glittra som the ädlaste *Turchoser*, 595
Vid Gerhard Joh: Vossii Hans **Hufwut** bär een Krantz som fägre är än
I. III. de origine & pro- Rosor/
gressu idololatriæ Cap: Hans **Hals** som een *Rubin*, hans **Rygg** som
99. *Scarlat* prålar/
Sed præter Plinium etiam Hans **Stiert** som een *Smaragd*, Ja ingen rätt afmålar
Ovidius, Tacitus, Aristoteles, Oppianus, Lucrinus, Ælianus, Belon de
Phœnice commemorant, Hans **Skiönhet** som sig bör/ ty hela Kroppen
nec non Tertullianus de Han lefwer eensam/ men Fru *Atropos* förlänger
resurrectione carnis Hans Ljf och Ellskog så han ej til Maka trenger/

- [200] Ty när han lefwat haar it Tusan Åhr til Enda p: 387.
 Kan han blj ung på nytt/ merk huru thet må henda;
 605 »När han **förnyas** will tå måste han sig **döda**/
 »Men kan i **Döden** sig utaf sig sielfwan **föda**.
 »Han är sin Egen **Faar**/ sin Egen **Moor** och
Amma/
 »Han döör/ får Ljf igen/ och blifwer alt then samma;
 »Jt herligt Underwerk! Thet iag ej kan förklara
 610 »Men måste thet åt then som better kan bespara/
 Dock wil iag något om hans **Graaf** och **Wagga**
 schrifwa
 Hurlunda han kan **dö** och åter **aflad** blifwa/
 [192] Han sielf / när han är tung af Ålder/ sig tillagar
 Uti it Palmeträ sin Dödzsång några Dagar
 615 Förän han ämbnar döö/ han samlar torra Barken
 Af ädlaste *Caneel*, och hämptar up af Marken
 Then bäste *Balsams* Frucht med meera som wäl
 luchtar/
 » Then sielf så gör sin Graaf han ej för Döden
 fruchtar!
 Så snart som Soolen wil tå warma Strjmor senda
 620 Och med sins Ögons Bloß then Krydde-säng
 uptända
 Tå lägger *Phœnix* sig och låter Hetan basa/
 Seer sig och Nestet sit i liusan Loga brasa/
 Men sljkt kan honom dock til mykken Nyttä lända
 »Hans Ljf begyns tå rätt när thet så tager Enda;
 625 Ty när han är förtärd och platt til Aska brender
 Ja all hans Skiönhets Pråål i flychtig Röök
 förwender
 Tå bljr i Mörjan qwart it Egg/ i hwilket qwiknar
 Een Fogel som i alt then förra Foglen ljknar/
 Som hafwer samma Färg och samma Fägringz
 Wårde/
 630 Ja sådan Krafft/ at han kan Tusan Åhr uthärda;
 Af hwilket Underwerk wår Troo haar thetta goda Vid. Pierij l: 20. hiero-

glyph: Tertullian: l: 13. At wj **Upståndelsen** må säkerlig förmoda/
 de resurrectione. Ty fast än hwar och een bör *Adams* Synd umgälla
 Ambros. l: 5. hexaëmer. Och Döden kan oß lätt samt all wår Fågring fälla/
 »Så haar dock *Jesu* Död oß ewigt Ljif förwerfwat 635
 »Och hoo thet troor han skal otwjkelig få erfwat.

Örnen. När iag nu wjdare wil up i Lufften titta
 Exod. 19. v. 4. Tå seer iag her och ther the många Foglar sitta/
 Men ingen seer iag dock så högt som **Örnen** faara
 Som och förthenskull säg e en Fogle-Konung 640
 wara;
 Sit Neste gör han helst på Klippors brante Tinnar
 Job. 39. v. 30. seqq. Och koxar wjda kring hwar han een Åtel finner.
 Han lærer Ungarna thet warma Blodet supa/ {201}
 See up i Soolens Högd och need i Dälder diupa/
 Exod. 19. v. 4. Han bäär them på sin Rygg til thes the orka flyga/ 645
 Och will ej at the må som andra Matkar smyga:
 Han haar een Förmon stoor at Kungar honom
 föra
 Uti sit Baneer och stoor Ära ther med göra/
 Ja *Jupiter* haar sielf (dock som *Poëter* dömma)
 Förtroot sin Liung-Eeld i hans hwassa Kloars 650
 gömme/
 Förty han flög så snält och ikke wille tappa [193]
 Thet Roof som *Jupiter* på Jorden monde snappa.

Jag weet at Lärde Män sig göra sådan Gissan
 At alla *Creatur* the ha een Höfding wissan/
 Ty **Leijonet** är Kung för Diur som man ej spåker/ 655
 Och *Basilisken* för alt thet på Marken kråker;
Delphinen för all Fisk som uti Haaffwet lefwer
 Men Örnen för alt thet som uti Lufften swefwar/
 Han må och wara så/ ty han kan Wargen twinga
 Ja raska Hiorten slå och med sin ena Winga/ 660
 När han sig senker need och uti Sanden twettar/

Och sedan samma Sand i Hiortens Ögon sprettar;
 Han seer then klara Sool rät under Ögna-brynen/
 Och blinkar ej therwid ej heller skadar Synen/
 665 Han koxar också grant i Haafwetz Foror diupa
 At ingen seer så skarpt fast han sig legger stupa/
 Han lefwer längan Tjd och *Nestors* Åår ej hinna
 Hans friska Ålders Längd i Längden öfwerwinna/
 Han kan sit Neste wäl moot alt Förgiffit bewara
 670 På thet at Ormen skal hans späda Ungar spara/
 Han gifwer Jägaren en Bräm på sina Kläder
 Och setter på hans Hatt een lång och styfwer Fiäder.

Jag weet ej säija meer/ men hwad som elliest feelar Plinius nat. histor.
 Om Örnens Egenskap/ thet *Plinius* med deelar/ libr. X. c. 5.
 675 Särdeles schrifwer han een lång och artig Saga/
 Af hwilken iag och wil een kort Anledning taga/
 Och wjsa at een Örn han kan och Qwinfolk smeka/
 Fast the wäl heller plä med andra Foglar leka.
 Ther war i Grekeland een Jungfru skön och fager/
 680 »Ty ther fans sådant Folk än och i gamla Dagar!
 Then samma hade Lust sin **Skönhhet** at bewara
 J **Kyskheets** Skrjn och ej med någon **Kärleek** paara:
 [202] Fast mången Ungerswän rät träget monde gillia/
 Så kunde han ljkwäl ej böija hennes Willia/
 685 *Cupido* sielf böd til at skärpa sine Pijlar
 »Som pläga wäckia then ther alrasötast hwjlar/
 Men Jungfruns Hierta war så kalt at thet utslechte
 All Bråna som uptäns af Astrildz skarpa Skechta;
 [194] Hon bodde på een Ort ther *Venus* hade suttit
 690 Och herskat segerfull ja mångt it Byte nuttit/
 Ther hade *Helle* sielf/ förty hon blef så twingad
 At hon ej älska fick/ sit höga Stånd föroringat/
 Ja satt sit ädla Ljf i all som största Fara
 »Ty hwad kan swårare än Kärleekz Hinder wara?
 695 Ther hade *Hero* sin *Leander* så behagat

At hon har honom tjd t igenom Watnet dragit/
 Bedragit/ säger iag/ i Haafsens kalla Wågor/
 »Han kenne ingen Köld then Kärlekz-heta plågar.
 Men thenna Jungfru war så kallsint emoot alla/
 At man een *Niöbe* snart måtte henne kalla/ 700
 Ty hon all Tjdsens Längd med Jagt och Bersan stekte/
 Och all sins Ungdoms Lust i Diura-blodet slekte.
 Thet hende tå eengång när Jungfrun war så ute/
 Och lopp i Skogen kring ther något Diur at skiuta/
 Seer hon uppå it Berg een Steenbock ståår och wädrar 705
 Djt ingen hinde up förutan lätta Fiädrar/
 »Men hon haar wågat sig ty Lusten öfwerwinner
 »All Fara/ alt Beswär/ som hwar wäl wid sig finner;
 Men när hon hade djt med långsam Möda krupit
 War Diuret/ som hon såg och sökte/ tädan lupit 710
 Dock fan hon något som thet swåra Förweet lönte/
 Och altså Sanningen af thetta Ordspråk rönte/
 »At Lykkan föllier wist it gott och hurtigt Nänne
 »The råka stundom måål som altjd orka renna.
 Ty si! ther war een Örn utflugen af sit Neste/ 715
 Och tänkte minst uppå at Jungfrur skulle giästa
 Hans Ungar/ them han ther i Hoppet lembnat hade
 At han med något Roof them skulle göra glade.
 Men Jungfrun toog dock bort een Unge then hon tykte
 At wara qwikkast/ ty hon ibland trenne sökte. 720
 Ej *Callitrichon*, ej *Ætites* henne skrekte/
 Ja Örnens skarpa Syyn ej när til henne rekte/
 Med thetta Bytet gick tå Jungfrun gladlynt tädan
 Och födde Foglen up med sådan Umsorg sedan
 At han i hennes Skööt sit säkra Neste hade/ {203}
 Och lärde mäst förstå hwad hon åt honom sade/
 Han ååt af hennes Hand/ och hon lät honom drikka [195]
 Utaf sin egen Mun; hon kunde honom skikka
 J Luften hjt och djt och låta honom taga
 Ehwilken Fogel/ som hon månde helst behaga. 730

- Men när som Jungfrun sig then största Hugnad gjorde
 Af thet sit Fooster-barn/ si! hon med Sorg förspoorde
 At Siukdom wille hårdt på hennes Dörar klappa
 Ther af hon bå sin **Lust** och **Fägring** måste tappa/
 735 Örn-ungen äfwen wäl/ ty Wänskap hade bunnit
 The twennes Ljf ihoop och *Clotho* hade spunnit
 Them begge i een Trå/ förthenskull the tilljka
 Förnumme Frögd och Sorg; hwar finnes Wänner sljka?
 När Jungfrun syntes glad och kende någon Ljsa/
 740 Tå wille Örnen strax een lustig Qwikhet wisa/
 Flög ut/ toog Dufwor fatt/ och spende Hierpor feta
 Ther med sin siuka Wän til någon Maat-lust reta/
 Men när som Jungfrun war af Siukdom hårdt betagen/
 Tå war all Örnens Krafft och Hugnad nederslagen/
 745 Tå lop på *Sestos* Felt then raske Hind och Hara/
 Tå flugo Foglarna i Lufften utan Fara.
 Ja när thet kom thertil at Jungfrun Ljfwet miste
 Tå merktet Örnen strax och hennes Afgång wiste/
 Han wreed sig som een Matk/ och qwjdde som een Dufwa
 750 Såg så bedröfwad ut at man sig måtte grufwa;
 Satt hela Dagen tyst/ och lät sig intet drifwas
 Från Ljket/ och thet är meer Under hwad som schrifwes/
 At tå then Dagen kom när Jungfrun högas skulle/
 Och alla Gaturna af Folket wore fulla
 755 Som wille hennes Död på Hedna-sät beklaga/
 Och hennes Aska wäl med beste *Ambra* laga/
 Sjl Tå när Örnen såg thet skiöna Ljket föras
 Til Bålet/ och een Eeld af många Kryddor göras
 Uplyffte han med Hast sin Kropp som half war döder/
 760 Och flög i Lågan need fast han war stark och röder/
 Up-ofrandes sit Ljf til hennes Tienst och Ära/
 Som monde för hans Ljf så kiär Omwårdnad bära.

Jag är ej någon **Skytt**/ iag spende aldrig Boga/
 Med Ljmstång löpa kring ther til kan iag ej dogä/

Vultures & Corvi dicuntur aves Tityi de quo Tibullus & Seneca in Thyeste:
 Dy må wäl Höken frit för mig i Skogen fara {204}[196]
 Korp/ Gladan/ Göök och Falk ej häfter i min
 Snara;
 Alt thet som kloas wil/ som snåla *Titys* Diuren
 The tiäna ej i Köök ej heller uti Buren/
 Ty wil iag ej i hoop med sljke Otiod haka
 Men heller achta på the andra Foglar spaka. 770

Swalan.

Vid. Plin. l. 10. c 14.
 & 33. Plutarch. de industria animal.

Then snälla Swalan som bebådar första Wären
 Är lätt at finna ty hon flyger in i Gåren/
 Hon bygger altjd sielf sit Huus ther hon wil gästa
 Och gör sig Omaak noog för it så litet Neste/
 Hon swefwar up och need och samlar sig thet Wirke 775
 Hwaraf hon kan sit Werk rätt konstigt sedan lirka/
 Hon siunger hwar hon faar/ är i sit Arbeet glader/
 Taar Bjstånd hwar thet fins/ men thermed ingen
 skadar/
 Ty hon är nögd med thet som trampas under
 Fötter/
 Och reser up sit Huus förutan Muur och Stötter/ 780
 Ej heller grundar thet på syllor/ uthan henger
 Thet på eens annars Wäg och ej sin Granne trenger/
 Hon hwelfwer thet så nätt fast hon ej Muur-sleef
 brukar/
 Ej slår och rörer Kalk/ men Leer och Gytta miukar
 Med Nääfwet/ dock sit Werk så ljmar och befestar 785
 At thet it Under är för mången gammal Mästar:
 Hon gör sig och een Dörr/ men intet stoor och
 wjder
 Ty hon ej i sit Boo förnämme Gäster ljder/
 Och när alt färdigt är/ så weet hon at ther fattas
 Een Seng/ thet Bohags-Tyg som mechta nödig
 skattas/ 790
 Thet skaffar hon sig och/ draar ut och småningz
 samkar
 Then besta Fiäder up/ thet leensta Duun som wankar/

- Nachtigalen.** Af *Philomela* then *Therëus* monde skemma/
 Vid. Artemidor: in Och på thet ingen sljk ilbragd haar skolat röna 825
 Ὀνειρεκ Tå skaar han Tungan af bemelte Jungfru skiöna/
 l. 2. C. 20. At hon sin Skam och Sorg/ som fordom *Roselina*,
 Philes: Jambic: Allena skulle dra och ther uti förtwjna/
 περὶ ξώων. Ty dichter *Naso* så at *Nactigalen* klagar
 Thet Wold hon lidit haar i alla sina Dagar/ 830
 Och med så liufigt Liud all Diur til witne kallar/
 At ingen Lutas Klang så sött i Örat faller.
 Then eena kallar fram the andra til at qwjda
 Och stemma så ihoop at Strupen måste swjda/
 Men then som winner skal the andra sedan lära 835
 Och the sin Mestare med Lydno mykket ära/
 Han föresetter them een Sång at efter-tona
 Then the och fatta snält och Halsen intet skona/
 Dy må *Pelignus* wäl the Diur så *titulera*
 »At Nachtigalen är it Liud och intet meera. 840
- Turturdufwan** Af **Turturdufwans** Sång haar man ej sådant Nöye [198]
 Ty hon förkunnar oß meer **Suckan** än som **Löye**.
 När **Orran** kuttrar käkt och mykket ärla waknar/
Orren. Tå skeer thet förty han sin kära Maka saknar
 Fast han ej siunger wäl så kan thet ljkwäl werka {206}
 Hoos honom någon Frögd och hon hans Mening
 merkia.
Kramsfoglar/ Åkerhöns/ Phasaner som plä bäras
 På Herrebord och af Krääs-Magar mest förtäras/
 »The elskas ej för thet at the rätt liufigt siunga
 »Men för the smaka wäl uppå een likker Tunga. 850
 Jag kan ej gåå förbj then Foglen som mig möter
 Ej uti Luften/ men i Bökker/ och iag sköter
 Ther ganska litet om at man mig wil förwita
 Thet iag wår *Plinium* förmykket plägar sljta/
 »Man kan ju ther af troo så mykket man behagar/ 855
 »Han **lokkar** fuller men wid Hååren ingen **drager**;

- Han samlar mäst sin Maat i Träsk och oreen Gytia/ De charitate ejus vid.
 915 Sin Maka elskar han så högt at nappast någon Plin. Ciconia Ebr. vo-
 Är meer för Hustrun sin Hiert-nuppen/ fågen/ catur Chasida, i.e.
 trogen/ misericos.
- [200] Så tjd han henne seer så knattrar han och springer/
 Ja uti Regn och Slask wil han med sina Wingar
 Betäckia henne wäl/ och kan til sinnes taga
 920 »At hon och alle the som föda äre swaga.
 Sljkt är berömmeligt/ men än tå meera thetta
 Som wäl är wärdt at man om Storken bör berätta.

- Jt stoort *Exempel* fins i Tjdsens *Ceder* skurit/
 At när som *Troja* bran tå haar *Æneas* burit
- [208] »Sin Fader på sin Rygg/ och **honom** heller tagit
 »Än all sin **Egendom**; Ja honom hastigt dragit
 Uhr Eeldens Farligheet och Fiendernas Wälde
 Men elliest lembnat alt/ alt Godz i Fadrens ställe; vid. Val: Maxim l. 5.
 Ej mindre Trohet war/ at när hin gamla *Cimon* Cap. 4.
- 930 Uti sit Fängelse förbjdde sidsta Timan
 Som på hans usla Ljf een Enda skulle göra/
 Emedan *Thrasys* ej hans Oskuld wille höra/
 Men honom i it Toorn lät utan Nåder hechta
 Til thes han skulle ther af Hunger slätt försmächta:
- 935 Men si hans Dotter sljkt behiertade/ och tychte
 Thet wara störste Synd om hon ej Medel sökte
 Sin Fader til een Hielp; Begynte altså muta
 Then stränge Wächteren/ på thet hon måtte niuta
 Frj Tilgång til sin Faar/ när hon war först ransakat
- 940 At hon als intet baar/ men war så godt som nakot;
 Dock när hon kom djt in/ tå hade hon at bära
 Een ganska liuflig Spjs som Fadren kunne nära/
 Hon hade mykken Miölk i sina **Moder-Spenar**
 Men meera Kärleek i sit **Barna-Hiertas** Renar/
 945 Hon tog ifrån sin **Barn** och åt sin **Fader** deelte
 Och Kärleek spädde på at ingom thera feelte;
 Hon wille med sin Blod thet Blod igen betala

Af hwilket hon war född; Hon wille så hugswala
 Sin Fader i hans Nöd! Och sådan Trohet gjorde
Tyrannen så beweckt/ tå han then samma sporde 950
 At han gaaf Fadren löös och Dottren mykken Åra/
 Som wille alla Barn it sljkt *Exempel* lära.
 Men största Under är/ at the Weet-löse Storkar
 Ha wård om Faar och Moor/ när ingen therä orkar
 Försöria sig meer sielf/ ty the them gerna föra [201]
 Uppå sin Rygg och them all Tienst och Bjstånd
 göra/

Frantz. histor. animal. Än een otaksam **Giök** som kastar strax uhr Minne
 part. 11. Cap 16. Thet goda han haar fåt/ som wj dy wärr! och göra
 När wj utaf Gudz Nåd oß intet låta röra. 960

Pelicanen är en Näst Storken synes mig bör *Pelicanen* föllja/
 Ægyptisk Fogel Ty han ej heller kan een trogen Kärlek döllja/
 vid. Belon: lib. 3. Men sina Ungar små med sådan Umsorg sköter
 de natura avium C. 2. At han för theras Skull then grymma Döden möter;
 När stygge Ormarna som uti *Nilo* kräkia [209]
 Haa dräpit them med Gift/ wil *Pelicanen* läkia
 Them med sit egit Blod och sielf förlorad blifwa/
 Ja at **the** må få Ljf wil han **sig** sielf afljwa.
 Han hakkar diupa Hol uti sit Bröst och drager
 Så mykken Blod ther uhr at han sielf blifwer 970
 swager/

Men ljkwäl styrker them/ at the sig komma före/
 Hwad kan een Fader meer för Barnen sina göra?
 Sljkt bör påminna oß/ hwad Jesus Christus gjorde
 Tå han wår stoorä Nöd och Usällhet försporde/
 Tå *Satan* hade oß med Syndsens Udd förgiftat/ 975
 Och mellan Gud och oß een swår Osämie stiftat/
 Så både Kropp och Siäl til Ewig Död war saker
 Och ingen/ ingen fans blant Menniskiorna fraker;
 Men Gud han ömkades utöfwer thet Elende/
 Och ifrån Himmelen sin egen Son nedsende 980

Som tog sig an vår Nöd/ och med sin egen Skada
 Uprättade igen thet *Satan* slagit hade/
 Ty at han måtte oß/ som uti Synden lågo
 Bort döde/ gifwa Ljf/ och frälsa från vår Plågo
 985 Upflechte han sit Bröst/ lät Hiertat genomstingas
 Lät Kroppen gislas/ ja! lät Ljfwet uhr sig twingas
 »At wj utaf hans Såår helbregde måtte blifwa/
 »Och Döden med hans Död uhr våra Siälär drifwa.

J theße Tankarna är fuller Lust at stana
 990 Men iag må längre foort/ ty många Foglar bana
 För mig een Winter-Wäg åt Fiällen/ hwarest wankar
 Fast fleere Jerpor än the spinkote Halt-Krankar/
 [202] Dock heller wil iag see the Foglar som sit Neste
 J Stranden byggia snält/ och iblant Wågor giästa;
 995 **Haf-Hesten/** så haar Man een ljten Fogel kallat
 Som fögo Fiäder har/ och synes nästan skallot
 Dock bärger han sig wäl/ kan ej i Jsen frysa
 Men kan rätt som een Hest med Näse-Borror fnysa;
 Om någor honom slår med alraminste lima
 1000 Tå mister han all Kraft och måste strax beswima/
 Men får dock ingen Tjd til dö (som man plä skämta)
 Ty andra Fiskar strax uhr Grafwen honom hämta;
 Om man och ljtet Ståål uppå hans Kropp wil binda
 Tå sökia alle grant til thes the kunnat finna/
 [210] The rykkia honom så at Duun och Fiäder föllier
 Och meena at han meer af sådan Waru döllier:

Haf-Hesten.

Then underliga **Loom** nu för min Öron lomär
 Och låter intet wäl/ ty si! Hans Mun är tomer
 Och nästan Tungolöös ja jämwäl utan Tänder/
 1010 Och ganska underlig i alla Leder wänder/
 Hans Fötter och hans Been som borde honom bära
 Them bäär han på sin Rygg/ och kan altså ej lära
 At springa eller gå; Och efter han besinnar
 Sin Swaghet at han ej rätt långt på Jorden hinner

Loom.

Tå bygger han sit Boo alt ytterst ut på Stranden/ 1015
 Och lagar så at han haar Watnet strax wid Handen
 Djt han sig wältra kan när han ej gitter sittia
 På Tufwan länger qwaar/ men ämbnar Katzor
 wittia;

Han lägger twenne Egg/ och får två Ungar snöda
 Men them upfostrar han med största Wedermöda/ 1020
 Ty si! Han lägger them een under hwarjan Winga
 Och måste så sin Kraft och all sin Trjfnad twinga.

Man säger at ther fins i *Magellanska Sundet*
J West-Indien The **Ankor** hwilka Gud på annat Sätt haar bundit/
finnes theße Ankar Ty the ä snabba noog til Foot/ men Wingalöse/ 1025
och kallas Pingviner. För then skul kan man them i Nätet hastigt fösa.
Jsfoglen. **JjsFoglen/ Halcyon**, haar och sit eget Sinne
 Dock haar han thet af Gud som wj bör ofß påminna/
 Han bygger altjd Boo blant Haafzens willa Wågor
 När skarpan Winter-Kiöld the andra Foglar plågar/ 1030
 Så länge såsom han skal Ungarna utklekkia [203]
 Må *Æol* ingen Storm i hela Haafwet wäckkia/
 Men alt är stilla lugn så ingen Fiäder röres/
 Ja ingen Wäderpust från något Hörne höres:
 När han befinner sig opaßelig och swager 1035
 Tå brukar han ej Saft/ ej Swetedrykkar tager
 Men sätter sig *Chlyster* och thet så nått besteller
 Som *Apotekaren* och alla hans Geseller.

Gomara histor. Jnd. Then Fogla hoop som fins i the West-Jndska
 lib. 3. C. 96: Länder
 Oviedo lib. 15 histor. Är öfwerflödigg noog/ men hoos ofß föga känder: 1040
 Jnd. C. 8. *Cugogos* säger man it Hufwud-smog skal bära
 Så glimmande som Eeld/ och kan een snart förfära;
Paradis Foglen *Mamucas* kallas then som wj ofß än inbilla
 Vid. Plin I: x. Cap. 39 J sielfwa *Paradis* sin Boning hafwa stilla.
kallas och Manucodiata: Han är rätt fotalöös och aldrig Stenar sliter/ [211]
 vid: Gomaræ I. 3. his- Men faar i Luftene/ på sina Wingar liter/

Skyrr Jordens Träck och Trååk och helst i Högden
lefwer/ tor Indicæ, de Tidora.

»Säll then thet samma gör och ej i Mörkret trefwar! **Samma Fogel fins**

- Ännu it dägligt Diur/ och iblant Foglars Skara **mest på Ön Barida**
och Ternada, och
1050 Then aldra-dägligste seer iag i Luften faara/ **hafwer ej så besyn-**
Junonis egen Fogl then hon i Skötet setter/ **nerliga Egenskaper**
Ty hela *Sanian* ej hafwer någon better/ **som gemeenliga**
Hans skiöna Spegel-Swantz för Ögonen så glimmar **säyes.**
Som Soolen när hon mest utsprjder sina Strjmar; **Påfoglen.**
1055 Ej *Alexander* sielf haar meera kunnat pråla Vid. Zach. Heyns
Fast han lät Stiernorna uppå sin Kiortel måla fol. 136. Tertullian de
Med Perlestikkars Konst/ fast Sool och Måne sattes Pallio p: 134.
Med *Demant* och *Rubin* at thet högt skulle skattas; Plin. lib. 10 cap. 20.
Men Juno hafwer sielf sat *Argi* Ögon klara
1060 På Fogle-Fiädrarna som med sin Fägring swara
Til *Amethystens* Lius och til *Smaragdens* Låga
Til *Hyacintens* Glantz och til *Saphirens* Båga;
»Men een så däglig **Kropp** ståår dock på fuula
Fötter/
»Så ståå the gröna **Trä** på swarta skarpa Rötter/
1065 »Så ligger ädelt **Guld** i hårda Steenars Grytter/
»Så är ther mest een Matk uti the besta **Nötter!**

Then höge **Häger** är på Beenen mykket swager/ **Hägeren.**

J Halsen mykket raak/ på Kroppen mykket mager/

[204] Men uppå Fiäder rjk/ så at een Hofman tykker

1070 Thet ingen Ting så wäl hans Hatt och Hätta smykker/

Ty willja Ungrarna helst ther af warda kende

At the haa med sin Lantz stöt Turkar öfwer Enda/

När the på Myssorna må Häger-Fiädrar bära

Uttydandes then Drägt för alsomstörsta Ära.

1075 Hwad **Trappen** dåger til/ **Graafgäsen** och the andra **Trappen:**

Haaf-Orrar/ Gudungar som uti Watnet wandra/

Kan hwar och een förstå/ samt hwad man mest

behagar

- När man på **Swane**-Jagt om Wåren gerna drager;
 Ex fabulari hac tradi- Thet är ej **Swanens** Sång som man haar Lust at höra
 tione ansam sibi fece- Men Swanens blöta Duun thet wil man tädan föra/ 1080
 runt Poetæ fingendi Ty at han för sin Död skal siunga wil man gifwa
 sibi ingenium Cygni, Men Brådöd får han mest/ thet wete wj förwißa/
 ut Horat: l. 2. Od: 20 »Och döör för utan Sång; Dock wäl then sig {212}
 ita Pindarus vocatus bereder
 Κύκνος ἰ μερόφωνος. »Med Glädie til sin Död och legz frjmodig neder!
 Virgilius dictus Man- Jag weet ej hwilket Nampn iag skal then Foglen 1085
 tuanus olor. gifwa
 Onocrotalus Om hwilken *David* tekz i sine *Psalmer* schrifwa
 Angl. Cormorant. Och kallas **Eensam** ther/ ty han bedröfwad sitter
 Psal. 102. v. 7. Och giömer sig i Skiul som andre *Eremiter*,
 Ja tiuter utaf Sorg och ömkeliga qwjder
 Fast ingen weeta kan hwad samma Fogel ljder/ 1090
 För then skull är han och afmålning til them alla
 Som i *Melancholi* och swåra Tankar falla/
 Som sörja innerlig och aldrig uppenbara
 Hwad til it sådant Qwaal Orsaken monne wara.
- Tranan.** Nu kommer äntlig fram then sälskapz-ljka **Tranan** 1095
 vid. Plin. l. IV. Cap.2. Som flyger helst i Flok och slepper ej then Wanan/
 & l. VI Cap. 2. it. *Pygmeers* Fiende och *Palamedis* Frende/
 Aristoteles. Ælianus. *Jbyci* Hämpnare som Bane-Mannen kende;
 vid. Plutarchum de The Foglar weetta grant när the sig moste gömma
 garrulitate & Erasm För Kölden och man seer them aldrig Tjden 1100
 Roterod: Chiliad. I. glömma
 Cent. IX Adag. 22. När Wåren stundar til: The sådan Ordning ackta
 Jer. 8. Som beste Krjgz-Man bör och sig för Skadan wakta;
 När the haa ämbnat sig på Resan tå bestella
 The sig een Höfdinge som hafwer högsta Wälle/
 Och flyger alrafrämst/ then alle hörsamt föllja 1105
 Men sällan resa the när Soolen sig wil döllja/
 Ty the alz ingen Frost och kulit Wäder lida/ [205]
 För then skull willja the then warma Luft förbjda;

- När the sit Läger slå och sig til Roo begifwa
 1110 J Graan och Talle-top/ tå (som the Lärde schrifwa)
 Utsättia the sin Wacht/ befalla honom skilra
 Och see om någor syns som ärnar för them gilra/
 Han håller i sin Foot een Steen som honom wekker
 Så framt han sompnar in ja all then Hoopen skrekker.
- 1115 »Gud gifwe wj så wäl wår Skiltwacht hålla kunna Ezech: 33.
 »Och ej i säkerhet samt synda Lustan blunna/ Ebr. 13. v. 17.
 »Men wenta stundelig när högste Herren kallar
 »At Döden oförseet of ikke öfwerfaller!
- Hwad? är thet nu så dagz? Jag hörer **Tuppen** ropa! Tuppen.
 1120 Skal iag mit Schriftyg nu nu läggia strax tilhopa?
 Är thet nu Outemåål? Skal Folket reda wakna?
 Twiflz uthan; Ty iag seer min Penna börjer slaakna/
 {213} Jag weet wäl Tuppen plä i otjd ofta gala
 Och ej til **Morgonstund** sin Wächter-Sång förhala/
 1125 Men brysta sig och slå med sine Wingar styfwa
 Ja reesa sig på Tåå och wil i Högden klyfwa/
 Dock när som sådant skeer/ tå plägar anten nalkas
 Owäder/ eller han haar Lust med Hönan skalkas/
 Och ilskas öfwer thet at någon annan Hane
 1130 Haar skyndat meer än han uppå hans Rennerbane;
 När han sin raka Hals och krönte Kam upsätter/
 Med långa Stierten yfs/ med sine Sporrar spretter/
 Tå går han fram så stolt/ så modig och så prächtig
 Som ingen meer än han i Huuset wore mächtig;
 1135 Han gör i Gården Gagn/ ty han är Bondens Klocka
 Som honom wäkka skal och uppå Logan lokka/
 Han fyller Bondens Tomt med Kyklingar så många
 At Bondens Hustru kan wid Munke-Broen prånga
 Han är een Läkeedom moot Febers swåra Heta
 1140 När wj utaf hans Kött Kraft-Suppor laga weta;
 Så snart man snöpligt wil *Capon* af honom göra
 Tå faller han alt Mood och låter sig ej höra.
 »Säll then som sådant Gagn af Hane-Gället finner

»Som *Petrus*, at han sig sit Syndafall påminner/
 »Och wender sig til Gud med Tårar i sit Öga/ [206]
 »Med Böner i sin Mun/ med Siälen i thet Höga.

Strutz. Omsider kommer fram een **Strutz** heel stark
 Vid. Frantz histor: och djger
 animal. part. II. Som på *Sabæisk* Mark i mykken Stolthet stjger;
 Cap:2. Plinius I: 10. Han är så hög och rask som Hest och Karl tilljka
 cap. 1. Och wil för then skul ej för Pjl och Byßa wjka/ 1150
 Han hafwer föga Gagn af sina Wingar gäfwä
 Ty the förmå ej wäl then tunga Kroppen häfwä/
 Men fast hans Fiädrar ej til Flychten mykket tiäna/
 Så kunna the ljkwäl een Prydning stoor förläna;
 Ty krönta Hufwuten them ofta på sig bära 1155
 Och stoore *Sultan* sielf wil hållat för een Ära;
 När som han jagas hårt och kan ej unnanrenna
 Sj tä i Häpenheet är all hans Unflygt thenna
 At han i Buskan grön sit Hufwud wil förwara/
 Men lembnar all sin Kropp i hwarjehanda Fara/ 1160
 Iob. 39. v. 13. 14. 15. Han är om Ungarna aldeles intet ömmer
 sq. Ej heller han sin Egg rätt fljtjeliga gömmer/
 Men lägger them så hän i Jordens öpna Skräfwor {214}
 Betänker ej at sljkt een störrer Umsorg krefwer/
 Förgätandes at the snart kunna trampas sönder 1165
 Snart rutna eller och bortsnappas utaf Bönder.

Som Dagen börjer nu til Skymnings-Dalen luta
 Och Soolen wil rätt strax sin Himmel-resa sluta
 Så jämwäl lider thet med mina Tankar swaga/
 Och Sömpnen wil mig bort ifrå mit Arbet draga: 1170
 Jag borde billigt först om *Papegoyor* tala
 Och wjsa hwar man them i Werlden hafwer fala/
 Vid. Sveton. in Vitellio Hwar *Phœnicopterus* och *Oryx* warder tagen
 Cap. 13. Plin. I. 10. Samt med *Pygargen* skön/ som skulle dock i Magan
 C. 48. Martial. I 13. På Herr *Apicio*, thet må hans Kockar weta/ 1175
 Juvenal. I. 4. Satyr. För min skull må man ej the Kräsligheter leta.

- Jag skulle **Flugorna** och theras Slekte tällia/ XI.
 Jag skulle Myggorna (them mången tör ej swällja Asilus- Oestrum.
 Men ljkwäl een *Cameel*) ja Getingar och Brömsar/ Virgil. Georg. 3.
 1180 Torndyflar och thet Tyg som Färgan ofta ymsar Oestrum Græci ver-
 Them skulle iag wäl först på thetta Paper måla/ tere vocantes Asper,
 Omskönt thet synes ej rätt mykket kunna pråla/ acerba sonans, quo
 [207] Men iag haar reda seet at Läder-Lappen flyger tota exterrita silvis
 Och i then swarta Luft så rädd som häpen smyger/ Diffugiunt armenta.
 1185 Bebådandes at och **Natskäwan** är förhanden
 Som ej kan tåla see then hwjta Dage-randen/
 Dock fast thet är så seent bör mig ljkwäl ej
 glömma
 Thet arbetsamma **Bj** med några ord berömma/
 Ty samma litzla Diur haar fram för Foglar alla
 1190 Stoor Dygd/ om elliest iag må thet een Fogel kalla;
 Man undrar mykket på then Konstner som har Vid. Ælian. lib. 3. var.
 skurit histor. Plinium lib. 7.
 Jt Skipp så nätt at och een Fluga haar thet burit Cap. 21. qui de Mir-
 Och under Wingan skylt; Man undrar ändå meera micide mira narat.
 På honom som så skreef at Tusan *Vers* och fleera Plutarch. adversus
 1195 Ja all *Homeri* Dickt om *Troja* kunde rymmas Stoicos.
 Uti it Nöte-Skaal och i een Perla gömmas;
 Men största Under är at Gud i minsta Diuren/
 Haar nederlagt it Weet som öfwergång Naturen/
Exempel tager iag af Bjet/ thet iag sade
 1200 J een så **ljten Kropp** så **stora Gåfwor** hade.
- Om iag *Maronis* Hand och *Flacci* Penna finge/
 Jag wist på *Hyblæ* Berg och på *Hymetto* ginge
 [215] Ther iag ännu een Stund med Glädie skulle blifwa
 Och om the snelle **Bj/** samt **Silkes-Matkar**
 schrifwa;
 1205 Ej *Claros*, *Thenedon*, ej *Patara* och *Tempe* Plin: lib. 3. C. 18 22. 23.
 Mig skulle tädan få; Men si Jag bör mig lempa Plutarch: atque Virgil.
 Så efter Tjd och Rum/ at iag kan höflig wara lib. Georg. Eccl: 4.
 »Och **somt** af thetta Werk til **andras** Fljt bespara.

Jag mins *Bellerophon* af *Pegaso* blef kastad
På Jorden förty han haar alt för dristigt hastat/ 1210
Och wille flyga up til sielfwa *Jovis* Säte
Ja ther om Himmelen med alle Gudar träta;
»Dy tager iag mig thet til Warning och wil wenda
»Tilbaka/ och i Tjd min Lufte-resa enda.

[217][208]

Then Siette Dagens
Skapelse.
Om
Diurens och Menni-
skiones Egenskaper.

Jnnehållet.

JAg wil nu på then Siette Dag
Först schrifwa Gudj til Behag
Margfallig Prjs/ omskönt iag kan
Ej schrifwa rätt med swagan Hand;
5 Ther näst wil iag åtskillig Diur
Upräkna/ hwart med sin Natur/
Jblant them Ormen stygg och leed/
Then man bör billigt wara wreed;
Sidst skal jag wjsa huru Gud
10 Gaf *Adam* både Ljf och Brud;
Samt huru thetta första Paar
Med Synden Alt förderfwat haar.

Gen. 1. v. 24, 25. 26. 27.

{218}[209]

Och Gud sade/ göre Jorden af sig Lefwande Diur/ hwart efter sin Art/ Fänat/ kräkande Diur/ och Wildiur på Jordenne/ hwart efter sin Art. Och thet skedde så. Och Gud gjorde Wildiur på Jordenne/ hwart efter sin Art/ Fänat efter sin Art/ allahanda kräkande Diur på Jordenne efter sin Art. Och Gud såg at thet war gott. Och Gud sade/ lät oß göra Menniskiona til itt Beläte thet oß ljkt är/ then råda skal öfwer Fiskarna i Hafwet/ och öfwer Foglarna under Himmelen/ och öfwer Fänaden/ och öfwer hela Jordena/ och öfwer alt thet som kräker på Jordenne. Och Gud skapade Menniskiona sig til it Beläte/ til Gudz Beläte skapade han honom/ Man och Qwinno skapade han them.

Jer. 27. v. 4. 5.

THetta säger Herren Zebaoth Jsraels Gud: Så skolen i säya idra Herrar: Jag hafwer giort Jordena/ och Menniskiona och Diuren som på Jordenne äro/ genom mina stora Kraft och utrektom Arm/ och gifwer henne hwem jag wil.

Ps. 115. v. 16.

Himmelen alt omkring är Herrans/ men Jordena hafwer han gifwit Menniskiors Barnom.

Sap. 10. v. 1. 2.

Wjsheten bewarade honom som först giord och allena skapad war til een Werldenes Fader/ och utförde honom utu hans Synd/ och gaaf honom Kraft til at råda öfwer Alting.

{219}[210]

- Långt för än *Phœbus* toog i Dag i Hesta-Tömmen
 Wart iag med Hiertans Lust upväkt af söta Drömmen/
 Ty ther inträngde sig it Liud uti mit Öra
 Så luift/ at iag haar meent *Jôpas* lät sig höra/
 5 At *Orphëus* igen sin Harpa hade funnit
 På Berget *Helicon* och åter Frjhet wunnit
 Til at få spela op så Diuren skulle springa/
 Siön stana/ Träden sig på ymsa Sjdor swinga;
 Men när iag såg mig om/ tå merkte iag mig fela
 10 Ty Konung *David* sielf han höll uppå at spela/
 At spela then sin Psalm som Herrans Lof förkunnar
 Och fodrar ödmiuk tack af Spena-Barnens Munnar; Psalm 8.
 När iag fick höra sljkt/ at Konungen berömde
Gudz Godhet/ och sig sielf samt all **sin Macht**
 förglömde/
 15 At så Agätur Man sin Plicht så wille gäta
 Och til Gudz Lof och Prjs sin Mund och Siäl upläta/
 »Tå tänkte iag at then är dum och intet dåger
 »Som lefwer bort sin Tjd och aldrig tacksamt frågar
 »Hwar är min Skapare som Sångar gör om Natten? Job. 35. v. 10
 20 »Hwar är han som har skienkt mig all then ädla
 Skatten?
 »Som gör mig lärdare än andra Diur på Jorden/
 »Som gör at iag är wjs/ Snäll och Förnuftig worden!
- För then skull wil iag nu min högsta Fljt använda
 At thenne **Siette Dag** må Gud til Ära lända/
 25 Och at hans stora Nampn må wida warda prjsat
 Ja något af hans Wärk för Ögon stelt och wjsat,
 Jag wil instemma nu och med Kung *David* siunga/
 Men efter iag **O Gud!** Har en Synd-bunden Tunga
 Som hård och dimmur är/ och kan sig ey så röra
 30 At tu med Wälbehag må hennes Lofsång höra/
 Så lät tå tina Nåd som Morgon-dagen flyta

På mina Läppar need/ at tacksam Ord ej tryta/
 Andächtig Ord/ som må upväckia goda Tankar
 J något Hierta som blant Werldzens Lusta wankar.

	Jag hafwer myckit seet och sagt the förra Dagar	35
	Som iag förmodar at thet allom ej mißhagar/ Seet Himmel/ Luft och Jord/ hwart på sit Sätt beprydde Som iag i Förgår och i Går thet kort uttydde;	
	Men som een Konung plä the sköna Slott ej byggia	{220}[211]
	At Spinlar och sljk / Diur sig ther i skola hyggia/	40
	Men at han sielf en Lust/ och andre Ögon-fägna Må utaf sådant Werk sig dagelig tillägna; Så haar ej heller Gud all Werlden welat skapa At the oskiälig Diur i Stoftet skulle gapa/	
Rom.I.	Men på thet Menniskian i Högden skulle skåda/	45
Act. 17.	Och lära känna Gud som öfwer Alt mon råda/ Besinna rätt hans Macht som Alt så wäl har lagat/ Hans Wjshet äfwen och som aldrig hafwer tagit	
Rom. XI.	Af någrom något Råd i alt thet han har Wärkat/ »Then är för then skull blind som kan och wil ej merkiat!	50

Så kommer ther för hjt j som haa Lust at wandra
 J Werlden widt omkring från een Ort til then andra/
 At see hwad kosteligt och konstigt ther kan finnas
 Ja skåda sådan Pracht hwar af j tjdt förblinnas;
 Om eder tåkkes nu med mig at göra föllje
 55 |

Så få wj mykket see/ ty Gud wil ej fördöllja
 Sin Werk/ men unnar oß at wj them skåda måge/
 Och tänkia hwar til hans så stora Håfwor dåga.
 Wist äro all Gudz Werk fulkomliga och sköna
 Som wj af theras Kraft och Nyttas nogsamt röna/
 60 |

När han altsammans såg/ han som kan rättast döma
 Såg han thet wara got och wärdigt at berömma;
 Men rätt som Silfweret/ fast thet tyks ädelt wara
 Kan ljkwäl ej moot Guld i Köp och Wårde swara/

- 65 Så jämwäl Herrans Wärk (fast alle äre goda
 Och giorde oß stoort Gagn om wj them rätt förstodo)
 »Doch säger man med Skiäl at it thet andra winner
 »Och intet är så got at man ju better finner.
 Rätt som een Målare när han sit Wärk wil börja
- 70 Tå kan man intet strax hans besta Konst förspörja/
 Ty han med Wattuferg it dapurt Arbeet wjsar
 Thet han alt meer och meer med better Glantz uplyser/
 Til thes at Målningen så harla-fager blifwer
 At man med stoort Behag Betalning gerna gifwer;
- 75 Så hafwer jämwäl Gud sit Arbeet welat laga
 At thet ju skulle oß alt meer och meer behaga;
- [212] Wäl synes **Hafwet** skiönt/ men **Jorden** är dock fågre
 Och **Luften** ändå meer/ ja ingen kan thet wägra
- {221} At icke **Himmelen** har förmon för them alla/
 80 Så at wj honom rätt **Gudz Mästar-Stycke** kalla:
 Then swart-blå *Marmor Steen*/ then hwjta *Alabaster*
 Är i thet Wärdet/ at man honom ej förkastar/
 Dock är it stycke **Jord**/ en liten Åker-Teppa
 Fast bättre/ och man wil then samma nappast släppa
- 85 För något sprekklot Golf/ som bär ej Korn ej Kärna/
 »Doch mången fins ty wärr! Som gör thet Bytet gärna;
 Fast **Jorden** fruchtbar är och myckit af sig gifwer
 Dock weet man at it **Diur** långt högre skattat blifwer/
 Ty thet kan röra sig/ see/ höra/ löpa/ springa/
- 90 Men omskiönt sådan Kraft är ingalunda ringa/
 Then Gud har **Diurenom** meddelat/ ljkwäl merker
 Man myckit ädlare och större Kraft som wärkar
 J sielfwa **Menniskian**/ then Gud och ämbnat hade
 Til **Diurens Herre** och Alt under honom lade;
- 95 Han **wäxer** liufligt fram/ kan sig behändigt röra/
 Kan **luchta**/ **smaka**/ **see**/ **gå**/ **känna**/ **tala**/ **höra**/
 Och thet som mehra är kan **tänkia**/ **minnas**/ **dömma**/
Förstå och **willja**: Hwem kan sådant noog berömma?
 För then skul at wj må **Gudz Wärk** ordentlig kenna
- 100 Skal nu **mit litzla Wärk** bestå i Ordning thenna/

Ps. 8:

- 125 Tå kan en *Elephant* med Snuten artigt skrifwa Vid. Linschotan: de Animal.
 J Sanden/ låtandes sin Mening läslig blifwa; Jndiæ Cap. 46. Gesner:
Deels för hans **Höflighet**/ then han berettas wjsa/ l. 1. histor: animal:
 Och then en *Jndian* kan ej tilfyllest prjsa/ Lipsius Centur: 1.
 Ty han sägs buga sig för Månan och demödigt epistol. ad amicos
- 130 Betyga thet han har it Hierta rätt ärbödigt;
 Han känner strax igen en *Elephant* som föres
 Från *Ceylons* rjka Öö/ och utaf Wyrddning röres
 Så snart han honom seer; Ach kunde wj så lära
 »Sky Afwund/ och ehwem/ som är thet wärdig/
 Ära!
- 135 Doch bör man **alrarest** hans **trogna Tienst**
 berömma
 Samt och hans **Tacksamhet**/ ty han sägs aldrig
 glömma
 Thet goda honom görs/ men thet sålunda löna
 Som han förmår/ och thet kan all hans Dygd
 bekröna.
 Men si med thetta alt som man så härligt skattar/
- 140 Är han ljkwäl ej trygg/ men warder efter satter;
- Rhinoceroten* är så kynduger och krappur **Eenhörning.**
 At han sig vågar fram til Drabning och ej tappar/
 Omskiönt hans Fiende är een så faaslig Jätte/
 »Ty **Snilhet** ofta meer än **Machten** kan uträtta:
- 145 *Rhinoceroten* weet sin Kraft ej wara ljka
 Moot *Elephantens* ; Ty han skulle snöpligt wjka
 Om han it sådant Diur bryst-gänges wille möta
 Och moot hans Pantzar-Huud samt hårda Plin. l. 8. c. 1. 2. 3. sq.
 Knokar stöta/ Bengali **som boo wid**
 Dy hwäðar han sit Horn och när han ämbnar Gangem **mena Rhinoceroten**
 strjda **wara Eenhörningen.**
- 150 Då pekar han med Fljt åt *Elephantens* Sjda
 Samt tunna Liuskan/ som kan ej thet Wapnet
 mota
 Förachtandes altså then storleek som tykz hota.

Een rätt så farlig Strjd må *Elephanten* föra [214]
 Plin. lib: cit: cap. 11. & 20. Med **Draken**/ hwilken och kan listig Skada
 göra/
 Ty efter han ej kan thet höga Diuret hinna 155
 Så weet han huru han skal annat Medel finna/
 Han stiger up i Trä/ them *Elephanten* söker/ {223}
 Ælian. histor. animal
 l. 17. C. 44. Tå han wil swalka sig/ men i ty han sig kröker/
 Åstundandes sin Roo/ strax Drakan nederstiger
 Och all then Stund han är så stark/ som snäll och 160
 wiger/
 Tå klänger han sig fast wid *Elephantens* Länder
 Och rädes intet för hans stora långa Tänder;
 När *Elephanten* seer sig så beboyad wara/
 Seer sig af Fienden förknippad i en Snara/
 Tå rusar han åstad och sig förbittrad skubbar 165
 Moot alla Stenarna/ moot alla hwaßa Stubbar
 At han må blifwa qwitt en så beswärlig Börda
 Som ämbnar honom wist/ ther thet ej hindras/
 mörda:
 Men Drakan när han seer then List som är å
 färde/
 Weet nogsamt achta sig/ ty som han för besnärde 170
 Then starke *Elephant* och bant hans store Labbar
 Så går han länger up och sig dumdristigt snabbar
 Jn i hans stora Truut/ djt han sig snoor och
 tränger
 Och så then rätta Dör för Ljff och Ande stenger;
 Men *Elephanten* wil sin Bane ljkwäl hembnas 175
 På thet hans Fiende skal icke saak-löös lembnas/
 Vid Erasm. Chiliad: 2.
 Centur 8. adag. 34. Ty han må jämwäl dö när *Elephanten* faller
 Och sådan endalycht man *Cadmi* Seger kallar/
 När twenne Fiender med sådant Jfwer glupa
 Uti hwars annars Ljff at begge moste stupa; 180
 »Som ofta skieer dy wärr! Af them som Wärrian
 bära
 »Ej til en loflig Wärrn men til en fåfäng Ära/

- Ja skrämde Karlen så at han af Fruchten ryste/
 Och war rätt så til Moodz som Fången när han dömder
 240 Til Döden föres ut uhr Fängzlet/ ther han gömder
 Har wäntat på sit Straf och kommer på thet Ställe
 Ther honom Bödelen anammar i sit Wälle/
 Han står ther tyst och rädd/ kan Hand och Foot ey röra/
 Är nästan döder förr än han får Domen höra;
 245 Så war *Androdus* och/ ty han begynte niga/
 Tå han såg Leyonet så bjstert til sig stiga/
 Men si then samme Gäst war bettere än han syntes
 Och af *Androdi Sorg* een Hiertans **Frögd** begyntes/
 Ty när som Leyonet war in i Kulan krupit
 250 Trött af then långa Wäg som thet tå hade lupit
 Tå lade thet sig need/ så spaakt och fromt och stilla
 At thet lät see thet war ej sinnat göra illa/
 Men ödmuikt bedia Hielp/ fast ej med Ord och Tungan/
 Framwjsandes een Foot som sargad war och stungen
 255 Utaf een Törne-Tagg/ then thet tå wille mista/
 Ty swulna Foten snart af Sweda wille brista:
Androdus tå han såg sig utan Nöd och Fara
 Tog Mood och wjste sig ej obenägen wara
 At bota samme Foot/ han Taggen tådan rychte
 260 Och alt thet rutna Waar behändigt noog uttrychte/
 Ja plåstrade så wäl som Tjden tå tilstade
 Och halp på alt thet Sätt som han wid Handen hade;
 Hwar af när Leyonet en önskad Ljsa kände
 Strax thet med mykken Frögd sig til *Androdum* wände/
 265 Och wiste sig så mildt och så demödigt stella/
 Som then ther något godt wil tacksamt wedergälla/
 [217] Gick ther på strax åstad at skaffa någon Föda
 Åt thenne Läkiaren för hans bewjste Möda/
 Som thet och framgeent seen/ ja dageliga giorde/
 270 Så at *Androdus* ther alzingen Brist försporde;
 Men sedan blef han dock af sådant Lefnad trötter
 Och sökte komma bort/ som sägs/ på frja Fötter/
 Gick alt för then skul kring och seent omsider staande

»J *Rom* (så tråå wj helst djt ther wj längst ä
waande)
 Jnbillandes sig thet at han förlängst war glömder/ 275
 Och ingen skulle troo at han war tädan rynder/
 Men si! Olykkan wil at han ther blifwer röjder
 Och ther med war heelt wäl hans arge Herre
 nögder/
 Befalte genast at *Androdus* skulle gifwas {226}
 Åt grymma Wildiur hän och af them sönder rifwas: 280
 Een grym och omild Doom! Een hård och
 ilsker Herre!
 Som war fast bittrare och tusan gånger wärre
 Än någon *Leopard*, än någon glupsker Tiger/
 Ja än Biörninnan sielf när hon är yngle-diger!
 Jag troor een *Læstrigon* som plägar Folk upäta/ 285
 Han skulle Ögonen utaf Med-ömkan wäta
 Om han så mordiskt Wärk/ så obarmhertigt Sinne
 Emot een Menniskia hoos Menniskior fick finna:
 Men ther halp ingen Bön! *Androdus* skulle lida!
 Och fördes på thet Rum/ ther Wildiur plägte bida 290
 Hwad them til spillo gafz: Och tå war nyligst tagit
 Jt Leyon ungt och raskt och utu Skogen dragit/
 Som skulle med een Hast *Androdum* sönderslita
 Och wjsa huru diupt thet kunde hwar gång bita/
 Thet samma gick i kring och slengde Stierten 295
 miuka/
 Ja beettrade som thet wäl Tje wille sluka/
 Men tå thet närmare til Fången wille ränna
 Tå hirtade thet sig och tyktes honom känna/
 Föll sedan ödmiukt nid och ganska wänligt sleeckte
Androdi bleka Hand/ så at thet högt bewekte 300
 Hwar Man som sådant såg/ och tå the Unders-
 fulle
 Tilsporde Mannen grant hwad orsak som ther
 skulle

Plin. libr. 7: cap. 2.

Hondorph, theatr. exempl. Så blidka Leyonet/ begynte han berättä

»Ty när man alraminst utaf them sljkt förmodar 335
 »Tå dräpa the then the haa ofta kallat Broder;

Men elliest hafwer dock *Camelen* **twenne Seder**
 Som lände mången Man til ingen ringa Heder
 Om han och hade them/ ty thetta Diur kan twinga
 Sin Torst i långan Tjd; Then Konsten är ej ringa! 340
 Besynnerliga tå/ när han med swåra Bördar
 J största Heetans Dååf rätt omildt warder körder;
 Men när han dricka wil taar han igen sin Skada/ [219]
 Och swellier sådan Hoop at man ther i kan bada/
 Dock brukar han it Sätt som allom ej behagar/ 345
 Besinnandes at han är intet Snute-fager/
 För then skul wil han sig ej spegla i the Beckar
 Som haa *Chrystalle*-Glantz/ ty han sig sielf för-
 skrecker/
 Ther före sparkar han til Watnet grumlott blifwer
 Och drikker så: Hoo weet hwad *appetit* thet gifwer? 350
 »Jt äfwen sådant Sätt hoos Kättare wj finna/
 »Som wrånga Meningar utu sin Hierna spinna/
 »Ty the förplumpa så then klara **Schriftens Källa**/
 »När man them theras Feel för Ögon ämbnar stella/
 »At the ej kunna sig och sina willo kenna/ 355
 »Men Mörkretz Ande wist har lärt them Konsten
 thenna;

Thet andra som man wäl må om *Camelen* minnas/
 Är thenna Dygden som ej heller almeent finnes/
 At han lärachtig är och låter sig behaga/ {228}
 Thet han til andras Lust är under skiälig Aga/ 360
 Och fast han Bocka-Språng rät ljtet plägar ansa/
 Så fölljer han dock med at han må lära dansa/
 Thet söta **Kalf-skins Liud** tå måste han sig röra/
 Och nu een *Gaillard*, nu *Minôette* springa/ 365
 Nu sig i een *Courant*, nu i een *Brandel* swinga;

Frantzius histor:

animal part. 1. Cap. 5. Helst efter Trumme-Slag/ ty när som han får höra

- Och när een dummer Slusk som ingen Ting
 wil lära
 Seer sådant/ tå är thet för honom fögo Ära/
 At man så plumpt it Diur til några Konster
 drjfwer/
 370 Men han *Johannes* är och *in eodem* blifwer.
- Camelo-pardalen* sig och nu til mig wänder/ Camelopardalis Plin. l. 8.
 Som är it annat Diur i *Africanske* Länder/ cap. 18 Beloni dr. Giraffe.
 Har Hals siu Fötter lång och när han yfwas
 plägar/
 Tå draar han Nosen up från Jorden/ som man
 säger
- 375 Wäl Tje Alnar högt/ och så i Wädret sätter
 At ingen Tysker Grjs skal kunna görat bätter/
 Han är så wuxen at hans Framdeel högre stiger
 Men med sin Baakdeel han rätt som een
 Låghalt njger;
 Dock är hans långa Kropp/ som har Tolf Plin: colorem habet nigrantis
 Swenske Alnar/ rosæ sublucentem.
- 380 Rätt skiön och Rosan-ljk/ förän hon mykket
 falnar/
 [220] Och si han weet thet sielf at han är något fager
 Ty låter han sig see af hwem som thet behagar/
 Och wänder sig så tjt at man bå Baak och
 Framme
 Kan skåda all hans Kropp/ och see han är then
 samme
- 385 Ther tykker om sig sielf/ och dy wil wara
 seedder
 Rät som een Ungerswän til Gästebudz beredder;
- Men *Panther* Diuret sägz på Kroppen fägre Panther-Diur.
 wara/
 Dock kan thes Hufwud ej moot samma Fägring
 swara/

Ty thet är lurfwot/ stygt som the ther sig ej kämma/
 »Jt elakt Hufwud kan then skönste Kroppen skiämma. 390
 När Nattens liufste Dagg hans Kropp rätt wäl be-
 fuchtar/

Tå haar thet sådan Kraft at han så liufligt luchtar
 Som bäste *Balsam* gör/ och som *Chivette* Kattor/
 Them man för then skul högt i många Länder skattar;
 Med samma söta Lucht han andra Diur bedrager 395
 »Ty them så wäl som oß hwad härligt är behagar/
 För then skul samlas the och med Förundran nosa/
 Ja thenne *Desmans* Kropp med sine Ögon rosa;
 Men medlertjd at the med Wäder sig förnöya {229}
 Wil han sit Hufwud need in under Buskan böya/ 400
 Och wäl fördöllja sig at the ej skrämde blifwa/
 Til thes han får them fatt och kan them sönderjfw!

Then Snilhet brukas och när Unger-Swennen
 lockar

Een Jungfru med sin Ord långt sötare än Socker/
 Med fager-krusat Håår som han i *Ambra* drenker/ 405
 Med Guld-blomerat Tyyg som utaf Spitzar blenker/
 Men skyler under alt thet Präål hwar med han braskar
 Jt listigt Lismande som hennes Dygd förraskar:

Then Ojafnd brukas och när Jungfrun sig be-
 smykker

Med Knyttning/ Band och Brääm at man ej annat
 tykker 410
 Än hon een Engel är/ ty hon sig konstigt sminkar/
 Seer altjd gladlynt ut och altjd wänligt winkar/
 Ja talar altjd mildt/ men uti hennes Sinne
 Är ofta Draka-Gift och annan Stygghet inne.

Juvenal: Then Jlbragd brukas och när *Stats*-Män sig så 415
 Jntrorsum turpis, stella/
 speciosus pelle decora. Som skulle ingen Ting så mykcket hoos them gälla

Som Öfwerhetens **Rätt**/ samt Almen Landzens

Nytta/

- J hwilketz trägna Tjänst the willja ej bli trötta/
 [221] Men gifwa stoorå Råd och med Förslag upfylla
 420 Så sit som andras Huus/ ja Kungars Slott förgylla;
 The Nagel fara alt/ the fråga/ klaga/ dömma/
 Och synes ingen Ting til Rjksens Gagn förglömma/
 Dock skylas under sljkt then snöda Konst som heeter
 Snål Egennyttighet then och gör mången **feeter**
 425 Som förr war **swulten** noog/ ty när the samme börja
 At åka ståteligt tå måste månge smörja!
 »Så är thet ej alt **gott** hwad wäl och fagert smykkas!
 »Ej heller är alt **rätt** hwad wäl och länge lyckas!
 »Jn under däglig **Färg** är Trädet ofta bruttit/
 430 »Jn under däglig **Huud** är Köttit ofta ruttit;
 Thet wåre Fäder wäl betänkt med moget Sinne
 När theras Ordqwäd war/ **Opt flagd i fogru Skinne.**
 Men si! Then ena List then andra öfwerwinner
 »Och ingen är så slug at han ju Makan finner/
 435 Thet röner *Pantheren*, ty som han andre tubbar/
 Så weet man och it Streck ther med man honom
 fubbar/
 [230] Och alrahelst med Wjn/ ty när han får thet smaka
 Så sorplar han/ til thes han kan ej gåå tillbaka/
 Men tumlar drukken need/ och kan sig intet hielpa
 440 »När han skal fången bli; Så kan och Wjnet stielpa
 »The alrastarkaste och alraklookste Männer/
 »Ja Wjn förwandlar them så man them ej meer
 kenner.

- Jag seer then bjstra **Tiur** som hotar han wil stånga
 Dy stjger iag it Steeg på Sjdän/ medan många
 445 »Få Skada utaf Hoorn/ som meerdeels äre hwaßa
 »Och sig för then skul best på tiocka Hufwun paßa.
 Jag troor ej thet behöfs at iag i Rjm skal schrifwa/
 Hur Bonden med sin Ploog kan sine **Oxar** drifwa

Virgil. in Georgic:

Och huru the sit Ook med krökte Halsar bära/
 Ty *Maro* Skalda-spildr wil ther om mykket lära: 450
 Med **Koorna** nu gåå wall wil ej min Tjd tilstädia/
Menalcas sig ther med och *Corydon* må glädia;
 At man på **Åsnans** Rygg kan stoorä Bördar lägga
 Och at han Jämmerlig och illa plägar gneggia
 Är hwar Man så bekant/ at om iag thet berömmar 455
 Tå menar man at iag ej uppå *Pindo* drömmar
 Men i *Augiæ* Stal/ och räknar *Herculs* Möda [222]
 När han utförde thet som plägar Åkrar göda/

Hestar. Dock *Pegasus* wil djt; Jag må med honom stylta
 Åt Stallet/ och besee een Hingst i fremste Spilta/ 460

Vid. Lipsium Epistolar. Jag troor thet är **Kort-om**/ en af vår **Konungs**
 Centur. 3. ad Belgas Hestar
 Epist 56. Som han mest håller af och esom oftast frestar/
 Som *Æton* och *Hirpin* samt *Xanthus* öfwerwinner/
 Som är så käck at man hans Maka nappast finner/
 Dy wil iag af hans Dygd Hand-gripelig förnimma 465
 Hwad iag til Hestars Prjs sanfärdeligt skal rima:
 The låta lära sig när the ännu ä unga
 At bära Sadelen samt med then Wåtsäck tunga/
 Men sedan när wj them i Rjde-Scholan föra/
 Ther the it otekt Liud af Spöod och Pjska höra/ 470
 Tå få the göra Språng/ *Carbetter*, *Caracoller*,
 Och annan wåldsam Dantz/ om Sadelgiorden
 håller/
 Nu löpa i *Galop*, nu fult *Courier*, nu stana/
 Så snart man med een Wink påminner them sin
 Wana/
 The som ä modige fördraga ej man borrar 475
 J Sjdän mykkit diupt med Pjle-hwaßa Sporrar/
 Men the Mun-styfwe må *Capsonen* altjd kenna {231}
 Om the thet Spanska Traaf ej gå/ men heller renna/
 Tå och Beridaren til Gadde-Betzel trenger/
 Som hafwer starken Käd och tunga långa Stänger. 480

- Ej någon Ryttare så Wapn-Firmur spørjes
 När Drabningen går an och it wjg-skipte börjes
 Som een beriden Häst/ ty han heelt kiäk och häfwer
 Går fram moot Fienden och oförwägen sträfwar;
 485 Han gneggar högt i Sky och så med Nosen fräser/ Job: 39. v. 22
 At man kan merkia thet alt Blood i honom gjäser/
 Han stampar Jordan så at Stoftet faar och flyger/
 Han spetzar Öronen och krummar Halsen dryger/ Virgil l. 3. Georgic
 Rädz ej för Swärd och Spiut/ för Glantz af Skiöld Si qua sonum procul
 och Glafwen/ arma dedere &c:
- 490 För Stykkens Buldrande/ men håller fram i Trafwen
 Med it så jfrigt Mood at hela Kroppen skelfwer
 Ej achtandes hwart ut som Strjd och Seger hwälfwer;
 Thet är hans största Lust när som Trumpeten klingar/
 När Kogren skalra högt/ han alramodigst springer.
- [223] Een sedig **Wallach** är dock lättare at styra
 Än hwrinske **Hingsterna** ty sådane ä yra/
 Så tjdt the see it Stood/ ja Luchten fiärran kenna/
 Tå darrar theas Kropp och Ögonen tykz brenna;
 Jt mykket tappert Diur och intet mindre sedigt!
- 500 Ty man kan lärat gåå förutan Tygel ledigt/
 Och föllja Herren sin ehwart han går och fålas
 Ja kan på många Sätt af lustig kättia ålas:
 Man hafwer Hästar seet som ödmiukt kunna njga
 Och falla need på Knä när man på them wil stjga/
- 505 *Bucephal* haar så giort/ som *Græker* ther om Vid. Curtius &c
skräfwa/ & Arrianus.
- Jag skulle **schrifwa** sagt/ fast the som oftast sträfwa
 Moot sielfwa Sanningen; Och si the säja plåga
 At Kung *Philippus* lät then samme Häst upwåga
 Moot många Penningar/ för Troohet han bewjste
- 510 Tå han i En-wigs Kamp sin förste Herre miste/
 Ty när the *Scythers* Kung som honom ridit hade
 War dråpen/ och then Man som honom nederlade
 Greep efter Segers-Löön och wille Byte taga
 Tå kunne *Bucephal* then Mördaren bort-jaga/

Och så sins Herres Kropp sampt Skiöld och Wapn frelsa 515
 At Segerwinnaren haar mist bå Ljf och Hälsa.
 Är thet ej största Lust en sådan Häst at rjda (232)
 När man på öppet Felt moot Fienden skal strjda?
 Och jämwäl när man skal til Rings för Prjsen renna
 Så alle med Beröm eens snälheet må bekenna/ 520
 Ja man må thet *Faveur*, then Zirdank få och winna
 Som Jungfrur biuda them ther Målet nättast finna;

Min Tjd ej hinner til widlöftigt at beschrifwa
 All Diur/ och thetta Wärk för långsamt skulle blifwa
 Så framt iag **Hararna** på Sporren skulle föllja/ 525
 Och låta Stöfwaren slå up hwar the sig döllja:
 Så framt iag **Räfwens** List och Ränkor räkna skulle/
 Af hwilka alles Taal och Böcker äre fulle;
 Thet toog och mykken Tjd om iag the fräna **Bockar**/
 The spaka **Fåårens** Hiord/ the grymma **Warge** Skockar/ 530
 Then dyra **Zabelen**/ then smygande *Caninen*,
 Måård/ Hiller/ Dax och Loo/ samt Sööl-isenchte Swjnen
 Så skulle stella fram at man rätt kunde fatta [224]
 Then Egenskap som Gud i hwar af theße satte.
 Dock thet är mäst bekant blant minste Bonde-gåßar/ 535
 Som pläga gåå i Skall på alla Berg och Måßar.

Dy wil iag heller nu om andra Diuren tala
 Som ej på Gaturna fins alla Dagar fala.
Hiorten. Then raske **Hiorten** är it hög-Diur och kan giella
 Så mykket at een **Kung** åstundar honom fälla/ 540
 Wil sielf bemöda sig/ wil *Force*-Jagt anrätta/
 Wil sielfwer göra Skott at andre ej få sqwetta;
Dåå-Hiortar äre ej så stoort i Skyttens Wårde
 Som **Crone-Hiorterna**/ dock blj the wäl förtärde/
 Små **Rådiur** hägnas best i Adels Diure-Gårdar/ 545
 Ty ingen/ som har Lust til Jagten/ är så hårder
 At han ju skonar them och **Hinden** aldrig skiuter
 När som hon drägtig är men heller Alster niuter:

Af Hejde-rjdare får man een Hooper höra
 550 Om Hiorternas Natur/ men iag kan alt ej föra
 Jn uti thenna Book/ dock bör ej thetta glömmas/
 Men uti Minnetz-Skrin til it *Exempel* gömmas;

- »Wj säye ingen är i Haafwet annars Broder/ Vid: Oppian. l. 2. de
 Men si! När Hiorterna utöfwer stoore Floder venation:
- [233] Ha ämbnat simma bort at sökia Beet och Föda
 Tå ljsa the med Fljt hwars annars Tyngd och Möda/
 Then störst och starkast är uti then hela Kretzen
 Han blifwer ther til waald at simma främst i
 Spitzen/
 Och then som fölljer nemst han får sit Hufwud luta
- 560 Uppå hans trinna Länd och theraf styrkio niuta/
 Then Tridie äfwen wäl sig til sin Förman strekker
 Och så then fölljande/ så långt som Raden räcker;
 Men när then främste är af sådan Styrsel trötter/
 Tå skal then andre fram och så ordentligt flytter
- 565 Then Tredie sedan sig/ at han ej alt för länge
 Beswäres af then Tyngd som the på honom hänga/
 Men then som wille sig för andre först omaka
 Han niuter sedan Roo och gifwer sig tillbaka.
 »Hur wist och önskeligt kan Landsens Wälgång
 främjas/
- 570 »När thes Jnbyggjare i ljka måtto sämjas/
 [225] »När een med trogen Hog thens andras Nöd
 wil bära
 »Och ingen alt förhårdt sin Näste wil beswära/
 »När **Öfwerheten** haar af Undersåter ljsa/
 »Och wil så them igen Beskydd och Bjstånd wjsa/
 575 »När ingen från sit Kall och Trooheetz Plicht
 wil wjka/
 »Och then som starkast är wil ej then Swage swjka.

Jag weet ej synnerligt som man kan see och lära **Rhen-Diur**.
 Af **Rhenarna**/ ljkwäl bör them och sådan Ära/ Vid: Schefferi Lapponiam.

At nempnas i min Dicht/ helst efter the så tiäna
 Jt armt och fattigt Folk och dy alt godt förläna/ 580
 Ty alt thet **Lappen** har til Föda/ Huus och Kläder/
 Thet gifwer Rhenen mest/ som honom altså gläder
 Tå han i Snöö och Jjs på wjda Skrikke-Fiellen
 Skal uselt hålla Huus/ och mellan Dag och Qwellen
 Kan ingen Skildnad see/ kan hela Årsens Tjder 585
 Ej merkia sig til Frögd thet Sool är warm och
 bljder/

Men Kölden Höst och Wår med sådan Grymhet
 snerper/

At Tuppen sällan gaal och Hönan sällan werper/
 Ty han sin Koja haar mest ther *Bootes* råder/
 Och ther *Lycaon* Frost samt hårda Dagar bådar; 590
 För then skul hafwer Gud åt Lappen welat gifwa
 Jt snelt och tåligt Diur som blifwer wäl wid Ljfw
 J så ofruchtbart Land/ i een så grufflig Winter
 Ther then som owaand är til dödz kan warda
 pjnter:

Och i thet **ena Diur** stå Lappens Ägodelar {234}
 »Men honom/ fast han haar ej meer/ alzintet feelar;
 Han **kläder** sig ther med och saknar intet Warman
 När han på Skjdor faar med öppen-flechte-Barmen/
 Från Hufwut och til Foot skal Rhenskin honom
 skyla

Och täta Mudden gör at han sig ej kan kyla. 600
 Thet är hans **Qwinnas Skrud** och hennes Helg-
 dagz Tröja/
 Ja Kåpa/ Hufwud-Smog/ Hals-Kläde/ Kiortel/
 Slöja;

Thet är och thetas **Bädd**/ samt thetas **Fäll och**
Wepa/

Ja thet och **Lindan** är ther the sin Barn i swepa:
 Hoos the gamle höltz Han **hwjlar** ther uppå och sofwer trygg ther under/ 605
 thet mykkit prächtigt Fast han på bara Snöö sin litzla Boning grundar/
 at ligga på Skin. Han **föder** sig ther af/ när han sin Rhenkoo molkar

- Tå kan han fylla två så temmeliga Holkar/ Homer: Odys. 14. de
 [226] Ther af han jämwäl kan/ när honom tekkes/ ysta/ Eumæo recipiente
 610 Och sig een *Parmisan* ej obehändigt krysta/ Ulyssen.
 Han **rjchtar** sig ther med ty han kan sine Muddar Virgil. Æneid. l. 8. de
 Så nätt och reenligt sy/ at om man them ej suddar Evandro recipiente
 Tå är thet stadigt Präål; Och man med Under skådar Æneam
 At han gör sådant Bräm af Tinn som drags i trådar.
 615 Så är thet ena Diur hans **Huus/ och Kost/ och**
Kläder/
 Hans **Lust och Rjkedom/** och **Alt** thet honom
 gläder;
 När han wil gifta bort sin Barn/ tå må hans Mågar
 Ej wänta Förning stoor; Ty Lappen kan skeep wågar
 At gifwa bort it paar af sine beste Rhenar/
 620 Och samma Brudeskatt är dyrbar/ som han menar.
 När han wil färdas longt/ en Rheen han tå bespenner
 För Akkian och ther med på blanka Fiellen renner
 Wäl Femtj Mjll it Dygn (iag troor thet andre schrifwa/
 Hoo thet ej gilla wil han må wäl låta blifwa)
 625 Och samma snella Diur som är all Lappens Föda
 Thet föder sig och sielf för utan Lappens Möda.
 Ty med så mykket Moß som holß uti een Näfwa
 Kan thet försörjes wäl och hela Dagen lefwa.
 Ja när som Bergen ä med tiockan Snöö betekte
 630 Tå/ at thet ikke skal af Hunger slätt försmechta/
 Weet thet med Föterna så länge slå och skrapa
 Til thes at Moßan syns hwar efter thet mon gapa.
 Dy kan ej thetta Diur i andre Länder wanka
 Än hwarest thet sin Spjs af Berge-Mos kan sankka:
 {235} Jag tor then ädla **Rhen** som är sin **Lap** så trogen Älg.
 Ej längre hindra nu/ men slepper then å Skogen
 Och tager **Älgen** fatt som föga weet sig wärja/
 Dock een så plumper Kropp är intet swår at snärja/
 »Helst när **Förståndet** och mon plumpt som
Kroppen wara/

»Och man alzintet weet at wäya någon Fara; 640
 Men at man Älgen plä så trägit efterstella
 Thet skeer ej för hans **Kött** at thet kan mycket gella
 Men meera för hans **Huud**/ som är så tiock och
 seger/
 At then som ther i frys han måste wara feger/
 För then skul rjda nu the störste Hieltar sydde 645
 J sådant Älge-Skin och tykz tå kostbart prydde/
 Besynnerliga tå när the ha Sammetz Armar [227]
 Och annat Gylne-Prång som intet ljtet warmar.

Hund.

Jblant the tamma Diur som hoos ofß gerna wjstas
 Vid: Lipsij epistola de Bör **Hunden** nempnas först ty han kan intet mistas. 650
 canibus, & Gratius in Han är een Wächtare så god och snell i Gården
 Cynogetico. At han försummar ej then ombetrodde Wården/
 Ej sofwer på sin Post/ men uti Mörkret kurar
 Och uppå Tiufwarne samt sådant Sälskap lurar/
 Han löper willigt med så tjdt hans Herre rjder 655
 Och ofta strengan Köld ja mången Regnskuur
 ljder/
 Är nögd med hårda Been när han ej annat niuter/
 Taar många slengar op och ther wid fögo tiuter.
 Fast Hundarnas Natur och Skapnad är åtskillig/
 Så är dock hwar och een til någon Sysla willig/ 660
 The snabbe **Stöfware** som efter Haran nosa
 Förtiena wäl sin Maat/ dock plä man meera rosa
 The Hundar/ som i Biörn och Wargen dierfwes
 nappa/
 Samt the som Åkerhöns och andra Foglar snappa.
 Men ifrån Engeland **Blod-Hundar** willja köpa/ 665
 Och från *Bolognien* **Barm-Rackor**/ the ther löpa
 På Bordet/ Och i Skiöt på Silkes-Hynde sofwa/
 Thet weet iag intet wäl om man kan mykcket lofwa;
 Här är så mycket Lof om Hundarna at schrifwa/
 At thet i thenna Dag ej skulle Endat blifwa/ 670
 Om iag uhr Bökkerna alt wille sammanleta

- Hwad man om Hundars Art kan säkert troo
och weta/
Men hoo allenast wil betrachta rätt thet Brefwet
Som lärde *Lipsius* i sin Tjd hafwer schrefwit/
[236] Han finner öfwer noog hwar til som Hundar
duga/
»Men si med andras Ord är fögo Konst at liuga.
Jag haar ej Tjd at see **Jkornen** som så hoppar **Jkornen**
Från it til annat Trää på alrahögste Toppar/
Ej heller årkar iag med **Uttren** länge plaska/ **Vtter.**
680 Then uti Waß och Dy som Grodan plägar slaska/
Men **Biuren** kan iag ej så låta blifwa glömder **Biur.**
Ty han är för sit Håår högt elskat och berömder Vid. Gv. Charleton: exerc:
Ther af man i *Paris* gör mykket fina Hattar de nomin. animal:
Dock man the Engelske jämn-goda med them
skattar/
[228] Och fast om Biurens Håår af Qwinfolk litet achtas
Så haar han annat gott som af them eftertrachtas;
Thet är hans Bäbergääl/ een Saak som luchtar
fräner/
Men ljkwäl mykket wäl moot theras Krämpa
tiänar;
Man finner nappast it iblant the många Diuren
690 Som better bygger Huus än äfwen thenna Biuren/
Och när som een af them wil laga sig en Kåta
Tå får han genast Hiälp ty the ä mykket såta/
Och för Gran-sämje Skul gåå snelt til Skogz och
hugga
Hwar med sin hwaßa Tand och Trädet nedertugga/
695 Men merk och huru the sit Timber kunna köra
Och huru the thet bort til Bygningz-Tomten föra:
The taga fast een Biur som synes dryg och starker/
Then häfwa the omkull på Ryggen fast han sparkar/
Han måste dock åstad/ thet hielper ej han äpar,
700 Och at then tunga Stock långt efter honom släpar/
The reesa Fötterna i Wädret såsom Keppar/

- 735 Och kunna byta om sin Färg så tjd och ofta
 At Peckelhering sielf så tjd ej ömsar Kofta/
 Han kan sig Guul och Blåå/ Gröön/ Gråå och
 Brokot giöra/
 Ja wara alting ljk som stelles honom före/
 Allenast Hwjt och Röd kan han omögligt wara/
 740 Men må then sköna Färg åt Roos och Lillja spara/
 Sljkt kommer ther utaf/ at Huden är så finer
 Som något Spegel-Glaas när thet *polerat* skjner/
 Dy gjr han Wederskeen af all then Färg man steller
 För honom/ men dock si! Wid hwjt och röt han
 gnäller;
- 745 Och sljk Ostadighet troo någre förorsakas
 Af hans Frucht-achtighet/ hwar af hans Blod så
 skakas
 Och ändras at hans Huud må Färgan ofta byta
 »Dock thet är hans Natur och altså intet lyte;
 Men thet är Lyte stoort/ stoor Wanart/ stoor
 Olykka
- 750 Och ingen Dygdig Konst/ fast **Smikkrare** så tykka/
 At the på alla Sät sig snart förstella weta/
 »Thet nu at skicka sig i Tjden moste heta
 »Ty at the hwar-Mans Wän beqwämligt kunna
 blifwa
 »Tå giöra the alt thet *Poëten* tekkes schrifwa/
 [238] »Sit Segel wända the flux efter alla Wäder/
 »Sit Mönster taga the heelt nätt af allas Kläder/
 »Sin Kappa kunna the på både Axlar bära/
 »Sit Språk the ganska snart af alla Tungor lära;
 »Ther är ej någon Ting then the ju kunna fatta
 760 »Ty si the någon lee tå kunna the stoor-skratta/
 [230] »Om någor sukkar tå begynna the at tiuta/
 »Om någor bugar sig the strax på Näsan luta.
 »The kunna på een Stund bå ronna/ blåna/ bleekna/
 »Ja then Ostadighet är alt för lång at tekna/
 765 »Ty sielfwer *Proteus* sig ej så ofta wände
- animalium. Solinus
 cap. 57. Aristotel. l. 2
 de nat: animal: c. 11
 Ovid. Metamorph: Lib.
 15. Cassiodor. in Epist:
 de Camæleonte
 Gassend. in vita
 Peyrescij, ubi Camæle-
 ontis indolem eleganter
 descripsit.
 Juvenal: Lib: 1
 Satyra 3.

- »Then man dock i sin Tjd för störste Wisper kende.
 »Men Ärlighet och Blygd kan Skrymtaren ej wjsa
 »Then Färgan bjar ej på Hiertatz hårda Fljsa.
 Ännu een Egenskap *Camaleonten* äger
 Then mången Menniskia nu efterfölla plägar/ 770
 Han som *Pythagoras* alzingen Maat förtärer/
 Dock ej med **Örter** men med **Wäder** han sig närer/
 Och mättar sig med Luft/ then han så girigt super
 At Magen warder full fast han är än så diuper:
 Men si! Ther är och Folk som lefwer utaf Wäder 775
 Och kan förnöyas med een Pust och Wattu-Bläder/
 »Ty wj ju dagelig the Menniskiorna finne
 »Som af Jnbillningar gåå öfwermåton stinne;
 »Man skulle mena thet the hafwa ätet twenne
 »Så yfwas alle the som ej sig sielfwe kenna/ 780
 »Men thet är bara Luft som uti them så giäser
 »Och tokot Högmodz-Skum som them så högt
 upbläser/
 »Dy är och skiäligast at hwem af Wäder lefwer
 »Skal döo af *Cholica*, fast han tykz ju så häfwer.
 Vid. Catzii Emblem: Wj finne jämwäl them som gåå så Hufwud-yra 785
 moralia. & Saint
 Amans railleries. At man them neppelig med Betsel orkar styra/
 Som gåå så rusige/ så rasotte och glade/
 At man tor tänkia the Finsk-Lura drukkit hade/
 Men thet är ljtet Röök af *Tobac* som the drikka
 Och thet up-pösar them så at the näär må sprikka; 790
 Så tjdt thet stinkande och stygga Wädret stiger
 Uhr Munnen/ sitter een så Mage-stark och diger
 Som een *Antonius* wid *Cleopatræ* Sjda/
 Och meenar at han tor wäl sielfwe Cæsar bjda/
 Men när then Röök är all/ är Fyrken uhr hans Taska {239}
 Och alt hans stoora Hopp thet faller need i Aska.

Jag har wäl hållit på min Longsamhet uhrsächta/
 Och reda sagt at iag ej fleere Rjm kan mächta
 Om Diuren schrifwa fram/ dock wänder iag ej åter/ [231]

- 800 Ty min *Calliope* mig ej ännu förlåter!
 Jag skal ljkwäl rätt nu om andra Saker röra
 Så framt man tålelig tekz blotta Nampnen höra
 Om *Giraf*, hwilket Diur iag fuller intet kenner/
 Men andre säya thet uti *Jamaica* renner;
- 805 Hwad **Jgel-Kotten** är med sine Hekle-Pinnar
 Weet hwar och een fast iag ej stoort ther om påminner/
 The wiße **Wislarna** som under Steenar smyga
 Plä/ när the komma åt/ Ljnkkläder illa tyga;
Markattar finnes mest i Huusen hoos the Rjke/
 810 Then Fattige han haar ej Tjd til skiöta sljke;
Apinior förs kring til stoor Hof och Herrar
 Och brukas när ther fins ej elliest andre Narrar.
 Så haar then wjse Gud til **margahanda Nytta**
 Förlänt oß sina **Diur**/ när the rätt blifwa skiötte!
- 815 *Chivetter* warda grant för Luchtens skull upsökte/
 »Dock besta Luchten är it ärligt Nampn och Rychte;
 Een *Casor* äfwenwäl med mykken Möda jagas/
 För ljtet *Balsam* Skull som kan af honom tagas/
 Men som han weet hans Bryst sljk fara honom wälla/
 820 Emedan *Perserne* them mykket kära hålla
 För skiöna Luchten Skull/ och dyrt the samme kiöpa/
 Tå bjter han them af at han må sedan löpa.

- Jag wil it eenda Ord förmåla om *Hyæna* Vid. Tertullian.
 Och säya om thet Diur hwad någre Lärde mena/ de pallio.
- 825 At thet it **År** är **Han**/ thet andra **År** förwandlas
 Och warder til een **Hon**/ hoo weet hur her med handlas?
 Men si! Thet wete wj at een *Hyæna* spelar
 Rät falskt med Hundarna och ojämt med them delar/
 Han kan een långan Stund förtroligt med them leeka/ Syrac 13. v. 22:
 830 Kan älas som een Walp och them rät kärligt smeka/ Plin. l. 8. C. 30.
 Til thes han seer sin Tjd at han them wäl kan rama Belon. l. 2. C. 20
 Ty si tå wil han Ljf och Anden uhr them krama;
 »Så gör och Smikkraren/ ty när han syns then beste
 »Och gljsar wänligast/ förråder han sin Näste.

»Tro tå ej Smikker-Taal och Ord som liufligt gljda/ {240}
 »Man setter hwaßa Swärd uti een Sammetz Skida.

Om Ormar. Jag måste nu åstad/ fast iag mig mykket grufwar/ [232]
 Och skåda **Ormarna**/ dock Pennan intet skufwar
 Ty han är it Gewär som tor wäl Hieltar möta/
 Som wil ej Eld och Swärd/ ej Gift och Galla skiöta; 840
 Jag weet *Medusa* haar seet ut som sielfwa Pokker
 När hon sat Fase-ljk med sina Eeter-Lockar/
 När hela Hufwudet med Ormar war bekrantzat
 Och lågo kring then Kropp som länge ej war ansat/
 Men *Naso* dierfdes dock med sin Höglärde Penna 845
 Gåå samma Troll så när at han fick henne kenna;
 Jag wågar och ther på/ fast hela Kroppen ryser/
 Jag seer *Apollo* sielf så mildt på Munnen myser
 Och wjsar at han haar then stygge *Python* dräpit/
 För hwilken fordom Dagz thet hela Land war häpit. 850
 Jag haar wäl ej thet Mood at iag tor dristigt spierna
 Moot *Hydrum* eller slå thet grymma Diuret *Lerna*,
 Som *Hercules* haar giort/ dock wil iag ljtet fresta
 »Och hoppas Ursäkt få när som iag gör mit besta.

Crocodilen. Then stoore *Crocodil* bör fremst i Raden wara 855
 Plin. lib. 8. C. 25. Ty iag weet ingen Orm som iag med then kan para/
 Han har sin Hemwjsst helst uti *Ægypti* Rjke
 Och uti *Nili* Flod/ som nappast hafwer ljke;
 Han haar så farligt Gaap at han een Hest kan swellja
 Och hela Menniskior/ som Resande förtällja: 860
 Men at een *Crocodil* haar länge kunnat fechta
 Moot een bewäpnad Häär/ och at then Strjden rechte
 J några Dagars Tjd/ så *Romarnes* Soldater
 The wore brydde noog och *Regulus* stod flater
 För thetta ena Diur/ som *Livius* hin Lärde 865
 Berättar/ thet wil iag nu lembna i sit Wärde.
 Then samme *Crocodil* skal ömkligt kunna gråta
 Ja skräna som it Barn/ men the som ther af låta

För snart beweka sig/ the moste seen förspörja/
 870 »At många gråta noog som ljkwäl intet sörja;
 Ty han med sådan Ljst kan Menniskior bedraga
 Och lokka them at han kan Ljfwet af them taga;
 Man menar och at han skal aldrig återwenda
 At waxa för än som hans Ljf haar fått sin Enda.
 [241] Sj Gjrugheten haar then samma Art och Kynne/
 [233] At ther hon först eengång sit Wälde får begynna/
 Ther wexer hon alt jämt och aldrig sedan stanar
 Til thes at Döden sielf uhr Kroppen Siälen
 manar[.]

Then bittre Eetter-Orm som elliest Huggorm **Hug-Orm.**
 nämpnas

880 Bör uti thenna Flok ej heller ute lembnas/
 Han hafwer then **Natur** at han wil intet höra Ps. 58. v. 5.
 Then honom kiusa kan/ men lägger need it Öra
 Til Jorden/ stoppandes sin Stiert uti thet andra/ Jer. 8: v. 17.
 På thet at Rösten skal förbj hans Hörsla wandra;
 885 Han är så genom-arg at han må sielfwer sprikka/ Ps. 38.
 Så heftigt är thet Gift som syns i honom stikka/ Vid. Cowleys David p 38:
 Han söker År och Dag igenom Berg och Dalar/
 Och wänder ej igen til thes han wäl betalar
 Then honom skadat haar och slagit hiäl hans
 Maka/

890 »Så wil een bitter Man och efter Hembden waka/
 »När någor Kepsir-Dreng hans Ehta Säng
 besmittar
 »Ty sådan ilbragd diupt uti hans Hierta sitter. Prov: 6.
 Then stygge *Basilisk* är fuller kleen och swager/ Basilisk.
 Men si! Han sådant Gift i Kroppen ljkwäl drager Plin l. 8. C. 21.
 895 At hwem han seer uppå then samme måste Ælian. l. 2. de animal.
 storkna/ C: 57. Grevin l. de
 Och Ormens Öga giör at andras Ögon mörkna; venenis C: 18.
 Ther kan *Ajacis* Skiöld och *Hectors* Swärd ej
 hielpa/

- Ty *Basiliskens* Syn kan een bewäpnad stielpa/
 Förthenskul när man wil undwjka sådan Fara
 Tå brukar man it Sätt som tykkes lögligt wara/ 900
 Ty man uppå sit Bryst een klaran Spegel henger/
 Jgenom hwilkens Glaas sig Giftet intet trenger/
 Men strax til ryggia faar och *Basilisken* bådär
 At han må genast döo fördy han sig beskådar.
 Thet är ej mykken Lust at läsa många Rader 905
 Om Ormens Häslighet som skrämmer Folk och
 skadar/
 Thet meer een Fasa är än Nöye at wj höra
 Hwad *Cenbres* kan för Såår och dödlig Skada
 giöra/
 Hur giftig *Dipsas* är/ then så kan Kroppen plåga
 Som man uti een Eld och uppå Glöder låge; 910
 Ty hoo som af thet Diur kan eengång warda
 stungen
 Får sådan brånas Torst i Magan och i Lungan
 At hela *Nili* Flod ej kan then samma slekkia/ [234]
 Och ingen Låkedom til någon Swalka rekkia.
 Hur *Salamandren* kan i Eld och Låga wistas [242]
 Så hwarken Huud och Färg/ ej heller Ljfwet
 mistas
 Gåår öfwer mit Förstånd/ men mon the bettere äre
 »Som i sin egen Barm all otuktz-Bråna bära/
 »Och gå med Fötterna på *Tophets* heeta Glöder/
 »Men tykkia sådan Eeld them frjskar/ frögdar/ 920
 föder.
 Jag fruchtar at iag wist min goda Tjd förspill
 Så frampt iag räknar up the många slagz Ormillor/
 Vid. Nicander de theriac: The Bjtske *Chelides*, the *Amphisbæner* stygga/
 Grevin. de venen. l. 1. För hwilkas Udd och Gift the *Græker* ej ä trygga/ 925
 Dioscorid. l. 6 C. 4. The fula Ödlars Art/ the faseliga Grodor/
 & Matthiol. ej. Comm. Til hwilka snöda Diur then wakkra Jord är Moder;
Ceraste, *Stinx* och *Dichs*, samt andra O-diur
 grymma

Som fins i *Africa* wil iag nu ej berömma/
 Men om *Tarantula* bör mig nödwändigt nempna
 930 Hwad många Lärde Män ther om beschrifwit
 lembna/

Thet är it ljtet Diur beprydt med Stierne-flecker/
 Och seer ej illa ut men många dock förskrecker/
 Ty hwem thet stungit haar han blifwer så för-
 rychter/

Och fålas så i kring som then ther ej är nycter:
 935 Ja samma Orma-Gift så oljk Wårkan stiftar
 Som theras Sinne är them Ormens-Udd förgiftar/
 Een gråter all sin Tjd/ een annan altjd springer/
 Then tridie skrattar högt och sig omögligt twingar;
 Om hwilket lilla Diur och Skadan thet kan göra
 940 Man i *Italien* får många Sagur höra.

Men må iag fråga tig/ **O högste Gud och Herre!**

Hwj tu tin goda Wårk haar rät som lembnat wårre **Hwarföre Gud hafwer**
 Med thessa skade-Diur/ med Ormar/ Matkar/ **skapat the giftige**
 Kloßar/ **Diuren.**

Som kråla här och ther och samla sig i Droßar?
 945 Hwj skal så mykken Gift uti wår Honung stenkiar?
 Så mykken bitter Saft uti wår Begar skenkiar?
 »*Ab* Jag kan swara sielf/ wår Synd haar thet
 orsakat/
 »Ty *Adam* och hans Brud förbuden Frucht ha
 smakat

[235] Och hollet för een Lust när the förmåtet ginge
 950 Til Kunskapz Trä och ther it osält Nöye finge/
 Men trädde långt från Gud för then skul them och
 mötte

Then Jämmer/ Sorg och Nöd som gör oss alle trötte/
 Then Farlighet och Strjd i hwilken wj nu swäfwe/
 J dy wj fruchta må för alla Diur som lefwa.

[243] Thet är wäl sant och wist at Gud haar Diuren
 wäpnat

- Och giöra Läkedom af *Basilisken* leeda/
 985 Ja thet som meera är! Gud hafwer then omwårdnad
 Om oß sin Fosterbarn och hafwer så förordnat
 [236] At och the willa Diur hwar annan moste späka
 Och oß til säkerhet sig sielf i Faran wräka;
 Then ena Ormen skal then andra ofta dräpa/
 990 Och ödle-Ungarna sin döda Moder släpa;
 Man troor een *Scorpion* sin egen Alster äter
 Och Weeslan fast hon syns så mykket kleen och släter
 Kan doch een *Basilisk* heelt lätt om Ljfwet bringa
 Och torr uti hans Boo när henne lyster springa:
 995 Om man een *Crocodil* med *Jbis*-Fiädrar rörör/
 Tå döör han snarare än om man wil med Störer
 [244] Then långa Gasten slå/ *Jchneumon* kan och döda
 Then stygga *Aspidem* förutan någon Möda/
 Ty när thet snella Diur wil samme Ormen möta
 1000 Tå wältrar thet sig kring i Dy och Leran blöta/
 Och när thet sölat är/ så man ther wid må fasa
 Tå lägger thet sig need och låter Soolen basa
 Til thes thet samma Leer är hårdt och skorpot blifwit/
 Och han med een god Wän har thetta Spelet drifwit/
 1005 Så går han hastigt fram/ men när som *Aspis* meenar
 At han skal få en **Steek** tå bjer han i **Steenar**
 Så alla Tänderna begynna ther wid braka
 Och Ormen Hufwudet af Sweda börjer skaka/
 Strax haar *Jchneumon* Hielp/ ty si! *Trochillen* bjdar/
 1010 Emedan han är waand när thet i Munnen swjder
 At påta Tänderna på *Aspis* och them Rena
 På it behändigt Sätt med Näfwet sit thet klena;
 Och medan honom sljkt så kitslar at han blunnar
 Och slår sin stoorä Gaap på wjda Gaf/ och unnar
 1015 *Jchneumon* öppen Wäg/ at han i *Aspis* Strupa
 Frjmodigt löper in och need i Ljfwet diupa
 Ther han Jn-Elfwarna med Hast kan söndergnaga
 At samma fula Orm een Enda måste taga.

Vid. Belon: l. 2. C. 22. Hur bör ofß tacka Gud at wj så ljtet weta
de singular: Af sljke Skade-Diur them dock the Länder Heta 1020
Plin l. 8. C. 24. *Ægypten, Asien och Africa* må röna/
Solin. C. 45. *Ælian.* l. 3. Ja och *Italien, Europæ* Lustgård sköna/
hist. animal. C. 22. Ty fast her fins hoos ofß margfallig Orma-Nästen/
Som synes giftige och snödare än *Pesten*,
Så kunna the ej stoort förderfwa eller härja [237]
Ty minste Bonde-Pilt kan sig emoot them wärja.
Wäl säyes Engeland i dy Lycksaligt wara
At thet af ingen Warg har någon Meen och Fara/
Och Jrland än tå meer/ ther inga Odiur trjfwas
Ty the/ som under är/ af Luften tädan drjfwas: 1030
Men aldrasellast är een wild *Ebusitaner*
Som är i Köld och Frost så härdad at han manar
Then stoora Biörnen ut som uti Norden grjnar/
För then skul Matk och Orm uti hans Land
förtwjnar/ 1035
Så han them aldrig seer/ och weet ej at ther finnes
Dyljka *Creatur* som äre så tilsinnes.

Så wjsliga haar Gud tektz sina Gåfwor deela/ [245]
At som hans **Godhet** ej på någon Ort må feela
Så skal och intet Land ha alt för många **Plågor**/
»Then som haar något gott haar och thet intet 1040
dåger.

När nu all **Jordens Diur/ all Luftens Fogla-
Skara/**

»All **Haafsens Fiske-Swarm** fans så tillgat wara/
Tertullianus contr Marc »Sj! Tå höll Gud it Råd och mände nådigt tänkia
l. 2. Qvis dignior »Hwem han een sådan Skatt och Treßel skulle
incolere Dei opera quam skenkia
ipsius imago & »Och sade wid sig sielf/ lätt ofß een *Adam* giöra 1045
similitudo: Lactantius »Then öfwer alla Diur kan Herre-Wälde föra/
l. 7: Mundum non »Then som vårt Beläte uppå sin Siäl kan bära
propter se fecit Deus, »Och ofß tacksamligen för våra Gåfwor Ära;

»Then **skjöne Adams Kropp** och then så konstigt
byggia

»At een **odödlig Siäl** kan sig i honom hyggia.

Lätt oß tå thetta Werk med Tacksamhet betänkia
Och öfwa thet Förstånd som Gud haar täktz oß 1080
skenkia/

Så öfwa thet/ at wj then Nåden kunnom fatta
Som oß bewjsad är/ och lära then rätt skatta;
Menniskiones Her haar *Deucalion* med *Pyrrha*, (som man menar)
Kropp. Ej wjsat någon Konst och skapat Folk af Steenar/
»Men Herren hafwer sielf thet Werket företagit 1085
»Och Menniskiones Ljf af **döda intet** dragit/
Ty han een oreen Klimp af Stoft och Myllan swarta
Så underligit haar och herligt kunnat arta/
At hoo Gudz Underwerk ej i sig sielf befinner
Han är ej wärd then Tråd som *Lachesis* hon spinner. 1090

Först haar Gud **Ansichtet** så nätt satt öfwer Enda/
At thet åt Himmelen med Glädie kan sig wenda/
Så Menniskian på Gud må altid tacksamt tänkia
Och ej sin Hog och Siäl i Jordens Mörker senkia/
Men städze Tankarna til Saligheten löfta 1095
Och til thet samma Måål/ som thet förnemsta/ syfta;
Salust: in Catil: Ty si! The andra Diur som slå sin Ögon neder
Och see i Jordene/ the hafwa söde-Seder/
Och weta intet meer än toma Buken mätta
Ja kunna fögo Ting til Herrens Lof utretta. 1100

Tertullian: Vår **Kropz** wälbygde Slott een mächtig **Konung** [239]
Carnis species est hysar/
arx animæ: **Förnuftet**/ hwilketz Kraft och *Majestet* noog lysar
Siäl J margahanda Werk; Ty thet skal tidigt twinga
Förstånd. All ond Begärelse/ hwes Macht är intet ringa;
Then Konung haar sit **Råd** som är **Förstånd** och **Willja**/ 1105
Ty them bör hielpa til Gott från thet Onda skillja/

- Förståndet moste see hwad Willjan föresteller/
 Och rata thes Behag när thet alzintet geller/
 Dock råder Willjan tjdt och kan Förståndet dämpa
 1110 Ja tor moot alla Skiäl/ moot sielfwa Lagen kempa:
 Then samme stoore Kung böör och betienter blifwa
 Af *Secreterare*, som all Ting noga schrifwa
 Uti sit *Protocol*, i **Minnetz** långa Rulla Minne.
 Hwars Blad bekladdas noog/ men warda dock ej fulla;
 {247} Dy hafwer Minnet fåt thet Nampn och Loford stoora Metaphys: lib: 1
 »Af *Aristotele*, som thet een Moder wore Cap. 1.
 Til alla Konsterna/ til alla Weetenskaper
 Ther med nu Menniskian Gudz Gärning efter-apar/
 Dock må man ther uppå ej alt förmykket ljta
 1120 Ty man kan Minnetz Kraft heelt oförmerkt försljta:
 När man een Pung med Guld så öfwerflödigt fyller
 At han ej går i hoop man tå wist något spiller/
 Så jämwäl när man alt uti sit Minne sankar
 Tå swinna ofta bort the alrabesta Tankar/
 1125 Befljtom oß fördy i Minnet at förwara Augustin
 Thet goda/ och then Skat/ til thet behöfwes/ spara: lib. 7. De C: D:
 The arge Menniskior må man ej stoort berömma Cap. 3.
 Om the än **minnas** wäl/ ty efter the ej **glömma**
 Thet onda the haa lärt så äre the thes wärre/
 1130 »Säl then som nyttiar rätt sit Weet/ fast thet är smerre!

Then Konung haar sin **Nembd** som först får Saker

weta

Phantasi.

- Och må förthenskul wäl een Kämners-Kammar heta/
 Ty **Sinnen** gifwa an och *Phantasien* dömmar
 Så gott som han förståår/ snart lastar/ snart berömmar;
 1135 Then Siälens *Fiscal* sig aldrig nånsin hwjlar
 Men faar hwart Ögneblik otalig många Mjlar;
 »Förståndet gjr sig Roo och Willjan wil tå dröya
 »När the i thet som sant och gott är finna nöye/
 [240] Men *Phantasien* haar alstädes at beställa/
 1140 Befattar sig med alt fast thet kan ljtet gella/

Hon snedar utan Ploog/ hon gräfwär utan Spada/
 Hon Seglar utan Skipp/ hon sargar utan Skada/
 Hon flyger alrahögst i Luften utan Wingar/
 Hon flytter stoorä Berg uhr Rummet utan Finger/
 Hon är (i Kortheet sagt) beskäftig som een Höna 1145
 Ther nyys haar köipt een Knjf/ Thet wj wäl
 daglig röna.

När Sinnen hwjla sig/ Förståndet rätt som sofwär/
 Och sielfwa Siälen oß een stilla Natt-roo lofwar
 Går *Phantasien Rond* och aldrig länge stanar/
 Men altjd något nytt på alla Orter spanar; 1150

Affecter:

Affectus versari in parte
 animæ irrationali docet

Aristot: l. 1. Rhetor: C. 5.

& l. 3. de anima C. 7.

Af henne hafwa och *Affecterne* sin Styrkia
 Och stoor Anledning til the Saker som the yrkia/
 Ty **Glädie/ Sorg och Haat/ Rådhoa/ Afwund/**
Ånger/

Barmhertighet och Hopp/ Mißtröstan många
 gånger

Förwexlas af och til/ som *Phantasien* tykker/ {248}
 Så framt **Förnuftet** ej **Jnbilningen** förtrykker.

Ögonen.

Jag moste ännu meer af Kropsens Bygning wjsa/
 Som kan Byggmestaren/ then stoore **Guden/** prjsa/
 Han hafwer i thet Slott sat Wächtare som koxa
 Så fierran och så grant at the strax kunna huxa 1160
 Om något skadeligt wil nalkas/ och the röya
 Thet alraminste Grand som wil sig til them böya/
 The samme Wächtare ä på then Posten satte
 Som wj uppå wår Kropp beqwämeligst må skatta/
 The hafwa öfwer sig it Taak som artigt lutar 1165
 Och sig när thet behöfz i rättan Tjd besluter/
 Ther äre Ögnalock med sina ludna Brynor
 Med hwilka Menniskian gör margahanda Lynor:
 Men såsom **Ögonen** the äre in åt bögd

Vid. Theodoret. Sermon.

3. de providentia.

Så sittia **Kinbenen** ther brede wid uphögd/
 På thet all Farlighet thes bättre må afwärjas 1170
 Och thetta Skiller-Huus skal ej med Hast förhärjas.

Ther hon dock nogsamt weet at Ljfsens Grund-
 waal hwjlar
 Oppå een Wäderpust som alla Ögn-blik ilar/
 Och faar bå in och ut igenom Näsans Dörrar/ 1205
 Och then hwar Hendelse så lättelig förstörer.
 Men si! Jesu Brud/ om hwilken wj må läsa
 J höga Wjsorna/ haar een så däglig Näsa
 Som thet berömda Toorn i *Libanon*, och wender
 Cant. 1. Sig til *Damascon* hen/ ja altjd Luchten kenner 1210
 Af Jesu söta Nampn/ som är så rjkt utguttit
 At thet som *Balsam* är kring wjda Werlden fluttit.

Munnen. Een **Dörr** haar Herren Gud och giort på thetta
 Vid. J: Desgor: definition: Slottet/
 medicinal: Som när hon öppnas rätt och brukas efter Mättet/
 Är öfwermåttön skön; Tu weest hwad iag be- 1215
 römmer/
 Hwad skal iag tala med så frampt iag **Munnen**
 glömmer?
 Men öppnas hon för wjdt och altjd ståår på Gafwel/
 Utgiuter jdel Flärd/ all Dårskap/ Lögn/ och
 Drafwel/
 Tå är man snart förråd/ man får och fäller Domar/
 Dy tarfwas ganska wäl got Stängzle/ Låås och
 Bomar/ 1220
 Jgenom samma Dörr få wj vår Spjs och Föda/
 Som uppehåller os uti vår swåra Möda/
 Ty våra **Sinnen Fem** samt andra Ledamöter
 Förflora snart sin Kraft när Arbeet them förnöter/
 Förthenskul sträfwe wj at Maten intet tryter 1225
 Som sedan sig i Blood til Kropsens Gagn för-
 byter;
 Rät som wj see it Trä/ när thet sin Saft utgiuter
 J Knoppar/ Blomster/ Lööf/ tå om thet ikke
 niuter
 Af Rooten Underhåll/ förtorkas alla Qwistar [243]

- At intet utan-Werk och inga *Raveliner*,
 Alz ingen *Contrescarp*, *Redouter* och *Cortiner*
 Afwärde Fienden; Så wore och thet Giärde/
 Som är af Tänder giort/ i ganska ringa Wärde/
 Ja wore Ansichtet fast meer til Meen och **Lyte** 1265
 Än **Prydning**/ om ther wid een **Förmur** skulle tryta;
 Dy wille Herren Gud så ganska wäl umringa [244]
 Wår **Tunga**/ hwilken wj behöfwe altjd twinga/
 Hon är med **Tänderna** och **Leppar** wäl besluten/
 At een två-dubbel Wårn skal ej blj genom bruten/ 1270
 Och samma hwjta Muur med sine röda Wallar
 Them man bå Lillians Sniö och Rosans Purpur kallar/
 Är så behageligt/ så skönt och Liuft at skåda
 Som besta Perle-Moor i een *Rubine* Låda.
 Men får then klena Leem/ then **swaga Tungan**/ {251}
 Wälle
 Tå kan hon Menniskior/ ja hela Städér fälla/
 Rätt som een ljten Eeld förbrenner hela Skogar/
 Altså it eenda Ord stoor Harm och Sorg tilfogar;
 Een bitter Tunga är uptänd utaf then Låga
 Som är i Helwetit; Een Werld upfyld med Plåga/ 1280
 Jac. 3. Vid: Luther: Tom. 1. Som kan med sit Förgift all wår Lekamen smitta/
 Jenens: fol. 146. & Jt så oroligt Ting som ej kan stilla sitta/
 Erasm. de Lingva. Ej låta tåmja sig/ men wil sin Grymhet bruka
 Cicer: orat pro Med Silkes-leena Ord och Löften Olje-miuka.
 Sestio. & lib 2. »Man kan then yra Hest med Betzel ljkwäl twinga/ 1285
 de nat. Deor. »Man kan thet stoor Skipp med Roret hastigt swinga/
 Apulej: Florid. 13 »Man kan the grymma Diur med Agan giöra tamma
 »Men Tungan är sig ljk och blifwer alt then samma/
 »Ostadig/ Falsk och Arg/ Stygg/ Skamlöös/ Oregerlig/
 »Förmåten/ Stolt och Wrång/ Spotsk/ Hädelig/ 1290
 Oteerlig.
 Men när then Helge And förbiuder Tungan kretta
 Tå kan hon mykket Gott til Gudz Behag uträtta/
 Dy hafwer *David* sielf tjdt kallat thet sin Ära/
 At han uti sin Mun een Tunga måtte bära/

At Liudet skulle sig ej alt för hastigt sprida/
 Men som i een *Basun* igenom Bugter trängias 1325
 Hwar med thes Liuflighet ju meer och meer förlängias/
 När **Trumman** ofta går/ när thet i Örat susar/
 Tå hafwer Wätskan sig inträngt och altså brusar:

Händerna. Hwad **Händerna** förmå och hwad man med them
 Werkar
 Thet man i alla Huus noog Ögonskeenligt merkar/ 1330
 The apa eftet alt och med sin Jdkan fika/
 Ja theras slöga **Konst** wil ej **Naturen** wjka/
 Alt hwad som **Ögat** seer och hwad **Förståndet** fattar
 Thet göra **Händerna**/ så man ther åt tjdt skrattar/
 Och tjdt förundrar sig at Menniskones finger 1335
 All Jordens *Creatur*, Ja Eeld och Watn twingar;
 The fechta braaf i Krjg och tappert Wärjan föra/
 Och kunna Fienden uhr wjda Fältet köra/
 The skaffa oß vårt Bröd/ the skiära/ Mala/ tröska/
 The baka/ bryggia/ syy/ the spinna/ spela/ löska/ 1340
 The schrifwa mången Saak och thet i Werlden lembna
 Som elliest glömdes bort och ingen wiste nempna:
 Men at wj Händerna behändigt kunnom bruka/ [246]
 Thet giöra **Senorna**/ som både äre miuka
 Och styfwa när behöfz/ så at wj Been och Armar 1345
 Få nyttia til vårt Werk och göra Kroppen warmer/
 Ty såsom man en Streng på Bogan stundom benner/
 At han är ganska hård och stundom lööst bespenner
 Så kunna Senorna sig wjgt på ymsa Sjdor
 Så böya som man Been och Kroppen snoor och wrjder. 1350

Beenen. Och äfwen våra **Been**/ the Kropsens Stolpar trygga/
 Bewjsa noog then **Konst** ther med Gud wille bygga
 Wär Hyddas Jorde-Huus/ ty samma smala Syllar
 Uphålla all then Tyngd som thetta Huuset fyller/
 Men när the Pelare begynna sig at krökia [253]
 At darra/ luta need/ si tå är Tjdt at sökia

Med hwilket han haar giort sig mykken Frägd och
 Lykka;
 Wår snelle *Rudbeck* meer/ som så wäl förde **Knjfwen**
 J sin *Anatomi* at han är billigt schrifwen
 Med Tacksamhetens Hand på Ärans hwjta Wingar/
 Som bär hans Nampn omkring så wjdt som hon sig
 swingar. 1390

Så wjdt *Atlantica* med Nampn och Grentz sig strecker/
 Så wjdt the **Swenskas** Macht/ och **Götars** Seger recker.
 Then han med **Pennan** sin så diupt i **Minnet** rjtar/ {254}
 At **Tjdsens** hwassa Tand thet aldrig sönderbjter.
 »Jag schrifwer som iag kan/ then better haar förfarit/ 1395
 »Och uti fleere År i *Fallops* Schola warit
 »Han wjse större Konst/ han schrifwe flere Saker/
 »Jag unnar gerna Rum och genast åt mig makar.

Wårt Hierta är så stelt at thet med Spitzen lutar
 Moot Lungan/ som ther på sit kyla Wäder sprutar/ 1400
 Thet henger altjd jämpst rät såsom i een Gunga
 Och fast om Sjdorna ä begge ljka tunga/
 Så är then ena dock fast större än then andra/
 Hwar om the Lärde nu ha mykket til at klandra:
 Then ena Sjdän är full af thet Blod wj spara/ 1405

Then andra haar een hoop Puls-Ådrar at förwara/
 Som sedan sprjda sig i alla Kropsens Leder
 Och wjsa Helsans Håld när the slå up och neder.
Lungorna. The lösa **Lungorna** böör swalka Hiertatz Bråna/
 Och gifwa hitzigt Blod nödwändig Luft och Fråna/ 1410
 Ty the beweka sig och pusta sådant Wäder/
 At man ej haar thet Gagn af dyraste Sool-Fiäder/

Vid. Sylvij Jnvent: Ty om the ej så liuft och stadigt monde flechta
 anatom. Tå måtte Menniskian af Qwalmen snart försmechta;
 Then blåås-Belg pustar up och slekker Hiertatz Heeta [248]

Ja styrker Röst och Liud som *Musicanter* weta.
Magan. Then frjske **Magans** Tienst om iag nu här förgäter
 Tå är iag intet wärd thet Brödet som iag äter/

Ty han kan koka braf/ så framt ej Maten tryter/
 1420 Och gör ther af een Saft then sedan sacht flyter
 J **medel-Ådran** bort/ som Bloden artigt silar
 At then *Subtilaste* som aldrig länge hwjlar
 Til **Lefran** hinna kan/ ther han än bättre kokas **Lefran**.
 Och äfwen såsom Wask in under Stampan bokas/
 1425 At han bljr renare och meer beqwäm at rinna
 J alla Ådrarna/ som warda ther af stinna/
 Dock ljsas åter snart/ ty then *Subtile* Bloden
 Han löper af och til som Haaf med Ebb och
 Floden.

Rät som en skön *Fontain* igenom böjde Pjpor **Blodet**.
 1430 Utspruter Watnet så at mången ej begriper Vid. Wecker. de medicin.
 Hur thet så artigt sig i många Droppar sprjder utriusque Syntax. l. 1.
 Och efter Rörens Wäg på många Wägar wrjder/ part. 3.
 (255) Ja som then klara Bäck sig her och ther fördeelar
 Och med sin liufste Dagg blant späda Blomster
 spelar/
 1435 Begiuter ther een Roos och här en däglig Lillja;
 Nu watnar Örterna/ nu träden som wj willja;
 Så jämwäl kan vår Blod rätt liufigt wederqweckia
 The trötta Lemmarna och sig til alla strekkia;
 Han styfwa **Senor** gör/ men **Ådrar** mycket miuka/
 1440 Han Härdar våra **Been**/ och om wj ej ä siuka
 Tå ökar han vårt **Kött**/ förkofrar sielfwa **Märgen**
 Upfrjskar och vårt **Ljf**/ förnyar Hy och **Färgen**.

[249] Men om the Lemmarna som wj inwärtés bära
 Weet iag ej meera sielf/ och kan ej andre lära/
 1445 Men *Paracelsus* kan/ *Galenus* och hans Söner
 Som man i Bökkerna med stoor Förundran röner/
 Ty the förklara thet som *Herophil* ej wiste/
 Fast han blant Läkiare war ljkwäl ej then sidste;
 Och när wj see vår Kropp haar it så härligt Tykke/
 1450 Så merke wj at han är **Herrans Mester-stykke**/

- At Folk ej wuxit är af *Cadmi* sådde Tänder/
Ej heller satt ihoop med *Promethei* Händer/
Men **Herren Herren Gud** som är så wjs som
mächtig
- Act. 17. Han giorde Menniskian som är med honom
slechtig;
Och samme wjse Gud på thet hans Arbet sköna/ 1455
Thet Wärdet måtte få som kunde Mödan löna/
Tå satte han ther på sin egen Guddoms -Stempel/
Och giorde sådant Proof som hafwer ej *Exempel*,
Han tog ej utaf Luft/ af Wattn/ Eeld/ och Jordan
- Siälen.
Vid. Augustin: Epist. ad Thet Femte Wäsendet/ iag nempnar samma Orden 1460
Evodium. 102. Nemes: Som *Aristoteles* har först behagat dichta/
pag 73. Och af the Lärde most förthenskul ofta plichta/
Men Gud/ then store Gud! Som wj i Schriften läsa
Jnbläste uhr sin Mun i *Adams* Mun och Näsa
»Een Ande som gaf Ljf/ it dubbelt Ljf/ och rörde 1465
Then döde *Adams* Kropp/ så han Gudz Bud-ord
hörde.
- Vid. Gerhard: Loc. de Creat: Ariagam & Charletonum de anima
Så at then Siäl som Gud med *Adams* Kropp
föreente
Och then som *Moses* wist med **Ljzens Ande**
meente
War med Rätfärdighet och Helighet beprydder/
Förthenskul warder hon **Gudz Beläte** uttydder; 1470
- Han är tå intet wärd at han een **Siäl** skal hafwa {256}
Som hennes Himla-Dygd i Jordan wil needgrafwa/
Han är alzintet wärd at hafwa någon **Ande**
Som är een Synda-Träl och går sit **Kött** tilhanda/
Fulbordar thes Begär och all thes snöda Lusta/ 1475
Moot hwilken Gud så wäl wil med sit **Ord** oß rusta.
Men rät som Ögonen alt annat skåda kunna
Och see sig intet sielf ej meer än när the blunna/
Så jämwäl kan wår Siäl margfallig Ting utgrunda
Men si! Sit Wäsende förstår hon ingalunda; 1480

- [250] Hon kenner sig ej sielf och sig ej rätt beschrifwer/
 »Men i sit egit Huus een Fremling städze blifwer;
 Ljkwäl när Ögonen sig moot een Spegel wända
 Tå kan han sådant Lius utaf sit Mörker senda
- 1485 At the sig kunna see och thet ofeelbart röna
 Om the (män hoo mins thet?) ä stygge eller sköna/
 Så kan och nu vår Siäl sig i sin Werk beskåda Jac. 1. 24.
 Och see hwad Dygd och Feel wid henne monne låda.
 Som skarpa Nordan-Wind när han i Luften hwäser
- 1490 Tå seer man honom ej/ ljkwäl om Hafwet fräser/
 Om Träden skakas hårdt/ om alla Qwjstar rysa/
 Om Watnet steelnar bortt och wil i Kärlen frysa/
 Om Folket krymper sig/ och Näs-Snibben gömmer/
 Tå är gemeent at man ej Wädret stoort berömmet/
- 1495 Man säger/ si nu blåås then bitter-kalla **Norden**/
 Och sielfwa Werket gör at wj må troo the Orden:
 Men si een annan Tjd när Taken börja drypa/
 När Luften är så Warm at många Blomster krypa
 Uhr Jordens sköte fram/ och man i tunna Kläder Animam esse purum
- 1500 Kan wäl behielpa sig/ tå är wist **Sunnan** wäder/
 Thet wj för wißo Troo/ och ther emoot ej pruta/ putum ignem
 »Ty thet wj intet see wj ljkwäl wärkligt niuta;
 Så är och med vår Siäl; Hon är wäl öfwerholder docuit Democritus
 Med Kropsens Teckelse och nästan som fördolder/ teste Aristot: l 1. de
anima. C. 2. idem
- 1505 Dock utaf hennes Kraft man nogsamt seer och kenner statuit Hipparchus
 At hon tilstädes är och hela Kroppen wänder/ teste Macrob. in
 Seer at her o-feelbart uti oß meera lefwer somm: Scipionis.
 Än thenne Ande-drägt som i vår Näsä swefwar;
Ab ja! Een Ande reen/ odödelig/ oblandad/
- 1510 Förnuftig/ Himmelsk/ Snäl/ som kan ej warda
 handad/
- {257} Ej heller skådat nu/ bleef oß af Gudi gifwen/
 Och kan utaf sin Werk bli aldrabest beschrifwen.

Jag hafwer aldrig seet hwar Siälen haar sit Säte Minnet.
 Uti vår usla Kropp/ dy må iag intet träta

	Om thet iag intet weet/ men iag bifaller gerna	1515
	At hon mest yttrar sig i Hiertat och i Hierna /	
Tertull. de anima.	Ehuruwäl iag seer och altså intet nekar	
Vid. Cartesium de anima quam ait	At hon hwar Ledamot uppå vår Kropp bewekar.	
sedem habere in glandula spinali.	Then lärde <i>Seneca</i> haar tykt bewjsligt wara/	[251]
Senec. lib. 1. De clamat.	At Menniskian ej kan af någon Ting förfara	1520
Vid. Platon: in Philebo & Nemes. p. 165.	Then ädla Siälens Kraft så wäl som utaf Minnet /	
Xenophon l. 5. Cyropæd.	Thet man bejaka må så framt man wil besinnat; Ty både haar han sielf/ och andre them han roosar/ Ordentlig räknat up mång tusand Ord och Glosor/ Och hwarest monne sljkt uti oß kunna giömmas	1525
	Om ej uti vår Siäl? Hwes Träffel aldrig tömmes.	
	J samma Plånebook har Konung <i>Cyrus</i> tekant	
	The marge tusan Nampn som han tjdt haar upräknat/ Ty si! Han kende grant hwar Man uti sit Läger	
Plinius lib. 7. c. 24.	Och wiste alles Nampn/ som <i>Plinius</i> han säger.	1530
Vid Theod. Zwinger theatr. vit human. lib 4. vol 17.	Then kloke <i>Cyneas</i> , then Konung <i>Pyrrhus</i> sende Til <i>Rom</i> , haar thet Beröm/ at han alt Folket kende/ Ja nempnde hwar och een när han för Rådet talte Thet som hans Konung tå til sit Förswar befalte.	
Muret. lib 3. c. 1. divers. lection.	Så kan then qwikka Siäl i Minnet innestengia	1535
Plutarch. in Cyro.	All Lärdoms dyra Skatt/ til thes wj ther til trängia/ Hon gömer närt ihoop alt thet wj see och höra Och kan it got Beskeed/ när så påfordras/ göra.	

Men thet är intet noog at hon til Minnes drager
Hwad som är sagt och giort från Werldsens första Dagar/ 1540
Hon kan och någorledz om många Saker giså
Som framgeent skola skee och nästan weet förwjså
Hurlunda thet och thet skal seent omsider endas
Som illa är begynt/ och uti Loppet wändas.
Omskiönt vår Siäl hon är i Kroppen innesluten 1545
Som Fången i it Toorn/ är hon dock oförtruten
Til at försökia alt; Och wil ej inne bjda
Men faar alstädes kring i hela Werlden wjda;
Tjdt senker hon sig need i Haafsens Swalg och söker

Pittura part: 2. pag. 84. Fördy han ikke fick thet Belätet til Echten.
 Så giör een Menniskia igenom Siälens Snille 1585
 Med **Konster** ofta thet **Naturen** moste gilla/
 Ja thet som meera är/ man hafwer Konstner funnit
 Som all Naturens Kraft ha nästan öfwerwunnit/
 Som ej allenast wist åtskillig Diur och Kroppar
 Afbeelda utaf Jern/ af Steen/ och Trä och Koppar 1590
 Med så ljfachtig Hy/ at thet haar kunnat skattas {259}
 För Underwerk/ ty man såg ingen Ådra fattas;
 Ja någre hafwa bracht sin Konst så mykkit wjda
 At the och hafwa syntz med Gud om Machten
 strjda/
 Ty the ha budit til een Siäl i Kroppen giöra [253]
 Så theras Arbete sig wjgt haar kunnat röra;
 Så haar *Architas* giort/ som Skrifterna betyga/
 Een Dufwa utaf Trä som sielfwer kunde flyga!
 Så haar then Mestaren i Tyskland kunnat snida
 Een Örn som sig så wjgt i Wädret kunde wrjda 1600
 At ingen annat såg än Foglen måste lefwa/
 Emedan han så snelt i Luften kunde swefwa;
 Ty någre schrifwa (och hoo weet om the haa lugit)
 At äfwen samma Örn uhr **Nürrenberg** haar flugit/
 Och mött then Keysaren som wille Staden giästa/ 1605
 Ja wiste Ögonen rätt stint på honom fästa/
 Men wände sedan om och allas Undran ökte/
 Ther med at han så just sin Mestars Huus upsökte/
 Dy haar och Keysaren then Konsten meer behagat
 Än all then Härlighet som war för honom lagat/ 1610
 Än *Triumphs*-Portarna som prächtigt wore satte/
 Ja än all annan Ståät som man högt plägar skatta;
 Then samme Konstener tå han blant sina Wenner
 Sat eengång uti Laag och hade Lust för Händer
 Lät oförmodelig en ljten Flugta flyga 1615
 Af Ståäl behendigt giordt/ och syntes öfwerlyga
 Ehwem som såg ther på at hon wist måtte lefwa
 Ty många Hiul så nätt then litzla Kroppen drefwe;

Vid. Gassend: in vit.
 Joan. Regiomontani.
 & P. de la Ramee
 præfat. l. 2. observat.
 Mathemat:

Är sljkt ej Underwerk? Är thet ej Proof och Merke
 1620 Af Siälens stoor Kraft/ som sådant gitter werka?

Thet stoor Himmels Kloot/ fast thet så hastigt rullar
 Och wender sig så kringt at then som är så fuller
 Som sielfwer *Argus* war af Ögon/ kan ej hinna
 At föllja sådant Lopp och sljka Footspår finna/
 1625 Thet hafwer Menniskian ljkwäl så länge koxat/
 Så mykkt eftertänkt/ så länge sökt och huxat
 Til thes hon funnit haar itt eenljkt Himmel-Mönster
 Rät som hon hade seet thes *Circlar* genom Fönster;
 Jt sådant Stykke wart een *Persisk* Konung gifwit/
 1630 Utaf een Konstener/ och thet är så beschrifwit/
 [260] At samme stoore Kung som af sin Macht och Lykka
 War öfvermåten stolt/ så at han lät sig tykka Sapores.
 [254] Thet Werlden honom war för trång/ och wille sträfwa Vid Cardan lib de
 At wara som een Gud och i een Himmel lefwa/ varietat. rerum
 1635 Förthenskul lät han sig een *Glob* så wjder giuta Cedrenus in vita
 At han sin Kunga *Thron* i honom kunde sluta/ Heracliti.
 Ther satte han sig på/ och lät så *Globen* wändas
 Jgenom netta Hiul/ som Dag begyns och ändas/
 Ty ther gick up een **Sool** som spridde sina Strjmor
 1640 Och mätte Dagen af igenom wjßa Timar;
 Om Natten syntes och en Silfwer **Måna** lysa
 Så klaar och genom-skäär som när thet best wil frysa/
 Ja alla **Stiernorna**/ hwar på sin *Circul*, skjnte
 J sådan mykkenhet at man ej räkna hinte;
 1645 Then Konung tykte swårt med Resarna at klifwa
 Högst up i Himmelen/ och såsom Skalder schrifwa
 Upsettia *Pelion* på *Ossa*, thet är häfwa
 Berg uppå Berg/ och så moot alle Gudar sträfwa/
 »Dy lät han heller sielf een Himmel åt sig laga
 1650 »Och trozade så Gud med sine Tankar swaga.
 Ej *Nimrod* och hans Folk som Tornet wille resa
 På *Sinear* ther the förskingrades med neesa
 Haar haft it sådant Mood/ ty the förthenskul wille

Til Himmelen at the ej skulle fara illa/
 Om Herren wille meer med Straffet them förskrekka 1655
 Och med sin Wattuflod all Jorden åter tekkia.

Then Mannen hade och ej bråt uhr Scholan sluppit
 Ej heller utan Paß ifrån sin Mestar lupit
 Som utarbetade thet under-skiöna Werket/
 Thet rara Slöghetz Proof/ och thet Fiol-kynne 1660
 Merket/

Vid: Paul. Jovius.
 Sabellicus lib. 24.

Thet *Ferdinandus* gaaf åt *Solyman* hin grymme/
 The grymme Turkars Kung som wistet ej berömma/
 Een **Sölfwer-Himmel** stoor med Sool och Måne
 prydder/

Samt alla Stiernors Häär/ wist war han mykket
 brydder
 Som satte thet i hoop/ och alt så nett afmätte 1665
 At thet bå Natt och Dag gick i sin Ordning rätta.

Man såg at Sool gick up/ man såg och henne luta
 Til *Thetis* wååta Skööt/ och Dage-Resan sluta;
 Man såg och Månans Lius med Silfwer-blanka
 Strjmor

Ordentligt flyttia sig i wißa Klokke-Tjmar; 1670
 Man såg at *Circlarne* sig om hwar annan snodde {261}[255]
 Och wände sig så rät/ at ingen annat trodde
 Än någon Ande war i Klotet som thet rörde
 Och all thes netta Hiul så underligen förde.

Plutarchus in vita
 Marcelli. Claudiani
 epigramma de
 Sphæra Archimedis.

Hwad *Archimedes* haar med sit Förstånd arbetat/ 1675
 Thet wore wäl een Lust/ om man nu kunde wetat/
 Men si ther är ej meer om all hans Werk beschrifwit
 Än hwad han engång haar moot *Romerna* bedrifwit/
 Tå *Syracusa* war med theras Häär omringad
 Och blef uppå alt Sät woldsamligt trängt och 1680
 twingadt/

Men han haar theras Macht med Konst så kunnat
 mota/

At **Barnen** skrämdes ej fast **Hieltar** monde hota/

- Ty hwad the stötte kull med Bokkar/ Skott och
 Bljdar
 Samt annat Storme-Tyg som bruktes forna Tjder;
 1685 Thet botade han strax/ och eensam meera giorde
 Än alle Borgare the kunde eller torde.
 Han haar och Speglar giort och them så kunnat laga Vid. Wolfij lectiones
 At han haar underligt med these Medel swaga memorab. de Speculo
 The *Grækers* Flotta Skämt/ ty han them konstigt satte Leonis Jsauri
 1690 Ther the all Jordens Glantz och Strjmor kunde fatta/ Centur. 8.
 Som sedan med then Kraft sig strax tillbaka wände
 At the een häftig Eeld i alla Skippen tände.
 Man må sig öfwer thet än meera häpen grufwa
 At han haar stoorä Skipp behendigt kunnat skrufwa
 1695 Från Landet och i Siön/ uhr Siön och uppå Landet/
 Jag troor han kunde och lööst up thet hårda Bandet
 Thet *Alexander* fan af *Gordio* så knuttit Nodus Gordij
 Som hade *Pallas* sielf i samma Knytte suttit; Regis Phrygiæ.

- »Ah **ädle Menniskia!** Ah Herrens Mestar-Stykke!
 1700 »Ah sköne Werldsens Gäst! Ah dyra Himmel-Smykke!
 »Besinna hoo tu äst/ Tänk på the stoorä Gåfwor
 »Som tu haar reda fåt/ och Gud ännu tig lofwar!
 Ty om tu tänker på hwad gott som tu kan göra
 J Werdzlig måtto/ när **Förnuftet** får tig föra;
 1705 Tu haar uti tin Hand bå Sools och Månas tömmar/
 Tu kan bortflyttia Berg/ uttorka stoorä Strömmar/
 Tu kan til tit Behag så många Ting bestella/
 Kanst byggia/ bryta need/ kanst resa up och fälla/
 Tå bör tig ju förstå at när Gudz egen **Ande**
 1710 Wil kraftigt styrkia tig tå står tig alt til handa;
 [262] Ty som han Ewig är/ så får tin Siäl och niuta
 Odödeligit Lj/ thet han kan lätt ingiuta!
 Som han ej tröttas kan/ omskiönt han altjd werkar/
 Så jämwäl och tin Siäl thet tu twiflz utan merker/
 [258] Ty hon haar aldrig Roo så länge som hon giäster
 Uti wår usla Kropp/ men hwar Dag något frästar.

- Och är nu thetta Lius som bäärs uti een Lychta
 Så klaart och skjnande/ fast wj thet illa rychta;
 Haar Siälen sådan Kraft/ nu hon är rätt som Fängzlat
 J thenna Synda-Kropp/ och ofta blifwer ängzlad/ 1720
 Hwad skal hon engång få? Hur herlig skal hon wara?
 När hon i Himmelen iblant then Engla-Skara
 Skal skjna i thet Lius som Jesus skal utsprjda
 Och stå i Ära klädd uppå hans högra Sjda.
 Wår Siäl hon boor nu såsom then ther ängzlig hwjlar 1725
 Uppå thet grymma Haaf/ när alla Stormens Pjlar
 Af *Æol* skiutas ut och sig moot honom wenda
 Hwar af han stundelig befarar sit Elende:
 Wår Siäl hon boor nu så som Spinlen hwilken henger
 Uti sit glesa Nät/ thet Wädret stedze slenger 1730
 På ymsa Sjdor bort och får ej wara stilla/
 Ej heller kunna wj ehwad wj oß inbilla
 På thenna usla Jord/ ther wj som snarast giäste
 Och margahanda Nööd samt daglig Oroo fresta!
- Om Menni- J som nu jämppte mig med stoor Förundran skåda 1735
 skiornas första Then Mannen hwilken först på Jorden månde råda/
 Echtenskap J som om Manne-häld och Fägring kunnen dömma
 J hafwen nu wjst seet thet wärdt är at berömma;
 Men wänder Ögonen bort til then första Qwinna
 Och si! J skolen ther långt större Skönheet finna/ 1740
 Jag tor mig nappast sielf til then *Dianam* wenda/
 Wäl weetandes hwad förr *Actæon* månde henda/
 Men iag så blygsamt wil min Moder nu betrachta
 Som *Sem* och *Japhet* sielf sin Fader monde wachta.
 När *Adam* war nu satt i högsta Höfdingz-Säten/ 1745
 Tå syntes til hans Frögd alzingen Ting förgäten/
 Han hade Diurens Tienst/ han hade Trädens Fruchter/
 Han hade Örters Lucht/ han hade Strömars Bugter/
 Han hade *Paradis* och ther it dagligt gille/
 Han hade all then Lust hans Hierta önska wille; 1750
 Men si thet war ej noog! Jt monde honom fela! {263}[259]

Een Maka med then han sin Hugnad kunde dela:
 Men seer och undrar dock hurledes Herren bygde
 Then Qwinnan hwilken strax sin Man så högt förnögde!

- 1755 Wj wete när een Leem wid Kroppen lamer sitter/
 Som är obotelig och intet göra gitter/
 Tå låter Läkiaren then samme tådan skäras
 At sådan fåfäng Tyngd skal icke lenger bäras:
 Dock at en *Patient* skal ej ha mykken Plåga
 1760 Ther af at man med Macht skal uti Kroppen såga/
 Tå plägar Läkiaren en Dwale-dryk bereda
 Så han ej kenna skal then stoorå Wårk och Sweda;
 Then stoore wjse Gud såg *Adam* kunna mista
 Een Leem uppå sin Kropp så intet skulle brista/
 1765 Dy söfdes han så sött at han ej skulle sakna
 Then samma Ledamot men ljka frjsker wakna/
 Gud tog it Reefbeen bort/ och Rummet åter fylte
 Med Kött så konstelig at thet all Saknad skyylte/
 Och ther af bygde han een så fulkomlig Qwinna/
 1770 Så skiön/ så teck och frjsk at wj ej Makan finna/
 »Ty at it kraftigt Skiäl och skiälig Orsak skulle
 »Beweeka Männerna at wara Qwinnor hulde/
 »Tå tog then wjse Gud af **Mannens egen Sjda**
 »Thet som hans **Qwinna** blef/ dy bör ju honom ljda
 1775 At hon är honom **näär**/ och sökia henne **Nära**;
 Så troget som sig sielf med Höflighet och Åra.
 Så måste Qwinnan och Nödwendigt wara trogen/
 Och til sin Mans Behag i all Ting redebogen/
 Emedan hon ej är af Luften nederregnad
 1780 Men giord af Mansens Been som haar hans Hierta hägnat.

- Ab* stoore **Skapare!** hoo kan tin Wjsheet prjsa?
 »Then tu besynnerlig i thetta welat wjsa
 »At tu utaf it **Been een Menniskia** har lagat
 »Och utaf **Mansens Kropp** een **Qwinnas Ämbne** tagit/
 1785 »Så at omskiönt ther är een **ljkheth** mellan båda

»Så kan man dock i them een stoor **Oljkhet** skåda;
 »Ty Qwinnans Ansichte är glatt/ och fint/ och fagert/ [260]
 Men Mannens ludit/ grooft/ ja skrynkiot/ långt och magert/
 Een Qwinna hafwer Bröst/ the runda Perle-Klooten/
 Een Qwinna hafwer Håld från Hufwud och til Foten 1790
 Een wänlig Purpur-Mun och miuka Lillje-Kinner {264}
 Een späd och liufig Röst/ een Hals bå hwjt och trinner/
 Samt annat som hon sielf kan wjsa och berömma
 Dock är then skönast som sin Skönhet bäst kan gömma.

När *Eva* sådan stood/ stood däglig/ ung och Naken 1795
 För *Adam*, och han wardt af söta Sömmen waken/
 Såg up och såg een Möö/ begynte Hiertat brenna
 Och han i samma Stund strax kunde henne kenna
 »Och säya thet är Kött af Köttet iag mon bära/
 »The Been af mina Been ofeelbart tagne äre; 1800
 Dy tog han henne an för Brud och Adul-Kona
 Och Herren monde sielf thet Paret samman-hiona.
Ab liufste Hione-Lag! Ah Helig Kärleekz-Sämje!
 Ah Edle Echte paar! Ah Hiertans Foster-Främje!
 Emedan Herran sielf sljkt Giftermåål har stichtat 1805
 Och Eder til all Roo och Kärlichkeit förplichtat/
 Så war wist Hiertat gladt och edra Siälar bögede
 Til all then kyska Lust som Eder wäl förnögde.

O Heligt Echtastånd! iag måste något schrifwa
 Om thes bekante Frögd/ iag kan ej låtat blifwa/ 1810
 Dock skal *Thalassius* och *Hymen* thet ej höra/
Cupido med sin Moor har intet här at göra/
 Hans Kättie-fulla blos skal intet för mig lysa
 Jag nalkas ej hans Eeld/ men wil fast heller frysa;
 Jag seer it annat Lius/ en annan Fakla brenna/ 1815
 Gudz eget Ord som kan mig rättast lära kenna
 Hwad Dygd och Kyskhet är/ och henne bör mig settia
 Fram om then snöda Lust och Werldsens stygga flättia.
 Een Man som ogift är och Echte-Ståndet ratar

- 1820 Är altjd Heemsk och Twär/ är smälinger och flater/
 Swårmodig/ Tankefull/ går såsom een ther drömmer/
 Arbetar/ men weet ej åt hwem han spaar och gömmer/
 [261] När han står up och när han ligger är han kaller/
 Och ingen är tilredz at hielpa när han faller:
- 1825 Men liufigt Echtastånd är hela Werldsens Amma/
 Ty alla Menniskior upfostras af thet samma/
 Thet är een Ljknelse til Siälens förening
 Med Christo/ hwilket och är *Pauli* egen Mening;
 Een ogift ljknas best wjd **Matken** när han sitter
- 1830 J söta Äplet giömd och sig ej hielpa gitter/
 [265] Han lefwer för sig sielf/ kan gödas Dagar många/
 Dock i sit söta Boo är han ljkwäl een Fånge:
 Men si! Om Echtenskap bör mykket bettere dömmas/
 Och then som gifter sig bör som it **Bj** berömmas/
- 1835 Thet söker til sin Kubb/ thet samblar Wax och Honung/
 Thet gagnar mången Man/ thet fölljer med sin Konung/
 Thet ynglar/ ökar sig/ och gör tjdt nya Swärmar
 Ja fyller Skoog och Luft när Dagen han är warmer:
 Fast the ogiftas Stånd it Engla-Lefnad heter
- 1840 Thet ljkwäl intet mig til Munke-Kappan reetar/
 Ty Ehta-Folket är med större Frögd begåfwat
 Emedan Christus sielf är med sin Brud trolofwat/
 Och är föreenad så med alla troгна Siälär
 Som Man med Qwinnan sin/ thet Schriften noog förmälar.
- 1845 När tå then stoore Gud så sammanparat hade
 Thet första Hionalag/ han thetta sedan sade
 Föröker eder nu/ at Werlden bljr ej öde/
 Tilwäxer at J Barn och Barnabarn må föda/
 Så hela Jorden kan upfyllas och besittias
- 1850 Och thes förlänte Wäxt af Menniskiomen nyttias.
 Then samma Alster-Kraft gaaf Gud och alla Diuren/
 Och håller så wjd Macht then fallande Naturen/
 Ty af it **eenda Paar** see wj snart blifwa **många**/
 Som man utaf een *Punct* utdrager Streken långa.

När *Adam* hade fåt all Werldsens Bygning skåda/ 1855
 Utöfwer hwilken han war skapad til at råda/
 När han och hade seet all Diuren grant och noga
 Seet hwart och it af them sig til sin Maka foga/
 Men mest och fljtigst seet sin **Brud**/ sin liufste *Eva*, [262]
 Med hwilken alrahelst han sielfwer wille lefwa/ 1860
 Begynte Dagen sig med Mörkretz Tekke kläda/
 Och Soolen gåå sin koos med sina Strjmor späda;
 Förthenskul *Adam* och med *Eva* unnan trädde
 Och månde sig een Säng på besta Roosor bedda
 Jn under Myrte-Trä som stood i fullan Blomma 1865
 Och bådade then Frucht som skulle snarlig komma/
 Ther han i hennes Skööt så kärligt sig nedsenkte/
 Och hon på honom meer än hela Werlden tänkte;

Hwad the tå drömde om får man af mig ej höra/
 Ty iag tor theras Ro i Otjd ej förstöra/ 1870
 Men biuder them god Natt; Jag seer at *Hebe* drager {266}
 Sparlakanen ihoop; Men när thet blifwer Dager/
 Skal iag/ wil Gud/ en Saak som är tänkwärdig schrifwa/
 Om tig/ **min Läsare**/ tekz altjd gunstig blifwa/
 Och *Adams* Bröllops Kost ej såsom Njskur skylla/ 1875
Ty bättre Fogur Fräd än Mikil Qwidur fyllj:
 Jmedlertjd faar wäl! J Morgon iag tig wäcker/
 Söök Sängen tu som iag ty Gud nu Liuset slekker!

[267][263]

Siunde Dagens Skapelse.

Om

Guds Hwjla och

Alwjsa Försyn.

Innehållet.

HWad redan af mig schrifwit är
 Jt kort/ men tacksamt Witne bär
 Om Herrans Macht och Nåd
 Ty han haar Eeld/ Luft Wattn/ Jord
 5 Beredt och skapat med it Ord/
 Af sit allwjsa Råd.

Han hafwer Himmelen förgylt
 Och hela *Firmamentet* fylt
 Med många Stiernors Lius:
 10 All Werlden är hans Godhetz Proof
 Giort til wår Tienst och wårt Behoof
 At wj må hålla Huus.

Han haar på Jorden många Diur
 Förscaffat/ hwart af sin Natur/
 15 Som flyga/ krypa/ gå.
 Och Luften hafwer han utsprjdt
 At han alstädes swäfwar frjtt
 Så hwar sin Deel kan få.

Then heta Eelden hafwer han
 20 Fördeelt så at hon warma kan
 Men ej tilfoga Meen
 Och Watnet Daglig nytta gör
 Ty thet och ther til tiena bör
 At man sig håller reen.

25 Thet är och schrifwit af mig sidst
 Hwad Gud har Menniskian bewjst
 J dy han henne gaaf
 Jt dubbelt Ljft/ til Krop och Siäl/
 Befalte henne råda wäl
 30 Utöfwer Jord och Haaf.

Nu ämbnar iag til it Beslut/
 Så framt iag ther med hinner ut/
 At schrifwa Gudz Beröm/
 Och med hans Hielp förleggia rät
 35 Hedningarnas förmätne Sät
 Och *Epicuri* Drööm/

Som sade mykket hädelig
 At Gud nu ej bekymrar sig
 Om hwad i Werlden skeer;
 40 Men iag wil wjsa margefalt
 At Gudz Försyn nu styrar alt
 Och at han all Ting seer:

Hans Hwjla ther uti består
 At all Ting wäl och rät tilgår/
 45 Sljkt är hans Roo och Frögd!
 Och när wj Herrans Försyn troo/
 Tå haar wår Siäl sin rätta Roo
 Och är i alt förnögd.

GUD fulkomplnade på Siunde Dagenom sin Werk som han gjort hade/ och hwjlade på Siunde Dagenom af sin Werk som han gjort hade.

Och wälsignade Siunde Dagen/ och helgade honom/ therföre at han på honom hwjlade af all sin Werk som Gud skapade och gjorde.

2. Maccab. 15 v. 3. 4.

NIcanor frågade/ then som *Sabbathen* budit hafwer/ är han Herre i Himmelen? Och Judarna swarade honom/ ja thet är then lefwandes HERREN/ han är Herre i Himmelen/ som then Siunde Dagen Helig hålla budit hafwer.

Ebr. 4. 4.

TÅ the Werk fulbordade woro af Werldenes Begynnelse/ sade han een Stadz om den Siunde Dagen altså. Och Gud hwjlade på Siunde Dagen af all sin Werk.

Esa. 40. v. 28. 29:

WEetstu ikke? Hafwer tu ikke hördt? HERREN then Ewiga GUD som Jordenes Ändar skapat hafwer/ warder hwarkan trött eller moodd hans Förstånd är oransakeligit. Han gifwer them trötta Kraft/ och them machtlösom Starkheet noog.

Sap. 12. & 15. v. 1. Vid. Sap. 11. v. 22. sq. ad fin.

TU wår Gud äst mild och trofast och tålig och regerar all Ting med Barmhertighet.

Utan tig är ingen Gud/ tu som Umsorg hafwer för all Ting/ at tu skalt bewjsa huru tu ikke orätt dömmar.

At kenna tig är een fulkommen Rätfärdighet.

Samt huru Orren need af höga Tallen kulrar
 När Byßan gifwer Smäll och grymma Kulan bulrar:
 Ja när man Målningen beseer til alla Stykken
 Och finner at thes Konst är ganska stoor och mykken 30
 Tå kan man ju med Skiäl it sådant Werk berömma/
 Och sielfwe Mestaren wäl om sit Arbeet dömma.

Sj så! o Menniskior! böör oß om **Gud** och meena
 Dock böör oß fatta thet med Tankar mykket reena;
 När som alt lychtat war hwad Gud sig företagit 35
 Och alting lagat så som honom haar behagat/
 Tå gaf han sig til Roo och af sin Werk sig glaadde
 Thet han ej mindre lätt än wäl fulbordat hade.

Ab kunde nu så wäl min grofwa Pintzel måla [266]
 Som Herrans Afbragd nu på alla Orter pråla! 40
 Jag finner ingen Färg i alla *Chios* Lådar/ {270}
 Som efterljknä kan then Fägring iag beskådar/
 Jag hörer ingen Röst så sööt på *Pindo* siunga
 At thet kan lära mig rät röra Mun och Tunga/
 Ty hurudana Prjs skal man thet Werk tilägna 45
 Utöfwer hwilket Gud sig sielfwan tekkes fägna?
 Och si! Gud mykken Frögd af all sin Werk försporde/
 Ty thet war Gott och Sköönt alt hwad hans Händer giorde;
 Han såg thet stoorä Haaf med sina Wågar swalla
 Och friska Watnet djt från alla Strömmar falla/ 50
 Han såg hur thet sin Rygg för stoorä Skippen kröker
 Och bäär thet Folk omkring som siöledz Födan söker/
 Såg huru Fiskarna af Meenlös Kättia spela/
 Och huru the sig rät i wißä Hopar dela/
 Såg huru Ebb och Flood sig ymsa och förbyta/ 55
 Så Wågorna gå bort och snart tillbaka flyta/
 Och såsom Månans Horn skils åt och sammanstötäs
 Så måste Wågorna nu skilljas åt/ nu mötäs.
 Här såg och Herren Gud then gröna Marken prydder
 Med Tusan-fergad West och många skiöna Krydder/ 60

Såg Bekkar tilra need uti the liufste Dalar/
Som äre skönare än Kungeliga Salar.

- Thet war och Lust at see the fyra *Elementer*
Sam-settia all then Kraft som them tå war förlänter/
65 Och såsom Pelare then stoora Werlden stödia
At hon ej faller kull så tjdt wj wägar rödia/
Ja med sit strjdiga och heelt oljka Sinne
Stadfesta the then Frjd som wj i all Ting finna;
At see then **klara Sool** utsprjda sina Strjmor
70 Och löpa sådan Wäg på Tiugu-Fyra Tjmar/
Nu öfwer Jordan ståå/ och Ögon på oß festa/
Nu under Haafwet gå *Antipodas* at giästa/
Allstädes göra Liust och liufig Warma senda
Men ljkwäl ingen Eeld i något Rum uptända;
75 At see then **tunna Luft** så tunga Bördar bära
Af Hagel/ Sniö och Regn/ och sielfwa Andan nära
[267] J alla Creatur/ som hafwa **oljkt Sinne**
Men ljkwäl i **een Luft** LjzUppehälle finne;
See Watnetz swåra Tyngd så tiokt i Luften hengia
80 Och meer ej falla need än **när** och **som** wj trängia.
- [271] Här kende Herren Gud een liufig **Lucht** upstjga
Utaf then blomster Mark/ som pryddes konsteliga
Med *Nardus* och *Caneel*, med *Rosmarin* och Roosor
Med *Balsam*, Neglikor/ på hwilka mången nosar;
85 Här hörde han it **Liud** af alla Foglars Stemma
Som gaf åtskillig *Ton* alt efter hwars eens Nämme/
Then gröna Skogens Barn blant the Lööf-klädde Qwjstar
Hwar på it konstigt Sät (en Konst som them ej brjster)
Förkunnade Gudz Lof/ ty thetas Sång och Wjsa
90 Är af thet Jnnehåld at the then högste prjsa.
Så mände alla Ting een Glädie förorsaka
Hoos then Alwjse Gud/ när han såg sig tillbaka/
Ty alt war gott och sköönt; Ehwad han såg och hörde
Thet styrdes af hans Hand/ och gick som hon thet förde/

Hans **Anletz** klara **Lius** kring hela Werlden skjnte/ 95
 Hans **Godhetz** milda **Lucht** til alla Endar hinte;

Men si! Med största Frögd och besta Hiertans
 Nöye

Haar han til Menniskian sin Ögon welat böya/
 Och för then Kärlek skull som han til henne drager
 Haar han alt annat kiärt och nådigt ther om lagar/ 100
 Han låter wårda sig om alt thet han haar skapat
 At ikke någon Ting skal wårdzlost blj förtappat;
 Ty thet är longt ifrån at Gud skal fåfeng wara

Vid. More Nevochim
 part: 2. Sect. 10.
 quomodo Judæi provi-
 dentiam agnoscunt.

Och sig för alt Beswär/ samt alt Bekymber spara;
 Hwad wore thet för Tröst ther Gud ej skiöta wille 105
 Om Werldsens Wäsende/ men sutte altjd stilla
 Ej achtandes om wj i Synder eller Dygder
 Förnöta all wår Tjd/ och wore ljka nögder
 Ehwad oß ginge wäl/ ehwad oß skada hende/
 Ja altjd stelte sig som han oß intet kende? 110
 Hwad wore thet för Tröst om Gud ej wille höra
 Then dageliga Böön som wj til honom göra/
 Men dööf til alt wårt Roop och blind til all wår

Möda/
 Uti een Ewig Sömpn låg ljka som the Döda?
 Dy wärr! Jag merkar noog at Siälen ofta fattar [268]
 The Tankar ther med hon Gudz Godhet ej rät
 skattar/

»Dock aldrig tänker iag på Gud at iag förglömmar
 »Hans Sanning/ Wjshet/ Råd/ men altjd thet
 berömmar!

»Ty när een Menniskia ej will the Dygder lära/
 »Tå är hon intet wärd at hon thet Nampn skal bära. 120

Vid. Tertullian in lib:
 de anima, ubi Epicuro
 pudorem imperat.

När *Epicurus* tå sig monde sljkt inbilla {272}
 Tå drömde han thet wist och låg i Hufwud-willa/
 Ja sof fast hårdare än Guden/ som han lärde/
 Och *Atheisterne* nu hålla högst i wärde.

Om Gudz Försyn/

Gud är ej som een **Kung** then sig om Dagen sätter 125

Och kan i Himmelen all Jordens Handel foga.
 Ja Gud then *Atlas* är som medelst sine Skulrar
 Så understödier alt at thet ej nederkulrar/ 160
 Gud drifwer Watnetz Lopp/ Gud häfwer Hafwetz
 Böllja/ [273]

Gud låter Natt och Dag hwar annan ymsom föllja;
 Han gör at **Winteren** strax efter **Hösten** kommer/
 Och efter Winter **Wår**/ så efter Wåren **Sommar**;
 Han väcker Grödan up som hafwer lagt sit Hufwud 165
 På kalla Jjsens Rygg och under Sniön sufwit/
 Förnyar liufligen thet gamla Åretz Dagar
 Så thet bäär åter Frucht när Queden synes swager/
 Han tänder Soolens Blåß och thet så brenna lærer
 At hon sig ikke sielf med Brånan sin förtärer/ 170
 Ej heller Stiernorna med sina Strjme-Gnjster
 Må göra Himmelen moot Jordan grym och bjster;
 Gud är een Mestare som kan **alt gott** utretta
 Med **elakt Werketyg**/ och hwilken seer ej thetta?
 Hoo merker ej hans Macht/ ther öfwer man må häpna/ 175
 Ty han kan emoot oß wår egen Ondska wäpna/
 »Så thet som är wår **Lust** thet skal wår **Skada** blifwa/
 »Och många straffa sig med Synden the bedrifwa.
 The wårste Fiender som ej Gudz Budord ljda
 Kan Gud ther til förmå at the hörsamligt strjda 180
 För hans Beröm och Tienst/ ja moot **sit Upsått** giöra
Hans Willja/ ty the tjdt inbördes sig förstöra.

Thet synes fuller så som Gud ej skulle sköta
 The Menniskliga Werk/ ty the hwar annan möta
 Som Wågar i it Haaf och utan Ordning swalla/ 185
 Ja tykkes af een Slump så under stundom falla
 Som man åstundar thet; men ofta synes henda

Vid. Augustin: re- At blinda Lykkan kan the besta Råd förwenda/
 tractat. l. 1. c. 1. Förthenskul mången troor thet hon all Gerning drifwer
 Och all Ting moste gå som hon thet Tygel gifwer/ 190
 »Ty then som endast seer alt med it kötsligt Öga [270]

	Ja the omilde Män/ thens fromme <i>Jacobs</i> Söner/ Lät ej beweka sig af <i>Josephs</i> många Böner/	
Vid. Augustin: in	Utaf hans Skrään och Grååt/ men önskte honom föras	225
Enchiridio C. 11	Så långt at aldrig meer af honom måtte höras/	
Melius judicavit	Och sedan hafwa the sin Fader thet inbillat	
Deus de malis bona	At <i>Joseph</i> från sin Wäg i Skogen war förwillad	
facere, quam mala	Och ther af onda Diur elendigt sönderrefwen	[271]
nulla permittere	Så at hans Kiortel war allenast öfrig blefwen/	230
	Then the med Bokka-Blod besölade och stenkte/ At <i>Jacob</i> theras Taal all Sanning wara tänkte/ Och fick af dy it Såår i Hiertat som så blödde At han för <i>Josephs</i> Skul rät hwar Dag nestan dödde; Men si! Hur underlig then stoore Gud bereder	235
	Af <i>Jacobs</i> Sorg en Frögd/ af <i>Josephs</i> Nöd een Heder; Ty han som war een Trääl och Dödz-försiglad	
	Fånge	
	Blef i <i>Ægypti</i> Land upsatter öfwer många/ Satt närmast Konungen ty Gud så honom förde At både Hög och Låg hans Wjshet måtte wörda/	240
	Han uti <i>Mizraim</i> så stoor och wjd-Frögd boodde	{275}
	At alle honom meer än sielfwa <i>Nilo</i> trodde/ Han ej allenast haar sin Kung all Tienst bewjsat/ Och jämwäl alt hans Folk i dyra Åren spjsat/ Men många andra Land haar han förskaffat föda/	245
	At ej Inbyggiarna af Hunger wordo döda/ Besynnerliga fick och <i>Canaan</i> förspörja Een sådan <i>Josephs</i> Macht/ när Trångmål monde börja Ther taga öfwerhand/ dy moste <i>Jacob</i> senda Sin Barn til samma Man som kunde Säd afhända/	250
	Ther måste the igen för <i>Joseph</i> alle buga Och fruchta för hans Macht när han them tektes	
	truga;	
	»Ther sannades tå thet som han tilförne drömde/ »Och Gudz Alwjsa Kraft sin rätta Tjd ej glömde »At hielpa honom up som trychter hade warit	255
	»At gifwa honom Frögd som hade illa farit.	

- Een sljk obillighet haar *Pharao* föröfwat
 Moot *Jacobs* Barna-Barn/ them han haar så be-
 dröfwat
- Och så med Arbete samt Jämmer öfwerhopat
 260 At the i Himmelen om Frelsning hafwa ropat;
 Han lade them uppå meer än the draga kunde
 Han war så hård at han them theras Barn ej undte;
 Men böd Föräldrarna strax alle Söner drenkia
 Och sådant måtte ju een *Tigers* Hierta krenkia:
 265 »Men si! Thet **Träälldoms** Ook haar burit **Frjhetz**
 Fruchter/
 »Och Gud bewjste thet han älskar them han tuchtar!
 [272] *Ægypten* motte sielf *Jrael* från sig drifwa
 Och med sit *Tyranni* een god Anledning gifwa
 Til all the Underwerk som Herren Gud ther giorde
 270 Ja til sin Roo som the i *Canaan* försporde.
 »Så skal man efter åt om Herrans Wjshet dömma/
 »Och Endan kan som best Begynnelsen berömma;
 Ty Gud kan underlig the klokas Tankar böya/
 At the sin egna Feel som oftast moste röya!
 275 *Pilatus* måtte sielf *Jesu* Saak förswara
 Och för än han blef dömd hans Oskuld uppenbara.
 Skal icke *Husai Achitophel* förwilla? Claudian. de Ruffino.
 Och *Absalon* skal troo then honom menar illa/ Abstulit at tandem
 At *David* må gå wäl och han kan oskadd slippa Ruffin: pœna tumultum
 280 The argas Stemplingar och the Uprorskas Kippa. Absolvitque Deos; Non
 jam ad Culmina re-
 [276] Oß bör tå stadigt troo at Herren Umsorg drager rum Injustos cre-
 För alla *Creatur* och så om alla lagar visse queror.
 At the thet kära Ljf ej wårdz-löst skola mista/
 Ej heller något them til Uppehälle brjsta;
 285 Särdeles wårdas han om alle *Adams* Söner/
 Ty hwar och een af them hans trogne Försyn
 röner:
 Han spjsar theras Kropp med all Nödortfig Föda/
 Han styrker theras Siäl uti all Wedermöda;

- Men alramest och helst haar Gud it mildt Bekymmer
 Om them Gudfruchtigom/ och aldrig them förglömmet. 290
- Zach. 2. Ty som een Ögnasteen han fljtigt them bewarar/
 Mal. 3. Och som een Man sin Son/ sin eenda Son! Them sparar;
 Han styrer theas Gång och them så warsamt förer
 At *Satans* arga Hoop them ej til Skada rörer;
- Ps. 34. Hans Englar wachta them och sig omkring them lägra/ 295
 Han fägnar theas Böön och wil them intet wägra;
 The som een *Signets* Ring ä satte på hans Finger
 Och såsom Kyklingar betekkes af hans Wingar.
- Ty böör een Menniskia ther öfwer ej förargas/
 Ej heller af Förtreet sit Hierta låta sargas/ 300
 Fast hon må ofta see the onde härligt trjfwat
 Och theas Anslag fort af Lykkans Wäder drjfwat/
 See them som synda dierft och emoot Lagen pokka/
 Jer. 12. Ja många ifrån Gud med sit *Exempel* lokka/
 Ps. 73. Förkofras alramest/ och få alt thet the hoppas [273]
 Job. 21. a. v. 7. Så alla theas Huus med Rjkedomar proppas;
 The kunna med stoor Pracht i gylne Wagnar åka/
 Och ingen Siukdom them/ ej heller Nöd må råka/
 The få i Gyllen-Duuk och besta Silke simma
 Och alting af *Demant* och Perlor moste glimma/ 310
 Hwar Man tilbeder them och må sig för them kröka/
 Berömma theas Ståat och theas Ynnest sökia/
 Alt thet som talas skal thet moste för them skrädas/
 The spotskas åt Gud sielf/ och för hans Rjs ej rädas/
 Ja theas Myndighet/ Förmågo/ Wällust/ Ära/ 315
 Tilwäxer ofta meer än som the sielf begära;
 Men then Rättfärdige må ljda många Plågor
 Och wräkas som it Skipp blant Haafsens willa Wågor/
 Hwar Dag går up it **Moln** som Tåra-**Regn** nedsender
 Och all Olykkas **Storm** sig stadigt moot them wänder/ 320
 Ps. 80. 6. Gud skenker them med Grååt/ med Sorg han them {277}
 bespjsar/
 Och ther är ingen til then han så träget rjsar:

- All Mootgång följjer them som **Lius** wjd **Skuggan** Vid. Jrenæum: l: 3:
 henger/ adv: hæres C. 5:
- Och Werlden trykker them som **Bölljan Skippet** Ejuds. Fragment:
 tränger. apud Demet: Diaconum
 in Ser. de igne.
- 325 Men Christne! Merker wäl thet sielfwa Skriften Vid. Augustin: l: 1.
 säger de Civ: Dei Cap. 8.
- At vårt Förnuft ej weet the Helga Herrans Justin in Dial.
 Wägar cum Tryphon.
- Han Råd är underligt/ hans Tankar äro höga/ Tertull. l. 2. adv:
 Hans Wjshetz Heemlighet seer intet kiötzligt Öga! Marcion. Hesych. in
 Dy böör man stadigt troo at Gud alzintet Levit. l. 4.
 glömmet Theophil:
- 330 Omskiönt han alla Feel ej här i Werlden dömmet/ Antioch l. 1. ad
 Han hafwer sat een Dag på hwilken alt skal lönas/ Actolych
 Bå ondt och gott/ och tå skal hans Rättwjschet Es. 28. 18.
 rönas/ Ebr. 12. 11.
- Förthenskul städer han them Ondom ljtet rasa/
 Och wärdes them ej nu med tuchte-Rjset basa/
- 335 Men si the fromme Barn som besta Hoppet gifwa
 The måste Dagelig/ **dock nådigt!** Näpste blifwa/
 Ty Mootgång lærer oß Gudz Ord med Wördning
 achta
- Och genom Tålamod i Werlden wandra sachta.
 All Aga synes nu ej til Förbättring lända
- 340 Men Gud kan största Sorg til största Nyttu wenda/
 Och Korset måste oß frjdsamme Fruchter bära/
 Ja oß Rättferdighet i Christi Schola lära; Apoc. 3. 19.
- [274] »Man weet at Fadren mäst then käre Sonen agar/
 »Som honom med sin Dygd och Hörsamhet
 behagar/
- 345 »Men the sielfz-wyrdige som ruta/ froßa/ slösa/
 »Them wärdes han ej slå men gör them Arfwelösa.
 Man seer Berjdaren the Hestar hårdast twinga
 Och sparsamt fodra them at the må konstigt springa/
 Som ther til ämbnade at **Kungen** skal them rjda;

» Ju frommare man är ju meera skal man ljda. 350
 Een Läre-Mestare som Barnen trogit sköter
 Befljtar sig at han ej theas Tjd förnöter/
 Men föresetter them the alralångste Lexor
 Som ä the qwickaste/ och såsom Minnet växer
 Så skärper han thet meer igenom daglig Tuchtan 355
 » Ty then gör sellan gott som lefwer utan Fruchtan.

Een **Konung** som förstår hur Krjg och Örlig föres
 Och huru Fjenden uhr Feltet flychtig köres/
 Han brukar alrarest the Öfwerstar och Knechtar
 Som hafwa tapprast Mood/ och then som eengång fechtar 360
 Så manligt som sig böör/ han brukas altjd sedan {278}
 Han moste kläda Skott och stå i främste Leden/
 Han skickas på *Parti*, han skal i Löpe-Grafwen/
 Han moste gå til Storms och mota Spiut och Glafwen/
 »Ty hoo som fräken är han moste mest i Fara/ 365
 »Men dadlöös Drenger får baak Ugnen säker wara:
 Så giör then wjse Gud/ ty then han eengång finner
 Så starck uti sin Troo at han sin Mootgång winner/
 Then legger han uppå alt större större Börda
 Och ther med lärer of sin Helga Wjshet wörda/ 370
 Ja ther med späker han vårt stolta Mood och Sinne
 Och förer of vår Synd och Wårdzlösheet til Minne.
 Thet kära Korset är ej oljkt profwe-Stenar
 Ty thet förnimmer grant hwad hwar om Gudj meenar/
 Försöker om vår Troo är uti Mootgång härdig 375
 Beprofwar hoo ther är Gudz Nåd och Wänskap wärdig;
 Thet kära Korset må och ljknas wjd een klocka
 Som kan then tunga Sömpn uhr våra Ögon lokka/
 Upwäckia them som ha på Synda-Dreggen legat
 Och skynda them til Böön som länge hafwa tegat; 380
 Förfarne Läkiare som sig wäl hafwa öfwat [275]
 Uti then dyra Konst och mången Siukdom profwat/
 The måste så sin *Cur* åt *Patienten* lämpa
 At the then Onda Blod i Kroppen kunna dämpa/

- 385 Then ena moste the een liuflig *Julep* gifwa/
 Thens andras *Scorbut* bort med bittra Piller drifwa;
 Een moste åderslås at Bloden warder mindre/
 Eens annars Machtlööshet med *Oliteter* lindra/
 Ja alle moste grant bå Maat och Dricka skräda
- 390 Och lefwa måttelig så framt han skal them gräda;
 Gud/ then Alwjse Gud! Thet samma sättet brukar
 När han förmerker thet vår späda Siäl är siuker;
 Ty mången Swagheet fins och hoos the alrabäste
 Emedan *Satan* ej försummar them at frästa:
- 395 »Men si hwad Gud tå gör at the må blifwa läkte
 »Och Synda-Lustarna med tjdig Plåga späkte!
 »Een moste ljda Brjst på Underhåll och Föda/
 »Een annan see med Sorg the sine hastigt döde/
 »Een warder hårdt förfölgd/ een falskelig bedragen/
 400 »Een med Försmädelse/ och een med Siukdom slagen/
 [279] »Een råkar i *Process* som långa Tjder rekker/
 »Een uti Samwetz Qwaal som Natt och Dag förskrekker;
 »Nu tager Herren bort eens Helsa/ nu eens Maka/
 »Nu Godz och Egendom/ och gör oß altså spaka;
 405 »Men när Gudz ena Hand haar **Riset** som oß späker
 »Tå haar hans andra Hand thet **Plåster** som oß läker.

- Långwarig Lykka gör vår **Siäl** til Werldzens **Skökia**;
 Men Sorg och **Mootgång** kan vårt **Tålamod** förökia/
 Och Tålamodet skal **Förfarenheten** lära/
- 410 Förfarenhet gjr **Hopp** och Hoppet alzköns **Ära**:
 Wj see at een *Soldat* som länge ligger heemma
 Och får i godan Roo med Barn och Hustru klema/
 Han tappar alt sit Mood/ all Tapperheet förglömmet/
 Och uppå Strjdens Dag med Skam och Rädzla rymmer;
 415 Thet Swärd som brukas ej förrostas uti Skjdan/
 Men thet är blankt som ej fåfängligt bärs wjd Sjdan:
 The Kläder hwilka blj på Kroppen sellan burne/
 Men gömmas/ warda snart af Malen sönderskurne:
 [276] Thet Watnet som ej haar sit Utlop/ men står stilla

Rom. 5.

Thet blifwer stygt och tiokt/ thet luchtar/ smakar illa; 420
 »Så är thet och med then som lyksam är och rjker
 »Men **Dyden** är tå Dygd när **Lykkan** från oß wjker.

Om man all *Creatur* med noga Fljt beskådar
 Så merker man at Twang och Oroo wid them lådar/
 Ty **Watnet** Dag från Dag så o-uphörlikt rinner/ 425

Och **Eelden** fräter sig när han ej annat hinner/
 All **Luften** ändras tjdt igenom många Wäder/
 Och warder ther af tunn och lätt som någon Fiäder;
 »**Förståndet** blifwer dumt när thet sig intet öfwar/
 »Och lättia all vår Kropp samt alla Krafter söfwar/ 430

Ja sielfwer **Himmelen** om han ej stedze röredes
 Wist af för mykken Roo och Stilhet snart förstördes.
 När någor gammal Knekt kan många Skråmar wjsa
 Och många diupa Arr/ tå pläga wj thet prjsa
 Och troo thes snarare at han haar kunnat ljda 435

Kalt Järn uti sin Kropp och tappert welat strjda:
 Men see wj en Soldat som har alzintet merke
 Af Krjgetz hårda Leek och Wapne-braketz harke/
 Tå troo wj han haar glömt sit Manhäld hoos sin Amma {280}
 Och at han haar ej haft sig långt i glyman framme; 440

Förthenskul wil tå Gud sin Barn alt jämt försöka
 Med Korset/ på thet han må theras Krafter öka/
 Han låter them ej Frögd och Hägn i Werlden niuta
 Men wil med Frestelser som oftast på them skiuta/
 Ja på thet the sit Ljf frjmodigt skola hätta 445

Jac, 1.12. Och all Ting hagliga til Herrans Lof utretta/
 Samt winna Årones owanskelige Krona
 Som är förwarad them ther hårda uti Troona
 Häär-kläder Gud them sielf och them så härligt rustar/
 At Mootgång/ Sorg och **Nöd** them som een **Nåd** förlustar/ 450
 Han gjr them Andans Swärd/ Rätfärdighetens Pantzar/

Eph. 6. Och Salighetens Hielm som trotzar *Satans* Lantzar/
 Så han the trogne ej med all sin List kan ginna/

2: Cor. 4: »Fast han gör Kroppen meen skal Siälen ljkwäl winna.

- 455 Men hwad behöfwer iag för Gudz Rätwjshet strjda/
 Ursächta at hans Barn thet Onda måste lida?
- [277] »Ty intet är så stygt och kan oß så oreena Augustin: de vera
 »Att thet bör kallas **Ondt**/ förutan **Synd** allena/ religione Cap. 12.
 Som skilljer oß från Gud/ hans Ande från oß drjfwet/ Hoc est totum quod
- 460 Och then dyrköpte Siäl i *Satans* Wälde gifwer; dicitur malum,
 »Förthenskul hoo som sig för Synden tager wara peccatum & poena
 »Han ljder intet ondt omskiönt han är i Fara/ peccati.
 J Fattigdom och Sorg/ i Siukdom och Elende/
 Ty han skal ljkwäl nåå på alt en Salig Enda/ Rom. 8. v. 28.
- 465 Emedan han äntå ej från thet goda wjker/
 Försäkrad noog ther om at Gud ej honom swjker.
 Rät som thet salta Haaf/ omskiönt thet alla Dagar
 Uti sit öpna Skiöt thet ferska Watnet tager/
 Behåller ljkwäl wist een med-*naturad* Sälta
- 470 Och ingen Sötma kan then egenskapen smälta;
 Så the Gudfruchtige/ som Herrans Ande förer/
 Behålla Hopp och Troo ehwad Beswär them rörer/
 Ej Ångest/ Nöd och Sorg/ Förfölljelse och Plåga/ Rom. 8. 35.
 Ej Hunger/ Nakenhet/ Swärd/ Farlighet och Låga/
- 475 Ej Ljfwet eller Död/ thet höga eller diupa/
 Ej sielfwe *Satans* Macht som wil oß elliest glupa
 Kan skillja them ifrån then Kärleek som the niuta
 Hoos Gud för Christi skul/ i hwilken the sig sluta.
- [278]
- [281] Hoo är tå nu så dum at han ej kan förspörja
 480 Thet Herren tekkes wist för hela Werlden sörja?
 Then tå som lyksam är han ware ej för dryger
 Och then som fattig är han wjse sig ej rygur/
 Ty Gud kan ändra alt/ kan snart the Stälte stielpa/
 Och the Elendige til bettere Lykka hielpa/
- 485 J hwilket oß bör troo **Gudz ord** fast meer än **Galder**/
 Och meer *Apostlarna* än hela Werldens **Skalder**.

Men si! O Christne Wän! Fast Gud all Werlden
 styrar

II.	Så hwjlar han ljkwäl och rät <i>Sabbathen</i> firar/	
Om Sabbathen	Then han instichtade tå Skapelsen fick Enda/ At thet skal oß til Gagn och til <i>Exempel</i> lända:	490
	Ty efter Gud haar sielf på Siunde Dagen hwjlat Omskönt hans Krafter ej af Arbeet hafwa bilat/ Så skal och Menniskian sig understundom spara/ Och uti sine Werk ej alt för trägen wara/ Besinnandes at Gud ej utaf Ståål och Koppar	495
	Men utaf lösan Jord haar skapat våra Kroppar/ Och hafwer lagt wår Siäl i Leerkar som ä swaga/ Som hwarken mykket Kalt ej heller Heett fördraga/ Men smelta såsom Wax och bråkas såsom Glasen/ Ja rutna sedan bort som styggeligste Asen.	500
	Dy warder Ljfwet snart/ samt Krafterna/ förnötte/ När Lemmar och Förstånd the warda hwar Dag trötte. Een Åker som haar Ro och ligger tjdt i Tråde	[279]
Esa. 59. v. 19	Han bäär thes meera Frucht/ när han tagz up til säde; Een Ström som warder dämd/ at Watnet samlad blifwer/	505
	Med mykken större Kraft the tunga Qwaarnar drjfwet; Een Båga när thes Streng är löös/ och rätt som hwjlar/ Han skiuter snällare och längre sina Pjlar; Wår Kropp och äfwenså/ när han haar tianlig ljsa Tå kan han större Kraft i alt sit Arbeet wjsa:	510
	Förthenskul wille Gud hwar Weka oß förunna Een Helig Hwjlo-Dag / på thet wj mågom kunna Förstärkia Siäl och Krop och nya Krafter samla/ Ja Gudi til Behag och Åra blifwa gamla.	
	Men thet Förnämste Skiäl bör iag ej här förtjga Hwarföre Herren Gud <i>Sabbathen</i> wille wjga »Til Helgelse och Roo/ som är at Werldzlig Wana »Och Jordisk Umsorg må i Loppet något stana/ Men Andans Helga Kraft i Siälen sig förstärka	{282}
	Förmedelst Herrans Ord/ at han kan Bettring werka/ Så werka at wår Tro/ Hopp/ Kärleek kan förökas Och Himmelsk Salighet igenom Jesum sökas;	520

Så *Bacchi Orgia* ej wärre kunna skrifwas {283}
 Än någre Christnas Laag/ ther Söndag med för- 560
 drifwes.

Söndagen skal firas. Men *Ab!* Oß bör then Dag alt Andeligt sköta
 I. Och med een ödmiuk Siäl then stoore Guden möta
 Med Gudz Ordz Uti the Helga Rum/ ther han så nådigt stiftar
 Betrachtelse. Sins Namp[n]s Åminnelse/ och af the Helga Schrifter
 Förnimma hans Behag/ och rätta Troona lära 565
 Om Christo/ ty the wist om honom Witne bära;
 Förthenskul sender han them sådant rät prädika
 At wj af Oweet ej ifrån hans Willja wjka:
 Rom: 10. Om ingen **lärer** oß hur kunna wj tå **höra**?
 Och om wj höra ej hur kunna wj tå **göra** 570
 Gudz Willja som oß böör? 570b
 Wäl haar Gudz Ord sin Kraft ehwar wj thet
 betrachte
 Och Hiertat warder rördt fast wj thet läse sacht/
 Men med meer eftertryck thet dock i Hiertat giäller
 När man samhelligt sig i Herrans Huus insteller/
 Ther kunna wj i Roo wår Suck och Bön utgiuta 575
 Och til een Hiertans Tröst Gudz Helga Näärwist
 niuta/
 Ther kunna wj med Frögd Gudz Englar Sälskap [281]
 göra
 Och låta taksam Röst j Helig Lofsång höra/
 Ja här på Jordenne een Himmelsk Hugnad smaka
 Tå wj uhr *Sodom* gå och see oß ej tillbaka: 580
 II. Ty Gud haar sin *Sabbath* och stichtat til then Enda
 Med then Himmelska At han oß Christnom skal til Minnetz-Teken lända
 Glädiens Om then *Sabbath* och Roo/ som Himmelen skal
 Betrachtelse. gifwa
 Och uti Ewighet hoos Herren städse blifwa.
 Her få wj från Beswär hwar **Siunde Dag** oß spara/ 585
 Men uti Himmelen skal **Ewig** hwjla wara.
 Her hwjlar Kroppen sig men Siälen har dock qwjda/

Til diupste Haafwetz Grund/ i hwilket man ju finner
 Thet som wäl wärdigt är til at forstå och weta/
 Ja thet man med all Fljt ej fyllest kan utleta.

(I.) **Stiernornas.** Wj see the Himla-Blos som man *Planeter* kallar
 Talem physiologiam Och theras slänge-Gång oß sälsynt förefaller/ 620
 Christianam ubivis Ty nu går hwar för sig/ nu alle i een Möllja/
 in Chrysostomo re- Men ljkwäl måste the then förste *Circul* föllja/
 peries. Slikt bör påminna oß /at fast **wårt Sinne** fiker
 Nu up nu need igen/ och med sin Lusta wjker
 Från **Gud** och **hans Behag**/ så måste thet sig lempa 625
 Som han wil styra thet/ och kan ther moot ej kempa.
 När tu högmodas wil af tine Siäle-Dygder
 När tu äst stolt ther af at Kroppen wäl är bygder/
 Och är så brokot Klädd som tapetzerde Wäggar
 Ja när tu för all dy äst Werldsens sköte-Degger/ 630
 Så lyft tin Ögon up och see på Månens Strålar
 Som äre skönare än tu när tu mest prälar
 Men han har ljkwäl länt the Strjmor som så tindra
 Och så haar jämwäl tu/ ty tu haar mykket mindre
 Än något Creatur när tu til Werlden födes/ 635
 Och måste läna thet tu klädes med och gödes.

(II) Så ofta som tu seer then liusa **Eelden** brinna {285}
Eeldens. Tå kan tu tig ther wid een sådan Saak påminna/
 At Eeldens *Element* som öfwer Luften swefwar
 Och närmast Himmelen med Lågans Wingar sträfwar 640
 Är klaart/ *Subtilt* och reent/ men thenne Eeld wj
 nyttia
 Och then som sig så diupt til Jorden har most flyttia/
 Han är bemängd med Röök ock Oos och andra
 Smittor/
 Them han af Grannen får som honom närmast sitter;
 Så hender och tin Siäl/ när hon åt Högden fiker 645
 Och från then onda Werld samt thes Oreenhet
 wjker/

- Ja werldzlig lustas Flärd för Skam och Skada skattar
 Men Gud och all hans Nåd med Tro och Trängtan fattar/
 [283] Tå warder hon ifrån sin Synda-smitto renad
 650 Och genom Trones Kraft med Gudz Natur för-enad; 2. Pet. 1.
 Men när hon senker sig i Syndsens stygga Gytta
 Och wil sin högsta Frögd i flåkot Wällust Nyttia/
 Tå warder hon snart Mörk och tynges af then Qwalen
 Som altjd stiger up uhr thenna Jemmer-Dalen.
- 655 Om thet tig wederfaars at Mootgångs **Wäder** pustar (III.)
 Jämn-träget uppå tig och skingrar tina Lustar/
 Så tänk at Luften full af giftig Dimba blifwer **Luftens.**
 Så framt at Blåsten ej then samma tjdt fördrifwer.
- Seer tu it skummot **Haaf** som Bergen sig uphäfwa (IV.)
 660 Och Böljor trotza så at the moot Skyyrna sträfwa/ **Haafwets.**
 Men merker ljkawist at theras Stolthet faller
 Wid Stranden/ och utom thet samma Måål ej swallar;
 Påmin tig ther utaf at Kungarna/ som hota
 Med een bewäpnad Macht/ at willja platt utrota
 665 Nu it nu annat Folk/ och tjdt af Jfwer swärja
 Thet theras skarpa Swärd skal alt i Grund förhärja/
 The kunna ljkwäl ej med så Är-girigt Nänne
 Och så högmodigt Trug moot Herrans Förbod renna/
 »Men moste för hans Macht bå Mood och Wapen fälla/
 670 »Ty Konst och Starkheet kan moot Gud alzintet giella.
- Then **Jord** tu trampar på kan tig och något lära/ (V.)
 Ty fast hon måste tig och alla Bördar bäara **Jordens.**
 Så swiktar hon dock ej/ och ej sin Grundwaal bryter
 Omskiönt at hon är satt på Watnet hwilket flyter;
 675 Förthenskul bör ju tig fast mera stadig wara
 Så tu ej skakas strax af hwarjehanda Fara/
 [286] Besinnandes thet tu som äst een Herre worden
 Må blyjas om tin **Siäl** har mindre Dygd än **Jorden.**
 Af henne kan tu meer som nyttigt är förnimma

Och af then **mörka** Mull kan Wjshetz **Låga** glimma/ 680
 Och wisa at om tu äst ädel/ lärd och rjker
 Tå bör tu ställa tig froom/ ödmiuk/ dygdeljker/
 Ty si the fulla Ax sig mest til Jordan buga/
 Men toma resas up och willja Luften truga.

(VI) Om någon oreen Eeld uti tit Hierta brenner 685
 Trädens. Och i tins Nästes Seng een syndig Bråna tenner/
 Så tänk it Palme-Trä taar all sin Frucht tilbaka [284]
 Så framt thet icke står rät bredewid sin Maka;

Tu som åtråår högt Stånd och efter Ära törstar/
 Ja med högmodigt Trug upreser tina Borstar/ 690
 Wil rät med Hufwudet igenom Wäggen löpa
 Och stort Anseende med Blood och Pengar köpa/
 (VII) Sj huru **Rosan** är med hwassa **Törne-Nålar**
 Blomstrens. Kringmurad/ så at hon som i een Fästning prålar/
 Och then som framfoos wil och hastigt henne bryta 695
 Han sargar sig och må sin Dierfheth wäl förtryta;
 Tänk tå at **Äran** är med äfwen sljke Taggar
 Bewäpnad/ så thet wist omsider honom aggar
 Som oförsiktigt wil uti then Bloman grjpa/
 Ty mykket fölljer med som kan hans Hierta knipa. 700

(VIII) Så ofta som tu seer then söta sämje-Bråna
 Sools och Månas. Emellan Solens Lius och een bestiernad Måna/
 Ah tänk tå hwilken Frögd tin Siäl kan jämwäl henda
 Så framt hon stadigt wil sig til sin Jesum wenda.
 »Hwad Lius hon tå kan få/ hwad Fägring hon tå winner 705
 »När een oskrymtad Tro them Kärligt samman binder?

Jag fruchtar at tu ej om mera Lärdom sköter
 Och tykker iag för diupt i Schole-Boken glöter/
 »Men tänk! På een *Sabbath* kan man ej bettere göra
 »Än lära något gott/ och något nyttigt höra; 710
 Så läär tå thetta med/ ty thet är wärdt at minnas/

Omskönt thet ofta noog kan förr beschrefwet finnas.
 När een Fyrkula skal i Watnet plumpa neder
 Tå sprutar/sprettar hon och Fradgan wjdt utbreder/
 715 Hon gnjstrar/ röker/ frääs/ hon sloknar och sig tenner
 Omskönt thes Skyylte Eeld in under Bölljan renner.
 [287] Oß Christne jämwäl bör/ så framt wj wille strjda
 För Christo/ och alt ondt med hans Försambling ljda/
 [285] Oß bör tå/ säger iag/ wår Njt så brinna låta/
 720 At han utsloknar ej omskönt wj Strömmar gråta
 Jn under Korsetz Tyngd/ ty samme Eeld förökas
 Utaf Gudz Andes Lius när thet med Bönen sökas.

Then dyre *Diamant* han är wäl wärd at bära (IX)
 Emedan han och kan oß något nyttigt lära/ Steenars.
 725 Ty som han ståår emoot Eeld/ Hamrar/ Filar/ Tängar/
 Och ädel Stadighet i honom altjd henger/
 Så bör een Christen och som är på Hörne-Stenen
Jesu Christo sat/ haa sådan Kraft i Benen
 At ingen Mootgång kan slå honom öfwer Enda
 730 »Ty them som elska Gud skal alt til godo lända. Rom. 8.
 Omskiönt Anfechtungs Eeld gör honom mykken Sweda/ (X):
 Och smelter så hans Lust at han til alt får leda Guldetz.
 Så är han dock som Guld/ ju meer thet Eelden ljder
 Ju finare är thet/ ty Mästaren thet wrjder
 735 På margahanda Sät och thet så artigt böyer
 At **Konsten** oß så högt som sielfwa **Wärdet** nöyer;
 Ja fast thet hamras tunt/ drags ut i klena Trådar/
 Slåås tunnare än Lööf/ så man thet nappast skådar/
 Behåller thet ljkwäl sin Wjgt/ sin Färg/ sit Wårde/
 740 Wår **Tro** gör äfwen så/ fast Sinnen blj förtärde.

Utaf the sämbre Ting kan och Anledning tagas
 Til någon Lärdom good/ så framt thet må behagas;
 Sj som it brenne Glaas/ när thet moot Soolen stelles
 Så hennes Strjmors Udd uti thes Diuphet fälles/
 745 Tå kan thet tenda Eeld i Wäggar och i Dörar

Och wisa Solens Kraft i alt hwad som thet rörer/
 Wår Siäl hon må och böör i sådant intet fela
 När Herrans Ande wil sins Nådes Eeld meddela
 Och gifwa henne Lius/ men hon bör thet utsprjda
 At Jesu Kärleek må uptenda Werlden wjda; 750
 Oß bör utsåå then Dygd i andras Siäl och Sinne [286]
 Som wj af Herrans Nåd uti oß sielfwom finne/
 Och låta Trones Frucht så ymnigt hoos oß wexa
 At **wåra** goda **Werk** må blifwa **andras Lexa**.

Jag skulle fuller nu än meera Lärdom preßa 755
 Utur the hårda Ting/ om *Clio* wille hwessa
 Mit trubbotte Förstånd/ men iag weet it allena {288}
 Som Båtmän är bekant och äfwen them gemena/
 Dy weetst och jämwäl tu at när *Magneten* rörer
Compassets lilla Nåål/ han strax then samma förer 760
 Emoot then Norre *Pol*, och then bekandte Stiern
 Från hwilken Skippare ej wenda Ögat gerna;
 Så wendt och tu tin Siäl/ then Herrans Ande drager
 Jgenom Ordetz Kraft/ til Jesum alla dagar!
 Lät see at Himmelen kan tig så liuflig blifwa 765
 At tu alt Jordiskt Flärd wil hellar öfwegifwa
 Än mista ther tin Deel som Jesus haar tig ämbnat
 Och för tin Glädies Skul sin egen Glädie lembnat/
 Lät see tu aldraelst Gudz Helge Ande fölljer
 Och ej en **Hednisk Siäl** i **Christen Ham** fördölljer! 770

(XI) Men si! Jag gåår ifrån the döda Creaturen
 Diurens af hwilka Och steller mig nu in hoos the Ljf-prydde Diuren/
 kan tagas Exempel Fast the ej ha Förstånd/ så haar dock hwart sit Kynne/
 Som elskar något gott thet oß och bör begynna/
 Dy komme hwar och een och skämmas ej at lära 775
 Af it oskäligt Diur thet Gudi skeer til Ära/
 För Konungar J Himmel krönte Män/ J store **Kungar** hörer
 Vid Plutarch. de Een ringa Mestare som står för edra Dörar/
 industr. animal: Besinner dagelig **Bj-Kungens** ädla Sinne

- 780 Som ingalunda wil i Kubben liggia inne
 När Swarmen flyger ut/ men följer och ledsagar/
 At ingen wanka må djt honom sielf behagar;
 Besinner at then Kung har ingen Udd som stinger
 Och sådan Wärlösheet hans Wälde ej förringar/
 785 Han hafwer Lydna noog omskönt han gör ej skada/
 »Een Konung som är mild gör Undersåter glada/
 »Han är tå mächtigast när han them swage skonar/
 »Ty Fromhet/ Nåd och Rätt uphöjer Kunga-*Throner*;
 [287] Han är och rjkast tå/ när alla ha sin Föda
 790 Men **Träslen** är ej stoor när **Landet** ligger öde.

Plin. l. 11. histor.
 natur. C. 5. 10 17.
 Virgil. l. 4.
 Georg:

- Ab* J Stoormächtigste! Tillåter at iag drager
 Än it *Exempel* fram/ och thes Anledning tager
 Utaf it ädelt Diur/ af **Leyonet** som pryder
 The fleste Kunga-Sköld/ dy hörer nu och lyder
 [289] Then Dygd thet lära wil/ een Dygd som **alle** tämer
 Men **Kungar** alramäst och härligast beqwämer/
 Som är at wara **mild** moot them som Nåden tiggia/
 Och ej meer trycka them som reda nederliggia/
 Men wara **streng** moot them som dierfwes Spitzen biuda
 800 Och låta Trug och Trotz uproriskt wjs förliuda;
 Ty grymma Leyonet wil af med ömkan spara
 När thet förmerker then thet fångar ödmiuk wara/
 Men all sin stolta Kraft och ädla Wredes styrkia
 Bewjsar thet på them som något Moot-wärn yrkia;
 805 **J stoor** **Förstar**/ **J** som Gud haar Wälde gifwit
 Och hwilkes Fulmactz Bref hans Egen Hand har
 schrifwit!
 Ah warer såsom **Gud** barmhertige och ömme
 Moot them som sökia Nåd och edor Macht berömma/
 Men yttrar samma Macht moot arge Män och dierfwa
 810 Som Landz **Frjd**/ Edor **Lag**/ sin Nächstes **Rät** förderfwa.

Tu **otaksamme** kom/ här är then tig kan tuchta/ [II]
 Omskönt at tine Höns må mäst för honom fruchta/ För **Otaksamme**.

Then snåle **Hökens** Dygd är fuller intet mycken
 Dock är han wärd Beröm i några wißa Stycken/
 Eenkannerlig i dy at han wil wedergella 815
 Then Tienst som honom skeer utaf the Sparfwar snälla/
 Ty när han blifwer steel uti thet kalla Wäder
 Och kan ej warma sig med egen raggot Fiäder/
 Tå tager han een Sparf och under Wingan sticker
 Och samma **litzla** Fogl then **större** wederqwecker; 820
 Men när han hulpen är tå wil han tacksam wara
 Och låter Sparfwen frj/ hwart honom lyster/ faara/
 Ther mången Menniskia sig alt til Nyttu wender
 Och slepper aldrig thet han får emellan Händer/
 Men then som henne helst i störste Nöden lisar 825
 Then lembnar hon i Nöd och ingen Hielp bewjsar/
 Om hon får Penningar utaf sin Näste läna/ [288]
 Behåller hon them wist/ ja tor så honom tiäna/
 At hon med lång *Process* sin trogne Wen utarmar
 Och fast han Hunger leed hon sig dock ej förbarmar. 830

(III.) **Föräldrar** hörer grant hwad **Örnen** lärer eder/
 För Föräldrar. Som lärer Ungarna at the må få hans Seder/
 Han flyger hjt och djt och uti Luften flechtar/ {290}
 Påminnandes ther med at ho på honom slechtar
 Han måste wara qwick/ och om ej thet bewekar 835
 The tröga Lunsarna at han så med them leker/
 Tå agar han them skarpt och låter them så swälta
 Twå Dagar eller trj at Lättian måste smelta/
 Och Kroppen warda lätt/ men kan thet them ej twinga/
 Så blifwer Örnen wred och börjer på them springa/ 840
 Han hakkar/ hugger/ slåår/ och them så länge porrar
 Til thes the göra gott/ **Laat Häst behöfwer Sporrar.**
 J som Gud hugnat haar med Echta-Barn och Blomma
 Om J åstunden thet the skola warda fromma/
 Så låter them ej see hoos Eder annat Sinne 845
 Än thet som J hoos them behagen sedan finna;
 »Jt gott *Exempel* kan hoos Barnen mykket werka

- »Ty theras Minne wil/ meer än wj troo förmerka/
 »Lät them ej någon Eed ock syndig Swoordom höra/
 850 »Men tänker at hwart Ord som såås i Barnetz Öra
 »Upwexer sedan wist i Hiertat och i Munnen
 »Och bäär omsider Frucht i sidsta Döde-Stunden;
 »Lät them med första Miölk Gudz Fruchtan så insuga
 »At the ej lära slås/ ej bannas/ smikkra/ liuga;
 855 »Befljter Eder om med stadig Lärdom trycka
 »Then Dygd i theras Siäl som främjer theras Lykka:
 »Men kan *Exempel* ej samt een sachtmodig Tuchtan
 »Utretta något gott och drifwa them til Fruchtan/
 »Tå måste Rjset fram/ tå måste Halsen böyas
 860 »Then Stund han än är miuk/ och diupa Foror plöyas
 »På een Wan-artig Krop/ at Dygdens Säd må rotas
 »Och Syndenes Ogräs med tidig Aga motas.
 Hur mången Faar och Moor får see them Jämmer-Spiegel/
 See Barnen föras bort til Galga/ Hiul och Stegel/
 [289] Och ropa tå i Sky/ vårt Hierta är förbråkat!
 Hwj är vårt kära Barn i then Olykkan råkat?
 Ah ja/ Föräldrar må så ömkeliga låta/
 Förty the ljda ej at Barnen skola gråta/
 Men klema så med them/ som leekte the med Dokkor/
 870 Och krydda **theras Maat**/ ja all **sin Ord** med Sokker/
 Tillåta them then Lust at klösa Folk och rjfwas
 »Och mena Sielfzwold gör at the thes bettere trjfwas;
 [291] Tilstädia mången gång at the gå bort och snatta
 Och när the göra wärst wil Faar och Moor mäst skratta/
 875 Men si the häpna strax och willja siunga/ pjsa/
 Om Barnet wil see suurt och råkar eengång lipa.
 Thet måste lära Skiemt och Fiol med Broor och Syster/
 »Then gör omsider ondt som gör alt thet han lyster!

J Bolare her fram med edra Enke-Skökor/
 880 Som skyla Kättians Eeld at han ej mykket röker/
 Ty Hiertat **blossar** tjdt af Otuchtz röda **Låga**/
 Fast Ögat **regnar Grååt** och swalkar theras Plåga/

[IV]
För Bolare.
 Vid. Belon. l. 6.
 Cap. 20.

Gesner: de avibus. The kläda Stugan swart/ sig sielfwa mykket hwjta/
 Men wore Siälen reen som Dokarna the sljta!
 När Folket seer ther på/ tå snyfta the och stanka/ 885
 Men Gud som better seer han weet wäl theas Tanka/
 Them böör tå sielfwe see hwad theas Tilstånd höfwes
 See Turtur dufwans Dygd som Hiertelig bedröfwas
 När hon haar Makan mist och wil sig aldrig settia
 På någon grönan Qwist och Minnas gammal kättia. 890

(V) **J Mödrar** som man seer moot edra Barn så hårda/
 För Mödrar. Och låten eder slätt om theas Skötzel wårda/
 Ja wårdes aldrig them med edor Miölk bespjsa
 Men låten eder mäst af stygga Skökor ljsa/
 Seer sielfwe Fiskarna som bära sine Ungar 895
 Och tycka sådan Last ej wara sig för tunger;
 Hwj undren J uppå at Barnen arge blifwa/
 Och at the all sin Tjd thet neesligt är bedrifwa/
 »J wete Trädets Frucht han smakar mest af Saften
 »Och troor Upfostringen haar äfwen samma Kraften/ 900
 »Then som insuper Ondt och Ondt bå seer och hörer [290]
 »Hur kan han blifwa good? Peck smittar hwem thet
 rörer.

[VI] **J Barn!** Her är och thet som eder tiäner weta/
 Så framt at **J Gudz Barn** och Christne willjen heta/
 När J stoor Rjkedom med edor Fljt förhwerfwa/ 905
 Förtycker intet thet at J ej stoort få ärfwa
 Utaf Föräldrarna/ men tänker at J nuttit
 Af them margfalligt godt och them har ej förtruttit
 Thet Omaak och Beswär som the för eder dragit
 Och huru tjdt the Bröd utu sin Mun ha tagit 910
 At föda eder med/ hwad ondt the ha måst sljta
 At the thet onda tjdt från eder kunnat wita;
 Dy wedergäller sljkt med Taksamhet och Heder {292}
 Och lärer ther uti *Caninens* goda Seder/
 Som wil Föräldrarna af hwilke han är födder 915

Försörja med all Fljt och warder aldrig mödder/
 När han skal hemta Maat åt them som honom gästa
 Men löper wida kring och söker up thet besta/
 Ja tuggar sielf åt them/ sin Mun i theras setter
 920 Och hungrar ofta sielf när han them trogitt mättar.

J liufste **Echtafolk** som Gud har sammanparat! (VII)
 Omskönt han eder haar sin Willja uppenbarat **För Echtafolk**
 Och eder noogsamt lärdt hwad eder helst bör främja Vid. Aristotel. l. 6.
 Så framt i wiljen boo i kärlig Frögd och Sämja/ histor. animal. Cap. 39
 925 Så lærer ljkwäl her hwad **Spinlar** monne göra Plin. lib. 11. c. 24.
 Och huru artigt the sit litzla Hushål föra;
 Han som skal wara Man wil sörja för sin Maka/
 Är ute på förhwerf och kommer ej tillbaka
 Med mindre han har fått thet the til Uppehälle
 930 Betarfwa/ ty **han** kan Försåt för Flugor ställa;
 Men **hon** på annat Sätt är Arbeetsam och idog
 Och weet beskedelig at wara honom lydig/
 Hon spinner mången Tråd utu sit Ljf och wäfwer
 Så konstigt/ fijnt/ och grant/ at thet Förundran
 kräfwer/
 935 Then henger hon och ut i Wädret til at blekas
 Och achtar fljtigt på om Flugan kan bewekas
 [291] Til at beseer thet Kraam som hon så dyrt skal köpa/
 Ty hon får sedan ej från samma Marknad löpa.

J dufne **Lättingar** som intet annat weta [VIII]
 940 Än göda eder så at J må warda feta/ **För Lättingar.**
 Som hållen eder friskt och ären hwardag glade
 Fast thet skal blj betalt igenom Skofl och Spada/
 Som mest med Lögn och List/ med Låån och
 Borg förskaffa
 Thet i förslösa må/ och troor ej Gud wil straffa/
 945 Går bort til Jkorn/ går til Myrorra och lærer Vid. Basil Hieron.
 At it oskäligt Diur sig redeliga närer/ Ambros. Aristot.
 Och med Försichtighet sin Föda tjdigt sankar/ Ælian. Plin. de

- apum sedulitate. Ja hämtar tå ihoop när alt beqwämast wankar/
Så thet ej haar behoof om Wintren Hunger Ijda
Ej heller någon Hielp af Andras Gunst förbjda. 950
- (IX) **J Obootferdige/** om i så mykket orken
För Obootfärdige. Så seer med Blygsamhet/ seer/ säger iag/ på Storken
Som weet sin rätta Tjd och ej then samma glömmet {293}
När han skal wända om fast han än fierran römmer/
Så görer jämwäl J och dröyer intet länger/ 955
Thet är förseent när Gud sin Nåde-Dör til stenger.
- (IV.) **Benägne Läsare!** Jag syns ej oljk wara
Them som til *Jndien*, til *Bantam*, *Peru* fara/
Med vår egen Och hemta **Fremmat** Godz at the må ljtet winna
Betrachtelse/ När the dock uti Ro wäl kunde **heemma** finna 960
lärandes något utaf. Nödtorftigt Underhåll/ men mången gjgur Skippar
Han setter Ljfwet til för Jngiber och Pepar:
Jag finner noog i **Oß** thet wj til Lärdom tarfwe
Och wil ej meera hjt af Diurens Dygder skarfwa:
See på tin egen Krop/ hwar Ledamot skal blifwa 965
Een Mestare/ som kan tig något före schrifwa.
- (I) När Hufwudet är friskt/ tå frögdas hela Kroppen
Hufwudet. När Roten hafwer Saft tå grönskas sielfwa Toppen/
Men när som Hufwudet är krankt och börjer henga
Tå merker man vår Kropp kan ej uthärda länge; 970
Så går och jämwäl til uti it *Regimente*,
När **Konungen** måår wäl kan Folket Hugnad wenta/
När han är stark och wjs/ til Dygd och Rätt benägen/ [292]
Tå lærer hwar och een at wandra rätta Wägen;
Men är *Regenten* swag i Macht/ Förstånd och Wälde 975
Så är alt Rjket siukt och alle Hierte-fälde.
Om Hufwudet är snygt/ samt Håret kämt och
hyfsat/
»Dock it är wara snygg/ it annat smood och
kljfsat/

»Så haar all Kroppen Deel utaf sit Hufwutz Heeder/
 980 » Är Herren skickelig så lærer Drengen Seder.

Lät ej mishaga tig/ tu som uprichtig tiänar
 At tu tin troгна Fljt til andras Gagn förlänar/
 Men tänk at **Tänderna**/ fast the all Maten skiära
 Som Kroppen wexer af och Magen skal förtära/
 985 Så wexa the ej sielf/ men sittia ljka magre
 Dock theras Embetz Fljt gör them ej mindre fagre.

(II)
Tänderna.

J som med Råd och Dåd bör Landsens besta söka/
 Seer til at ingen får then ädla Rätten kröka/
 Befljter Eder om j trogen sämje wandra
 990 At thet then ena wil ej hindras af then andra.
 [294] J weten **Ögonen** the wenda sig tilljka
 Til thet the willja see/ och intet thera wjka
 Eensidigt bort för sig/ ty elliest om thet eena
 Seer up thet andra need/ hwad skulle man tå meena?
 995 Om Embetz-Bröderna så wrånga Sinnen hafwa
 At när then ene **gåår**/ tå wil then andre **trafwa**/
 När een wil fram/ tå wil then andre helst tillbaka/
 Så måste the ju wist hwad rätwjst är försaka.

(III)
Af ögonen.

J Christne Lärare/ som skolen Hiertat winna
 1000 Hoos Menniskior/ J må och her een Lärdom finna/
 Een Lärdom/ then iag wil uhr sielfwa **Hiertat** taga/
 Ty sämbre Mestare kan Eder ej behaga;
 J merke huru thet sig uti Kroppen rörer
 Och Bloden hjt och djt i alla Ådrar förer/
 1005 Så Kroppen warder Bold och alla Lemmar styrkias/
 At nyttigt Arbete med större Lust må yrkias:
 J måste äfwen så ehr Fljt och Möda dela/
 At J inblåsa Ljf i them som äre stele
 [293] Utaf O-trones Köld/ ja them med Tröst bespjsa
 1010 Som ha een hungrog Siäl/ at hon må finna Ljsa;
 Upwekka Hopp i them som öfwer Synden qwjda

[IV]
Af Hiertat.

Sampt komma them til Hielp som med Anfechtning strjda;
 J måste med all Njt prädika och förmana:
 Ja truga/ straffa skarpt/ at ej the Christne stana
 På Salighetens Wäg/ men ifrån **Werlden** wjka 1015
 Och sökia med all Hog Gudz Nåd och **Himmelrjke**;
 J måste jämwäl och så sielfwe gå them före
 Med alt Ehrt Lefwerne at the ej eendast höra
 Af Eder **heligt Taal** men see och edra **Dygder**/
 Ty Gudz Församling bör således warda bygder. 1020

(V) Then Tienst som **Magen** gör kan Eder och påminna
Magen. Om Umsorg för ehr Hiord/ så wjda som J hinna/
 Som Magen kokar alt och Maten sedan delar
 Så tiänligt Underhåld för Kroppen icke felar/
 Ty Bloden blifwer qwar i Ådrar och i Senor/ 1025
 Men annat går sin koos som Lekamen oreenar/
 Så bör och Lärare then **rena Sanning** skillja
 Från **swikligt Kätterj** och wjsa Herrans Wilja/
 Ty thet är Siälens Ljf/ men utaf Påwe-Stadga {295}
 Har hon ej meera Gagn än Kroppen har af fradga. 1030

(VI.) Min **Hand** som thetta schreef hon biuder mig och
Af Händerna. schrifwa
 Til it behagligt Slut then Lärdom hon kan gifwa/
 Ty hon wil göra Wärn och högsta Hugget mota
 Så ofta någor wil wår Kropp och Hufwud hota/
 Wil heller ljda Meen och många Slängar samla 1035
 Än någor Wåldsamt skal the andra Lemmar hamla;
 Ah at then Trofasthet iblant ofß Christne röntes!
 Ah at then Eenighet i theßa Tjder sköntes!
 At man sin Nästes Gagn så som sit eget sökte
 Och om eens annars Sorg och Mootgång illa tykte/ 1040
 Befljtandes ofß om at ljsa andras Plåga
 Och hielpa them med thet som är i wår Förmåga;
 Utsträckkia strax wår Hand när een nödtorftig klagar/
 Ty sådant är een Tienst then **Gudj** wäl behagar/

- [294] »Ja våga Ljf och Blood när Kungen är i Fara/
 »Ty hoo är then som ej sit Hufwud wil förswara?

Sj sådant menar iag är wist it nyttigt Däme
 Som kan een Christen wäl och hans *Sabbath* beqwäma;
 Men lät oß ej förlångt utom oß sielfwe faara
 1050 Ty vår förnämsta Lust bör innan i oß wara/
 Oß bör mäst twinga thet som närmast oß bestrijder
 Och jaga **Synden** ut then ej **Gudz Ande** ljder;
 Lät oß ej i vårt Kött it Kötzligt Sinne hysa/
 Ty thet är sådan Gäst för hwilken man må rysa.
 1055 Lät tig ej wara swårt at iag tig än bemödar
 Med några Lärdoms Ord som göra tig wist frödur!
 Så sönderbryyt tå först the gift-bemängde Skecktar
 Hwar med tu dräper tig/ the wäldige *Affecter* (VII)
 Som strjda moot tin Siäl/ och moot Gudz Ande pocka Af *Affecterne*
 1060 Ja tig til Werldens Tjänst och *Satans* Lydno locka! lärandes at fly

Fly **Dårskap**/ Folske/ Flärd och gammal galen **Wane**/ I.
 Lät ej Jnbilningar så länge hoos tig stana Ond **Wane**.
 Til thes the alt Förnuft och Weet sig underkufwa/
 Och tu i Hwimsku går som then ther hafwer Snufwa.
 1065 Läär Klookhet och Förstånd som sielfwa Lykkan
 twingar/

Och alrastörsta Macht förutan Macht förringar/
 Om tu med Klookhetz Last tins Hiertans Skipp wil fylla/
 Tå går tu wäl förbj *Charybdis, Syrtis, Scylla*,
 [296] Ja Klookhet är then Färg som målar tig så fager/
 1070 At tu bå Menniskiom och Gudi wäl behagar;
 Förtryyt och aldrig thet at Tokar hafwa Lykka/ II
 Then Fjsk som Betet får wil man på Landet rykka; Afwund.
 »Tänk **Lykkans Spegel** är bereedd af **Glaset** swaga/
 »Men **Klookhetz** är af **Ståål** och kan een Stööt fördraga.

1075 Fly Wällust/ Flättia/ Synd/ som kan tin Siäl förraska/ III
 Utwertes är hon skiön/ inwertes är hon Aska/ Wällust.

- Hon är then *Circe* som gör Menniskior til Söder/
 Och then *Siren* som tig med liufig Lisman dödar;
 Lär tå then retta Dygd fast hon beswärlig synes/
 Hon är sin egen Lön/ och såsom Knjfwen brynes 1080
 Utaf een annan Knjf/ som Oljan Eelden öker [295]
 Så läres Dygden tå man dygdigt Sälskap söker.
- IV Fly all Löösachtighet/ och oreen Kättias Bråna
 Lösaachtighet Af hwilken mången een omsider måste tråna;
 Wäl synes Kärleks Lust wår Siäl med *Nectar* spisa 1085
 Och Flättian Ungdoms År som Daggen Gräset ljsa/
 Men tänk at **Otucht** är een Afgud stygg och leeder/
 Hwars *Tempel* Werlden är ther man til honom beder/
 Hans Präst är ond Natur/ hans Altar sköna Qwinnor/
 Hans Eeld Begärelse/ men Ofret som ther brinner 1090
 Är Hiertat fult af Flärd/ och feet af Werldens Lusta/
 På hwilken *Satan* sielf och onde Andar pusta.
- V Fly **Wrede**/ Haat och Kjf som Siäla-Roo förstörer
 Wrede. Och Frjdsens Ande långt ifrån een Christen körer/
 Lät ej Harm-äggia tig/ ty fast tu mykket bolwar 1095
 Så skiuter tu ej långt med Eeders Eeter-Kolfwar/
 Emedan the på tig och på tit Hufwut kulra/
 »Then hatar Frjd och Frögd som altjd tekkes bulra.
- VI Fly **Girighet** som är een Root til alla Laster
 Girighet. Och Siälen ofeelbart i *Satans* Snaro kastar/ 1100
 »Then alt förmykket wil uti sin **Strupe** häfwa
 »Han **stryper** sig ju sielf och Dyßias i sin kräfwa:
 War nögd och Gudelig så kan tig intet tryta/
 Ty all Wälsignelse skal ifrån Gudj flyta.
- VII Fly **Högfärd**/ ty then Synd af Himmelen nedstöttes 1105
 Högfärd. Och kan nu aldrig meer til samma Rum upflyttas/
 Fly henne/ säger iag/ och thet så mykket mera {297}
 Som hon wil alrahelst hoos **Dygden** Herbergera;

The andra Lastarna hoos **Swjn och Söder** giästa
 1110 Men Högfärd **Menniskior** besitter/ helst the besta:

Ja Christen fly **tig sielf**/ fly mest tin **egen Willja!**
 Ty then kan snarast tig från Gud och Sälhet skilja/
 Och efter tu ej kan i tig och i tjt Sinne
 Fulkomlig Siäla-Roo och glädies-Nöye finna
 [296] Så skynda tig til Gud/ stjä up med alla Tankar/
 Ty ther rät *Sabbath* är/ ja ther rät Hugnad wankar/
 Een Hugnad/ then iag ej kan som iag wille schrifwa
 Men beed at tu må sielf få niutan och ther blifwa!
 Jag lembnar tig nu ther och tjänstligt Afskeed tager
 1120 Men schrifwer ännu meer om thetta tig behagar/

VIII
 Egen Willja

HErre tu är et allena/ tu hafwer gjort Himmelen och alla Himlars
 Himlar med all theras Häär/ Jordena och alt thet ther uppå är/
 Hafwet och alt thet ther inne är/ tu gör alt lefwande/ och then Him-
 melske Hären tilbeder tig!

Sapient. XV. v. 10. 11.

EEens Menniskias Hiertans Tankar äro som Aska/ och hennes Hopp
 är ringare än Jord/ ja hennes Lefwerne förachteligare än Leer/ then
 Stund hon icke kenne then henne gjort hafwer/ och ingiöt Siälen
 som i henne werkar/ och inbläste henne een lefwandes Anda.

I Register

Och Förklaring öfwer några gamla Ord som äre uti thenna Skriften införde.

A

ADulruna eller **Alruna** (hwilket Ord är brukat af Tacito Cap. 8. de morib: Germanor; men Vlitius menar at thet borde heta Aurinia, eller som Jornandes kallar thet Cap. 24. Aliorumna) betyder intet een Trulkona/ som någre hafwa sagt/ utan een gammal Schrift eller gammal Wjsheet/ och kommer af Odal/ Adul/ Ädel/ thet är Frij/ Giäf/ Dyrbar; Och Runa / hwilket Ord skal sedan förklaras. Lyschander menar Adelfrune wara thet samma som Skalder, thet är the Göthars och Cimbrers Hedniske Clerker, Präster eller Scribenter, Vid. Lysch. Geneal. Reg. pag. 6. præfat. Loccenius säger Alruna vel Adulruna/ efter Tyska Språketz Anledning/ hafwa annan Betydning. Vid. ej antiquit: Sueo-Goth.

Aduljord ∴ HufwudJord eller Bålby. Adalliga/ ∴ fulkomliga/ herliga. Adalman ∴ Förnäm eller ährlig Man. Adulkona ∴ Husmoder/ Laggift Hustru. Alias Bolkona Herv S. Adalbog ∴ förnämste Deel af Arfwet. Ädling/ Ädelingi kallades fordom Herrebarn Vid. Leg. Angl Germanor. & Otfriidj Evingel. l. I. C. 9. ty Vndersätare wore tå trenne slags Edelingi. Frilingi och Lazzi vid. annal. Nithardi & Huthaldi Ebonensis.

Afrad ∴ Vtlagor af then Jord man brukar; Ol. Tr. S. Rada är betala Ränta. The gamle hafwa kallat Hestar och Oxar Averia, Galli kalla then Skatt och Ränta som Bönderna gifwa af sine Hemman Ouure, Angli Avercorne, ther af twifls utan thet Danska Ordet Hardkorn kommit är Afgelle är och then Wext eller Jnkomst som man hafwer af Åkerbruk 2. Reg. 8.6. Afrads Karl ∴ Landbo som böör gifwa Renta.

Afwog synes komma af Ebr. Ordet Aven ∴ Ondsko Wrångheet.

Agätur ∴ berömelig/ Vide Torst. Sag. Agiatur Madur ∴ berömelig Man/ kommer twifls utan af Gäta ∴ sköta/ förestå/ eller Gieta ∴ betrackta/ eller af Aga ∴ stoor/ förnäm/ hwilket Ord brukas om store Herrar i Turkiet/ Tartarien, Persien, är ljkt Ebr. Ordet Agan ∴ stoor/ mykkt. Agiät- Slekti ∴ förnämt Folk Agiätaster Madur Herv Sag.

Alster ∴ Foster/ Afföde kallas ock Affolster vel Alfoster ∴. Afl af Boskap ock Fä/ kommer af thet gamla Göta Ordet Ala vel Äla enutrire, som är ljkt thet Latinska Alo Hispani kalla Boskaps Afl och Vngfänad Affostrata, hwilket Ord Göterna twifls utan hafwa lemnat them. Alna ock Oburna ∴. födde ock ofödde.

Amma synes wara tagit anten af thet Ebr. Ordet Ammah som kommer af Aman, upfostra/ eller af thet Syriska Ordet Amma eller Jmma, Ammas, ∴. Moder. Phœnices och Latini hafwa sagt Mamma. Amia ∴. Boolskap Helsing. Manhelg. 7 fl.

Anskar Mader ∴ Engelskman/ så menas at een af the förste Lärare i Sverige kallades Ansgar therföre at han war kommen ifrå Engeland/ ehuruwäl någre bewjsa honom wara kommen från Frankrjke. Vid. Lambecium & Arrhenium in vit. Ansgar.

Ämbne/ Ambne ∴ Materia, på gamla Norska och Jsländska Språket kallas thet Eifni; Eifne/ legur-Madur ∴. homo bonæ Spei Ämbne är ock förmågo/ Kraft Ol. Tr S.

Ansa ∴. styra/ regera/ sköta/ synes wara kommit af thet gamla Ordet Anse ∴. Konung eller Höfdinge Vid. Ulfila & Jornandes; någre skrifwa Hanse/ ock mena at thet Ord Hansestäder

o. Hufwudstäder/ Riksstäder kommer ther af Ansgård o Konungs Gård Anabud o. Kungabud ock Stadga; så at Ane/ Anse/ Hanse/ synes hafwa någon Ljkhet med Grekiska Ordet ἄναξ o' Rex.

Anwårdes vel Ansyns o. moot Ansichtigt. J Norska Chrön. Anwårdes Kloas Örnar. Ansälis/ Grätla: C. 9 o: mot Solens Lopp.

Ann o. Höst/ Anna o. Hösta/ hinc Ande watn o Höstflod Jos. 3 15. Ankoste o: hwad som behöfwes til Arbeets Folket. Ann Fridr/ Justitium tempore messis.

Arr o. Gröda/ Årswäxt/ Ebr arah o. uberem messem colligere Hinc Arrsäll/ Araudr/ Arfastr/ Åring. Smoland felix frugum proventus Men annat är **Aur** neml. Rjk/ Rund/ hinc Aurdigr o. Präcktig/ Förmögen.

Aranscarti. Leg. Longob.o. frugum læsio ab Arr & Scartj/ o: perditio, unde Holland, Scorten, Skorta o: fattas. T. S: Arbot o: Sacrificium pro annona H.S.

Äria o. plöya/ sneda/ Latin : arare, o. Suleos vel strias in agris ducere, synes komma af thet Ebr. Ordet aretz Jord/ ther af och thet Tyska Ordet Ertz.

Arf vel Ärf eller Vrf/ hinc Ärfdalut o. Deel i Arfwet. Arfwe vel Erfwe betyder och Huus/ Gård eller fast Egendom/ är ljkt Latinska Ordet arvum vid. Wisby Stadsl: Lib. 3. C. 14.15. Sq. vid. Verel.

Arla vel Ärla o. bittida/ Ar eller År o. Begynnelse ut Græc. ἀρχη, Arwokr then som bittida är uppe.

Ärne vel Arne o. Kökspis. Hinc Arinhäukur o. a gammal Gubbe som gerne håller sig til Eelden.

Astril/ Gud för Kärleek o Cupido vel Gudinna för Kärleek Venus, quasi. Astar-Eldi o. ignis amoris, synes wara thet samma som thet Phœniciska Ordet Astarte, på Latinska Juno. Græk. Jo. Ast o. Kärleek. Astera Venus alias Astargydia/ Damascen. Vid. Torst. Sag Astwinur o. beste Wän.

Audna o. Öde/ Lykka. Audfundjn o. then man snart ock lyckeliga finner. Audsied o. then man wid första Åsyn kenner igen.

Äng kallas thet Oos/ Qwalm ock Jmm som stjer uhr Mas-Vgnar eller andra Rum hwarest stoor Heta är

Ängest är thet Qwal ock then Oro som man kenner uthi Hiertat öfwer it eller annat. Angl. anguish Latin. Angor, hinc ängslig o. bedröfwad vel ängse/ som thet kallas Iob. 21. v. 4. Ital. affannar o. wändas och ängslas så/ at man ofta stankar ther wjd/ tali anxietate premi quæ crebra gignit suspiria

Ätt o' Slekte/ Stam/ Ättefader o. Proavus Bur. Ätteqwistar o. Efterkommande. Ättegod/ Ättestoor o. född af ärligt ock förnämt Slekte. Ättemän o. Skyldmän

Ätra sig o. hålla sig tillbaka/ ändra sig. antiq. otrast o. fruchta. Otti o. Fruchtan

Äpa o. ropa/ tala hårdt/ synes wara ljkt thet Grækiska Ordet εἶπευ Ol. S.

B

BAlsam är it Ebræiskt Ord/ hwilket elliest kallas Baalschemen Amos. 6. 6 eller Schemen hatob Ps. 141. 5. thet är then dyrbaraste ock ädlaste Olja/ hwilken wäxte mäst uti Trägårdarna kring om Iericho.

Bana o Skada. Baneman o. then som Skada gör. Banarad o. Iurisdiction Criminalis, Bradur Bane o. hastig Död. Banwänt o. olykkeligt/ dödeligt.

Baru ɔ Wäg/ Böllja.

Baruhäster ɔ. Skipp eller Båat ɔ. then Hest som bär oß öfwer Böljorna. Vid. Eddam. Plautus in Rudente kallar ock Skippen equos ligneos eller Trähestar/ ock af Promero kallas the ἄλοç ἵπποι Hafbara ɔ. unda Maris. H.S.

Basa ɔ. slå. Hinc Baße vel Biäße ɔ. then som skal aga och nepsa andre.

Beße ɔ vel Biäße kallas ock een Biörn för hans Grymheet skul.

Beße är ock een Mans Nampn/ äfwen som Biörn/ ther af äre någre Byar kallade Beßarby/ Beßarbo/ ljkasom Biörnstorp/ Biörnby. Bassares betyder een Räf in Lingv. Thracica. Bassaros är een Jakka fodrad med Räfskin. Bassaris är och een lång Kiortel sådan som Bacchi Präster fordom hafwa burit/ Vid. Dan. Heins in Encom. Bacchi. Natal. Com. Mythol lib. 5. C: 3. Girald. lib. 8.

Bätra ɔ. wjsa Tänderna såsom Wargar och Hundar

Bersa ɔ. jaga/ skiuta Diur. Hinc Berse Germ Bursch ɔ Skytte/ Ital. Bersaglio ɔ. Måål som man skiuter til bärja ɔ. dräpa/ slå. Birsare ɔ. venari Berserker ɔ. Njse/ Slags Kempe.

Berga ɔ. skyla/ gömma. Vet. Byrgast. hinc Abyrgd/ ɔ. Skiul/ Förwaring. Abyrgias ɔ. förwara/ Byrgd ɔ. Höst tå Säden förwaras.

Bila ɔ. tryta/ återwända. Hugur hans Bilj/ Hervar. Sag. Modet felar honom.

Bjster Gal. Bizarre Ital. Bizarro ɔ. ond/ grym.

Biort ɔ. klart/ skjnande/ Sool-biort/ instar solis splendidum. Biortas eller Birtas/ skjna. Angl. bright. Splendor.

Bleide ɔ. Kleenmodigheet.

Blaudur ɔ. blödig/ rädd/ försagd/

Bleidemadur ɔ. rädder Man.

Blik ɔ. dyrbar Metall vel Electrum, som nu kallas Allay, nemlig Guld blandat med Koppar. Blikraudur ɔ. purpur färgad.

Bljd ɔ. Wänlig/ froom/

Blidskaper ɔ. stoort Wänskap.

Bloskra ɔ. förskräkkias/ Angl. Blushen ɔ. blyas och ronna.

Blota ɔ. ofra Bloot/ Afgudadyrkan. Blotr/ Offer. Ganga at Blotin ɔ. giöra Offer. Herv. S.

Bold ɔ. Then som är skiön eller stark. Ital. Baldo ɔ. drjstig frjmodig. Baldezza, Baldanza, Dristigheet.

Bonde ɔ. Huusfader som råder om Åker ock Eng. a Boa ɔ. ædificare. Bonna ɔ. Åkerrift/ Mark ock Jordskæld.

Bokkar vel Bukkar ɔ. Stödtlar/ Pålar/ Fiolar.

Börda vel Böla Germ. Burde. Byrla ɔ. betunga/ läggia Byrda på. Græc. φορτος. Byrdingur. ɔ. Lastdragare.

Bowe vel Boof ɔ. Skalk. Germ. Bube Hispan Bova, hinc Boveria Skalkastykke.

Bolwa ɔ. Banna. Bolwad ɔ. Förbannelse.

Brått ɔ. Hastigt/ Afbrott vel Afbrade ɔ. för hastigt/ bråd ɔ. hastig/ ifrig. Brådanskildnad. Brad-daudur hastigt döder. brad-ordur ɔ. hastig i Talet

Bragd ɔ. Gerning/ facinus Afbragde ɔ. Tapperhet/ Herlighet/ Afbragds Wapn ɔ. sköna Wapn. JIbragd ɔ. Misgerning.

Bråga synes hafwa ljkeheet med Ebr. Ordet Barak = skapa = göra något dråpeligt.

Bradlegur ɔ. skiön/ wälskapad.

Brigd ο. Försmädelse. Brigda ο. Bry/ försmäda/ gäkka. Brigsle/ småleek Gall. Brigue, Brigueur. Barbara atas dixit Brigator, verba brigosa, Äbrigdelika Ord/ in precib. S. Brigitt. Bregda ο. förbrå.

Bro/ Brygga/ vel. ling. Celt. briga, brica Germ. Brukke/ Hinc nomina Urbium Conimbriga, Talabriga, Langobrica

Brasa ο. stoor ock klaar Eld som man warmar sig wid. Ital. brusare, bruuiare, brusciare ο. brenna/ Brasa ο. brinande Kohl/ Græce βραζω, vel ut Hesych. βρασσω ο. ferveo

Brim ο. Eld/ Heta. Brimreid ο. warm Stuga/ hinc brimstone Angl. Brensteen/ Swafwel. Brim betyder ock Flod i Hafwet/ æstus maris:

Brosa ο. smålee/ mysa. Histor. S. Olai ock Gr. C. 39.

Bragebegare kallas af the gamle then Skåål hwilken dracks til store Hieltars Åminnelse/ ta ock Skaldarne skulle siunga om the sammis Bedrifter. Bragi ο. Skald/ Poeta. H.S. Bragur ο. Rjm/ Poesi. fors. a Brago Odini fil.

Bragur-hattur ο it slags vers hoos the gamle Poeter.

Brynja ο. Harnisk/ Thorax ferreus, In legg. Longobard. kallas thet brunea, In legg. Athelstani Regis Anglo-Saxon c. 26. Byrne/ Gall. brunie. Lyschander geneal. Reg. p. 9 kallar thet Herresköld.

Bulla ο' Bröd/ Hispan. Bolla.

Buska Germ. Busch. Ital. Bosco. Græc. βόσχειν ο. pascere, βοσκή pratum

Bur ο. Huus/ Bygning/ antingen ljtēn eller stoor. Burtompt ο. Rum ther man kan byggia på/ Dal, L.

Bura ο. byggia/ hinc, Burg vel Borg ο. ljtēn Wårn ock Fåstning Vid. Veget l. 4. de re militar.

Burse ο. Bonde/ Vndersåte/ Germ. Baur vid. H. Spelman.

Bykkia ο. liten Hund. Bykkiu-stoklur ο. Hwalp. Hundsiwison.

D

DAdlös ο' råd. oförmögen. Dad ο' Dygd. Starkheet, Mannadur at Dadum och Drengskapr Trojom:

Dald vel Dåldar ο. diupa Kulor i Jordene/ à Daal.

Dapur ο. bedröfwad/ mulen/ tetricus, subtristis. Dapur af harm. Orm Snorr. luctu moestus & tabidus.

Dan-arf vel Danar-arf ο. öppet Arf/ såsom när ingen råt Arftagande är för handen/ utan är antingen långt borte och utrykes eller död. Chron. S. Olai.

Danka ο. gå i Låttja. Hispan. dancar, hwilket ock betyder dantza.

Dasa ο. liggia ock lättias eller sträckia sig. pandiculari. Dasadur ο. Laat/ trött Torst. Sag. Dæster anhelus. Dosud torpidus. fors, a primitiv Dös/ Daas.

Dåme ο exempel Dåme Saga kallas een historia eller Fabel af hwilken något exempel ock efterdöme kan tagas. Heraud 4. Gautr. ex alij passim.

Digna ο. dåna/ deficere animo Dan. 8.18. Subsidere.

Diger betyder (1) hafwande/ frucktbear/ hinc Lamdigre Fåår Es. 40. (2) stoor/ tiock/ anseenlig. Gautr. Heraud. s. Digurliker.

Dierfwas = dyrfwas ο. drista til ο. dierf/ dristig. dierfwe ο. Dristigheet.

Dimmur ο. mörk. Fors a Dimba.
Dimma Caligo. Angl. Dimmy mörk
Dimmur Röst ο. rauca vox & remugiens.
Drabba ο. råka på/ är ljkt thet Arabiska Ordet Darab, at slå.
Drotte/ Drottin ο. Konung. Drotta eller Drotning Konungzlig Gemål vel Fru. Drotte är ock Gud på Jsländska. Drotnar eller Djar v: Höfdingar/ Reguli.
Drottinswikur ο. Förrädare;
Drotna ο. Herska. Drotset ο. Præfectus prætorii. Drotzet/
Drost . kallas in Leg. Sal. & Lat. Amtrustrio Regis. Germ Amtdroste/ quasi thes Königes Amts Ruste. Angl on' whom the King hath the greatest Thrust.
Drafwel ο: Flärd/ löst ock fåfångt Taa. Drafwelsman ο. onyttig Sälle.
Droßa = Antiqv. Drusi ο. Hoop/ acervus.
Dryg ο. stoor. propr. fljtig. Drygia ο. jdka/ främja/ bedrifwa Specul Regis C. 24. 25.
Duglig vel dyggelig ο. tiänlig/ Valens, idoneus a Dugr ο. virtus, valor, audacia, Gretl C. 12.
Dugnader ο. Hielp/ adjumentum, duga ο. hielpa
Dufwen ο. halfwåat - vel Trög/ Långsam. Dofna. ο. slakna blifwa maktlös 2. Sam. 23.10.
Däfwen idem quod Dufwen Ebr. deva, languidus.
Dwala ο. orolig Sömpn/ Dwäla ο. sofwä
Dwälm idem quod Dwala vel torpor.
Dyß/ droßa/ diung ο. Hoop/ Stack/ Bunke. acervus. cumulus.
Dyßia ο. begrafwa/ Jorda. höga
Dös/ Duus/ Dwas/ ο Dum/ sömning Holland Dwasich dwase ο. däre. Goth. Dusmakin ο. försagd/ odugelig.
Dölja vel Dyla ο. skyla/ förtiga/ hinc dulger ο. twifls-aktig. Dular-Madur ο /Speyare. Dulga dråp/ hemeligt Dråp Dular Kufi ο. Larva vel Dular kläde Tost S. recadipna. Dulsmål ο. causa minus liquida

E

EEnhärdig vel Jnhärdig ο. centrägen/ geensträfwog.
Eenwigj ο. duel=när twänne Personer fekta med hwar annan. Eenwig-heya ο. singulari certamine congrédi.
Eed
Edwa vel Ewa ο. Lag. Land-Ewa ο. Landz Rät. Edwarto ο Präst som skal akta på Gudz Lag. Leg. Longob. Edwitar ο. the som gå Eed med een annan.
Eftergiärd kallas then Måltjd ock annan Omkostnad som giörs efter Begräfningar.
Eggia ο. reta/ skynda fors: ab Egg ο. acies ferri.
Äggia betyder egenteligen lokka/ lenocinari, hinc Aggola, Aggagola, Mediolanens Lenocinator qui ad mala pellicit & instigat. Nu betyder thet reta/ uphissa.
Elding ο. Skenet af Liung-Eld. Torst. alias Elding ο. Älder ab Ellas ο Äldras.
Elack ο. ond/ ringa är ljkt thet Grekiska Ordet ἔλαχος ο fattig, usäll/ ἐλάχιος.
Embete vel Ämbete antiqv. ambactus. ο. Hedersam Bestelning. Voss. Lib. 11. 2. Holl. Ambachtsman. Ambot Vett. ο. Tiänare eller Arbete: Ambachten ο. operari, Otfred & Willeram. Ambasciator ο. Minister.

F

Famla ɔ. trefwa/ kenna för sig med Händerna såsom een blinder.

Fante ɔ. Tiänare/ Sennungebod/ Jtal. fanto ɔ. servus vel serva. Fänta ɔ. Piga Smol.

Fana ɔ Krigstekn = Baneer/ vett. hafwa kallat thet Fanon ɔ. hwjt ock reent Kläde. Cassand. p. 40. Fanon ɔ. Linteolum. Glossar. Lat. Theotisc. Tischfan ɔ mappula, fanones candidi ɔ. lin-tea munda.

Fagur ɔ. skiön ock dägelig. harlafagur/ mykket skiön Torst. S.

Fala betyder (1) een Wörn ock Fästning/ vid. Abbo de obsidione Lutetieæ. l. 1. hinc forsan Westphalia. (2) Een Stång eller Stöör = Germ. pfal/ hinc fors. Falabygden.

Fåne ɔ Däre/ Took. Fånsko ɔ. Dårskap.

Fäålas ɔ. ställa sig beest-aktig/ wara oförnuftig som Fää.

Fängia uppå ɔ. tända på Es. 42.

Feeg ɔ. dödlik/ Feegd ɔ. fatum ultimum. Feigr ɔ. fato destinatus Herv. Sag.

Feegd ɔ. Krjg in legg. Saxon: Longobard. & Glossar. vett. kalla thet faida ɔ. inimicitia vel vindicta mortis, Germ. Fehde. Dan. Feide/ Anglo-Saxon: fœthe, in leg. Edvardi C. 7. ɔ = grandis inimicitia vel Simultas, faidosus ɔ. deffidatus. Gal. defiè.

Fimur ɔ. Snabb beqwäm/ hinc Fimur Stång/ fimlig ɔ. tiänlig ut Gall. adroit:

Fiuka ɔ. faara bort i Wädret som Agnar eller Stoft. fiukog Grind ɔ. mulot Wäder Torst Sag. C. 11. fiukande Agnar Es. 29. Ital. fiocco ɔ. floccus.

Fika ɔ. hasta/ skynda sig/ befljita sig/ fijkt ɔ. flit.

Fior ɔ. Wredt Mod/ är ljkt thet Frans. Ordet Fier, Fiertè.

Fiolar ɔ. Spjrar/ Bielkar/ Bro-afiol ɔ. publica, palus ponti pangendo commodus.

Fisketola ɔ. Fiskeredskap: Tol Instrumentum. Prov. Hvor er sinum tolum tamur. artificii in sua arte credendum.

Fiäl/ Fiall ɔ. högt Berg Fialwägur/ Bergstjg. T.S.

Fiol ɔ. Däre vel Widskepelig. FiolKunger ɔ. then som kan trolla. Fiolmälj ɔ. diflamatio. Flim/ Gabberj.

Fiäsa vel Fysa ɔ. stöka kring/ hasta för mykket.

Flåkot ɔ. ostadig/ fors: a flaka ɔ. hiare, vel flakka circumcursitare, wispa omkring.

Fla ɔ. ond Stank/ mephitis, hinc fors: Flaan vel flanot/ then som haar stygga åthäfwor.

Flagd ɔ. Troll/FlagdKonu ɔ. Monstrosa & gigantea femina, hinc prov Opft Flagd i fogru Skinnj ɔ. monstrum sæpe sub pulchra pelle occultatur.

Flux ɔ. hastig/ snart Ezech 24. v, 5.

Flyta-Fää kallas the Penningar som sättes i Rätten när Målsäganden ej wil taga them. a flut ɔ. owis.

Flägta vel Flåkkra ɔ. weefta/ a flaga ɔ. ljen Wäderpust. Kara.

Flina ɔ. giöra styggelige Lynor med Munnen.

Flepra ɔ. sqwalra/ Fleep ɔ. Bladdrare. Flepot.

Flärd propr. Swjk/Bedrägerj/flaradr. ɔ. vaser. sim. Græcor φλυαρία.

Flok eller Fylkj ɔ. Hoop/ Skara. Fylkis Kung. Fylkj betyder ock een Hertig/ Öfwerste/ Höfding/ hinc Fylki vel Fulko Ducis nomen, vid. Somner. Lexic:

För mon ɔ. thet Framsteeg som man hafwer för andra. är ljkt thet Græc. Ordet ἀφορμή ɔ. præcellentia.

- Förraska** ∅. Hastigt öfwerfalla Syr. C. 19. v. 24.
Folska ∅. Dårskap/ Folster/ Däre Damascen p. 139.
Förning ∅. Hemgift som een Brud förer med sig/ Paraphernalia Al. Fadersi Gloss. Fadersium ut in Legg. Longobard. Grot.
Fostr ∅. upföda/ fostur ∅. Vptuchtelse. Fostr Jord ∅. patria, affostrata vid Alster.
Fösa ∅. drifwa/ iaga
Fratt vel **Snarr** ∅. tiokt ock smått Byske.
Fråna ∅. Wederqwekkelse. frodig propr. ∅. Hurtig. Wittig.
Frägd ∅. godt Rykte/ Beröm:
 Frägur H. S. berömelig/ wjdtfrägd/ Frägdarmadur/ idem. Ofrägd ∅. Wanära.
[F]rædi ∅. Lärdom ock i synnerheet then Kunskap man hemtar utaf historier, forsan Gr: φρόδη ut Junius, φράδης` consultus, prudens. Fræda ∅. erudire Frædjmadur ∅. historicus, frödur vel frædu/ Lærd/ Förständig
Fraker ∅. froom/ Frækin ∅. Tapper/ vegetus.
Frist vel **frest** ∅. Drögsmål. Råderum.
Fridur/ Freidur F[r]eidastur ∅. skön. Ofridur ∅. stygg.
Frälla vel **Frälla** ∅. Skökia/ fors: ab Elljæ ∅. elska uti Otucht/ qv frjt-ellja.
Fritta ∅. fråga. Herv. Sag: Frietter ∅. the frågor som Hedningarna stälte til Gudarna. Frietter ∅. Tidender.
Framgiarn ∅. dristig/ framfoos/ præceps. framgirne audacia.
Furdur/ Furdurlegur ∅. faarlig/ förskrækkelig/ a furda ∅. portentum, något som faasligt är.
Fryker/ thetta Ord brukas i några Landzorter/ ock bety[der] med then som är så stoor eller faarlig at man må Bäfwa therfore/ Är ljkt thet Græskiska Ordet φοίξ, φοίκος ∅. horrida fluctuum superficies, quum crispari & agitari incipiunt, hinc φοίκη horror, tremor.
Fylska ∅. besmjtta. Angl. filth smitto/ filthy smittosam.
Fyrbååk ∅. Wårdkaasa.

G

- GAbba/ begabba** ∅. bespotta. Jtal. gabbare. hinc gabbo. ∅. ludus, Jocus. Gab ludibrium. Ol. S.
Gaidur ∅. Signerj/ magica incantatio T.S.
Gasa ∅. omåtteligen lee ock skratta. lat. gaudere, Jtal: gavazare, gestire, effuse lætari.
Gamal ∅. Ekta Hustru Germ. Gemahl. hinc fors: Gumma.
 Gamales ∅. Ekta Barn/ filij e thoro legitimo, Leg. Longobard tit. 55 vid. Grot in hist . Goth.
Gääf ∅. dugelig/ upriktig. Ogäf ∅. inhabilis. Giäfa ∅. Lokka H.S.
Gäär ∅. Örlig/ Krig. Gärmän ∅. Krjgzmän/ Gärfwa-sätt Stilstånd/ förljknig.
Gäta ∅. sköta/ styra. Gätsla ∅. custodia: Gäsekal ∅. Heerde/ Dial. Dal. hinc agiätur vid supr. Landgiätzla H.S. præsidium militare, Land-wärn.
Gåta vel **Gauta**-Skald ∅. ænigma.
Gärsima ∅. dyrbara Håfwor/ vel Gersemar Herv. S. fors: a Gärd vel Gerd ∅. fulkomelig Herv. S. Adgiersi ∅. Prakt/ Skönhet. Adgirsis-madur ∅. fulkomlig Man. Torst. S. vid. not. Stephan in Chron Sven. Agg.
Gildar ∅. snara/ tendiculæ, Gildra ∅. infidias Struere.
Gillia ∅. lokka til Kärleek/ illicere. Giolsämi furtiva consuetudo viri cum concubina.

Gilde ∅. Laag/ Samfund = sodalitiium, contubernium, Saxon. Gyldan ∅. betala/ ty the som fordom wore uti sådant Laag eller Gilde gjorde it sammanskot af Penningar/ ther med the deels wille hålla sig lustige/ når the kommo tilhopa/ deels hielpa hwar annan om någor råkade i Faara ock Olågenhet/ vid. Somner. Davis. Lambard. Gildonia, ∅. conspiratio; ut Papias, Hincmarus.

Gökla ∅. drifwa dåra speel/ Angl giggle, hinc gogle

Girnas ∅. åstunda/ gerna wilja hafwa eller giöra något.

Giol ∅ antiqv. Gialfur. Jtal. golfo. Angl. gulf. Græc. κόλπος unda stridens. æstus maris Edd: Gialfrman ∅. Siöman H.S.

Giga Jtal. giga ∅. Bambu/ Fidla/ Vilk S. Sla Harpu/ Draga Gigu/ och Fidlu.

Ginna ∅. lokka, allicere.

Ginn är Gaap. rictus.

Glisa ∅. lee/ wara gladlynt, Glys/ Splendor, Glysle legur ∅. Splendjdus präktig/ skinande. Glys mangara ∅. then som sellier små Granlåt. Gläiswellir H.S. ∅ Gyliswall ∅ glädie eller Herlighets Dalen/ Elysij Campi, som sägs hafwa warit uti Achaja, beläget i Peloponneso, hwilket war gifwet Elisha, Iavans Son; sammastådes war Floden Elissus, ock Staden Eleusis vid. Ios. Med. p. 279. alit. autem Sammes sed. Cl. Ol. Rudb. Elysios campos in Svecia elegant: monstravit.

Glyma ∅. liten Drabning/ levis lucta. Oglymin ∅. insvetus luctandi.

Glupa ∅. upswällja. Isidor. lib. X. gluttare gluttus ∅. ganeo, hessuo, glossar. Angl. glutton. Ital. ghlotto. Hispan gluton. Gall. glout.

Glugga ∅. koxa granneliga/ glogur ∅. tenax, deparcus granreknad. Havam. 40. vid Edda in voce Nidskur/ Smålinger Gloggliga ∅. accurate. Glogsyn/ ∅. perspicax. Damascen.

Gleppa ∅. sqwalra/ bladdra/ tala utan beskeed. Ant. gläpa ∅. bedraga. Gläpafuller ∅ Scelerum plenus, Damascen.

Glåmot ∅ oreen/ mulen. Angl. Gloomy, Subobscurus, nubilus.

Glees ∅' Otåt/ Ant' Glåstur ∅ præfulgens Glåsir ∅. skinande/ speciosus. däglig.

Glätta ∅. göra slätt. lævigare Glatt ∅. slätt.

Grynnig ∅. Bittida om Morgonen/ Matt. 28 thet gryas ∅. thet dagas Smol.

Grud vel Grid ∅. Frjd/ Tryghet. Securitas publica, vel induciæ. Jola Grid ∅. Jula Frjd Hist. S. Olai. Gridnidunger ∅. Frjdzbrytare.

Grimot. Grjma Ital. ∅. horrida facies, Grjmd ∅: Sævitia. hinc grimazos hispan. Grima-nat Grimliust.

Grjna ∅. wjsa Tänder Ital. grignare. Disgrignare/ de Canibus qui hirriunt.

Gritta ∅. gnugga sönder med Stenar. Ital. Sgretelare ∅. Saxo comminuere' Gritu unde Gryn Gryot/ Steen hinc Grötter.

Gråma ∅ söria Jtal gramo sorgse. grama Bedröfwelse/ ingramirsi, sörja.

Grumlot ∅. orent/ tiokt/ sammanblandat. Ital. gromma ∅. situs, mucus.

Gråda ∅: läkia/ Grådin ∅. läkt/ botad.

Gygur ∅. Qwinna som är starck ock anseenlig. Edda Gygur ∅. Moder åt Risar. Gygur kallas ock Atles eller Atlantis Dotter som med sin Fågring ock Tapperhet beweeckte Vlyssen til at fördröya Siu Åår uti Ogygia eller Atlantica. Margyur ∅. HaafFru/ Monstrum, marinum. Margygars Son ∅. Filius Sirenum.

H

Hall ♂ Hof/ Kungs Gård. vid. Atlant. Rudb. Lipsius de Lovanio Halæ sunt hominum aut mercium receptacula Haul T. S. palatium Hall-yrdir/ ostium palatij.

Hamla ♂. sarga/ afhugga/ mutilare hinc Germ. Hamel/ ♂. vervex, Hamladur ♂. truncatus.

Handa ♂ kenna med Händerna/ palpare.

Harke ♂ Buller/ Gny. T.S. tumult

Harm ♂. Sorg/ Förtreet H.S. Harmur. Harma ♂ söria/ Harmägga ♂. bedröfwå någon. Harm-död then alla sörja

Harpa it slags Strengaspeel/ hoos Gotharna mykket brukat/ Gloss. vett. & legg Angl. harpator Venantius l 7. Carm. 8. Romanusque lyra plaudat tibi, barbarus Harpâ; Græcus Achilliaca, Crotta Britanna canat.

Häda ♂. blasphemare. Haad ♂ Ludibrium. Hädne illusio.

Häärklåda ♂. ikläda enom Wapn. Häarroop. Häärwirke. Häərbanno/ Häärstelle/ Häärriida vel harriraida ♂. inuasio hostilis.

Häerbod/ indictio belli.

Hälja ♂. dräpa/ hel död T.S. Heljer Män ♂. Mördare/ hinc fort Helfwete. Hebr. Sheol the dödas ock fördömdas Rum/ Helwegr ♂ via ad tartara ducens H.S. millin hein ock heljar. Hälsot qu. hälja soot i. e. dödelig Siukdom.

Hätta til ♂. höta/wåga/försökia. Hätta Lifwe ♂. våga Lifwet Hätt ♂ fara H.S.

Hägn ♂. Beskydd. Hägind ♂. beqwämlicheet T.S. hinc hagliga/ beqwämliigen.

Hääf ♂. stätelig/ Förnäm/ haft ♂. behageligt/ hinc, förhäfwa sig ♂ giöra sig alt för stoor

Häll ♂. tåkkelig/ lykkosam/ graciosus. Saxon. & Angl. haile, unde antiq. dixere. wa haile. & corrupte wassaile. idem quod Græce Χαίρε, ὑγιάνει salve. Syr. Schelom leki. Heil ♂. Helbregde incolumis T.S.

Horsin Heileninn/ T. S. olykkelig. Heilträdj ♂. Sanum consilium

Härja ♂. ödelägga. hinc Härjanson ♂. Snaphane/ Röfware ab Häär vid. H.S.

Hasa ♂. Hugga Hasen af Iosæ 11. v. 6.

Häslig ♂. styg. grym Os. 9.v.3. Holl. yslyk/ Angl. Ugly. fors ab Hæsus ♂. Mars, Sames. p. 118. vid Lucan. horrensque feris altaribus Hæsus. Häslig qv. Häsenljik ♂. så grym som Mars.

Hädska vel Hiwiski ♂. it paar Folk vel it Hushäll/ ab Hiw ♂. familia, Hiwskaper ♂ Ektenskap.

Häfda ♂. besittia. Häfd. possessio.

Härdugr ♂. stadig

Framhärda/ uthärda.

Högda ♂. förderfwa/ ödelägga

Hällebard. Ital. Alabarda. Voss. l. 11. p. 274. menar at thet Ordet kommer af hell ♂. klaar/ blank/ & Bard ♂ Yxa/ men rättare af Hall ♂. Hof & Barda Yxa qvod a Bärja/ slå/ hugga/ hinc Bardag ♂. Stridsdag vid. Loccen. antiqv.

Håån ♂. Spott. Försmädelse. Ital onta. Gall. honte, honteus. Ital ontoso, affrontare. fors ab ονειδίζω.

Heed ♂. stoor Skoog.

Heimskr/ Heemsker ♂. tokot/ dåraktijg. fors idem qvod Hwimskur.

Hira ♂. swima/ vertigine agi.

Hirta sig/ stußa/ stana.

Hielm ɔ. Starhatt duplex & conclusa galea. Jovius in vita magni Sfortiæ pag. 114 ait Heimetum esse nomen gothicutu, si sic, tum forte antiqvi dixerunt Hialmhätta.

Horta ɔ. drifwa/ förmana. Lat. hortari, Hortig vel Hurtig ɔ. wälwillig Ital. Urtare ɔ. trudere

Hoof ɔ. skikkelighet. Hoofsämi. Uhrhoof. omättelighet.

Huxa ɔ. betänka/ huxan ɔ. betänkiande/ huxa sit Råd T.S. consilium capere ab Hug ɔ. Siäl/ Förstånd Hugbod ɔ. præsagium animi.

Hwalm ɔ. liten Höstak/ Angli dicunt Whelmen, Overwhelmen obruere.

Hwimsku ɔ. Fåfängelighet.

Hweßa ɔ. skärpa/ hinc hwatur ɔ. skarp/ streng acer.

Hyfsa ɔ. smykka/ göra snygg/ Hyflik. ɔ. sedig.

J

JAta vel Jäta lofwa al. Heita Ol. S.

Jarl ɔ. Grefwe. vir illustris uti T.S. Jarldom ɔ. Grefweskap.

Jääf ɔ. inspråk/ när man takar een Rätt eller Domare. Jaafijkt ɔ. twiflaaktigt. Jafsmål causæ dubiæ.

Jäla ɔ. tala. Smol Jal eller Hial Samtaal/ confabulatio.

Jdra ɔ. göra med Fljt. frequentare. Jdkan ɔ. Fljt Jjd ɔ. Fljt/ Jdarliga ɔ. subtilissime.

Jdras ɔ. ångra/ förtryta Jdra; Kiöp ɔ. Ångerkiöp/ Jder vel Jdran ɔ. pœnitentia.

Jätte antiqv. Saxon Geat. ɔ. Gigas. inde Giotunheim. Jothnaheimar. T.S. Risaland/ terra gigantum H.S. Men Gautland/ Jotumland/ Jotunheimar betyder Gothiam vel Götärjket. Jtar betyder och Män.

Jliar ɔ. thet understa under Foten/ Footbielle T.S.

Jldt ɔ. ondt. Jlmän ɔ. arga Menniskior. Jll-yrdas ɔ. bannas/ låta illa. Jlskna ɔ. blifwa ond.

Jnnandöme vel Jnwid. ɔ. Bohagstyg

Jsmugs kläder ɔ. Ljnkläder som man bär närmast Kroppen och i hwilka man smyger/ eller hastigt ock lönlige drager them på sig.

Julle vel Jolle ɔ. liten Bååt/ Jollj betyder ock Kiöl T.S.

Juul vel a Jol ɔ. genio indulgere V.S. vel a Jala/ Jäla ɔ. conabulari, Sermones cædere. Unde Jolabod/ Jol Weisla ɔ. comestationes. Vid. Werel. not. ad. C.4. in Herv. Sag. vel a Jubilo, vel a Iul Ebr. non autem a Iulio Cæs. ut Buchanan putat.

JolaApton ɔ. Juul Afton/ Vid. Stiernhielm. Anti Cluv.

K

KAaf ɔ. diup. segla i Kaaf ɔ. segla öfwer enda/ eller i Grund/ hinc fors. akafa ɔ. häftigt. akafa Madur ɔ. ifrig Man.

Kapp ɔ. Kamp/ Strjd. Käppas ɔ. strjda/ Kappar ɔ. pugiles H.S. Kappsomadur qui negotia sua serio urget, Kapsamur ɔ. otålig/ trätosam/ snarstikken.

Karl ɔ. stark ock tapper Man. Inde Poloni inversis liter. Regem vocant Crol. ut. not. Joseph. Scalig. Karlgil ɔ. Manlig. Karlkyns ɔ. virilis Sexus.

Karsk vett. Kaskur ɔ. fortis, Strenuus.

Kärra carra, vel Carrada. Freher in Script. Germ. Aymoni. l. 6 c.34. hinc carropera. Germ.

- KarrenDienst/ Carricare ∅. onerare. Hisp. acarrear. Gal. charger.
- Kära** ∅. klaga. Käremål, Kiärfiun/ fors: ab Ebr. Kara clamavit vel a Chara ira inflammari, quod de Caino dr. Gen 4. hinc forsän Angl. qvarrel. Gal. qverelle.
- Käppla** ∅. kjfwa/ kippas/ munhuggas.
- Käta** ∅. Kyffe/ Hibyle/ liten Stuga.
- Käät**/ Katr H.S. hilaris. petulans. Okatur ∅. tristis.
- Kiäpsir** ∅. concubinus a Kapsa ∅. aliena appetere. Germ. Kebsweib ∅. concubina.
- Kirte** Kierte ∅. Lius H.S.
- Kiälta** ∅. bedia ofta ock trägit.
- Kippa** ∅. Knippe/ Bundt.
- Klapur** ∅ Grofsand Sabulum
- Klösa** ∅. rjfwä med Kloor eller Naglar.
- Klofwar** ∅. Donor/ Foglesnaror tendiculæ avium.
- Knattra** vel brosa ∅. smålee.
- Knyster** ∅. Klubba
- Krappur** T.S.: ∅. Hård/ Streng/ rigorosus, violentus.
- Kräslig** ab. antiq. voce krastr ∅. deliciæ, Lekkerheet/ Ol. Trygg. C: 32. hinc Krasadiskr Epit. Ol. cap. 110. bellaria.
- Krätta** ∅. glafsa som Hundar/ Exod. 12. 3. vel hiscere al. sign. säya emot. Gretl.
- Kulra** ∅. falla utföre.
- Kuffa** ∅/ undertrykkia deprimere, Jtal. cuffo, curvus, cernuus. gibbus. Græc. κυφός Chald. & Ebr: Kuf. ∅. incurvavit, oppressit.
- Kuttra** ∅. ropa som Orren.
- Kyttr** ∅. Sedig.
- Kyffe** vel Krype a crypta.
- Kyn/ Kynne** ∅. indoles, etiam prosapia, kynskur vel kyndugur ∅. vafer. kynrjkur ∅. magnifica Familia ortus.
- Kynger** ∅. grufwelig kynja/ monstrum. ∅. kynligt/ underligt.
- Kyngewäder** ∅. Owäder/ Storm ock Bläst/ turbida aeris temperies.

L

- LÄ** eller La ∅. Hafwet. Läsmåsar ∅. Hafswågar/ men Lad är Jorden/ ther af kalla Gotlänningar Wären Ladi ∅. Jordanes Tjd/ när hon skal trädas ock ansas. Siömän hafwa twifls utan här af the Orden/ **Roder** i **Lä** ock i **Låd** ty the gamle beteknade ther med at wenda Skepet emot Landet eller länger uti Hafwet.
- Läppelätt** ∅. måntalig/ Munwjg/ dicax; loqvaculus. Läppeslammer ∅. Squaller.
- Läppia** ∅. som Hundarna dricka Jud. 7. v. 5.
- Lat** ∅. habitus, tarfliga låt ∅ decens habitus.
- Lima** ∅. spöd. virga. Lim ∅. Green. Gautr. S.
- Limpa** ∅. trint Bröd. Fin. Leipa Angl. loaf. Goth. Leef/ Lewa=Bröd. Polon. Kleba. Ebr. Lehem. Lat. libum.
- Liuflika** ∅. liqvido, luculentet Deutr. 27.
- Lommar** ∅. Surrar Es. 16.

Lium/ Liom ɔ. fama. Liumhaftig famosus. Jun. Lex. pr. p. 65. 68.

Lugn ɔ. malacia, aura placidissima

Lusta-späkt ɔ. måtteligheet.

Lyster ɔ. Konster T.S. Lystamadur ɔ: Konstner.

Lyddare. ɔ. Göklare. Lödurmän viles homines, ambubajæ.

Lystra/ lystna/ höra til auscultare, Holl. luysteren.

M

MAdur ɔ. Man vir fortis & strenuus Manljc/ Manfall/ Mannahäld/ Mannamon/ anseende.

Mannarön Manmodig. Mandyrdar. Mannagrejnar respectus personarum.

Måål ɔ. Saak/ negotium.

Målsman ɔ. Förmyndare.

Målsägande ɔ. then Saken närmast widkommer

Måltid ɔ. tempus convivii, nam prisci eo tempore colloquia habebant. Er. Putean. de serm. genialib. Drykinmal ɔ. Cæna.

Malward. a Måla ɔ. tala/ Mall ɔ. Taal. Mismåle ɔ. lapsus lingvæ. Mallum vocarunt Scriptores sequioris seculi locum disceptandæ litis. Malågur ɔ. mångtalig.

Måtesman ɔ. arbirer then som efter sin godtykko kan bjåggia eller afdöma någon Saak.

Manse ɔ. liten Pilt/ pupus, puellus; manso est Italis bos mansvetus sive castratus. Manso est Hispanis cicur cui opponitur bravo.

Misting ɔ. Skada/ Afsaknad/ tapnad/ jactura;

Missyma ɔ. wanwyrda/ qwålja/ förakta

Mon vel Mun momentum göra Mon ɔ. pondus addere, vel facere ut hoc illi præponderet.

Manna-mon ɔ. manligt anseende.

Mudd ɔ. Pels eller Kiortel af Skin/ Modd-reckia ɔ. Skinseck.

Mund ɔ. Förswar. Mundburd/ Mundeburdium ɔ. tutela, ut antiqv. Fuldenses, Papias & Leg. Bojor:

Mundbor ɔ. Patronus vett. glossar. in Bedam de vita Gutbertj. Manburnie ɔ. garde, baille.

Mundium in legg antiqvus signif. tutelam.

Myndig vel Amund ɔ. sui Juris:

Mund vald ɔ. Förmyndarskap/ Ital. Mundwaldo

Mumla ɔ. tala in i Munnen Es. 29. 4.

N

Nåflig/ nåfurlig ɔ. fulkomlig/ Gall. naïf. naïfvement al. Naqwåmliq. tener.

Nåmme ɔ. ingenium: Name appræhensio a Nimm ɔ. fatta/ hinc förnimma/ Germ. vernehmen.

Nånne ɔ. Dierfhet/ Dristighet.

Nånnog ɔ. Dristig/ hinc adag. Nånna är halvgierning.

Nidingswerk ɔ. een styggelig Gerning. Nitings Ord ɔ. åre-röriq. Taal. Nothing är it Nampn som både hoos Götharna/ Engellåndare ock Saxer hafwer warit mykket försmådeligit/ ty Nothing eller Niding (som ånnu brukas hoos the Danske) betydde fordom een arg/ odygdig

ock trolös Menniskia Vid: Math. Paris in histor. Wilhelm. Rufi Angl. Reg. pag. 24. Stephanij not: in Chron. Sven Agg. pag. 179 Nidas ∅. wara ohöflig T S. Njd: Spurcus. Nidingar ∅. tenax, Niskur. Smälinger. Nidskaper ∅. Knaphet/ Niugheet/ sordida tenacitas.

Nornadoom ∅. öde/ decretum fatorum H.S. Vid. Resen. explicat. in Eddam. Sæm. Norna videtur idem esse quod Parca.

Nosa ∅. propr. lukta. alias speja/ hinc Niosn. ∅. Rykte Taal vel Förräderj/ hinc fors: näßia indagare.

Nymäre ∅. nysaga Iob 30. 9.

Nymäresmaat ∅. owaanlig Spjs Sap. 16. Märd ∅. carmen laudatorium Egs.

Nunna ∅: Jungfru eller Qwinna som lefwer eensam ock ogift Anglo-Saxon: in legg. Alfredi & Edmundi Nunnj Gall, Nonnaine. Græc. Nonnæ, Lat. Nonna & Nonnanes. Tradit Fuldens. l 2. Nonnus ∅. Fader Arnob. in Ps. 105. & 140. ita etiam in Synodo Aquis gran.

O

OBillig. vett. dixer. Obilgiarn ∅. oförwägen.

Ojafnd ∅. orät iniquitas. Ojafnadur fullur ∅. ondsko full.

Ogurlegur ∅. förskrekkelig ab Ogn förskrekkelse forsan rectius ab Ogur ∅. Ogyx. Oglas/ vel Vglas ∅. see grymt ock bistert ut.

P

PAMP ∅ stakkot Wärja/ sica vel aliud gladij genus leg. Longobard. ∅. 7. tit. 114. pampa. Germ Panpe.

Päll ∅. Himmel som brukas under Taket. lat: umbella. Ital. baldachino.

Prud ∅. Tapper/ eller som man nu säger hurtig. Gall. preud, Ital. prode, prodezze ∅ fortia facta.

Prudur est etiam integer, lingva Scand. Prudlega ∅. zirliga. hugprudir ∅. Förständig.

Pörte ∅. liten Kåta eller Rökstuga.

Pusa ∅. uxor. Hustru. Brett. Pusa är ock trolofwä. Gall. epouser. Ital. eposar. Pusanar-Meßa ∅. Brudmeßa. Pusefä Dan. ord. Offer som gifs för Brudwjgning.

Q

QVeda/ qwäda ∅. tala/ berömma. Qqwädins Ord. ∅. ärerörige Ord/ som intet borde säyas.

Qwedi/ qwedskap Ol. S. poema. men Qweed/ Qwidur ∅. uterus. Qwedlingar ∅. liten Wisa.

Qwesa ∅. diupt Swalg uti något Treske. al Qwist vorago, vel scat urigo.

Qwinna Vlphil. hab. Qwen. antiqv Konu/ Græc. γ'ωνη Qwin-madur vir mulierosus, γ'ουαι-κοκρ'αλού μέγος.

Qwittra antiqv. Qwittia ∅. tala eller siunga sachtä. Gothl. Kuddre/ hinc qwittur ∅. fama primum serpere incipiens, rumor incertus, a Qwis mussitatio, Qwissa calumniari.

Qwick propr. lefwandes alias snäll Angl. qvickly ∅. hastig.

R

RAumur ∅. starck eller ond/ bitter T.S. Raumur-kall Gretl. c. then som är swår at nappas med/ alias Raustarkur. Trojom. p. 3: Ran ∅. partic. præpos. ut Gallor: fort, ∅. vehementer, admodum

Rata ∅. förakta/ wanwyrda/ rejicere, vilipendere, hinc Jtal. derata.

Rjse/ Jätte. BergRjse vel Bergbus ∅. monticola, alias Recke ∅. stoor ock stark Man/ hinc fors. Rekareby. Rjsar at äflj ock ädli/ robore & natura gigantes.

Ros ∅. Hest/ vocabatur etiam Skiote. hinc Roskium ∅. manbar/ then som kan sittia til Hest. al. Rosken ∅. äldrjg: Roskelegur/ starck' dristig.

Runor ∅. gammal Skrift vel characteres magici vid. Verel: betydde ock fordom Berga Möyor ∅. Oreades, Musas petrosas. vide Bur. contr. Worm. & Dn. Secret. Hadorf. hinc rista Runor/ uthugga Bookstäfwer/ a Ryna ∅. Secare. inde Ryning ∅. exsectus. Eunuchus. Runar Kefle ∅. Runstaaf. hinc. nom. propr. Solruna. Sigruna. Ofruna. Auruna. Frederuna

Reidur ∅. Wreed förbittrad idem qvod Gall. rud.

Rysa ∅. bäfwa utaf Fruktan. Græc. ρύσα & rugas & tremores denotat, Senectutis comites.

Röna ∅. försökia/ förnimma/ antiqv. Reyna T. S. Reyna lyster/ försöka sin Konst.

S

SAal betydde fordom hela Huset/ men nu thet besta ock största Rumet i Huset. Jtal: Sala, hinc fiälla-Salur ∅. Huus bygd på Berg. vid. Cl. Scheffer Upsal. antiq.

Sarliga ant. Scand. vox. Germ. Sartlich ∅: teneriter. liufiga/ mykket spädt.

Sältra ∅. trä som man slår Bol med. antiqv. Knelkis stickil T.S. Knoträ/ idem.

Sämlig ∅. Höflig/ skikkelig/ sämd ∅. Höfligheet/ Sämja-Rjke ∅. it Rjke som styres fredsamt med goda Lager.

Sewelig ∅. fromm/ höflig/ Gudelig. så kalla Lapparna Saiwa alt thet som Heligt är/ Gr. σέβους, σέβασμα, hinc. fors. finnon. Taiwa. Sewe ∅. Fromheet/ stilhet/ vid. Eddam & Verel. Ind. Scand. Inde dictum putant Sewaberg uti Wermeland/ ock Saiovovari uti Lapland/ fördy Hedningarna hafwa haft sin Helgedom ther.

Sjd ∅. lång/ långwarig/ sida Hösten ∅. seent på Året. sida Qwellen provecta vespera. Sidwenja ∅. långwarig Wane

Sjla antiqv. ling. Scand. & Saxon. signif. separare särskillja. Hinc Tanais vocabatur a Scythis Sylin. ∅. Skildnaden/ emedan then Floden skilljer Asien från Europa. vid. Sames. pag. 419.

Skara ∅. Folkehoop: Germ. Schaar/ propriè acies bellatorum vel cuneus. hinc. Jtal. Scaramucciare. Gall. escharmoucher ∅. velitari, leve proclium committere In legg. Longobardor. Adone Viennens: Otrfrido &c. Signif. Häär/ Folkahoop Ital. Schiera, Galli Esqvriere.

Skutt ∅. collecta, Symbolum. hinc förskott.

Skide propr. klyfd = Weed al. the Skenor på hwilka Lapparna löpa.

Skumt/ skuma ∅. crepusculum, i Skumaskotene ∅. i Mörkningen. Thet skumas ∅. mörknar.

Skräfwä ∅. een Sqwalrare T.S. skräfwa ∅. nugari bladra/ swassa.

Skrå Skra ∅. Handverkares Stadgar efter hwilka the sig Inbyrdes förhålla. Hirdskra ∅. statuta aulica, Hof/ articular- GårdsRät. Skrasettia ∅. stella i Laag ock Ornjng.

Skorta ∅. fattas/ tryta. Holl. Scorten. Radskortur Rådlös. Lidskarti ∅. amputatio membri.

Skalder kallades the gamle Poëter hwilka uti Wjsor författade berömlige Mäns Gärnjngar. hinc Skald-qwädj ɔ. Skaldwjsor. Skaldspiller vel Skalda Spildr then som öfwergår andre i dicht Konsten/ sådan war Eivin som hafwer skrifwit Haleige Taal ɔ. seriem & recensionem Regum Halogensium vel Halogalandiæ.

Slarfwor antiqv. Larbar vel Töttrar ɔ. sönderrifne Kläder ock Klutar.

Sleker antiqv. Slägr ɔ. små falsk.

Slinka ɔ. följa långsamt efter.

Slögliga ɔ/ konsteliga/ affabre Ez. 41. 21. Slögd ɔ. konstigt Arbete.

Snatta ɔ. stjäla heemliga/ Suffurari

Snatt ɔ. hastigt/ Snodugt vel snudugt hasteliga. Snotr ɔ. kringur/ snabb. Snotr i mälj ɔ. Läppelät/ lingva promptus.

Spiald ɔ. Taal: Andspiol ɔ. tiltaal. Gudaspial ɔ. Gudz Taal ock Ord. Angl. Gospel ɔ. Evangelium vid. Marshal in Ulphila. Jun. Lexic. & Spelman.

Spicut forsan. idem qvöd Phœnicum & veterum Britannorum Spatha. Ital. Spada. Hispan. Espada. Chald. Sphud. Germ. Spitz. Holland. Spett. Isodorus a. ait Spatam fuisse gladium ancipitem.

Spräkker ɔ. Stubb/ torra Stielkar ock Strå.

Stakkar kallas i några Lands-Orter thet andre kalla Hwalmar. Angl. hwelmen = overhwelmen ut super.

Steelna ɔ. blifwa styf eller hård utaf Köld/ antiqv. stirna/ rigescere. T.S.

Stj ɔ. Tiugu/ it Tiog. The Göthar som ännu boo in Chersoneso Cimbrica wid Mocotin, under Præcopenser Tartarerna kallat Stega. test. Grotio in præfat. ad Procopium, Scaliger. Iosaph. Barbar: Busbeqv. Sames pag. 422.

Söna ant. Synja ɔ. förwägra. hinc sunnia ɔ. Hinder obstaculum Germ. Saumnis. Gall. Essoine ɔ. empeschement

Söria ɔ. Watn som är blandat med Sniö H.S.

T

TÅkas ɔ. napps/ kempa.

Tittor ɔ. Spenar. Ital. tetta. Gall. teton, Gr. τῆθος. mamma, papilla, uber. τῆθίζω sugo, luceo, τῆθιον mamilla.

Tiald/ Tiäl/ Tält ɔ. Taak/ Skiul/ Hytta a Tialda ɔ. tegere. Tiold T.S.

Tima ɔ. henda hinc tjmande Saker ɔ. owiße Saker.

Tign ɔ. Herlighet/ Majestet. in hist: S. Olai p. 188. Tignar-Nafn H.S. dignitas. hinc Thignar ɔ. een stoor Herre/ vid. Spelmanni Lexic. in voce Drengthes. Tigna ɔ. fågna/ hedra H. S. Tigni Madur anseelig Man. Tignar Klåde ɔ. regia vestis. Singular. Thegan eller Thegn ɔ. minister, Iudex qui post Comitem primus est, in Glossar vett. vocatur Tunginus. Thingare ɔ. manumittere vel donare, vid. Otfrid. vers. Evang. L. 1. C. 1. & leg. Anglo-Saxon.

Tioft ant. Scand. ɔ. Engmark som är bewuxen med Snarr och Rjs.

To ɔ. litet Jordstykke framman i Bergen som är grönt ock slät T.S

Tiod ɔ. Folk/ Otiod ɔ. skadeligt Sälskap T.S.

Tindra ɔ. Scintillas emitttere, sprida Gnister ifrån sig/ antiqv. dix. Sindra/ ut H.S. hinc Sinder & German an zunden.

Troting ɔ. Gökklare/ Ioculator ut in legg. Longabard. Burchard & Ivo in decretalib.
Trippa Ital. Tripelare, at gå nätta ock små Steeg/ ut equi Subsultim gradientes.
Trög ant. tregur/. traudur ɔ. motwillig.
Tråka ɔ. stråfwa/ gå fram med Möda. Ital. tracciare ɔ sequitare le pedate. Vett.. dix. Tradka/ vid. Gretla. C. 30.
Träsel rectius quam Dreßel ɔ. stoor Skatt 2. Reg 18. 15. Gall. thresor. Angl. threasure
Trefwa ɔ. palpare, famla efter Es. 59.10. Ital. trovare, Gall. trouver. ɔ. reperire.
Toga ɔ. draga til sig. Gretla toka/ extendere, dilatare.
Tulta ɔ. lJten Flikka. Syriac Talita. ɔ. puella. Græc. Θήλυ fœmella.
Tykke ɔ. otocke T.S. ɔ Styggelse. otockeligh detestabile.
Törna vel Torna ɔ. slussa Tornare In legg. Longobard. est reverti. Gall. retourner. vid. Landulfum Sag. Theophil. Simocat. l. 2. Vrbicium in tact. Cap.

U

UHRmag/ ugurmaga/ owirmåga ɔ. impuber. a magn ɔ.Kraft/ Förmågo. Magande Mader Leg Wesg. magnas Ol. T. S. incrementa capere vel a maga ɔ. adserere, acqvirere, ut Vhrmaga vel owirmaga sit oför til at försörja sig sielf.
Vhrskyrd ɔ. Swar uppå een framstält Fråga eller Begjæran. Vrskurd idem, vel Doom.
Vtråda vel utgiäta ɔ. förklara/ giða uppå Iud. 14. v. 13.

W

WAN ɔ. Håån ock Skott. hinc Wanwyrda ɔ. förakta. Ital. Vania ɔ. Stropha, falsa accusatio Lat. Vanus. Vanitas. Wanföör ɔ. Swaag. Wantrösta Syr. 10. 32.
Waan vel Wån ɔ. Hopp. hinc Vana Dis ɔ. Dea Spei. Verel: Ind. Scand. Wanas ɔ. hoppas.
Wandlega ɔ. accuratè. Gretl. owanlega ɔ. oförmodeliga. T.S.
Wakker ɔ. däglig frjsh. Ital. vaggio, Angl. Waggish.
Wapnskifte ɔ. Strid = Kamp. Wapnhäfr ɔ. dugelig i Strjd. Wapnfirmer ɔ. Stridbar.
Wasker ɔ. stark. Strenuus Wasklekur ɔ. styrkia. Wasker i Wapmun ɔ taper i Strid.
Watmal ɔ. yllet ock gemeent Klåde; Så kallades Hartmannus Grundbach, förty han befalte Ordens Bröderna i Pryßen bära så ringa Drägt. vid. Joach. Vadian. in not. ad. Notberti Abbat. monument. Watspenda ɔ. Donatio vestium. Watseck ɔ. thet man förwarar Kläder utj
Wädia ɔ. appellare. Ital. guadiare, gvadaniare. hinc. vadium, vadium Wadh ɔ. appellation. Waadfesta ɔ. spondere de iudicio.
Wändas ɔ. ängslas. Wända Nöd och Plåga/ samt then sorg som ther af kommer. Wand-rad ɔ. faarlig Saak.
Wäya ɔ. Wyrda/ Hedra/ Frukta. Wägsel ɔ. veneratio vel Wegur a We ɔ. sacra pax.
Wj ɔ. helig. Wya ɔ. consecrare. Wisur/ Wiglur ɔ. Spåman vater.
Wita ɔ. Jaka/ stadfästa. Wites-Ord/ ɔ. sanferdigt samtycke. förwita.
Witter ɔ. Klook = Förständig.
Wiger/ propr. then som är åldrig noog til at draga i Krjg. Wig ɔ. Strjd. Wega ɔ. strida Wig-woller ɔ. Strjdzplatz
Wjg ɔ. snäll/ beqwäm til it ock annat/ Wjgna wäl ɔ. lykkas wäl:

Wite ɔ. böte/ mulcta Angl. giltwithe ɔ. emenda pro transgressionē. nam gilt est reatus & wite Saxonib: vett. est mulcta. vid. Somner. glossar.

Wita eller **Weita** ɔ. bewara/ hielpa/ redda T.S. hinc witar vel wetar ɔ. Wakttoorn/ Bååk: pyra in usum navigantium & custodiam regionum erectæ. Theraf menar man Danmark wara kallad Wettalaheed/ fördy många Fyyrbååk wore ther upsatte.

Wola ɔ. Stiäla: leg. Wisigoth. involare ɔ. furari. Gall. voleur ɔ. Röfware. hinc fors. Wold. Lindenbrog:

Y

YDras vel **Jdras** ɔ. ångra/ förtryta. al. Ådra. hinc Ådra-ord ɔ. förtwiflat Taal.

Yggi vel **yggur** ɔ. klook/ försiktig. Thetta war it af Odins tilNampn/ ther före är ock Swerige kallat Yggursö/ vel ut Latini Scrib. Ogygia. Ab Yggi fors. est Hyggelig.

Ynnest antiqv. Ynde. Gautr. S. c. 12. behag/ amor, gratia ynnligast ɔ. teckeligast.

Ymbn ɔ. mykkenheet/ tilwäxt/ förkofring. ymbna ɔ. föccundare, göra fruktbar.

Ymsom ɔ. reciproce. antiqv. ymstr/ interdum, til ymsra Landa/ in varias terras.

Yppa sig/ betyder nu tee sig fram/ röja sig/ men elliest betyder thet stella sig yppare ock förnämre än andre/ vel alios antecellere. vid. 2. Chron. 12. v. 23.

Ö

ÖDe ɔ. prædium, alodium: ut legg. Longobard. Gall. aleu. Allodium autem dicitur hæreditas, quam quis pro arbitrio suo dividere aut donare possit. Gloss. Vet. Cujacius dici putat quasi sine lode, adeo ut possessor ejus nemini sit Leodes vel Subditus. Hinc Leodus ɔ. subditus. Germ. Leute ɔ. homines servi, &c. nos Vnglyde.

Öde in legg: Lat. c. 5. tit. 147. vocatur mansus vel ager dominicatus, unde nullum tributum ad fiscum dominum redit. Vid. Secret. Hadorf in legg. Dal. & Hels

II Register

Och Förklaring öfwer några fremmade Nampn som finnes uti thenna Boken/ öfwer hwilka man kan läsa een widlöftigare Uttydning uti Apollodoro, Pausania, Ariano, Diod. Siculo, Gyraldo, Arngrimo, Edda, Natale Com: Vicentio Cartar: Car: Stephani Lexico, Fortunio Liceto de antiq. gemmar: Schemat. Ludovic. Vivis Commentar. in Augustin. de C.D. Bocharti Canaan &c. Men ingen må undra at sådan Uttydning är ganska åtskillig/ ty af Hedniske Poeters Skrifter är så swårt at uthemta herom någon sanferdig Mening/ som thet i Mörkret är swårt at kenna och åtskillja Fergor.

A

Atlas eller **Atle** ock **Atin**, sägs af någre wara Odin eller Apollo hyperboreus, mycket förfaren uti Stierne Konsten/ therföre sades han ock bära Himmelen på sina Skuldror. Hans Döttrar kallades Atlantides, hwilket Nampn är gifwit the siu Stiernorna in dorso tauri. Af Atle hafwer Atlantica fåt Nampn/ om hwilken Plato mycket skrifwer Tom. III. pag. 24. 25. 114 sq. men Cl. Ol. Rudb mera.

Ætites är een Steen som Örnen legger uti sit Neste; Och sägs afwärja Förgift. Vid. Plin. & Dioscorid.

Æneas war een Trojan, hwilken när Staden Troja blef inkrektad ock stucken i bran af Grækerne, lemnade all sin Egendom ock baar allenast sin gamla Fader Anchisen ut tädan. Vid. Virgil. Æneid.

Alcyone hade een Man benämnd Ceyx hwilken drunknade/ hwar öfwer hon så sörgde at Gudarna hafwa (efter Poetisk Dicht) förwandlat henne uti een Fogel som altjd wistas i Haafwet. Vid. Ovid. metamorph.

America kallas then Fierde Deel af Werldene/ som först är upfunnen ock besegrad af Vesputio Columbo Anno 1492/ men sedan bettere uppteckt af Americo Anno 1501.

Amalthea kallades thet Diur som upfostrade Jovem, och blef therföre til tacksamheet upsat iblant Stiernorna och thes Hoorn upfylte med allahanda Ymnogheet Vid. Ovid. l. 5. fastor. Erasm. Chiliad. 1. adag. centur. 6.

Amphitrite kallas af Poeterne Neptuni Hustru/ betecknandes med HONOM then Luft som öfwertercker hela Hafwet/ och med HENNE alt thet Watnet som är uti och omkring Jorden, ab ἄμφι & τριβειν nam aqva circumdat Orbem ut annulus. Chald. Par.

Apollo kallas Solen/ och menas wara samma Nampn som Thubal. Baal, Baldur. Palmyräni kallade Solen Aglibel, thet är/ then trinne Herren vid. Cicer. l. 3 de natura Deor: Gyrald. lib. 14. c. 10.

Æsculapius sades wara Gud för Läkedom/ thet är/ en stoorMestare i then Konsten/ ehuruwäl han i Arcadia wjste ringa Proof. ut Evermer: Hans Söner woro Macaon och Podalirius, berömmelige Läkiare uti thet Trojanska Krjget.

Adon, Adonis war Regent uti Phoenicien, kallades elliest Jtajus och Gygras, blef för sin Däglighet skul elskad af Venere. Ovid. l. 10. metam. Bochart. Can. p. 818.

Alecto kallades een utaf Helfwetes Furier, hwilka woro Acherontis Döttrar: Hennes Namn betyder orolig ock een som ingen Hwjla hafwer; Men egentliga beteckna både thenna ock the andra Furier it Ängsligt Samwete/ Vid Ciceron: Orat. pro Roscio Amerino. Euripid. in tragœd. de Oreste. Virgil. lib. 1. Aeneid:

Architas war een Philosophus utaf Pythagoræska Secten ock Herre uti Tarento, tapper/ lärd/ ock Konstrjk. vid. Agell. lib. 10. C. 12.

Æolus war Jowis ock Acestis Son/ sägs hafwa warit een Gud eller Konung för Wädret efter han underwjste Menniskiorna om Wäderleken/ samt huru the som segla skola ther efter lämpa sig. Lege si lubet Homeri lib. 10. Odyss. Diodor. Sicul l. 5. Strabo lib. 1.

Apelles war een Namnkunnig Målare uti Alexandri Magni Tjd/ om hwilkens Konst-Stycken Plinius mykkt skrifwer lib. 33. C. 10.

Aurora, thet är Morgonrodan/ sägs wara Apollos ock Vestæ eller Cybeles, thet är/ Solens ock Jordens Dotter.

Achelous war Hafwetz ock Jordens (eller Neptuni ock Vestæ Son) Hwilken sedan han war af Hercule öfwerwunnen/ förwandlades i een Flood/ hafwandes sit Vtlopp af Berget Artolien vid. Strab. l. 10 Geograph: Achelous betyder ferskt Watn som är i Kellor/ Bekkar/ Siögar &c. som the Grekiske Scribenter ock Agesilaus säya/ diktandes at Oceanus toog sin Söster Tethyn til Hustru/ ock aflade många Barn med henne/ men iblant them war Achelous then äldste; Hwar med beteknas/ som sagt är/ intet annat än friskt Watn. test. Ephoso antiqv. histor. & Poeta Aristophane in Comœd. dict. Cocalus.

Ambra gifwer een skön Lukt ifrån sig ock sägs af Poeterna wara ther af kommit/ at när Phaeton blef straffad af sin Fader Phoëbo, fördy han så illa körde hans Wagn Hafwa hans Söstrar mykkt gråtit öfwer hans Olycka/ ock thetas Tårar äre förwandlade i it Trä som bäär Electrum eller Ambra.

Ajax war Telamons Son ock een af the Förnämste Grækiske Hieltar som belägrade Trojam.

Archimedes war een stoor Mestare uti Mathesi, som genom allahanda sina Konster förswarade Staden Syracusas. vid. Plutarch. in Marcello.

Aristæus sägs hafwa warit Phœbi ock Cyrenes Son/ ock then som alraförst hafwer funnit Honung. vid. Virgil. l. 2. Georg. Nonnus lib. 30. de Baccho.

Æther är then öfwerste Deel utaf Himmelen/ bestående utaf Eeld.

Amphion ock Zethus wore Jowis ock Antropæ Sönnar/ men af oljka Sinne/ ty Zethus war begifwen på Jagt/ men Amphion til Speel ock Music.

Astarte eller Astaroth betyder Månan/ then Sidonierne tilbodo ock kallas ö Βαάλ af LXX. Interpp. ut Tob. 1. v. 5. dyrkades under it Beläte som war ljkt een Ko/ dy kallas Månan Siderum Regina bicornis. Horat. äfwen så dyrkades Venus Paphia eller Venus Urania, som ock förmenas wara Månan vid: Lohenst. in Sophon. p. 107.

Aganippe war fordom een Ort uti Bæotia som war Helgad åt Musas, thet är/ utwald til een Schola eller Academia för Studerande; Men Callimachus säger at thet war then Kellan utaf hwilken Floden Permessus hade sit ursprung.

Alpes äre höga Berg/ hwilka äfwen som Murar kringherfwa Italien ock hafwa på wenstra Sidan thet Tyrherniska/ på högra thet Ioniska Hafwet/ warandes elliest mykkt obeqwäme til at resa öfwer/ vid. Herodian. l. 8, & not. Sylburg. in eod.

Argus war een Man som sägs hafwa haft hundrade ögon/ war sat til at wakta Admeti

Boskap/ men Mercurius söfde honom så at han igenlykte alla sina ögon/ medan Hercules borttog samma Boskap.

Acessus hafwer varit een laat Roderknekt eller Båtzman som nämpnes af Virgilio.

Anticyra är een öö wid Sinum Maleacum, hwarest herlig ock mykken Helleborus eller Prusterot växer.

Abron war een Kräs-mage/ som intet tänkte på annat än lefwa wäl/ vid Chiliad. Erasm. Centur. 9.

Amiantus eller λίθος ἀσβέστινος kallades af Romarne linum vivum, Plin. l. 19 C. 1. vid. Porcacchi nel funerali antichi alla Tavola 2. p. 14.

Asia minor består utaf fyra Delar/ neml. Phrygia, Lybia, Mysia, Caria.

Æquinoctialen är een Linea, hwilken man hafwer uptänt på Himlagloben/ hwarest Solen gör Dagjämbning/ eller Dag ock Natt ljka lång.

Aden är een stoor ock Förnäm Handelstad uti Ost-Indien vid. Heurny Arc. Noæ & Orb. Imperant. nec. non Itinerar. Inhofij &c.

Apion eller **Apion** war een mykket lärd Hedning ock så berömd at han kallades Cymbalum Mundi

Andros är een öö uti Ægæiska Hafwet/ som elliest kallas fons Phœbi, vid. Plin. lib. 31. Cap. 2. **Ægipan**, war Iovis Broder/ kallas ock Ægyaleus eller Æggier boandes uti Pelleponeso i Sycyon intet långt ifrån Isthmo.

Ætna är it Berg uti Sicilien som stedse brenner; Hwilket the Græskiske Skalder säya theraf komma at Iupiter begrof Enceladum lefwandes under samma Berg/ hwaröfwer han harmas ock therföre altjd sprutar Eld ock Låga uhr Munnen; Men Berget tykkes hafwa fåt Nampn af Phœnicerne, ty Ætuna betyder i theras Språk een brinnande Vgn.

B

Baal betyder Solen/ hwilken alla österlänningar tilbodo/ men Solenes förnämste Beläte stood på thet Berget Phegor, förthenskul kallades thet Baal Peor eller Baal Phegor; Ehuruwäl Seldenus (de Dijs Syris c. 5.) menar at Baal Peor war then samme som Iupiter Stygius, tagandes sig anledning af Ps. 106. v. 20. Baal kallas ock Chemoz Ier 48 v. 7. & 23. Thet är Blindhet/ menas ock wara then samma som Ammoniternas Moloch, til honom giordes Offer/ understundom af lefwandes Menniskior understundom af hwjta Hestar.

Bacchus kallas utaf Poeterne Gud för Wjn/ sägs wara född uti Elden för then Hetan skul som Wjnet med sig hafwer/ förthenskul ock Poeten Thespius kallar thet αἰθρα φλόγον ock Orpheus πυρόπορον. Ovidius Ignigenam. Bacchus kallas ock Huez eller Huz, så at hans rätta Nampn förmenas wara Barchuz som skulle han varit Chams Soneson. Hans Sälskap war Silenus, Pan, Satyri, Cobali, Bacchides, thet är Drykkenskaps föllje är dåraktigheet Wrede/ Bitterheet/ Otuckt &c.

Barem är een öö belägen in Sinu Persio, hwarest the beste Perlor hemtas up af Hafsbotten.

Barillia är een Ört som wexer uti Spanien ock brukas mykket uti Glaasbruken til at giöra falskt Chrystal med.

Bantam eller Bandan kallas the Öjar som liggia närmast Moluccas ock äre the trenne Bandan, Mire, Gunvape. vid. Garsias d'Ortos.

Bias war Herre uti Pyrene ock elliest een lärd Man räknad iblant the siu Wjse/ som föraktade

alla Werldzlige Ägodelar vid. Plutarch. Cicer. Valer. Max. l. 7, C. 2. Seneca de tranqv: anim l. 2. C. 5.

Bellerophon war Glauci Son/ om honom säya Grækerne thet samma som sägs om Ioseph, at när Stenobæa Prætets Hustru Konungens i Argivo, anmodade honom om Otuckt/ flydde han ifrån henne.

Bellona kallas ock Enyon, sägs af Poeterne wara Martis Syster ock Gudinna för Krjg; Om henne säger Virgil. lib. 8 Æneid. Sangvineo seqvitur Bellona flagello.

Böötes är een stoor Stierna som kallas arctophylax, hafwandes sit Rum näst in til Ursam Majorem, Plin l. 2. C. 41,

Brasilia är it stoort Land först upfunnt af Magellano Anno 1522.

Briareus war een åbäkelig Rjse/ then Poeterne dikta hafwa warit Himmels ock Jordens Son/ hafwandes hundrade Händer/ hwilken efter Thetis begäran steeg up i Himmelen ock help Iupiter när the andre Gudar wille föra Krjg emot honom. Homer. l. 1. Iliad

Bucephalus kallades then Hest hwilken Alexander Magnus så högt skattade/ at han ey allenast helst reed honom uti Feltslagen/ utan bygde och een Stad til hans Åminnelse/ kallandes then samma Bucephala. vid. Plutarch. Curtius, Arrianus & Plin. lib. 6. C. 20. lib. 8. C. 42.

C

CAto Major war een förnäm/ lärd ock alfvarsam Romare, om hwilken mykket warder skrefwit. Een annan war then som kallades Cato Uticensis.

Calis-Malis ligger i Spanien på wänstra Handen när man går åt Estreco de Gibraltar.

Callitrichon är een Ört som sägs göra Håret knorlot.

Canariæ eller the Canariske Öjar sägs wara upfundne af een Spansk Adelsman benembd Alphonso Andalusio, iblant them är Madera then Förnämsta.

Carthagena är then besta Hampn uti Mari mediterraneo, hwilken Don d'Andria högt berömde.

Cassagale kallas elliest Quinsayr een Stad hwilken Marcus Paulus Venetus säger wara then största i hela Werlden/ ty han är 100 Italienska Mjl i sin omwjd/ hafwer 12000 Bryggor utaf skön Steen/ ock är bygd på Hafwet äfwen som Venedig, warandes nu under then Tartariske Chams Wälde ock Herredöme. vid. Paul. Venet. lib de reg. Orient. Cap. 64.

Cassiopeja war Cephei Gemål/ Konungens i Æthiopien, blef af sin Frende Perseo [som Poeter skrifwa] uptagen i Himmelen/ ock satt in via lactea; emellan Cepheum ock Andromadam, beständes af 10 Stiernor.

Caucasus är it ganska högt och lång-strekt Berg/ ock är såsom een Grentzeskildnad emellan Scythien ock Indien. Thet är fördeelt uti åtskilliga smärre Berg/ iblant hwilka Imaus är it Nampnkunnigt/ vid. Plin. l. 6. c. 17. Ptolomæus tab. 9. Asiæ.

Calisto, Arctos eller Ursa Major. diktas hafwa warit Lycaonis Dotter/ hwilken/ fördy Jupiter lägrade henne/ blef af Junone förwanlad [sic] i een Biörninna/ men Jupiter hafwer sedan förwandlad [sic] henne ock hennes Son uti Stiernor ock uppsat them på Himmelen vid. Farnabius in Onomast:

Cepheus war Cassiopejæ Man/ Andromedæ Fader/ som med thenna sin Hustru ock Dotter blef uppsat iblant Stiernorna; består af 19. St. vid, Hygin. de sign. cœlestib.

Chaos kallades fordom Cohum (teste Festo] forsan a tohu vel bohu, inde inchoo vel inchoho. vid. Spizel. de re litterar. Sinens. p. 184.

Charon kallas af Poeterne een Färjeman som förde Siälarna til Helfwetet öfwer then Siön Styx; Hans Afmålning kan man läsa Virgil. Æneid. lib. 6.

Castalis war een Kella uti thet Berget Parnasso, af hwilken ho som drack sades blifwa wjs ock snäl/ war belägen i thet Landskapet Phocide ock hade sit Nampn af een Jungfru Castalia, hwilken flydde unnan för Apollo ock förwandlades i een Kella.

Cyclopes wore it slags Folk uti Sicilien boandes wid thet Berget Gibel. som hade allenast it stoort öga mit i Pannan; Af thet Slektet war Polyphemus, vid. Homer. & Virgil. l. 3. & 8. Æneid.

Cicero eller Tullius war een lärd ock wältalig Man/ som för sin Dygd skul blef Borgmästare i Rom, men sedan ömkeligen ihjelslagen vid. Plutarch.

Charybdis war (som Poeterna säya] een behändig Rofferska/ hwilken staal bort Herculis Åror &c. ock blef therföre utaf Jupiter slagen med Dunder ock Liung-Eld/ hwar igenom hon förwandlades uti een Klippa i thet Siciliska Hafwet/ som för the seglande war mykkt faarlig/ kallas nu Garofaro vid. Ovid. l. 14 metamorph. Virgil. l. 3. Æneid. Senec. l. 2. Epist. 80. Thetta Nampn sägs ock wara tagit af Phœniciska Språket/ ty Char-obdam är foramen perditionis, een Kula i hwilken man kan förgåås.

Cœlus Gr. οὐρανός sägs hafwa warit een Konung/ then ther fljtigt betraktade Himmelens beskaffenheet/ ock boodde i Mauritanien wid store Hafwet, Hwarfö[r] Himmelen är efter hans Nampn kallat Cœlum: Hans Söner hafwa warit Atlas, Saturnus, Titanes [Thet är Hyperion ock Japetus &c.] Gassend. in vita Tychon. Brah, Diodor. Sicul. l. 3.

Cupido sägs wara Veneris Son/ hwilken Poeterne uti sine Skrifter widlöftigt afmåla/ men betyder intet annat än then naturliga begärelsen som Menniskiorna hafwa til then the elska.

Cuma war een Ort ther een af Sybillerne eller the wjsa Spåqwinnorna fordom wistades.

Cybele kallades ock Magna Dea, Deorum Mater, Dea Phrygia. Jdæa, Dindymene, Pylene, Pessinuntis &c. Betyder intet annat än Jorden/ then Hedningar wiste wara allas Moder/ som alting uti sit Skööt lifnar ock wedergwekker. vid. Homer. Eustath Arnob. l. 5.

D

DÆdalus war een konstig Mestare som gjorde många undersamma Ting; Jblant annat (1) Then Labyrinth eller Kröke-stig i Creta, utu hwilken ingen kunde utreda sig/ med mindre Konung Minois Dotter Ariadne med it Snöre leedsagade honom (2) Wingar åt sig ock sin Son Icarum, på thet the måtte kunna flyga ifrån Creta, hwarest the hölles Fångne vid, Ovid. Metamorph lib. 8. Lud. Vivis Comm. in lib 18. de C. D. C. 12. I Billii annot. ad orat. 34. Nazian.

Deja eller Djsa är Jorden. vid. Cl. Rudbeck. Atl.

Darius war then sidste Monark uti Persien, tree Resor öfwerwunnen af Alexandro, ock omsider ihjelslagen af een sin Vndersåte. Vid. Curt.

Democritus ock Heraclitus woro twenne Philosophi, af hwilke thenne senare begreet altjd Menniskiornas Elende/ then andra beloog theras Dårskap. vid. Parker. disput. sägs hafwa lefwat Anno M. 3482. ock war een Atheist.

Diana betyder Månen.

Dictynna äfwen så.

Diana Kyrkia war uti Epheso anlagd af een Mestare som heet Ctesiphon, men Bygningen påstod 220 Åår. vid. Plin. lib 16. C. 2.

Dodona är een litten Stad uti Epiro, hwarest fordom it Hedniskt Oraculum eller Afguda Swar hördes.

Donaw (som jämwäl kallas Ister) Danubius hafwer sit Vtlop af thet Berget Arnoba i Tyskland/ ock icke af the Pyrenæiske Bergen som Aristoteles hafwer meent. Mendoz. Viridar. Lib. 5. problem. 34.

Dryades kallades af Hedningarna Skogs-Gudinnor eller Skogs-Råå/ hwar om många Christne ännu hafwa een widskepelig Jnbilning,

E

Ebro är een Flood uti Spanien som sägs hafwa fåt sit Nampn ther af at många Strömar falla uti honom/ dy hafwa Spanjerne thetta Ordspråk Me llamo Ebro porqve de todas aqvas bevo, men andre mena Ebro wara een Rivier uti Thracien, som nu kallas Mariza.

Edda betyder een Moder ock så kallas Jordan förty hon är alles Moder. The gamble Skalder hafwa sagt at Edda war Atins Konu/ emedan Hafwet ock Jordan äre af Gudj sammanparade. Ední sägs på Lapska betyda både Jordan ock een Moder. Elliest hafwa the gamle Skalder kallat sin Mythologi eller Fablernas Förklaring Edda. vid. Stiernhielm & Petr. Resen: in noviss. edit Eddæ.

Empedocles war een Philosoph ock Poet född uti Sicilien, som hafwer uti Græskiske Verser beskrefwet många Tings Natur ock Egenskap;

Epicurus war een Philosoph som hafwer skrefwet om många Tings Natur/ ock lärdt at een Menniskia skal ingen Sorg ock Bedröfwelse akta. vid. Tertull. Apolog. & Gassend.

Enyon är then samma som Bellona, Martis Syster/ Gudinna för Krjg.

Endymion war een Lätting som sägs hafwa sufwit i många Åår vid. Erasm. Adagia, Centur. 9. War Jsidis Bolare/ hwar med beteknas at Sömpnen är Nattens Wän.

Eridanus är een Flood som nu kallas Po, löpandes omkring hela Lombardien; Andre mena at thet är Raddun som löper förbj Dantzig.

Erichthonius war Vulcani ock Minervæ Son/ sades wara half Man ock half Orm/ therföre begynte han låta åka sig utj Wagn på thet ingen skulle see then nedre Delen af Kroppen.

Erebus ο. Mörker; Med thet Ordet hafwa Poeterne beteknat then diupaste Afgrunden eller sielfwa Helwetet:

Euripus, efter Pomponj Melæ berättelse/ är it Sund emellan Negropont ock Alide, hwilket siu gånger hwar Dag ock siu gånger hwar Natt lop åter ock fram. Pomp. L. 2. c. 7. Men Plinius, Seneca, Livius, Strabo berättat annorlunda.

Euphrates eller Phrat är een utaf the fyra Hufwudströmar som flyta uhr Eden ock löper igenom Mesopotamien ock Babylon

Europa kallas then eena Deel af Werlden ock menas äfwen som många andra Länder hafwa fåt sit Nampn af Phœnicerne, som foro alstädes kring/ ty i theras Språk kallades thet Urappa efter Folket hafwa hwjtare Ansikten än uti Asia ock Africa.

F

FAunus är thet samma som Pan (betyder i Ebr. Språket then som af Häpenheet blifwer förbjstrad) kallas ock Phan, Fun, som menas wara thet samma som Fanen vid. Lexic. Iun. in Ulphil & Marshell. Lexic.

Flavius af Melphis [af androm kallad Johannes Coja da Malfi] war een Neapolitan som sägs hafwa upfunnit Compassen ock thes Bruuk/ Anno C. 1300. men Cardanus lib. 7. de Subtilit säger at Albertus Magnus långt tilförene hade funnit thet. Andre berättat at Paulus Venetus hafwer Anno 1260. lärt then Konsten af Chineserne vid. Gilbert. de magneti l. 1. C.1.

Furier wore rasande Gudinnor eller Spöken ifrån Helfwetet/ ock kallades Alecto, Megæra, Tysiphone.

G

Galacte vel Galate, Af hwilken Galli sägs hafwa sin Herkomst. Galaxia kallas then stoora Kretzen på Himmelen som är upfylt med otaliga många Stiernor hwilke här warda kallade Galactis Runor efter Poetisk Frjheet.

Ganymedes sägs wara Jovis Munskenk; Orsaken til hans Namn kan man läsa in Convivio Xenophontis;

Ganges eller Pison hafwer sit Vtlopp af thet Berget Tauro uti Scythien ock flyter igenom Ost-Indien warandes ganska stoor ock diup.

Glaucus war Sisyphe Son/ een god Siöman.

H

HArpyiæ sades wara Neptuni Döttrar/ men andre säya the woro Phinei Konungens Döttrar i Poenonia/ hwilke stule ifrån sin blinde Fader all hans Egendom; Ock Theras Namn war Ællo, Ocypete ock Cœlene. Theras rätta egenskap hafwer Virgilius beskrefwit lib. 3. Æneid. vid. Nicol. Sicul: de Tudeschis Ronzard in hymno de Calais & Zethes. Alle Poeter kalla them Harpyer som intet kunna lefwa med mindre the upåta andre.

Halirothus war Neptuni Son ock blef dräpen af Marte, fördy han hade kränkt hans Dotter Alcippem.

Hercules sägs hafwa warit een stridsam ock een klook Man/ then ther hade särdeles Kunskap om Himmels Lopp/ dy dikta Poeterne at han hafwer hulptit Atlantem bära Himmelen/ emedan han tilljka med honom eller näst efter honom lärde Menniskiorna förstå Stiernornas Lopp ock Tida Räkningen/ Clem. Alex. Ther hafwa warit åtskillige Hieltar som kallades Hercules som Cicero betygar l. 5. de natur. Deor. Rhodigin: lib. 6. antiqv. Lection. Arnobius lib. 4. säger ther hafwa warit 6. Hercules. Varro hafwer upreknat 44. Men then berömligste blant alle hafwer warit Hercules Hyperboreus, om honom talar Pindarus in Ode Nemæa. vid. Cl: Rudb. in Atlant.

Hecuba war Konung Priami Gemål ock Drottning uti Troja, som utaf Ålder ock Sorg blef mykkt styg ock Heslig.

Hesperus Aftonstiernan/ diktas wara Cephali ock Auroræ Son.

Hippolytus war född af Theseo ock Hippolyta som war Amazonernas Drottning/ ock tå han blef söndertrampad af sine Hestar/ hafwer Æsculapius genom sin Läkekonst skaffat honom Lj och Hälsa igen. vid. Senec. & Euripid. tragoed de eodem.

Hippocrene war een Kella uti Bæotia, ock sammastädes war Aganippe, Oedipodia, Psamate, Dirce, Epigranea, Arethusa. Gargaphie. Vid. Plin. l. 4, C. 7. Sam. Bocchart. Canaan l: 1. pag. 462 Sq.

Horizon, är it Grækiskt Ord ock betyder så stoor Deel af Himmelen som wj på hwart ock it Rum kunna see öfwer oß. På een Globo äro theße Sex stoora Circlar uptänkte Æqvator, Zodiacus, Meridianus, Horizon, twenne Colurj.

Hyades (a Græc voce ὕω ο: pluo) äre 5. Andre säya siu Stiernor sittianandes i Pannan på thet Himmelsteknet Tiuren/ men allenast een stoor benämd Lampadia kan synas/ the andre äre små wid. Ovid. lib. 5. fastor. Cicer. l. 2. de natur. Deor.

J

Janus een Afgud then Hedningarna tilbodo wid hwart ock it Tings begynnelse; menas af somblige wara Noah, af androm wara Javan, ut Janus dicatur qv. Iavanus. Ios. Med.

Jason war Æsonis Son ock förde bort then store Skatten från Colchis.

Java eller Jaffa är een Handelstad uti Syrien, förmenas wara Ioppe ock sägs af Plinio wara then äldsta Staden.

Jopas war een utaf Didonis Giljare/ een snäll Pöet ock Speelman. Vid, Virgil.

Jo eller Juno kallas ock Semele war Inachi Dotter Konungens i Græcia, then Phœnicerne röfwade ifrån honom; &c.

Jupiter kallas ock Xanthus war Saturni ock Rheæ Son/ men Modren/ warandes rädd at Fadren skulle upswällja honom ljka som sina andra Barn/ lät upfostra honom hemliga af twenne Gudinnor på then Öön Creta, sedan flydde han bort til Berget Ioa. Blef omsider Konung i Creta ock tog sin egen Syster Iuno til Ekta. vid. Edd. & alios, in primis Cl. Rudb. Atlant.

Jris sägs af Poeterne wara Thaumantis Dotter/ så kallad för hennes undersamma Skönheet skul. Thaumantes a: ἀπὸ τοῦ θαύμαςτος ab admiratione. Garcæus doct. de meteor. Plato in Theoeteto. Aristot. l. 3. meteor. Cap. 4.

L

LAtona war Titans ock Cææ Dotter/ hwilken bolade med Iupiter på then Öön Delos, hwar öfwer Iuno blef förtörnad ock retade then Ormen Python emoot henne. Elliest förstas med Latone Jordan/ med Iuno Luften/ med Apollo Solen/ med Diana Månan/ med Python Kiärr ock sumpige Orter wid. Natal. Comit, dy kallas Apollo Iovis ock Latonæ Son/ thet är Solen är Himmels ock Jordanes Alster/ efter Hedna Skaldernas Dicht.

Leander war een Græc. född uti Abida, som ligger bredewid Hellespontum, älskade Hero hwilken bodde uti Sestos, men i dy han eengång wille simma til henne/ drunknade han wid. Homer. & Ovid.

Leucippus war Zenonis Discipel ock een utaf Epicuri Mestare/ lärandes then Wilfarelsen at här äre åtskillige Werldar skapade &c. vid. Diogen Laertius Lib. 9. de vita & doct. Leucippi.

Leucothea betyder så mykket som een hwjt Gudinna/ ock kallas elliest Ino, om hwilken Ovidius skrifwer lib. 4. Metamorphos.

Lupercalia war een Fest som Romarne hölle med allahanda styggelig Leek ock Dåraspeel. vid. Plutarch. in vita Cæsaris & Anton. Virgil. lib. 8. Æneid.

Lynceus sägs hafwa varit een utaf Argonautis som gjorde föllje med Iason, hafwandes skarpare Syn/ än alle andre Menniskior; Valer Flaccus lib 1. Argonaut. Apollon. l. 1. Plin. l. 2 Cap. 12.

M

MARS war Iovis ock Junonis Son/ eller som Ovidius diktat/ Iunonis Son allena/ then hon hafwer aflat ther af at hon rörde wjd it Blomster på then Oleniske Engen. Mars kallas ock Mavors qs. magna vertens, efter Krjg förorsaker stoor Ändring ock Förstöring vid. Gyrald. l. 10. histor. Deor. Nat. Vincent. Cartari in imagin: Deorum.

Mausoli Graaf blef af hans Drotning Artemisia så kosteliga bygd ock tillagad at then samma räknas iblant the siu Werldenes underwerk. Bygmästarne woro Scopas, Briaxes, Thimoteus; Leochares vid. Plin. l. 16. C. 5. Gell. l. 2 c. 18. Herodot lib. 7.

Manes war een Kättare som utspridde många Wilfarelser Anno Chr. 280 ock iblant andra thenna/ at ther äre twenne Gudar een god ock een ond.

Melicertes war Inonis Son ock blef tilljka med sin Moder dränkt/ han warder elliest kallad Palæmon ock hans Moder Leucothea vid. Ovid. l. 4 Metamorphos.

Memphis är een stoor Stad uti Ægypten som nu kallas Cairo.

Medæa hafwer varit een snäll Qwinna uti Läkekonsten/ kunnandes giöra både ondt ock godt. Ovid. l. 7. Metamorphos. Stobæus orat. 117.

Mercurius eller Mercar, om honom lääs Diodor Sicul. l. 1. C. 2. war Atlantis Dotterson ty Maja Atlas Dotter war hans Moder/ som blef krenkt af Iupiter; vid. Lucian. dial. Deor 24 Humer. hymn. ἔτις Ἐρμῆς v. 1. Hesiod. Theogon. v. 938.

Midas war Konung uti Phrygien så girug at han bad thet alt hwad han rörde wjd måtte blifwa Guld/ hwar igenom all hans Maat ock Dryck förwandlades i Guld ock han altså måtte dö af Hunger.

Mnemosyne (betyder Minnet] sägs med Saturno hafwa aflat the nje Musas, hwar med beteknas at alla Konster äre med Tjden upfundne ock blifwa uti Menniskiorna Minne bewarade.

Musæ wore nje Gudinnor som sades lära Menniskiorna allahanda Wetenskaper/ thetas Nampn woro thesa/ Calliope, Clio, Erato, Thalia, Melpomene, Therpsichore, Euterpe, Polyhymnia, Urania, hwilka alla woro Iovis ock Mnemosynes Döttrar/ hwar med Poeterne hafwa beteknat at all Lärdom hafwer sin Herkomst af Förståndet ock Minnet.

Mulciber är then samme som Vulcanus eller Eelden.

N

NECTAR kallas efter Werldzlige Poeters Dikt/ Gudarnas Dryck/ ock Ambrosia thetas Maat/ hwar med förstås inet annat än Glädie ock then sälla Wällust/ dy säger een/ Iupiter Ambrosia satur est & nectare vivit.

Neptunus war Saturni ock Opis Son/ Iovis ock Plutonis Broder/ ock när Saturnus deelte Werlden emellan these trenne sine Söner/ fick Neptunus Hafwet/ Iupiter Himmelen ock Pluto Helfwetet på sin Deel.

Nilus är then store Floden i Ægypten ock nestan then störste i hela Werlden/ ty hans Lopp sträcker sig på 900. Tyska Mjhl; Han kallas uti Skriftene Nachal Mizraim ꝛ. Fluvius Ægypti, ock synes thet Ordet Nachal, wara förwandlad uti Nilus, Nahal, Naal, Noel, Neil, äfwen som Bahal, Baal, Beel, Bel, ock Pomponius Mela lib. 5 C. 10 berättar at Nilus kallas af Æthioperne Nachul. Man menar at Ijka som Perserne hwar Morgon tilbodo Solen så hafwa Ægyptierne tilbedit Nilum. vid Plin. paneg. p.m. 51. ty han watnar hela Ægyptiska Rjket wid then Tjden på Året när Solen går i Kräftans Tekn/ ty tå utgiuter han sig öfwer hela Marken/ ock annat Regn faller ther intet.

Nympha kallades af Hedningarna een Haaf Jungfru som elskade Herculem ock af Kärleek til honom dödde Plin. lib. 25 C. 7. Af hennes döde Kropp sägs Nymphæa wara wuxen; Dock äre andra Gudinnor jämwäl kallade Nymphes, såsom Hamadryades ock fleere/ vid. Servium. in. Ecclög. 10.

O

OCeanus är thet stora Hafwet som löper omkring hela Werlden eller Jords Kretzen/ sägs hafwa Thetis til Hustru. Ejus derivat: vide ap: Soidam.

Odin eller Wodan reeste uhr Asien ock bort i andra Länder vid. Sames pag. 433. Sqq. Hans Förmämste Son war Thor (som Arngrimus Ionæ säger) Odin är then samma som Atin, förmenas af Mythologis wara Solen then ock kallas Apollo, As, Osiris; Anfader eller Fader Alra Gudanna (som Edda säger) så at Odinus Scandianus ock Apollo Hyperboreus synas wara it vid. Diodor Sic. l. 1. c. 2. & Hecatæum inprimis Cl. Rudbeck & Schæfer. in Upsal. Antiqv. nec non Stiernhielm. de hyperboreis, som menar at Ægyptiernas Osiris, Thuscernas Æsar eller As, Phrygernas Atys war alt thet samma ock betyder Solen som ock kallas Iovis Öga vid. Gvichard p. 95

Orithia kallas Boreæ Hustru ock betyder it streek af Nordanwäder. vid. Ovid. l 6 Metamorph. ad fin & explicat. Natal. Comit. Mytholog lib. 8. cap. 11.

P

Pallas sägs först hafwa upfunnit at preßa Oljan/ hwar med beteknas at Wjshet lærer Menniskiorna wara Saktmodiga vid. Virgil lib 1. Georgic.

Pandora, om henne diktas at hon war then förste Qwinnan hwilken Vulcanus gjorde efter Iovis Befalning/ ock alle Gudarna sedan hwar på sit Sätt begåfwade Men Iupiter gaaf henne en tilsluten Ask/ full af Olykkor/ sendandes henne ther med neder på Jorden til Epimetheum som war Promethei Broder/ then Iupiter hatade för ty han hade snattat Eeld neder af Himmelen. Så hafwa the blinde Hedningar famlat efter Sanningen!

Parcæ kallades af Poeterne trenne Gudinnor som förmeentes spinna Menniskiones Lifslängd Ijka som een Tråd; Theras Nampn woro Clotho, Lachesis, Atropos, theras Moder sades wara Erebe eller Natten.

Parnassus war it twåklyftigt Berg uti Grekeland/ på hwilket Apollo ock the Nje Musæ sades bo/ ock the som sufwo ther blefwo gode Poeter, wid samma Berg woro the Kellor Aganippe, Hippocrene, ock Castalis. vid Spons Itinerar. Græc. Casaubonus Parnassi Etymon ex Chaldaico vel Syriaco Parnas. pascere desumit ita Parnass & Parnasin Pastores Signif.

Pegasus är så beskrefwen af Poeterne at han war een Hest som hade Wingar/ född af Neptuneo ock Medusa, eller som andre dikta af Medusæ Blod allena/ sedan hon af Perseo dräpen war. Vid. Ovid. lib. 3. fastor.

Perseus een Stierna under Nord Polen sittandes brede wid Andromedam. Then Fablen huru han är worden een Stierna uprepas af Piccolomini, tractatu de Stellis fixis.

Phaeton sägs wara Solenes Son som begärade af sin Fader een Dag få köra hans Wagn/ men kunde ey rätt styra the fyra Hestar/ Pyreis, Hecus, Æthon ock Phlegon, utan körde för högt i Luften/ satte then samma i Eeld ock Låga ock blef sielf nedstört. vid. Ovid. lib. 2. Metamorph.

Phoebus bemerker Solen ock thet Ord synes wara hopsatt af these twenne φῶς ock βίος til at betekna thet Solen gifwer Lius ock Ljif wid. Mythol; Natal. Comit. lib. 4 & Girald lib. 7. C. 10.

Pluto sades wara Saturni Son hwilken fick på sin Arfslot then Westra Deel af Jorden moot Solenes Nedergång ock sades therföre wara Gud för Helfwetet vid. explicat fabulæ in Ciceron. lib. 2. de natur. Deor.

Porus war een Konung uti Indien som blef öfwerwunnen af Alexandro men sedan sat af honom i sin förra Frihet ock Herlighet. Plutarch. in. vit. Alexandri.

Plejades äre siu Stiernor sittandes emellan Tiurens Hufwut ock Wädrens Stiert.

Protheus war een HafGud/ Neptuni Tienare/ hwilken förändrade sig på många Sätt.

Proserpina [som ock kallas Persiphone) war Jovis ock Cereris Dotter Pirithoi Fästemö/ som blef bortförd af Pluto ock kallas af Poeterne Helfwetes Gudinna. vid. August. lib. 7. de C. D. Claudian. lib. 4. Servius in Virgil. Med sådan Poeternas Fabel beteknas at Kornet warder om Wintertjden underliga bewarad i Jordenne.

Procyon är een Stierna/ särskilt ifrån then som kallas Canis Major eller Sirius, ty thenna mindre går up förr än then stora.

Prometheus sägs af Poeterne wara Japheths Son ock Deucalions Fader.

R

ROselina war Titi Andronicj Dotter som blef krenkt af then Scythiska Drotningens Thamræ Son/ hwilken sedan afskaar henne Tunga ock Händer at hon hwarken genom Taal eller Skrift skulle säya hoo henne skämt hade.

S

SATURNUS sägs af somblige wara Noa, af andre Thor, af någre Japhet. Hans Hustru kallas Rhea. vid. Atlant. Cl. Rudb. Saturnus kallas ock een Planet, försorsaker Köld ock Torka.

Saturnalia war it Speel som höls utaf the Hedniske Romare vid. Alexandr. ab Alex. de dieb genial l. 2, c. 22

Sirenes sägs hafwa warit HaafGudinnor/ the ther med liufig Sång hindrade the seglande uti thet Siciliska Hafwet/ men Vlysses at han ock hans medföllje skulle ej bedrages af them stoppade Wax i sine ock theras Öron Virgil. l. 7. Æneid. Horat. Epist. l. 2. fors a Sir ο. Canticum. Phœnic: Sjran.

Sirius är Hundstiernan som wisar sin Werkan i Rötēmånaden eller Hundsdagarna/ ock när Solen kommer til samma Stierna/ tå warder thes Warma dubbelt större. Calpurn: Bassus.

Styx är een giftig ock osund Kella uti Arcadien, ther af hafwa Poeterna tagit tilfälle til at dikta thet sådan Flood är ock uti Helfwetet.

Summanus quasi Summus Manium ꝛ. Pluto vel Orcus, ut explicat Turnebus lib. 17. Adversarior.

Sultan betyder en Furste/ deriv. a Syriaca voce Schalat ꝛ. dominari. Sultani vel Schultani, ꝛ. Principes late dominantes,

T

TAnais kallas ock Don är een Flood uti Scythien som särskilljer Asien ifrån Europa.

Tempe är een slätt Mark uti Thessalien emellan the twenne Bergen Ossa ock Olympus, hafwandes många skiöna Bekkar men i Synnerheet Floden Peneus. vid. Ovid. lib. 1. metamorph.

Tiberis är een Flood wid Rom.

Thames är een af the Förnämste Rivierer uti Engeland.

Thimantes war een konstig Målare.

Titan är then samma som Apollo eller Phœbus ock betyder Solen/ hade til Hustru Cæam med hwilken han aflade Latonam thet är Jorden.

Tithyus sägs hafwa fått thet Straf af Gudarna at Korpar skulle fräta ock hakka hans Jnelfwer Natt ock Dag vid. Tibull. & Senec. in Thyest.

Triton diktades wara Neptuni ock Amphitritidis Son/ samt sin Faders Trumpetare Ovid. lib. 2. metamorph.

Typhis war een snäll ock artig Styrman/ beskrefwen af Virgil.

V

Venus, Astarte, Juno förmenas wara alt then samma. vid. Jos. Scaliger ad fragmenta Græca. Några mena at Venus ock Luna är alt jt. Macrobius lib. 1 Saturnal. Cap. 8. hon kallas ock Artemis, Elliest war Venus, then the blinde Hedningar höllo för een Gudinna ock många Christne altjd hafwa i Munnen/ intet annat än een Skiöka hoos Cinyram Konungen i Cypern. Nampnet Venus kommer af thet Swenska Ordet Wän som Cl. Rudb. säger/ hwilket the gamla kallade Wjn. Andre mena thet wara förwendt genom Phœnices ock Græcos utaf Ebraiska Ordet Benoth, hwilket stundom betyder thet samma som Mylitta.

Slutelig Ursäkt.

NÄr tu här mina Feel befinner/

Är nyttigt at tu tig påminner

Wär stora ofulksomligheet.

Ock altså ej min Fljt förkastar

Ej heller thet ilwilligt lastar

At iag ej alt förståår ock weet.

När tu ock seer hur han har felat/

Som thenna **Skrift har trycka welat**

Förmodar iag then Höflighet/

At tu mit Nampn ej söndersljer

Ej mig eens **annars** Feel tilwiter

Helst när iag **sielf** ej har them seet.

Innehåll

Förord	V
Inledning	VII
GUDZ Werk och Hwila	1
Then Stoormäktigste [---] Fru Ulrica Eleonora	2
Til POESIENS rättsinnige Elskare	5
MERCURIUS Til [---] Sweriges Frutimmer	22
A. Til Alle Milde och Benägne Läsare	24
Til Alle Omilde Baakdantare	26
Företal til Herren Gud	28
Första Dagens Arbete	33
Andra Dagens Skapelse	65
Tredie Dagens Skapelse	105
Fierde Dags Skapelse	183
Femte Dagens Arbete	231
Then Siette Dagens Skapelse	273
Siunde Dagens Skapelse	335
I Register Och Förklaring öfwer några gamla Ord	373
II Register Och Förklaring öfwer några fremmade Nampn	391
Slutelig Ursäkt	402